

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.

www.

www.

www.

Ghaemiyeh

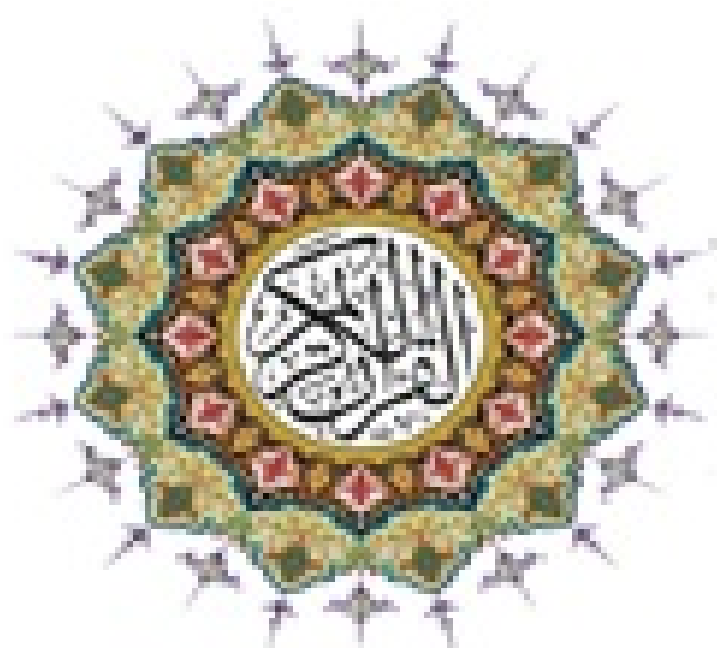
.com

.org

.net

.ir

علم مفاهیم شناسی در قرآن

جلد ۱۰۶

رسول ملکیان اصفهانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

علم مفاهيم شناسي در قرآن سري جديد جلد 106

نويسنده:

رسول ملكيان اصفهاني

ناشر چاپي:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۴۲	علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد ۱۰۶
۴۲	مشخصات کتاب
۴۲	۱- نجات
۴۲	۱- نجات
۴۲	۲- آثار نجات از جهنم
۴۳	۳- آثار نجات از خطر
۴۴	۴- آثار نجات از سختی
۴۵	۵- آثار نجات از ظلم
۴۶	۶- آثار نجات از هواپرستی
۴۶	۷- آثار نجات مؤمنان
۴۶	۸- آرزوی نجات از جهنم
۴۶	۹- آرزوی نجات از عذاب
۴۸	۱۰- ابزار نجات از جهنم
۴۸	۱۱- ابزار نجات پیروان نوح(ع)
۴۸	۱۲- ابزار نجات نوح(ع)
۵۰	۱۳- اخلاص و نجات از مشکلات اجتماعی
۵۰	۱۴- ارزش نجات از زندان
۵۰	۱۵- ارزش نجات انسان ها
۵۰	۱۶- استبعاد نجات از جهنم
۵۱	۱۷- استحاله نجات محتضر
۵۲	۱۸- امتحان با نجات
۵۲	۱۹- امکان عذاب نجات یافتگان از خطر
۵۳	۲۰- انذار نجات یافتگان از خطر

۵۴	۲۱- اهمیت نجات از جهنم
۵۴	۲۲- اهمیت نجات از دشمنان
۵۴	۲۳- اهمیت نجات از سختی
۵۵	۲۴- اهمیت نجات از شرک
۵۶	۲۵- اهمیت نجات از عذاب
۵۶	۲۶- اهمیت نجات از عذاب اخروی
۵۸	۲۷- اهمیت نجات از کفر
۵۸	۲۸- اهمیت نجات اسیر
۶۰	۲۹- اهمیت نجات انسان ها
۶۰	۳۰- اهمیت نجات بخشی خدا
۶۰	۳۱- اهمیت نجات بنی اسرائیل
۶۱	۳۲- اهمیت نجات زندانیان
۶۲	۳۳- اهمیت نجات مظلومان
۶۲	۳۴- اهمیت نجات موسی(ع)
۶۳	۳۵- اهمیت نجات هارون(ع)
۶۴	۳۶- ایمان به نجات بخشی خدا
۶۴	۳۷- بت ها و نجات از عذاب
۶۴	۳۸- برادران یوسف و نجات بنیامین
۶۶	۳۹- بشارت نجات از ظلم فرعون
۶۷	۴۰- بشارت نجات از عذاب
۶۸	۴۱- بشارت نجات به یوسف(ع)
۶۸	۴۲- بشارت نجات خانواده نوح(ع)
۶۸	۴۳- بنی اسرائیل و نجات از کافران
۶۸	۴۴- پیشگویی نجات محمد(صلی الله علیه و آله)
۷۰	۴۵- تلاش برای نجات از عذاب
۷۰	۴۶- حتمیت نجات متقین

- ۴۷- درخواست نجات ۷۰
- ۴۸- درخواست نجات از اذیت‌های قوم نوح ۷۲
- ۴۹- درخواست نجات از جهنم ۷۲
- ۵۰- درخواست نجات از سختی ۷۴
- ۵۱- درخواست نجات از ظلم قوم نوح ۷۴
- ۵۲- درخواست نجات از عذاب ۷۶
- ۵۳- درخواست نجات از عذاب اخروی ۷۶
- ۵۴- درخواست نجات از فرعون ۷۷
- ۵۵- درخواست نجات از فرعونیان ۷۸
- ۵۶- درخواست نجات از فقر ۷۸
- ۵۷- درخواست نجات از کارگزاران فرعون ۷۹
- ۵۸- درخواست نجات بنی اسرائیل ۸۰
- ۵۹- درخواست نجات خانواده لوط(ع) ۸۱
- ۶۰- درخواست نجات لوط(ع) ۸۲
- ۶۱- درخواست نجات مؤمنان قوم نوح ۸۲
- ۶۲- دعا برای نجات ۸۲
- ۶۳- دعا برای نجات مؤمنان ۸۴
- ۶۴- دعای نجات از ظالمان ۸۴
- ۶۵- دعای نجات از ظلم ۸۴
- ۶۶- دعای نجات از کافران ۸۴
- ۶۷- دعوت به نجات ۸۶
- ۶۸- ذکر نجات بنی اسرائیل ۸۶
- ۶۹- راه‌های نجات از وسوسه‌های شیطان ۸۶
- ۷۰- روش نجات از انحراف جنسی ۸۷
- ۷۱- روش نجات از غضب خدا ۸۸
- ۷۲- روش نجات از گمراهی ۸۸

- ۷۳- روش نجات از گناه ۸۸
- ۷۴- زمینه نجات ۸۸
- ۷۵- زمینه نجات از تحیر ۹۰
- ۷۶- زمینه نجات از توطئه دشمنان ۹۰
- ۷۷- زمینه نجات از جهنم ۹۰
- ۷۸- زمینه نجات از سختی ۹۱
- ۷۹- زمینه نجات از سختی مرگ ۹۲
- ۸۰- زمینه نجات از سختیهای قیامت ۹۲
- ۸۱- زمینه نجات از شبهات ۹۳
- ۸۲- زمینه نجات از ظلم فرعون ۹۴
- ۸۳- زمینه نجات از عذاب ۹۴
- ۸۴- زمینه نجات از عذاب های اخروی ۹۴
- ۸۵- زمینه نجات از فقر ۹۶
- ۸۶- زمینه نجات از کفر ۹۶
- ۸۷- زمینه نجات از کیفرهای خدا ۹۶
- ۸۸- زمینه نجات از گمراهی ۹۶
- ۸۹- زمینه نجات بنی اسرائیل ۹۸
- ۹۰- زمینه نجات فرعونیان ۹۸
- ۹۱- زمینه نجات قریش ۹۸
- ۹۲- زمینه نجات قوم ثمود ۹۸
- ۹۳- زمینه نجات متقین ۹۹
- ۹۴- زمینه نجات یونس(ع) ۱۰۰
- ۹۵- سنت نجات بخشی ۱۰۰
- ۹۶- شرایط نجات از اغواگری ابلیس ۱۰۲
- ۹۷- شرایط نجات از اغواگری شیطان ۱۰۲
- ۹۸- شرایط نجات از جهنم ۱۰۲

- ۹۹- شرایط نجات از عذاب ۱۰۳
- ۱۰۰- شرایط نجات از کفر ۱۰۴
- ۱۰۱- شرایط نجات از گمراهی ۱۰۴
- ۱۰۲- شرایط نجات اصحاب اخدود ۱۰۴
- ۱۰۳- شرک نجات یافتگان از خطر ۱۰۶
- ۱۰۴- شرک نجات یافتگان از سختی ۱۰۶
- ۱۰۵- شگفتی شرک نجات یافتگان از خطر ۱۰۶
- ۱۰۶- شناخت راههای نجات از پلیدی ۱۰۸
- ۱۰۷- شیطان و نجات یوسف(ع) ۱۰۸
- ۱۰۸- عجز از نجات محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۰۸
- ۱۰۹- عوامل نجات ۱۰۸
- ۱۱۰- عوامل نجات اخروی ۱۱۱
- ۱۱۱- عوامل نجات از ابلیس ۱۱۳
- ۱۱۲- عوامل نجات از اضطراب ۱۱۴
- ۱۱۳- عوامل نجات از اندوه ۱۱۴
- ۱۱۴- عوامل نجات از جهنم ۱۱۵
- ۱۱۵- عوامل نجات از خطر ۱۱۸
- ۱۱۶- عوامل نجات از دشمنی ۱۱۸
- ۱۱۷- عوامل نجات از ذلت ۱۱۸
- ۱۱۸- عوامل نجات از زبان ۱۲۰
- ۱۱۹- عوامل نجات از سختی ۱۲۰
- ۱۲۰- عوامل نجات از سرگردانی ۱۲۲
- ۱۲۱- عوامل نجات از شرور ۱۲۲
- ۱۲۲- عوامل نجات از شیطان ۱۲۳
- ۱۲۳- عوامل نجات از طوفان نوح(ع) ۱۲۴
- ۱۲۴- عوامل نجات از ظالمان ۱۲۵

- ۱۲۵- عوامل نجات از عذاب ۱۲۶
- ۱۲۶- عوامل نجات از عذاب اخروی ۱۳۴
- ۱۲۷- عوامل نجات از عذاب استیصال ۱۳۶
- ۱۲۸- عوامل نجات از عذاب دنیوی ۱۳۷
- ۱۲۹- عوامل نجات از غضب خدا ۱۳۸
- ۱۳۰- عوامل نجات از فرجام شوم اخروی ۱۳۸
- ۱۳۱- عوامل نجات از فقر ۱۳۸
- ۱۳۲- عوامل نجات از کیفر اخروی ۱۳۸
- ۱۳۳- عوامل نجات از مرگ ۱۴۰
- ۱۳۴- عوامل نجات از مشکلات ۱۴۰
- ۱۳۵- عوامل نجات از مصیبت ۱۴۰
- ۱۳۶- عوامل نجات از هلاکت ۱۴۰
- ۱۳۷- عوامل نجات انسان ۱۴۲
- ۱۳۸- عوامل نجات بنی اسرائیل ۱۴۲
- ۱۳۹- عوامل نجات پیروان صالح(ع) ۱۴۴
- ۱۴۰- عوامل نجات تضييع کنندگان نماز ۱۴۴
- ۱۴۱- عوامل نجات خانواده لوط(ع) ۱۴۴
- ۱۴۲- عوامل نجات در قیامت ۱۴۶
- ۱۴۳- عوامل نجات گناهکاران ۱۴۶
- ۱۴۴- عوامل نجات لوط(ع) ۱۴۶
- ۱۴۵- عوامل نجات موسی(ع) ۱۴۶
- ۱۴۶- عوامل نجات نوح(ع) ۱۴۸
- ۱۴۷- عوامل نجات همسفران نوح(ع) ۱۴۸
- ۱۴۸- عوامل نجات هواپرستان ۱۴۸
- ۱۴۹- عوامل نجات یوسف(ع) ۱۵۰
- ۱۵۰- عوامل نجات یهود ۱۵۰

- ۱۵۱- غرق نجات یافتگان از خطر ۱۵۰
- ۱۵۲- فضیلت نجات مظلوم ۱۵۲
- ۱۵۳- فلسفه شرک نجات یافتگان از سختی ۱۵۲
- ۱۵۴- کیفر اسناد نجات بخشی به غیر خدا ۱۵۲
- ۱۵۵- لاوی و نجات بنیامین ۱۵۲
- ۱۵۶- لاوی و نجات یوسف(ع) ۱۵۳
- ۱۵۷- محدوده نجات از هلاکت ۱۵۴
- ۱۵۸- مظاهر نجات بخشی خدا ۱۵۴
- ۱۵۹- معبودان باطل و نجات از عذاب ۱۵۴
- ۱۶۰- مکذبان نجات بخشی خدا ۱۵۵
- ۱۶۱- منشأ نجات ۱۵۶
- ۱۶۲- منشأ نجات از بلایای طبیعی ۱۵۸
- ۱۶۳- منشأ نجات از جهل ۱۵۸
- ۱۶۴- منشأ نجات از جهنم ۱۵۸
- ۱۶۵- منشأ نجات از حوادث ۱۶۰
- ۱۶۶- منشأ نجات از خطر ۱۶۰
- ۱۶۷- منشأ نجات از دشمنان ۱۶۰
- ۱۶۸- منشأ نجات از ظلم ۱۶۰
- ۱۶۹- منشأ نجات از عذاب اخروی ۱۶۱
- ۱۷۰- منشأ نجات از عذاب برزخی ۱۶۲
- ۱۷۱- منشأ نجات از عذاب دنیوی ۱۶۲
- ۱۷۲- منشأ نجات از گمراهی ۱۶۲
- ۱۷۳- منشأ نجات از مرگ ۱۶۲
- ۱۷۴- منشأ نجات انبیا ۱۶۴
- ۱۷۵- منشأ نجات انسان ۱۶۴
- ۱۷۶- منشأ نجات بخشی خدا ۱۶۴

- ۱۶۶ -..... منشأ نجات بنی اسرائیل - ۱۷۷
- ۱۶۸ -..... منشأ نجات بهشتیان - ۱۷۸
- ۱۶۸ -..... منشأ نجات پیروان صالح(ع) - ۱۷۹
- ۱۶۸ -..... منشأ نجات پیروان نوح(ع) - ۱۸۰
- ۱۶۸ -..... منشأ نجات خانواده لوط(ع) - ۱۸۱
- ۱۷۰ -..... منشأ نجات خانواده نوح(ع) - ۱۸۲
- ۱۷۰ -..... منشأ نجات غرق شدگان - ۱۸۳
- ۱۷۰ -..... منشأ نجات قریش - ۱۸۴
- ۱۷۱ -..... منشأ نجات لوط(ع) - ۱۸۵
- ۱۷۲ -..... منشأ نجات متقین - ۱۸۶
- ۱۷۲ -..... منشأ نجات متقین قوم ثمود - ۱۸۷
- ۱۷۳ -..... منشأ نجات متقین قوم عاد - ۱۸۸
- ۱۷۴ -..... منشأ نجات محمد(صلی الله علیه و آله) - ۱۸۹
- ۱۷۴ -..... منشأ نجات مردم صدر اسلام - ۱۹۰
- ۱۷۴ -..... منشأ نجات موسی(ع) - ۱۹۱
- ۱۷۶ -..... منشأ نجات مؤمنان - ۱۹۲
- ۱۷۶ -..... منشأ نجات مؤمنان قوم ثمود - ۱۹۳
- ۱۷۸ -..... منشأ نجات مؤمنان قوم عاد - ۱۹۴
- ۱۷۸ -..... منشأ نجات نوح(ع) - ۱۹۵
- ۱۸۰ -..... منشأ نجات همسفران نوح(ع) - ۱۹۶
- ۱۸۰ -..... منشأ نجات یوسف(ع) - ۱۹۷
- ۱۸۰ -..... منشأ نجات یونس(ع) - ۱۹۸
- ۱۸۲ -..... موانع نجات اخروی ظالمان - ۱۹۹
- ۱۸۲ -..... موانع نجات اخروی گمراهان - ۲۰۰
- ۱۸۲ -..... موانع نجات از تحیر - ۲۰۱
- ۱۸۲ -..... موانع نجات از جهنم - ۲۰۲

- ۲۰۳- موانع نجات از عذاب ۱۸۳
- ۲۰۴- موجبات نجات از اندوه ۱۸۴
- ۲۰۵- موجبات نجات از ترس ۱۸۴
- ۲۰۶- موجبات نجات از جهنم ۱۸۵
- ۲۰۷- موجبات نجات از خرافات ۱۸۶
- ۲۰۸- موجبات نجات از سختیهای قیامت ۱۸۶
- ۲۰۹- موجبات نجات از عذاب ۱۸۷
- ۲۱۰- موجبات نجات از کیفر ۱۹۲
- ۲۱۱- ناپسندی شرک نجات یافتگان از خطر ۱۹۲
- ۲۱۲- نجات آزر ۱۹۲
- ۲۱۳- نجات ابراهیم(ع) ۱۹۴
- ۲۱۴- نجات اخروی صالحان ۱۹۵
- ۲۱۵- نجات اخروی متقین ۱۹۶
- ۲۱۶- نجات اخروی مسلمانان ۱۹۶
- ۲۱۷- نجات اخروی مؤمنان ۱۹۶
- ۲۱۸- نجات از آتش ۱۹۸
- ۲۱۹- نجات از اسارت ۱۹۸
- ۲۲۰- نجات از استضعاف ۱۹۸
- ۲۲۱- نجات از اندوه در قیامت ۲۰۰
- ۲۲۲- نجات از احوال قیامت ۲۰۰
- ۲۲۳- نجات از تحیر ۲۰۰
- ۲۲۴- نجات از ترس در قیامت ۲۰۰
- ۲۲۵- نجات از تکبر ۲۰۱
- ۲۲۶- نجات از تنهایی ۲۰۲
- ۲۲۷- نجات از تنهایی صالحان ۲۰۲
- ۲۲۸- نجات از تنهایی مؤمنان ۲۰۲

- ۲۲۹- نجات از توطئه کافران مکه ۲۰۴
- ۲۳۰- نجات از جامعه فاسد ۲۰۴
- ۲۳۱- نجات از جاهلیت ۲۰۴
- ۲۳۲- نجات از جبر محیط اجتماعی ۲۰۴
- ۲۳۳- نجات از جهنم ۲۰۶
- ۲۳۴- نجات از حکومت ظالم ۲۱۲
- ۲۳۵- نجات از حکومت فاسد ۲۱۳
- ۲۳۶- نجات از حکومت فرعون ۲۱۴
- ۲۳۷- نجات از دار الکفر ۲۱۴
- ۲۳۸- نجات از دشمنان ۲۱۵
- ۲۳۹- نجات از دشمنی ۲۱۶
- ۲۴۰- نجات از دنیاطلبی ۲۱۶
- ۲۴۱- نجات از ذلت ۲۱۶
- ۲۴۲- نجات از زندگی ذلت بار ۲۱۷
- ۲۴۳- نجات از زندگی سخت ۲۱۸
- ۲۴۴- نجات از زیان شرک ۲۱۸
- ۲۴۵- نجات از زیان گناه ۲۱۸
- ۲۴۶- نجات از سختی ۲۱۸
- ۲۴۷- نجات از سلطه شیطان ۲۲۰
- ۲۴۸- نجات از شرک ۲۲۱
- ۲۴۹- نجات از شکم ماهی ۲۲۲
- ۲۵۰- نجات از شکنجه های فرعون ۲۲۲
- ۲۵۱- نجات از شکنجه های فرعونیان ۲۲۲
- ۲۵۲- نجات از طوفان نوح(ع) ۲۲۴
- ۲۵۳- نجات از ظالمان ۲۲۶
- ۲۵۴- نجات از ظلم ۲۲۸

- ۲۵۵- نجات از ظلم فرعون - - - - - ۲۲۸
- ۲۵۶- نجات از ظلمت - - - - - ۲۲۸
- ۲۵۷- نجات از عذاب - - - - - ۲۳۰
- ۲۵۸- نجات از عذاب اخروی - - - - - ۲۴۵
- ۲۵۹- نجات از عذاب استیصال - - - - - ۲۴۹
- ۲۶۰- نجات از عذاب برزخی - - - - - ۲۵۲
- ۲۶۱- نجات از عذاب دنیوی - - - - - ۲۵۴
- ۲۶۲- نجات از عذابهای خدا - - - - - ۲۵۴
- ۲۶۳- نجات از غضب خدا - - - - - ۲۵۵
- ۲۶۴- نجات از فرجام شوم - - - - - ۲۵۶
- ۲۶۵- نجات از فرعون - - - - - ۲۵۶
- ۲۶۶- نجات از فرعونیان - - - - - ۲۵۶
- ۲۶۷- نجات از قوم لوط - - - - - ۲۵۸
- ۲۶۸- نجات از قوم نوح - - - - - ۲۶۰
- ۲۶۹- نجات از کفر - - - - - ۲۶۰
- ۲۷۰- نجات از کمبود آب - - - - - ۲۶۰
- ۲۷۱- نجات از کیفر - - - - - ۲۶۲
- ۲۷۲- نجات از کیفر گناه - - - - - ۲۶۲
- ۲۷۳- نجات از گرسنگی - - - - - ۲۶۳
- ۲۷۴- نجات از گرفتاری در بیابان - - - - - ۲۶۴
- ۲۷۵- نجات از گمراهی - - - - - ۲۶۴
- ۲۷۶- نجات از لعن خدا - - - - - ۲۶۶
- ۲۷۷- نجات از مشکلات - - - - - ۲۶۶
- ۲۷۸- نجات از مفسدان - - - - - ۲۶۶
- ۲۷۹- نجات از مکر ابلیس - - - - - ۲۶۶
- ۲۸۰- نجات از مکر زلیخا - - - - - ۲۶۸

- ۲۸۱- نجات از مکر زنان ۲۶۸
- ۲۸۲- نجات از مکر زنان اشراف مصر ۲۶۸
- ۲۸۳- نجات از مکر کافران ۲۶۹
- ۲۸۴- نجات از نفس اماره ۲۷۰
- ۲۸۵- نجات از وسوسه های شیطان ۲۷۰
- ۲۸۶- نجات از هلاکت ۲۷۰
- ۲۸۷- نجات اسرافیل ۲۷۰
- ۲۸۸- نجات انبیا ۲۷۲
- ۲۸۹- نجات انفاقگران ۲۷۲
- ۲۹۰- نجات اهل عذاب ۲۷۲
- ۲۹۱- نجات بخشی انبیا ۲۷۴
- ۲۹۲- نجات بخشی اولیاء الله ۲۷۴
- ۲۹۳- نجات بخشی خدا ۲۷۴
- ۲۹۴- نجات بخشی قرآن ۲۹۰
- ۲۹۵- نجات بخشی معبود راستین ۲۹۰
- ۲۹۶- نجات بخشی موسی(ع) ۲۹۲
- ۲۹۷- نجات بخشی هارون(ع) ۲۹۲
- ۲۹۸- نجات بندگان خدا ۲۹۲
- ۲۹۹- نجات بنی اسرائیل ۲۹۴
- ۳۰۰- نجات بنی اسرائیل از گرما ۳۰۵
- ۳۰۱- نجات پاکان ۳۰۶
- ۳۰۲- نجات پسر نوح(ع) ۳۰۶
- ۳۰۳- نجات پیروان انبیا ۳۰۸
- ۳۰۴- نجات پیروان شعیب(ع) ۳۰۸
- ۳۰۵- نجات پیروان صالح(ع) ۳۰۹
- ۳۰۶- نجات پیروان نوح(ع) ۳۱۰

- ۳۰۷- نجات پیروان هود(ع) ۳۱۰
- ۳۰۸- نجات جبرئیل ۳۱۲
- ۳۰۹- نجات جهنمیان ۳۱۲
- ۳۱۰- نجات حاملان عرش ۳۱۳
- ۳۱۱- نجات خانواده لوط(ع) ۳۱۴
- ۳۱۲- نجات خانواده لوط(ع) از عذاب ۳۱۸
- ۳۱۳- نجات خانواده نوح(ع) ۳۱۸
- ۳۱۴- نجات خویشاوندان لوط(ع) ۳۲۰
- ۳۱۵- نجات در سحرگاه ۳۲۰
- ۳۱۶- نجات رهبران شرک ۳۲۱
- ۳۱۷- نجات رهبران کفر ۳۲۲
- ۳۱۸- نجات زکات دهندگان ۳۲۲
- ۳۱۹- نجات ساقی پادشاه مصر ۳۲۲
- ۳۲۰- نجات شاکران ۳۲۲
- ۳۲۱- نجات شعیب(ع) ۳۲۳
- ۳۲۲- نجات صالح(ع) ۳۲۴
- ۳۲۳- نجات صالحان ۳۲۴
- ۳۲۴- نجات عدالتخواهان ۳۲۶
- ۳۲۵- نجات عزرائیل ۳۲۶
- ۳۲۶- نجات عیسی(ع) ۳۲۶
- ۳۲۷- نجات فرزندان نوح(ع) ۳۲۸
- ۳۲۸- نجات قریش ۳۲۸
- ۳۲۹- نجات کافران از عذاب ۳۲۸
- ۳۳۰- نجات کافران پیرو ۳۳۰
- ۳۳۱- نجات کودک ۳۳۰
- ۳۳۲- نجات گناهکاران ۳۳۰

- ۳۳۳- نجات لوط(ع) ----- ۳۳۰
- ۳۳۴- نجات لوط(ع) از عذاب ----- ۳۳۴
- ۳۳۵- نجات متقین ----- ۳۳۵
- ۳۳۶- نجات محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۳۳۶
- ۳۳۷- نجات مخلصین ----- ۳۳۷
- ۳۳۸- نجات مستضعفان ----- ۳۳۸
- ۳۳۹- نجات مسلمانان ----- ۳۳۹
- ۳۴۰- نجات مسلمانان صدراسلام ----- ۳۳۹
- ۳۴۱- نجات مشرکان از هلاکت ----- ۳۴۰
- ۳۴۲- نجات مشرکان پیرو ----- ۳۴۰
- ۳۴۳- نجات مصرباستان از قحطی ----- ۳۴۰
- ۳۴۴- نجات مصلحان اقوام پیشین ----- ۳۴۰
- ۳۴۵- نجات مصلحان ایله ----- ۳۴۲
- ۳۴۶- نجات معرضان از طغیان ----- ۳۴۲
- ۳۴۷- نجات موحدان ----- ۳۴۲
- ۳۴۸- نجات موسی(ع) ----- ۳۴۲
- ۳۴۹- نجات مؤمنان ----- ۳۴۶
- ۳۵۰- نجات مؤمنان به نوح(ع) ----- ۳۴۹
- ۳۵۱- نجات مؤمنان قوم عاد ----- ۳۵۰
- ۳۵۲- نجات مؤمنان قوم لوط ----- ۳۵۰
- ۳۵۳- نجات مؤمنان قوم نوح ----- ۳۵۲
- ۳۵۴- نجات مؤمنان مدین ----- ۳۵۴
- ۳۵۵- نجات مهتدین ----- ۳۵۴
- ۳۵۶- نجات میکائیل ----- ۳۵۴
- ۳۵۷- نجات ناهیان از منکر ----- ۳۵۴
- ۳۵۸- نجات ناهیان از منکر ایله ----- ۳۵۶

- ۳۵۹- نجات نوح(ع) ۳۵۶
- ۳۶۰- نجات هارون(ع) ۳۶۰
- ۳۶۱- نجات همبند یوسف(ع) ۳۶۰
- ۳۶۲- نجات همسفران نوح(ع) ۳۶۲
- ۳۶۳- نجات هود(ع) ۳۶۴
- ۳۶۴- نجات یافتگان از سختی ۳۶۵
- ۳۶۵- نجات یافتگان امت های پیشین ۳۶۶
- ۳۶۶- نجات یوسف(ع) ۳۶۶
- ۳۶۷- نجات یوسف(ع) از چاه ۳۶۶
- ۳۶۸- نجات یوسف(ع) از زندان ۳۶۸
- ۳۶۹- نجات یونس(ع) ۳۷۰
- ۳۷۰- نجات یهود ۳۷۲
- ۳۷۱- نذر برای نجات از مشکلات اجتماعی ۳۷۲
- ۳۷۲- نعمت نجات از جامعه فاسد ۳۷۲
- ۳۷۳- نعمت نجات از جهنم ۳۷۴
- ۳۷۴- نعمت نجات از حکومت ظالمانه ۳۷۴
- ۳۷۵- نعمت نجات از حکومت فرعونیان ۳۷۴
- ۳۷۶- نعمت نجات از ظالمان ۳۷۴
- ۳۷۷- نعمت نجات از ظلم ۳۷۶
- ۳۷۸- نعمت نجات از عذاب ۳۷۶
- ۳۷۹- نعمت نجات خانواده نوح(ع) ۳۷۶
- ۳۸۰- نعمت نجات نوح(ع) ۳۷۷
- ۳۸۱- نوح(ع) و نجات از زیان ۳۷۸
- ۳۸۲- نوح(ع) و نجات پسر ۳۷۸
- ۳۸۳- نوح(ع) و نجات پیروان ۳۷۸
- ۳۸۴- نوح(ع) و نجات خانواده ۳۸۰

- ۳۸۵- نوح(ع) و نجات فرزند ۳۸۰
- ۳۸۶- نوح(ع) و نجات قوم نوح ۳۸۰
- ۳۸۷- نوح(ع) و نجات کافران ۳۸۲
- ۳۸۸- وعده نجات از جهنم ۳۸۲
- ۳۸۹- وعده نجات به انفاقگران ۳۸۴
- ۳۹۰- وعده نجات به مؤدیان زکات ۳۸۴
- ۳۹۱- وعده نجات مؤمنان ۳۸۶
- ۳۹۲- وقت نجات خانواده لوط(ع) ۳۸۶
- ۳۹۳- اهمیت نجات بخشی خدا ۳۸۶
- ۳۹۴- ایمان به نجات بخشی خدا ۳۸۶
- ۳۹۵- سنت نجات بخشی ۳۸۸
- ۳۹۶- کیفر اسناد نجات بخشی به غیر خدا ۳۸۸
- ۳۹۷- مظاهر نجات بخشی خدا ۳۸۹
- ۳۹۸- مکذبان نجات بخشی خدا ۳۹۰
- ۳۹۹- منشأ نجات بخشی خدا ۳۹۰
- ۴۰۰- نجات بخشی انبیا ۳۹۰
- ۴۰۱- نجات بخشی اولیاء الله ۳۹۰
- ۴۰۲- نجات بخشی خدا ۳۹۲
- ۴۰۳- نجات بخشی قرآن ۴۰۸
- ۴۰۴- نجات بخشی معبود راستین ۴۰۸
- ۴۰۵- نجات بخشی موسی(ع) ۴۰۸
- ۴۰۶- نجات بخشی هارون(ع) ۴۱۰
- ۴۰۷- {نجات یافتگان} ۴۱۰
- ۴۰۸- امکان عذاب نجات یافتگان از خطر ۴۱۰
- ۴۰۹- انداز نجات یافتگان از خطر ۴۱۲
- ۴۱۰- شرک نجات یافتگان از خطر ۴۱۲

- ۴۱۱- شرک نجات یافتگان از سختی ----- ۴۱۲
- ۴۱۲- شگفتی شرک نجات یافتگان از خطر ----- ۴۱۳
- ۴۱۳- غرق نجات یافتگان از خطر ----- ۴۱۴
- ۴۱۴- فلسفه شرک نجات یافتگان از سختی ----- ۴۱۴
- ۴۱۵- ناپسندی شرک نجات یافتگان از خطر ----- ۴۱۴
- ۴۱۶- نجات یافتگان از سختی ----- ۴۱۶
- ۴۱۷- نجات یافتگان امت های پیشین ----- ۴۱۶
- ۲- نجاست ----- ۴۱۷
- ۱- تطهیر نجاست ----- ۴۱۷
- ۲- عوامل نجاست ----- ۴۱۷
- ۳- نجاست خوک ----- ۴۱۷
- ۴- احکام نجاسات ----- ۴۱۹
- ۳- نجاشی ----- ۴۲۰
- ۱- ایمان نجاشی ----- ۴۲۰
- ۲- خضوع نجاشی ----- ۴۲۰
- ۳- نجاشی از محسنان ----- ۴۲۲
- ۴- نجاشی از مؤمنان ----- ۴۲۲
- ۵- نجاشی و قرآن ----- ۴۲۲
- ۶- نجاشی و محمّد(صلی الله علیه و آله) ----- ۴۲۲
- ۴- نجوا ----- ۴۲۴
- ۱- آثار و جوب صدقه نجوا ----- ۴۲۴
- ۲- احکام صدقه نجوا ----- ۴۲۴
- ۳- احکام نجوا ----- ۴۲۴
- ۴- احکام نجوا با محمّد(صلی الله علیه و آله) ----- ۴۲۴
- ۵- امتناع از صدقه نجوا ----- ۴۲۶
- ۶- ترک نجوا با محمّد(صلی الله علیه و آله) ----- ۴۲۶

- ۴۲۷ ۷- توصیه به تقوا در نجوا
- ۴۲۸ ۸- توصیه به خیر در نجوا
- ۴۲۸ ۹- شرایط نجوا
- ۴۲۸ ۱۰- صدقه نجوا
- ۴۳۰ ۱۱- علم خدا به نجوا
- ۴۳۰ ۱۲- فلسفه صدقه نجوا
- ۴۳۰ ۱۳- فلسفه نهی از نجوای ناپسند
- ۴۳۲ ۱۴- گناه در نجوا
- ۴۳۲ ۱۵- مسلمانان صدر اسلام و صدقه نجوا
- ۴۳۲ ۱۶- منشأ نجوای ناپسند
- ۴۳۳ ۱۷- نجوا با محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۳۴ ۱۸- نجوا به نیکی
- ۴۳۵ ۱۹- نجوای با ارزش
- ۴۳۶ ۲۰- نجوای حرام
- ۴۳۶ ۲۱- نسخ صدقه نجوا
- ۴۳۶ ۲۲- نهی از نجوا
- ۴۳۸ ۲۳- خدا و نجواکنندگان
- ۴۳۸ ۲۴- مسؤولیت نجواکنندگان
- ۴۳۹ ۲۵- ناظر نجواکنندگان
- ۴۴۰ ۲۶- نجواکنندگان در قیامت
- ۴۴۱ ۵- نحر
- ۴۴۱ ۱- آداب نحر شتر
- ۴۴۱ ۲- اخلاص در نحر شتر
- ۴۴۱ ۳- بسمله در نحر
- ۴۴۲ ۴- بسمله در نحر شتر
- ۴۴۲ ۵- توصیه نحر شتر به محمد(صلی الله علیه و آله)

- ۴۴۳ ۶- نامهای خدا در نحر
- ۴۴۵ ۷- نحر شتر در حج
- ۴۴۵ ۸- نحر شتر قربانی حج
- ۴۴۵ ۹- نحر شتر محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۴۷ ۶- نخل
- ۴۴۷ ۱- نخل
- ۴۴۷ ۲- اهمیت نخل
- ۴۴۷ ۳- باروری نخل قصه مریم(س)
- ۴۴۹ ۴- بلندی نخل
- ۴۴۹ ۵- پیدایش نخل
- ۴۴۹ ۶- تعقل در درخت نخل
- ۴۴۹ ۷- تکاندن نخل قصه مریم(س)
- ۴۵۱ ۸- نمردهی نخل قصه مریم(س)
- ۴۵۱ ۹- خشکی نخل قصه مریم(س)
- ۴۵۱ ۱۰- خوشه های نخل
- ۴۵۲ ۱۱- رویاننده نخل
- ۴۵۳ ۱۲- رویش نخل
- ۴۵۳ ۱۳- سیراب شدن خوشه های نخل
- ۴۵۳ ۱۴- عبرت از نخل
- ۴۵۵ ۱۵- فواید نخل
- ۴۵۵ ۱۶- نخل قصه مریم(س)
- ۴۵۵ ۱۷- نقش شکوفه های نخل
- ۴۵۶ ۱۸- نقش نخل
- ۴۵۷ ۱۹- ویژگیهای نخل قصه مریم(س)
- ۴۵۷ ۲۰- اهمیت نخلستان
- ۴۵۸ ۲۱- درخواست نخلستان از محمد(صلی الله علیه و آله)

- ۴۵۹ ۲۲- زیبایی نخلستان
- ۴۵۹ ۲۳- عوامل پیدایش نخلستان
- ۴۵۹ ۲۴- فواید نخلستان
- ۴۶۰ ۲۵- منشأ پیدایش نخلستان
- ۴۶۱ ۲۶- منشأ خلقت نخلستان
- ۴۶۱ ۲۷- نخلستان در مرکز حکومت فرعون
- ۴۶۲ ۷- نذر
- ۴۶۲ ۱- آثار وفای به نذر
- ۴۶۴ ۲- آداب نذر
- ۴۶۴ ۳- احکام نذر
- ۴۶۶ ۴- اخلاص در نذر
- ۴۶۶ ۵- پاداش نذر
- ۴۶۷ ۶- تاریخ نذر
- ۴۶۸ ۷- ترک وفای به نذر
- ۴۶۸ ۸- تشویق به نذر
- ۴۶۸ ۹- شرایط صحت نذر
- ۴۷۰ ۱۰- صیغه نذر
- ۴۷۰ ۱۱- مدح وفاکنندگان به نذر
- ۴۷۰ ۱۲- نذر اولاد
- ۴۷۱ ۱۳- نذر برای گناه
- ۴۷۲ ۱۴- نذر برای نجات از مشکلات اجتماعی
- ۴۷۲ ۱۵- نذر به عبادت
- ۴۷۲ ۱۶- نذر تبرعی
- ۴۷۲ ۱۷- نذر در حج
- ۴۷۴ ۱۸- نذر در دوران مریم(س)
- ۴۷۴ ۱۹- نذر در یهودیت

- ۴۷۴ ----- ۲۰- نذر زن
- ۴۷۴ ----- ۲۱- نذر مادر مریم(س)
- ۴۷۶ ----- ۲۲- نذر مریم(س)
- ۴۷۶ ----- ۲۳- نذر ناپسند
- ۴۷۸ ----- ۲۴- نذر همسر عمران
- ۴۷۹ ----- ۲۵- نیت در نذر
- ۴۸۰ ----- ۲۶- وجوب وفای به نذر
- ۴۸۰ ----- ۲۷- وفاکنندگان به نذر
- ۴۸۰ ----- ۲۸- وفای به نذر
- ۴۸۱ ----- ۲۹- وفای به نذر ابرار
- ۴۸۲ ----- ۳۰- وفای به نذر امام حسن(ع)
- ۴۸۲ ----- ۳۱- وفای به نذر امام حسین(ع)
- ۴۸۲ ----- ۳۲- وفای به نذر امام علی(ع)
- ۴۸۲ ----- ۳۳- وفای به نذر فاطمه(س)
- ۴۸۳ ----- ۸- نژادپرستی
- ۴۸۳ ----- ۱- آثار نژادپرستی
- ۴۸۳ ----- ۲- آثار نژادپرستی اشراف فرعون
- ۴۸۳ ----- ۳- آثار نژادپرستی فرعون
- ۴۸۳ ----- ۴- ارزش نژادپرستی
- ۴۸۴ ----- ۵- پوچی نژادپرستی
- ۴۸۴ ----- ۶- نژادپرستی ابلیس
- ۴۸۴ ----- ۷- نژادپرستی اهل مدین
- ۴۸۴ ----- ۸- نژادپرستی بنی اسرائیل
- ۴۸۶ ----- ۹- نژادپرستی علمای یهود
- ۴۸۶ ----- ۱۰- نژادپرستی یهود
- ۴۸۹ ----- ۱۱- {نژادپرستان}

- ۴۹۰ ۱۲- آثار پیدایش نژادها
- ۴۹۰ ۱۳- نقش نژادها
- ۴۹۲ ۹- نسب
- ۴۹۲ ۱- آثار بی‌نسبی
- ۴۹۲ ۲- اهمیت نسب
- ۴۹۲ ۳- نسب ابراهیم(ع)
- ۴۹۴ ۴- نسب ادریس(ع)
- ۴۹۴ ۵- نسب اسحاق(ع)
- ۴۹۴ ۶- نسب اسماعیل(ع)
- ۴۹۴ ۷- نسب انبیا
- ۴۹۶ ۸- نسب پیروان نوح(ع)
- ۴۹۶ ۹- نسب زکریا(ع)
- ۴۹۶ ۱۰- نسب عیسی(ع)
- ۴۹۸ ۱۱- نسب فرعونی مقتول
- ۴۹۸ ۱۲- نسب محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۹۸ ۱۳- نسب مکذبان نوح(ع)
- ۴۹۸ ۱۴- نسب موسی(ع)
- ۵۰۰ ۱۵- نسب هارون(ع)
- ۵۰۰ ۱۶- نسب همسر زکریا(ع)
- ۵۰۰ ۱۷- نسب یحیی(ع)
- ۵۰۰ ۱۸- نسب یعقوب(ع)
- ۵۰۲ ۱۹- نقش نسب
- ۵۰۲ ۱۰- نسل
- ۵۰۲ ۱- آرزوی تداوم نسل
- ۵۰۲ ۲- ارزش نسل صالح
- ۵۰۲ ۳- ارزش نسل مؤمن

- ۴- ازدیاد نسل ۵۰۳
- ۵- ازدیاد نسل آدم(ع) ۵۰۴
- ۶- ازدیاد نسل انسان ۵۰۴
- ۷- ازدیاد نسل قوم عاد ۵۰۴
- ۸- ازدیاد نسل محمد(صلی الله علیه و آله) ۵۰۶
- ۹- ازدیاد نسل نوح(ع) ۵۰۶
- ۱۰- اسکان نسل ابراهیم(ع) در مکه ۵۰۶
- ۱۱- اعطای نسل صالح ۵۰۸
- ۱۲- امامت نسل ابراهیم(ع) ۵۰۸
- ۱۳- امت بودن نسل ابراهیم(ع) ۵۰۸
- ۱۴- انبیای نسل ابراهیم(ع) ۵۰۸
- ۱۵- انقراض نسل قوم ثمود ۵۱۰
- ۱۶- انقراض نسل قوم عاد ۵۱۰
- ۱۷- انقیاد نسل ابراهیم(ع) ۵۱۰
- ۱۸- اهمیت بقای نسل ۵۱۰
- ۱۹- اهمیت بقای نسل انسان ها ۵۱۱
- ۲۰- اهمیت کثرت نسل صالح ۵۱۲
- ۲۱- اهمیت نسل صالح ۵۱۲
- ۲۲- ایمان نسل قوم نوح ۵۱۲
- ۲۳- ایمان نسل کافران مکه ۵۱۳
- ۲۴- ایمان نسل نوح(ع) ۵۱۴
- ۲۵- ایمان نسل های آینده ۵۱۴
- ۲۶- بشارت به نسل آدم(ع) ۵۱۴
- ۲۷- بشارت کثرت نسل به محمد(صلی الله علیه و آله) ۵۱۵
- ۲۸- بشارت نسل موحد ۵۱۶
- ۲۹- بشارت نسل مؤمن ۵۱۶

- ۳۰- بقای نسل ۵۱۶
- ۳۱- بقای نسل ابراهیم(ع) ۵۱۸
- ۳۲- بقای نسل انسان در زمین ۵۱۹
- ۳۳- بقای نسل اهل عذاب ۵۲۰
- ۳۴- بقای نسل بنی اسرائیل ۵۲۰
- ۳۵- بقای نسل حیوانات ۵۲۰
- ۳۶- بقای نسل مشرکان ۵۲۰
- ۳۷- بقای نسل نوح(ع) ۵۲۲
- ۳۸- تداوم نسل انسان ۵۲۲
- ۳۹- تداوم نسل شتر ۵۲۴
- ۴۰- تداوم نسل محمد(صلی الله علیه و آله) ۵۲۴
- ۴۱- تزکیه نسل ابراهیم(ع) ۵۲۴
- ۴۲- تزکیه نسل اسماعیل(ع) ۵۲۴
- ۴۳- تکثیر نسل ابراهیم(ع) ۵۲۶
- ۴۴- توحید در نسل ابراهیم(ع) ۵۲۶
- ۴۵- جاودانگی توحید در نسل ابراهیم(ع) ۵۲۶
- ۴۶- جایگزینی نسل ها ۵۲۸
- ۴۷- حفظ نسل ۵۲۸
- ۴۸- درخواست محبت به نسل ابراهیم(ع) ۵۲۸
- ۴۹- درخواست نسل صالح ۵۲۹
- ۵۰- دشمنی نسل ابلیس ۵۳۰
- ۵۱- روش بقای نسل ۵۳۰
- ۵۲- زمینه ازدیاد نسل انسان ۵۳۰
- ۵۳- زمینه بقای نسل ۵۳۰
- ۵۴- زمینه عصیان نسل قوم نوح ۵۳۲
- ۵۵- زمینه کفر نسل قوم نوح ۵۳۲

- ۵۶- سنت بقای نسل ۵۳۲
- ۵۷- سهولت جایگزینی نسل ها ۵۳۲
- ۵۸- شرک در نسل ابراهیم(ع) ۵۳۴
- ۵۹- ظالمان نسل ابراهیم(ع) ۵۳۴
- ۶۰- ظالمان نسل اسحاق(ع) ۵۳۴
- ۶۱- عبادت نسل ابراهیم(ع) ۵۳۴
- ۶۲- عصیان نسل قوم نوح ۵۳۵
- ۶۳- علاقه به بقای نسل ۵۳۶
- ۶۴- علاقه به نسل علایق ۵۳۶
- ۶۵- علم نسل اهل بیت(ع) ۵۳۶
- ۶۶- فضایل نسل ابراهیم(ع) ۵۳۸
- ۶۷- فلسفه اسکان نسل ابراهیم(ع) در مکه ۵۳۹
- ۶۸- قانونمندی تداوم نسل انسان ها ۵۴۰
- ۶۹- قطع نسل دشمنان محمد(صلی الله علیه و آله) ۵۴۰
- ۷۰- قطع نسل عاص بن وائل ۵۴۰
- ۷۱- قطع نسل قوم لوط ۵۴۰
- ۷۲- قطع نسل کافران قوم نوح ۵۴۲
- ۷۳- قطع نسل محمد(صلی الله علیه و آله) ۵۴۲
- ۷۴- کافران نسل نوح(ع) ۵۴۲
- ۷۵- کتاب آسمانی نسل ابراهیم(ع) ۵۴۴
- ۷۶- کتب آسمانی نسل ابراهیم(ع) ۵۴۴
- ۷۷- کتب آسمانی نسل نوح(ع) ۵۴۴
- ۷۸- کثرت نسل فاطمه(س) ۵۴۴
- ۷۹- کفر نسل قوم نوح ۵۴۵
- ۸۰- گسترش نسل انسان ۵۴۶
- ۸۱- مبعوضیت نسل کشی ۵۴۶

- ۸۲- محرومیت نسل آدم(ع) ۵۴۶
- ۸۳- محسنان نسل ابراهیم(ع) ۵۴۸
- ۸۴- محسنان نسل اسحاق(ع) ۵۴۸
- ۸۵- محمد(صلی الله علیه و آله) از نسل ابراهیم(ع) ۵۴۸
- ۸۶- محمد(صلی الله علیه و آله) از نسل اسماعیل(ع) ۵۴۸
- ۸۷- مراد از نسل ابراهیم(ع) ۵۵۰
- ۸۸- ملاک روابط اخروی نسل ها ۵۵۰
- ۸۹- منشأ ازدیاد نسل انسان ۵۵۰
- ۹۰- منشأ ازدیاد نسل انسان ها ۵۵۱
- ۹۱- نبوت در نسل نوح(ع) ۵۵۲
- ۹۲- نبوت نسل ابراهیم(ع) ۵۵۲
- ۹۳- نبوت نسل نوح(ع) ۵۵۳
- ۹۴- نسل آدم(ع) ۵۵۴
- ۹۵- نسل آل ابراهیم ۵۵۸
- ۹۶- نسل آل عمران ۵۵۸
- ۹۷- نسل ابراهیم(ع) ۵۵۹
- ۹۸- نسل اسماعیل(ع) ۵۶۲
- ۹۹- نسل انبیا ۵۶۴
- ۱۰۰- نسل انسان ۵۶۶
- ۱۰۱- نسل اهل عذاب ۵۶۶
- ۱۰۲- نسل با ارزش ۵۶۶
- ۱۰۳- نسل جن ۵۶۸
- ۱۰۴- نسل حوا ۵۶۸
- ۱۰۵- نسل شیاطین ۵۶۸
- ۱۰۶- نسل قوم نوح ۵۶۸
- ۱۰۷- نسل کشی منافقان ۵۷۰

- ۱۰۸- نسل مؤمنان قوم نوح ۵۷۰
- ۱۰۹- نسل نوح(ع) ۵۷۱
- ۱۱۰- نسل والدین نوجوان قصه خضر(ع) ۵۷۳
- ۱۱۱- نسل هارون(ع) ۵۷۴
- ۱۱۲- نسل هدایت یافته ابراهیم(ع) ۵۷۴
- ۱۱۳- نسل همسفران نوح(ع) ۵۷۴
- ۱۱۴- نسل یعقوب(ع) ۵۷۶
- ۱۱۵- نعمت بقای نسل ۵۷۷
- ۱۱۶- نعمت بقای نسل نوح(ع) ۵۷۸
- ۱۱۷- نعمت نسل صالح ۵۷۸
- ۱۱۸- نقش نسل صالح ۵۷۸
- ۱۱۹- هدایت نسل ابراهیم(ع) ۵۷۸
- ۱۲۰- هدایت نسل صالح ۵۸۰
- ۱۲۱- مبعوضیت نسل کشی ۵۸۰
- ۱۲۲- نسل کشی منافقان ۵۸۰
- ۱۲۳- جایگزینی نسل ها ۵۸۱
- ۱۲۴- سهولت جایگزینی نسل ها ۵۸۲
- ۱۲۵- ملاک روابط اخروی نسل ها ۵۸۲
- ۱۲۶- ایمان نسل های آینده ۵۸۲
- ۱۱- نشاط ۵۸۳
- ۱- اهمیت نشاط مؤمنان ۵۸۳
- ۲- زمینه نشاط ۵۸۳
- ۳- عوامل نشاط ۵۸۳
- ۴- عوامل نشاط اخروی ۵۸۵
- ۵- منشأ نشاط زمین ۵۸۷
- ۶- نشاط اخروی بهشتیان ۵۸۷

- ۵۸۷ ۷- نشاط اخروی خنده رویان
- ۵۸۷ ۸- نشاط اخروی زیبارویان
- ۵۸۹ ۹- نشاط اخروی متقین
- ۵۸۹ ۱۰- نشاط حورالعین
- ۵۸۹ ۱۱- نشاط در تسبیح خدا
- ۵۸۹ ۱۲- نشاط در تکلیف
- ۵۹۱ ۱۳- نشاط در عبادت
- ۵۹۱ ۱۴- نشاط در عبادت خدا
- ۵۹۱ ۱۵- نشاط در عمل به تکلیف
- ۵۹۳ ۱۶- نشاط در نماز
- ۵۹۳ ۱۷- نشاط مقربان
- ۵۹۴ ۱۸- نشاط ملائکه
- ۵۹۶ ۱۲- نشوز
- ۵۹۶ ۱- روش برخورد با نشوز
- ۵۹۸ ۲- زمینه ترک نشوز
- ۵۹۸ ۳- سرزنش نشوز شوهر
- ۵۹۸ ۴- سرزنش نشوز مرد
- ۶۰۰ ۵- موارد نشوز
- ۶۰۰ ۶- نشوز زن
- ۶۰۰ ۷- نشوز شوهر
- ۶۰۲ ۱۳- نصرت
- ۶۰۲ ۱- آثار اجتناب از نصرت دین
- ۶۰۲ ۲- آثار نصرت خدا
- ۶۰۲ ۳- آثار نصرت دین
- ۶۰۴ ۴- امیدواری به نصرت خدا
- ۶۰۴ ۵- امیدواری نصرت به خدا

- ۶- اهمیت نصرت خدا ۶۰۴
- ۷- بشارت نصرت محمد(صلی الله علیه و آله) ۶۰۵
- ۸- تداوم نصرت خدا ۶۰۶
- ۹- حتمیت نصرت انبیا ۶۰۶
- ۱۰- حتمیت نصرت خدا ۶۰۶
- ۱۱- حتمیت نصرت مؤمنان ۶۰۸
- ۱۲- دعوت به نصرت خدا ۶۰۸
- ۱۳- دلایل نصرت خدا ۶۰۸
- ۱۴- زمینه نصرت خدا ۶۱۰
- ۱۵- زمینه نصرت دین ۶۱۲
- ۱۶- شرایط نصرت خدا ۶۱۲
- ۱۷- شرایط نصرت مؤمنان ۶۱۲
- ۱۸- علاقه به نصرت خدا ۶۱۳
- ۱۹- عوامل محرومیت از نصرت اخروی خدا ۶۱۴
- ۲۰- عوامل محرومیت از نصرت خدا ۶۱۴
- ۲۱- عوامل نصرت خدا ۶۱۴
- ۲۲- عوامل نصرت محمد(صلی الله علیه و آله) ۶۱۶
- ۲۳- عوامل نصرت مؤمنان ۶۱۶
- ۲۴- فلسفه نصرت خدا ۶۱۶
- ۲۵- کفایت نصرت خدا ۶۱۶
- ۲۶- متخلفان از نصرت محمد(صلی الله علیه و آله) ۶۱۸
- ۲۷- محرومان از نصرت خدا ۶۱۸
- ۲۸- محرومان از نصرت های خدا ۶۱۸
- ۲۹- محرومیت از نصرت خدا ۶۲۰
- ۳۰- مشمولان نصرت خدا ۶۲۰
- ۳۱- منشأ نصرت محمد(صلی الله علیه و آله) ۶۲۳

- ۳۲- نشانه های نصرت خدا - ۶۲۴
- ۳۳- نصرت اخروی خدا - ۶۲۴
- ۳۴- نصرت اخروی مؤمنان - ۶۲۴
- ۳۵- نصرت امام حسین(ع) - ۶۲۵
- ۳۶- نصرت انبیا - ۶۲۶
- ۳۷- نصرت اولیای مقتول - ۶۲۸
- ۳۸- نصرت بنی اسرائیل - ۶۲۸
- ۳۹- نصرت به انسان ها - ۶۲۸
- ۴۰- نصرت حامیان دین - ۶۳۰
- ۴۱- نصرت حق طلبان - ۶۳۰
- ۴۲- نصرت خدا - ۶۳۰
- ۴۳- نصرت در قیامت - ۶۳۵
- ۴۴- نصرت دنیوی انبیا - ۶۳۶
- ۴۵- نصرت دنیوی مؤمنان - ۶۳۶
- ۴۶- نصرت دین - ۶۳۶
- ۴۷- نصرت عیسی(ع) - ۶۳۸
- ۴۸- نصرت محمد(صلی الله علیه و آله) - ۶۳۸
- ۴۹- نصرت مسلمانان صدراسلام - ۶۳۹
- ۵۰- نصرت مظلومان - ۶۴۰
- ۵۱- نصرت موسی(ع) - ۶۴۰
- ۵۲- نصرت مؤمنان - ۶۴۰
- ۵۳- نصرت هارون(ع) - ۶۴۴
- ۵۴- نیاز به نصرت خدا - ۶۴۴
- ۵۵- وعده نصرت - ۶۴۵
- ۵۶- وعده نصرت به محمد(صلی الله علیه و آله) - ۶۴۶
- ۵۷- ویژگیهای نصرت خدا - ۶۴۶

- ۵۸- آثار نصرت خدا ۶۴۶
- ۵۹- امیدواری به نصرت خدا ۶۴۸
- ۶۰- اهمیت نصرت خدا ۶۴۸
- ۶۱- تداوم نصرت خدا ۶۴۸
- ۶۲- حتمیت نصرت خدا ۶۴۸
- ۶۳- دعوت به نصرت خدا ۶۴۹
- ۶۴- دلایل نصرت خدا ۶۵۰
- ۶۵- زمینه نصرت خدا ۶۵۰
- ۶۶- شرایط نصرت خدا ۶۵۲
- ۶۷- علاقه به نصرت خدا ۶۵۲
- ۶۸- عوامل محرومیت از نصرت خدا ۶۵۳
- ۶۹- عوامل نصرت خدا ۶۵۴
- ۷۰- فلسفه نصرت خدا ۶۵۴
- ۷۱- کفایت نصرت خدا ۶۵۵
- ۷۲- محرومان از نصرت خدا ۶۵۶
- ۷۳- محرومیت از نصرت خدا ۶۵۶
- ۷۴- مشمولان نصرت خدا ۶۵۶
- ۷۵- نشانه های نصرت خدا ۶۶۰
- ۷۶- نصرت خدا ۶۶۰
- ۷۷- نیاز به نصرت خدا ۶۶۶
- ۷۸- ویژگیهای نصرت خدا ۶۶۶
- ۷۹- محرومان از نصرت های خدا ۶۶۶
- ۱۴- نطفه ۶۶۸
- ۱- انسان از نطفه ۶۶۸
- ۲- اهمیت اجتناب از اختلاط نطفه ها ۶۷۲
- ۳- اهمیت انعقاد نطفه ۶۷۲

- ۴- بی ارزشی نطفه ۶۷۲
- ۵- بی ارزشی نطفه انسان ۶۷۴
- ۶- تبدیل خاک به نطفه ۶۷۴
- ۷- تبدیل نطفه به علقه ۶۷۴
- ۸- حقیقت نطفه ۶۷۶
- ۹- خروج نطفه از استخوان پشت ۶۷۷
- ۱۰- خروج نطفه از استخوان سینه ۶۷۸
- ۱۱- خلقت از نطفه ۶۷۸
- ۱۲- شگفتی خروج نطفه ۶۸۰
- ۱۳- مدت استقرار نطفه در رحم(زهدان) ۶۸۰
- ۱۴- مراحل تکامل نطفه ۶۸۰
- ۱۵- مراحل تکوین نطفه ۶۸۰
- ۱۶- مکان انعقاد نطفه ۶۸۲
- ۱۷- مکان پرورش نطفه ۶۸۲
- ۱۸- مکان پیدایش نطفه ۶۸۲
- ۱۹- منشأ انعقاد نطفه ۶۸۴
- ۲۰- نطفه در رحم ۶۸۴
- ۲۱- نطفه در رحم(زهدان) ۶۸۵
- ۲۲- نطفه زن ۶۸۶
- ۲۳- نطفه مرد ۶۸۶
- ۲۴- نقش نطفه ۶۸۶
- ۲۵- نقش نطفه زن ۶۹۰
- ۲۶- نقش نطفه مرد ۶۹۰
- ۱۵- نظام ۶۹۱
- ۱- نظام آفرینش ۶۹۱
- ۲- آثار تحول در نظام آفرینش ۶۹۱

- ۳- تبدیل نظام آفرینش ۶۹۱
- ۴- تکامل در نظام آفرینش ۶۹۳
- ۵- حاکم نظام آفرینش ۶۹۳
- ۶- فلسفه تبدیل نظام آفرینش ۶۹۴
- ۷- قانونمندی نظام آفرینش ۶۹۵
- ۸- نظام آفرینش ۶۹۵
- ۹- نظام آفرینش و پاداش ۷۰۳
- ۱۰- نظام آفرینش و کیفر ۷۰۵
- ۱۱- ویژگی نظام آفرینش ۷۰۵
- ۱۲- ویژگیهای نظام آفرینش ۷۰۵
- ۱۳- هدفداری نظام آفرینش ۷۰۶
- ۱۴- هماهنگی نظام آفرینش ۷۰۷
- ۱۵- {نظام اجتماعی} ۷۰۷
- ۱۶- اهمیت حفظ نظام اجتماعی ۷۱۵
- ۱۷- اهمیت نظام اجتماعی ۷۱۵
- ۱۸- ذوالقرنین و تنظیم نظام اجتماعی ۷۱۶
- ۱۹- عوامل اختلال نظام اجتماعی ۷۱۷
- ۲۰- نظام اجتماعی ۷۱۷
- ۲۱- {نظام اخلاقی} ۷۱۸
- ۲۲- {نظام اقتصادی} ۷۲۳
- ۲۳- اهمیت نظام اقتصادی ۷۳۰
- ۲۴- نظام اقتصادی ناپسند ۷۳۱
- ۲۵- نظام اقتصادی یهود ۷۳۱
- ۲۶- {نظام تعالیم دین} ۷۳۱
- ۲۷- نظام تعالیم دین ۷۳۷
- ۲۸- {نظام جزایی} ۷۴۱

۷۷۴	۲۹- آثار نظام جزایی در قیامت
۷۷۵	۳۰- اهمیت نظام جزایی
۷۷۵	۳۱- تکذیب نظام جزایی
۷۷۵	۳۲- قانونمندی نظام جزایی
۷۷۶	۳۳- ملاکها در نظام جزایی
۷۷۷	۳۴- نظام جزایی
۷۷۷	۳۵- نظام جزایی در بنی اسرائیل
۷۷۸	۳۶- نظام جزایی در دوران یوسف(ع)
۷۷۹	۳۷- نظام جزایی در قیامت
۷۸۱	۳۸- ویژگیهای نظام جزایی
۷۸۱	۳۹- {نظام حقوقی}
۷۸۶	۴۰- نظام حقوقی
۷۸۶	۴۱- {نظام سیاسی}
۷۹۳	۴۲- نظام سیاسی
۷۹۵	۴۳- نظام سیاسی فرعون
۷۹۷	۴۴- نظام سیاسی مصرباستان
۷۹۷	۴۵- {نظام علیت}
۸۰۵	۴۶- نظام علیت
۸۰۶	۴۷- نظام علیت و حاکمیت خدا
۸۰۷	۴۸- {نظام فرهنگی}
۸۰۷	۴۹- {نظام قضایی}
۸۱۱	۵۰- فلسفه نظام قضایی
۸۱۱	۵۱- نظام قضایی
۸۱۱	۵۲- نظام قضایی در دوران یوسف(ع)
۸۱۱	۵۳- نظام قضایی دوران ابراهیم(ع)
۸۱۳	۵۴- نظام قضایی مصرباستان

- ۵۵- {نظام کیفری} ۸۱۳
- ۵۶- حاکم نظام کیفری ۸۳۱
- ۵۷- عدالت در نظام کیفری ۸۳۲
- ۵۸- نظام کیفری در قیامت ۸۳۳
- ۵۹- نظام کیفری سلیمان(ع) ۸۳۳
- ۶۰- نظام کیفری فرعون ۸۳۳
- ۶۱- ویژگیهای نظام کیفری ۸۳۵
- ۶۲- ویژگیهای نظام کیفری قوم عاد ۸۳۵
- ۶۳- {نظام های ظالمانه} ۸۳۵
- ۱۶- نظم ۸۳۶
- ۱- آثار نظم آفرینش ۸۳۶
- ۲- اختلال در نظم آسمان ۸۳۶
- ۳- اختلال در نظم آفرینش ۸۳۶
- ۴- اختلال در نظم عمومی ۸۳۸
- ۵- ارزش نظم ۸۳۸
- ۶- اهمیت نظم ۸۳۹
- ۷- اهمیت نظم آسمان ها ۸۴۰
- ۸- اهمیت نظم در جهاد ۸۴۰
- ۹- اهمیت نظم در سپاه ۸۴۰
- ۱۰- اهمیت نظم ستارگان ۸۴۱
- ۱۱- اهمیت نظم مجاهدان ۸۴۲
- ۱۲- برهان نظم ۸۴۲
- ۱۳- تعقل در نظم آفرینش ۸۴۴
- ۱۴- حافظ نظم آسمان ها ۸۴۴
- ۱۵- حافظ نظم آفرینش ۸۴۴
- ۱۶- حافظ نظم زمین ۸۴۴

- ۱۷- عوامل اختلال در نظم ۸۴۵
- ۱۸- عوامل نظم ۸۴۶
- ۱۹- عوامل نظم آفرینش ۸۴۶
- ۲۰- فلسفه نظم آفرینش ۸۴۶
- ۲۱- قانونمندی نظم آسمان ها ۸۴۸
- ۲۲- محدوده نظم آسمان ۸۴۸
- ۲۳- منشأ نظم آسمان ها ۸۴۸
- ۲۴- منشأ نظم آفرینش ۸۴۸
- ۲۵- منشأ نظم در آفرینش ۸۵۰
- ۲۶- منشأ نظم زمین ۸۵۰
- ۲۷- نابودی نظم آفرینش ۸۵۰
- ۲۸- نظم آسمان ۸۵۲
- ۲۹- نظم آسمان های هفتگانه ۸۵۲
- ۳۰- نظم آفرینش ۸۵۳
- ۳۱- نظم خورشید ۸۶۲
- ۳۲- نظم در آفرینش ۸۶۲
- ۳۳- نظم در جنگ ۸۶۴
- ۳۴- نظم در جهاد ۸۶۴
- ۳۵- نظم در روزه ۸۶۴
- ۳۶- نظم در طلوع خورشید ۸۶۴
- ۳۷- نظم در عبادت ۸۶۴
- ۳۸- نظم در غروب خورشید ۸۶۶
- ۳۹- نظم در گیاهان ۸۶۶
- ۴۰- نظم زندگی قریش ۸۶۶
- ۴۱- نظم سپاه سلیمان(ع) ۸۶۶
- ۴۲- نظم سپاه مسلمانان مدینه در غزوه احزاب ۸۶۸

- ۴۳- نظم ستارگان ۸۶۸
- ۴۴- نظم طبیعت ۸۶۸
- ۴۵- نظم قرآن ۸۷۰
- ۴۶- نظم ماه ۸۷۰
- ۴۷- نظم ماه (قمر) ۸۷۲
- ۴۸- نظم ماه (گردون) ۸۷۲
- ۴۹- نظم محمد(صلی الله علیه و آله) ۸۷۲
- ۵۰- نظم ملاتکه ۸۷۲
- ۵۱- نظم ملاتکه در قیامت ۸۷۴
- ۵۲- اخلال در نظم عمومی ۸۷۴
- درباره مرکز ۸۷۵

مشخصات کتاب

نام کتاب: علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد 106

تحقیق و تالیف: رسول ملکیان اصفهانی - 1400 ش

ناشر دیجیتال: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ص: 1

1- نجات

1- نجات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 194 - 19، 20

19_ نقش دعا در تحقق وعده های الهی و رهایی از خذلان در آخرت

ربّنا و اتنا ما وعدتنا علی رسلک و لا تخزنا یوم القیمه

اگر دعا در تحقق وعده های الهی تأثیر نداشت، خداوند آن را به عنوان ویژگی مؤمنان خردمند نقل نمی کرد.

20_ ایمان، زمینه تحقق نوید های الهی به خردمندان و رهایی از خواری و خذلان اخروی

فامنّا ربّنا .. ربّنا و اتنا ما وعدتنا علی رسلک و لا تخزنا یوم القیمه

با توجه به اینکه «اتنا» عطف است بر «اغفر لنا»، در جمله «فامنّا ربّنا فاغفر لنا»، معلوم می شود که خردمندان انتظار برآورده شدن دعا و

خواست خویش را، بر ایمانشان به ربوبیت خداوند مترتب ساختند.

2- آثار نجات از جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 57 - 4

4- سعادت واقعی، تنها در پرتو رهایی از دوزخ و ره یابی به بهشت میسر است.

ووق_هم عذاب الجحيم . . . ذلك هو الفوز العظيم

3- آثار نجات از خطر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 67 - 10، 6

6- انسان ها پس از رهایی از خطر های مرگ آفرین ، خدا را فراموش می کنند و از حق روی گردان می شوند .

فلَمَّا نَجَّكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ

10- غفلت از یاد خدا در پی نجات از خطرات ، برخاسته از خصلت حق ناشناسی شدید انسان است .

فلَمَّا نَجَّكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا

جمله «وكان الإنسان كفوراً» _ که بیانگر یک خصلت عام همه انسانهاست _ به منزله تعلیل برای مطالب قبل است.

ص: 1

4- آثار نجات از سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 64 - 5

5_ آدمی پس از نجات از شداید، علی رغم پیمان عدم شرک و سپاسگزاری از خداوند، پیمان شکنی می کند و مجدداً شرک میورزد.

لئن أنجنا .. قل الله ینجیکم ... ثم أنتم تشرکون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 67 - 6

6- انسان ها پس از رهایی از خطر های مرگ آفرین ، خدا را فراموش می کنند و از حق روی گردان می شوند .

فلما نجکم الی البرّ اعرضتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 33 - 11، 12

11 - گروهی از مردم ، به هنگام برخورداری از رفاه و آسایش و رهیدن از خطرات و سختی ها ، ناسپاسی می کنند و شرک میورزند .

و إذا مسّ الناس ضرّ .. ثمّ إذا أذقهم ... إذا فریق منهم برّبهم یشرکون

12 - برخی از مشرکان ، به رغم رویکرد به خدا ، به هنگام ابتلا به ناملایمات و سختی ها ، به محض احساس رهایی از آن و دست یابی به اندک آسایش ، شرک ربوبی پیدا می کنند .

و إذا مسّ الناس ضرّ دعوا ربّهم .. ثمّ إذا أذقهم منه رحمہ إذا فریق منهم برّبهم

تعبیر «أذق» _ که به معنای «چشانند» است و معمولاً برای «خوردن کم» به کار می رود _ به جای «برخوردار کردن» و «عطا کردن» و امثال آنها و نیز تنوین تنکیر «رحمه» _ که دلالت بر قِلّت می کند، حکایت از دست یابی به رفاه اندک دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 8 - 16

16 - رهایی از گرفتاری و برخورداری از نعمت آسودگی ، زمینه شرکورزی و مؤثر دانستن غیر خدا در وضعیت خویش

إذا خوّله نعمه منه . . . و جعل لله أنداداً

5- آثار نجات از ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 33 - 8

8- رهایی از ستم و دستیابی امت ها به پیروزی ، مقدمه آزمون آنان از سوی خداوند

و لقد نجّينا بني إسرائيل . . . ما فيه بلـوا مبین

ص: 2

از ترتب آزمایش بر آزادی بنی اسرائیل، مطلب بالا استفاده می شود.

6- آثار نجات از هواپرستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 40 - 18

18 - رهایی از هوای نفس، از میان برنده روحیه طغیان گری است.

فأما من طغى... وأما من... ونهى النفس عن الهوى

7- آثار نجات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 59 - 2

2 - هلاک شرک پیشگان مفسد و نجات مؤمنان به اراده الهی و در سایه تلاش های پیامبران، شایان سپاس گذاری به درگاه خدا و فرستادن درود و سلام بر فرستادگان او

قل الحمد لله و سلم على عباده الذين اصطفى

رهنمود الهی به حمد و ستایش برای او و فرستادن درود و سلام بر بندگان برگزیده اش (پیامبران)، در پی یادآوری مکرر نجات مؤمنان و هلاکت کافران، مطلب یاد شده را افاده می کند.

8- آرزوی نجات از جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 107 - 3

3 - دوزخیان، آرزومند رهایی از دوزخ و متعهد به صلاح و ایمان، در صورت بازگشت به دنیا

ربنا أخرجنا منها فإن عدنا فإنا ظالمون

9- آرزوی نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 77 - 3,9

3 - دوزخیان ، عاجزانه در تمنای مرگ و نابودی ، برای رهایی یافتن از عذاب

كانوا هم الظالمين . و نادواي ملك ليقض علينا ربك

9 - تمنای دوزخیان برای رهایی از عذاب ، تمنایی بی جا و غیر قابل پذیرش

و نادوا .. انکم مکشون

ص: 3

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 11 - 3

3 - مجرمان در روز محشر ، آرزومند نجات خویش از عذاب الهی با پرداخت فدیة

یوّد المجرم لویفتدی من عذاب یومئذ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 15 - 1

1 - نجات مجرمان با پرداخت فدیة از عذاب الهی در قیامت _ هر چند بسیار و نامحدود _ آرزویی واهی و ناممکن است .

یوّد المجرم لویفتدی من عذاب یومئذ بینیہ . . . کلاً

10- ابزار نجات از جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 20 - 6

6- امکانات پاکیزه و ارزشمند زندگی دنیا ، وسیله راه یابی به درجات عالی و رهایی از دوزخ

أذهبتم طیبَ تکم فی حیاتکم الدنیا

مفاد آیه این است که پس از عرضه کردن کافران به آتش، به آنان گفته می شود که امکانات ارزنده را نابود ساختید؛ در حالی که اگر از آن پاکی ها به درستی بهره می جستید، اکنون دوزخی نبودید.

11- ابزار نجات پیروان نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 37 - 8

8_ نجات نوح (ع) و مؤمنان به او، در گرو ساخت کشتی بود .

واصنع الفلک . . . إنهم مغرقون

12- ابزار نجات نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 37 - 8

8_ نجات نوح (ع) و مؤمنان به او، در گرو ساخت کشتی بود.

واصنع الفلک .. إنهم مغرقون

ص: 4

13- اخلاص و نجات از مشکلات اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 26 - 25

25- قصد قربت با قصد رهایی از ناملازمات اجتماعی منافاتی ندارد .

إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا

مریم(س) به منظور عذر آوردن نزد مردم برای سکوت خویش، روزه را نذر کرد، ولی با جمله «اِنِّي نذرت للرحمان» نذر خود را وسیله تقرب به خدا قرار داد.

14- ارزش نجات از زندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 50 - 10

10_ ارزش اعاده حیثیت و شرف بیش از ارزش رهایی از زندان و نجات از دشواری ها و مشکلات ، در بینش یوسف (ع)

فلما جاءه الرسول قال ارجع إلی ربک فسنله ما بال النسوة

15- ارزش نجات انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 105 - 13

13_ رهاسازی انسان ها از اسارت نظام های فسادگر و غیر توحیدی ، ارزشی الهی

فأرسل معی بنی اسرائیل

16- استبعاد نجات از جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 8 - 1

1 - راه خروج از آتش جهنم ، بر دوزخیان بسته خواهد بود .

إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ

«وصیده» به اتافی گفته می شود که برای نگه داری اموال، در کوه ایجاد می کنند. فعل «آصده»؛ یعنی، درب آن را بستم و محکم ساختم (مفردات)؛ بنابراین «مؤصده»، به معنای مکان بسته و غیر قابل خروج است.

17- استحالہ نجات مختصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 5

3- تلاش برای نجات محتضر از مرگ ، هنگامی که جانش به گلو رسیده باشد ، ناموفق و بی ثمر است .

فلولا إذا بلغت الحلقوم

«لولا»ی تحضیضیه در آیه شریفه، برای تعجیز و بیان ناتوانی انسان از نجات دادن شخص محتضر از مرگ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - افراد حاضر در کنار محتضر ، تنها نظاره گر جان کندن و ناتوانی از نجات وی از مرگ

فلولا إذا بلغت الحلقوم . و أنتم حينئذ تنظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - نجات دادن محتضر از مرگ ، هنگامی که جانش به گلو رسیده باشد ، امری غیر ممکن است .

فلولا إذا بلغت الحلقوم . . . ترجعونها إن كنتم صـدقین

18- امتحان با نجات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18- آزمایش بندگان ، جلوه ربوبیت الهی نسبت به آنان است .

و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

20- آزمایش های خداوند از بندگان دارای مراتب است .

و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

19- امکان عذاب نجات یافتگان از خطر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- امکان بازگشت دوباره نجات یافتگان از خطر دریا به آن و گرفتار شدن به طوفان دریایی و غرق شدن

أم أمنتُم أن یعیدکم فیہ تارہ آخری

20- انذار نجات یافتگان از خطر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- هشدار خداوند به حق ناسپاسان رهیده از خطرات و مشکلات ، به دچار شدن به خطرات و مهلکه های دیگر

فلما نجـکم إلى البرِّ اعرضتم .. أفأمنتم أن يخسف بکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 69 - 1

1- هشدار خداوند به حق ناسپاسان رهیده از خطر ، به دچار آمدن در همان مهلکه

أم أمنتم أن يعيدکم فيه تاره أخرى

21- اهمیت نجات از جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 98 - 6

6_ برنامه ها و قوانینی رشید و بالنده اند که مایه سعادت اخروی آدمیان و باعث نجات آنان از آتش دوزخ باشند .

و ما أمر فرعون برشید. يقدم قومه يوم القیـمه فأوردهم النار

22- اهمیت نجات از دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 101 - 9

9_ رها شدن از فتنه های دشمن ، دارای مصلحتی بیشتر و مهمتر از انجام کامل نماز

فليس علیکم جناح ان تقصروا من الصلوه ان خفتم ان یفتنکم الذین كفروا

23- اهمیت نجات از سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 42 - 4

4_ جواز استمداد از کافران برای رهایی از مشکلات و تنگنا ها *

اذکرني عند ربک

ظاهر این است که هم بند یوسف(ع) هنگام آزاد شدن از زندان موحد نشده و اظهار ایمان نکرده بود، و گرنه قرآن از آن یاد می کرد. بنابراین وی به هنگامی که یوسف(ع) از او تقاضا کرد، کافر بود.

24- اهمیت نجات از شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 7

1 - جنگ مسلمانان با مشرکان پیمان شکن صدر اسلام، به منظور نجات آنان از آیین شرک و بازگشت به توحید و اسلام، بود.

فإن تابوا و أقاموا الصلوة و ءاتوا الزكوة

برداشت فوق از تفریح جمله «إن تابوا ...» بر الغای صلحنامه و اعلام جنگ با مشرکان پیمان شکن (کیف یكون للمشرکین عهد ...) استفاده می شود. قابل ذکر است که «توبه» (مصدر تابوا) به معنای بازگشتن است؛ یعنی، اگر مشرکان به اسلام و توحید بازگردند و ...

25- اهمیت نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 61 - 2، 1

1 - نجات از عذاب الهی و دستیابی به زندگی جاودانه بهشتی و رستگاری بزرگ، سزاوار هرگونه عمل و تلاش است.

و ما نحن بمعدّیین . إنّ هـَذا لهو الفوز العظیم . لمثل هـَذا فلیعمل العـملون

«لام» در «لمثل» برای تعلیل و «هـَذا» اشاره به مضامین آیات گذشته است که درباره رهایی از عذاب الهی و نیل به بهشت جاودان بود.

2 - رهایی از عذاب الهی و دستیابی به حیات جاودانه بهشتی (رستگاری بزرگ)، تنها هدف شایسته برای هرگونه سعی و تلاش در زندگی آدمی

لمثل هـَذا فلیعمل العـملون

از تقدم جار و مجرور (لمثل) بر عامل خود (فلیعمل) - که مفید حصر است - برداشت یاد شده به دست می آید.

26- اهمیت نجات از عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 47 - 4

4 - ناچیز و بی ارزش بودن ثروت ها و خوشی های دنیا، در مقابل رهایی از عذاب قیامت

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض .. لافتدوا به من سوء العذاب یوم القیـمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 11 - 43

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 12 - 2, 1

1 - مجرمان در قیامت ، برای رهایی خود از عذاب الهی ، آماده فدا کردن همسران خویش اند .

وصـ حبتـه

2 - مجرمان در عرصه محشر ، برای نجات خود از عذاب الهی ، آماده فدا کردن برادران خویش اند .

ص: 8

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 13 - 1

1 - مجرمان در قیامت ، برای نجات خود از عذاب الهی ، آماده فدا کردن بستگان نزدیک خویش اند .

و فضیلتہ الّتی تـویہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 14 - 2, 1

1 - مجرمان در قیامت ، برای نجات خود از عذاب الهی ، آماده فدا کردن همه انسان های کره زمین اند .

و من فی الأرض جمیعاً

2 - مجرمان در قیامت ، برای نجات خود از عذاب الهی ، آماده فدا کردن همه محبوب ها و خلائق زمینی اند (انس ، جن و . . .) .

و من فی الأرض جمیعاً ثمّ ینجیہ

«مَنْ» برای مطلق موجودات شعورمند وضع شده است و برداشت یاد شده، مبتنی بر همین وضع اصلی است.

27- اهمیت نجات از کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 110 - 5

5- هجرت ، حرکتی است در جهت حفظ ایمان و رهایی از محیط جبر و حاکمیت کفر .

هاجروا من بعد ما فتنوا

با توجه به ارتباطی که میان این آیه و آیه «من کفر بالله من بعد ایمانه إلاّ من أکره . . .» وجود دارد که می نمایاند در شرایط دشوار تقیه امری جایز است، اما انسان نباید برای همیشه به اظهار ظاهری کفر تن در دهد؛ بلکه در صورت امکان باید محیط کفر را ترک نماید، برداشت فوق به دست می آید.

28- اهمیت نجات اسیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- پرداخت وجه مورد نیاز اسیران و زندانیان برای آزادسازی آنان، گامی بلند و انفاق سنگین است.

ما العقبه . فكّ رقبه

آزاد سازی بردگان، مصداق آشکار «فكّ رقبه» است؛ ولی تنها مصداق آن نیست. بنابراین رها سازی هر شخص در بندی، می تواند مراد آیه باشد.

ص: 9

29- اهمیت نجات انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 41 - 5

5- نجات و رستگاری مردم، هدف و محور تمامی تلاش های ارشادی، سیاسی و اجتماعی مؤمن آل فرعون

وقال رجل مؤمن من آل فرعون یکتُم ایمنه... وی قوم مالی أدعوکم إلى النجوه

30- اهمیت نجات بخشی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 43 - 4

4_ نوح (ع)، فرزندش را از بی ثمر بودن صعود بر کوه و منحصر بودن راه نجات در بهره جستن از امداد الهی، آگاه ساخت.

لاعاصم الیوم من أمر الله إلا من رحم

31- اهمیت نجات بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 17 - 1

1 - رهانیدن بنی اسرائیل از سلطه و ستم فرعون، در رأس اهداف موسی (ع) و هارون (ع) قرار داشت.

أن ائت القوم الظالمین... فأتیا فرعون فقولاً... أن أرسل معنا بنی اسرائیل

مقصود از «ارسال» (فرستادن) در این جا آزاد کردن و رها ساختن بنی اسرائیل است. بنابراین از آیه یاد شده استفاده می شود که اساسی ترین مأموریت موسی (ع) این بود که بنی اسرائیل را از سرزمین فرعونیان خارج کند و آنان را از بند اسارت و بردگی مصریان آزاد سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 115 - 2

2- نجات موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان، مهم ترین و برجسته ترین نعمت و احسان خداوند به ایشان بود.

ولقد متنا علی موسی و هرون. ونجینهما وقومهما من الکرب العظیم

برداشت یاد شده به دلیل این نکته است که نجات موسی و هارون (علیهما السلام) از اندوه بزرگ بخشی از نعمت های الهی به ایشان بود؛ ولی در عین حال به طور جداگانه ذکر شده است.

32- اهمیت نجات زندانیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 13 - 7

7 - پرداخت وجه مورد نیاز اسیران و زندانیان برای آزادسازی آنان ، گامی بلند و انفاق سنگین است .

ص: 10

آزاد سازی بردگان، مصداق آشکار «فک رقبه» است؛ ولی تنها مصداق آن نیست. بنابراین رها سازی هر شخص در بندی، می تواند مراد آیه باشد.

33- اهمیت نجات مظلومان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 13 - 3

3_ نجات ستمدیدگان از بیدادگری بیدادگران ، هدف خداوند از بعثت پیامبران در طول تاریخ

لما ظلموا و جاءتهم رسلهم بالبینة

ذکر جمله «جاءتهم رسلهم» بعد از «لما ظلموا» حکایت از این حقیقت دارد که بعثت پیامبران در پی گسترش ظلم و بیدادگری و به منظور رهایی مظلومان از شرّ ظالمان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 39 - 11

11_ بعثت پیامبران الهی ، در راستای نجات مظلومان از ستم بیدادگران

كذلك كذب الذين من قبلهم فانظر كيف كان عقبة الظلمين

رویارویی بیدادگران با رسولان الهی در طول تاریخ، بیانگر برداشت فوق است.

34- اهمیت نجات موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 115 - 2

2- نجات موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان ، مهم ترین و برجسته ترین نعمت و احسان خداوند به ایشان بود .

ولقد منّا علی موسی و هارون . ونجّینهما وقومهما من الكرب العظیم

برداشت یاد شده به دلیل این نکته است که نجات موسی و هارون(علیهما السلام) از اندوه بزرگ بخشی از نعمت های الهی به ایشان بود؛ ولی در عین حال به طور جداگانه ذکر شده است.

35- اهمیت نجات هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 115 - 2

2- نجات موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان، مهم ترین و برجسته ترین نعمت و احسان خداوند به ایشان بود.

و لقد منتّا علی موسی و هارون . و نجّینّهما و قومهما من الکرب العظیم

برداشت یاد شده به دلیل این نکته است که نجات موسی و هارون (علیهما السلام) از اندوه بزرگ بخشی از نعمت های الهی به

ص: 11

ایشان بود؛ ولی در عین حال به طور جداگانه ذکر شده است.

36- ایمان به نجات بخشی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 67 - 3

3- انسان ها در گرداب های خطر آفرین ، نه تنها متوجه خداوند می شوند ؛ بلکه او را یگانه قدرتی می دانند که توان نجات آنان را از مرگ حتمی دارد .

وإذا مسَّكم الضرُّ فی البحرِ ضلَّ من تدعون إلاَّ إیاه

37- بت ها و نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 8

8_ بت ها و خدایان پنداری ، هرگز به فریاد پرستشگران خویش نمی رسند و نمی توانند حتی اندکی از عذاب های الهی را از آنان دور سازند .

فما أَعْنَت عَنْهُمْ ءالِهَتُهُمُ الَّتِی یَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّهِ مِنْ شِیْءٍ لِّمَّا جَاءَ أَمْرَ رَبِّکَ

38- برادران یوسف و نجات بنیامین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 78 - 11، 6، 7، 3، 2

2_ فرزندان یعقوب با تحریک عواطف یوسف (ع) در صدد جلب رضایت او برای آزادسازی بنیامین برآمدند .

قالوا یٰـأیها العزیز إن له أباً شیخاً کبیراً

3_ اقتدار یوسف (ع) بر انجام خواسته های خویش ، نیکوکار بودن وی و سزاواری یعقوب (ع) برای ترحم ، دلیل های ارائه شده از سوی فرزندان یعقوب به یوسف (ع) برای آزادسازی بنیامین

قالوا یٰـأیها العزیز إن له أباً شیخاً کبیراً .. إنا نرى ک من المحسنین

هدف برادران یوسف از مخاطب ساختن یوسف(ع) با عنوان «عزیز» بیان اقتدار او بر انجام خواسته هایش است، و توصیف یعقوب به

«پیرمردی سالخورده» بیان سزاواری او برای ترحم است و مدح یوسف (ع) به نیکوکاری به منظور ترغیب او به احسان و گذشت می باشد.

6_ بازداشت یکی از برادران بنیامین در مقابل آزاد کردن او ، پیشنهاد برادران به یوسف

فخذ أهدنا مكانه

7_ فداکاری و گذشت برادران بنیامین ، برای باز گرداندن او به پدرشان یعقوب

فخذ أهدنا مكانه

11_ مشاهده نیکوکار بودن یوسف ، مایه تشجیع فرزندان یعقوب به تقاضای آزادی بنیامین و بازداشت یکی از آنان به جای

ص: 12

فخذ أهدنا مكانه إنا نرى ك من المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 79 - 1

1_ یوسف (ع) پیشنهاد فرزندان یعقوب (بازداشت یکی از آنان به جای بنیامین) را نپذیرفت .

فخذ أهدنا مكانه . . . قال معاذ الله أن نأخذ إلا من وجدنا

«معاذ» مصدر میمی و مفعول مطلق برای فعل محذوف است (نعوذ بالله معاذاً). عبارت «أن نأخذ» به تقدیر «من» و متعلق به «معاذ الله» می باشد. بنابراین جمله «معاذ الله أن نأخذ...»؛ یعنی، به خدا پناه می بریم پناه آوردنی از اینکه بگیریم (بازداشت کنیم) مگر کسی را که متاع خویش را نزد او یافتیم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 80 - 1, 2

1_ فرزندان یعقوب به جلب رضایت یوسف موفق نشدند و از آزاد شدن بنیامین کاملاً ناامید گشتند .

فلما استیئسوا منه

«یأس» و «استیئس» به معنای ناامید شدن است، با این تفاوت که «استیئس» حاکی از مبالغه و شدت ناامیدی می باشد. مراد از ضمیر در «منه» یوسف و یا بنیامین است. بنابراین «فلما استیئسوا منه...»؛ یعنی، پس آن گاه که فرزندان یعقوب از [جلب رضایت] یوسف و یا [آزادی] بنیامین کاملاً ناامید شدند ...

2_ فرزندان یعقوب پس از ناامید شدن از آزادی بنیامین، در کناری به دور از یوسف و کارگزارانش برای چاره اندیشی درباره مشکل پیش آمده به مشورت و گفت و گوی محرمانه پرداختند .

فلما استیئسوا منه خلصوا نجياً

از معانی «خلص» اعتزال و کناره گیری کردن است. «نجی» به فرد و یا افرادی اطلاق می گردد که در نهان با او گفت و گو شود. این کلمه در آیه شریفه حال برای فاعل «خلصوا» می باشد. بنابراین «خلصوا نجياً»؛ یعنی، برادران یوسف از دیگران جدا شدند و با یکدیگر به نجوا و گفت و گوی سرّی پرداختند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 87 - 10

10 - خداوند به موسی (ع) فرمان داد تا رهایی بنی اسرائیل از چنگال فرعون را به آنان بشارت دهد .

و نَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ . . . وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ

40- بشارت نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 31 - 5

ص: 13

5- مبلغان مؤمن جن ، نوید دهنده قوم خویش به غفران الهی و رهایی از عذاب ، در پرتو ایمان

ی قومنا . . . وءامنوا به یغفر لکم من ذنوبکم و یجرکم من عذاب الیم

41- بشارت نجات به یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 15 - 8

8_ خداوند یوسف (ع) را از طریق وحی به نجات یافتن از چاه کنعان و دیداری مجدد با برادرانش ، نوید داد .

و أوحینا إلیه لتنبئنهٔم بأمرهم هذا

جمله «لتنبئنهٔم» (همانا این واقعه را در آینده به برادرانت یادآوری خواهی کرد) دلالت بر نجات یوسف از چاه دارد و نیز حاکی از این است که او برادرانش را در آینده ملاقات خواهد کرد.

42- بشارت نجات خانواده نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 45 - 3

3_ خداوند ، نوح (ع) را به نجات افراد خانواده اش نوید داده بود .

إن ابنی من أهلی و إن وعدک الحق

مصدق مورد نظر برای «وعدک» نجات خانواده نوح از حادثه طوفان است که جمله «قلنا حمل . . . و أهلك» بیانگر نوید به آن بود.

43- بنی اسرائیل و نجات از کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 86 - 1

1_ درخواست مؤمنان قوم موسی از خداوند ، برای نجات از گروه کفرپیشه

ربنا لا تجعلنا فتنه . . . و نجنا برحمتک من القوم الکفرین

44- پیشگویی نجات محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 4 - 5

5 - قرآن پیشاپیش ، رهایی پیامبر (صلی الله علیه و آله) را از روی گردانی و خشم خداوند تا پایان عمر آن حضرت ، خبر داده است .

و للأخـره خیر لک من الأولى

ص: 14

مراد از «آخرت» و «أولى» چه دنیا و آخرت باشد و چه آغاز و فرجام زندگانی دنیوی پیامبر (صلی الله علیه و آله) _ چنانچه برخی از مفسران احتمال داده اند _ آیه شریفه سلامت کامل پیامبر (صلی الله علیه و آله) را، از هرگونه انحراف که به خشم خداوند بینجامد، پیشگویی کرده است.

45- تلاش برای نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 61 - 2، 1

1 - نجات از عذاب الهی و دستیابی به زندگی جاودانه بهشتی و رستگاری بزرگ، سزاوار هرگونه عمل و تلاش است.

و ما نحن بمعذبين . إنَّ هـَذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ . لَمَثَلِ هـَذَا فليعمل العـملون

«لام» در «لمثل» برای تعلیل و «هـَذَا» اشاره به مضامین آیات گذشته است که درباره رهایی از عذاب الهی و نیل به بهشت جاودان بود.

2 - رهایی از عذاب الهی و دستیابی به حیات جاودانه بهشتی (رستگاری بزرگ)، تنها هدف شایسته برای هرگونه سعی و تلاش در زندگی آدمی

لمثل هـَذَا فليعمل العـملون

از تقدم جار و مجرور (لمثل) بر عامل خود (فليعمل) _ که مفید حصر است _ برداشت یاد شده به دست می آید.

46- حتمیت نجات متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 17 - 3

3 - وعده رهایی تقوایندگان از آتش دوزخ، حتمی و تخلّف ناپذیر است.

سيجتّبها الأتقی

حرف «سین» برای تأکید بر وعده است.

47- درخواست نجات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 194 - 13

13_ دور ماندن از خواری و خذلان در روز قیامت ، خواسته و دعای خردمندان به پیشگاه خداوند

و لا تخزنا یوم القیمه

ص: 15

48- درخواست نجات از اذیت‌های قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 76 - 5

5- نوح (ع)، نجات خود و خاندانش را از دست ستم و اذیت و آزار قوم خود، از خداوند خواستار شده بود.

و لقد نادینا نوح... و نجیناه و أهله من الكرب العظيم

49- درخواست نجات از جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 14 - 1

1_ استغاثه و درخواست تکذیب کنندگان قیامت برای رهایی از آتش جهنم نتیجه بخش نبوده و عذابشان ادامه خواهد یافت.

لا تدعوا اليوم ثبورا وحدا و ادعوا ثبورا كثيرا

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که مقصود از درخواست هلاکت، در حقیقت کنایه از نجات از وضع بسیار سخت دوزخ است؛ نه مرگ و نابودی واقعی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 65 - 1, 3

1_ بندگان خالص خدا، پیوسته از پروردگارشان خواستار رهایی از عذاب دوزخ اند.

و عباد الرحمن... و الذین یقولون ربنا اصرف عنا عذاب جهنم

فعل مضارع «یقولون» مفید استمرار است.

3_ پیوستگی و گریزناپذیری عذاب جهنم، سبب دست به دعا برداشتن و تضرع بندگان خالص خدا برای رهایی از آن عذاب

و الذین یقولون ربنا اصرف عنا عذاب جهنم إن عذابهاکان غراما

جمله «إن عذابها..» در مقام تعلیل برای جمله قبل است؛ یعنی، به این سبب بندگان خدا از پروردگار خواستار رهایی از عذاب دوزخ اند که چون آن عذاب دائمی و گریزناپذیر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ بد و ناگوار بودن جهنم برای انسان ، موجب هراسناکی و دست به دعا برداشتن بندگان خالص خدا به درگاه الهی برای رهایی از آن

رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ . . . إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا

برداشت فوق، با توجه به این نکته است که جمله «إِنَّهَا سَاءَتْ . . .» تعلیل برای جمله «وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ...» است؛ یعنی، چون جهنم جایگاه بدی است، بندگان خدا برای نجات خود از آن، دست به دعا بر می دارند.

4_ جمله «رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا . . . إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا» ، متن دعا و تضرع بندگان خالص خدا به درگاه الهی

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ . . . إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که جمله «إِنَّ عَذَابَهَا تَامًا وَمُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا» نیز مانند جمله «رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ

جهنّم» جزء دعا و تضرع عبادالرحمان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 37 - 1

1 - فریاد و استغاثه کافران ، برای خروج از دوزخ به منظور تصحیح رفتار خود و انجام اعمال نیک

و هم یصطرخون فیها ربّنا أخرجنا نعمل صـ لِحًا غیر الذی کُنّا نعمل

«استراخ» (مصدر «یسترخون») به معنای فریاد شدید است که غالباً در مورد کمک طلبی به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 38 - 7

7 - درخواست نجات از سوی دوزخیان ، به منظور انجام اعمال صالح ، صادقانه نبوده و آنان باز به رفتار زشت خود ادامه خواهند داد .

فما للظـ لَمین من نصیر . إنّ اللّٰهَ عـ لم یغیب السـموت و الأرض إنّہ علیم بذات الصدور

یادآوری علم همه جانبه خداوند _ پس از نفی وجود یاور برای کافران _ می تواند پاسخی به این سؤال باشد که چرا و کجا آنان بی ناصراند؟ پاسخ این است که: چون خداوند به راز دل ها آشنا است، می داند که آنان هرگز ایمان نمی آورند و در نتیجه از نصرت و یاری کسی بهره مند نخواهند شد.

50- درخواست نجات از سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 83 - 3

3- ایوب (ع) با صدای بلند و رسا ، برای خود دعا کرد و از خداوند خواستار نجات و بهبود خود از انواع ناگواری ها ، ناراحتی های جسمانی و فقر شد .

و آیوب إذ نادى ربّه أنّی مسنی الضرّ

«ندا» به معنای صدای بلند و روشن است (مفردات راغب).

51- درخواست نجات از ظلم قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- نوح (ع)، نجات خود و خاندانش را از دست ستم و اذیت و آزار قوم خود، از خداوند خواستار شده بود.

ولقد نادينا نوح... ونجّينَه وأهله من الكرب العظيم

ص: 17

52- درخواست نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 21 - 8

8- کافرانِ پیرو از رهبران مستکبر خویش ، در قیامت درخواست می کنند که در صورت امکان ، اندکی از عذاب خدا را از آنان بکاهند .

فقال الضعفُؤا للذین استکبروا إنا کنا لکم تبعًا فهل أنتم مغنون عنا من عذاب الل

تنوین «شیء» تنوین تنکیر و برای کم بودن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 11 - 8

8 - درخواست عاجزانه کافران و مشرکان ، از خداوند برای رهایی خود از عذاب

فهل إلى خروج من سبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 12 - 1

1 - کفر و گرایش به شرک ، سبب پذیرفته نشدن عذرخواهی و درخواست کافران و مشرکان برای رهایی خویش از عذاب الهی

ذلکم بأنّه إذا دعی اللّهُ وحده کفرتم و إن یشرک به تؤمنوا

«ذلکم» اشاره به مطلب گذشته (عذاب شدن) دارد؛ یعنی ، «ذلکم الذی أنتم فیه من العذاب». گفتنی است که «باء» در «بأنّه» برای سببیت می باشد.

53- درخواست نجات از عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 65 - 9

9_ تشویق خداوند به دعا و تضرع به درگاه الهی و درخواست رهایی از عذاب اخروی

و الذین یقولون ربنا اصرف عنا .. إنّ عذابهاکان غرامًا

54- درخواست نجات از فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 11 - 7،8

7- درخواست همسر فرعون از خداوند ، به نجات خویش از شرّ فرعون

و نَجّنی من فرعون

8- درخواست همسر فرعون از خداوند ، به رهایی خویش از رفتار و برخورد فرعون

و نَجّنی من فرعون و عمله

ص: 18

55- درخواست نجات از فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 16 - 2

2 - اعتراف صریح موسی (ع) در پیشگاه پروردگار ، به اشتباه خویش در قتل مرد قبطی و درخواست آمرزش از ساحت او و نجات از شرّ فرعونیان

قال ربّ إني ظلمت نفسي فاغفرلي

مقصود موسی (ع) از آمرزش در «اغفرلی» زدوده شدن پی آمد کار وی و رهایی از انتقام فرعونیان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 21 - 5

5 - نیایش موسی (ع) به درگاه پروردگار ، برای نجات خویش از شرّ فرعونیان

قال ربّ نجّني من القوم الظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 11 - 10

10 - همسر فرعون ، از خداوند خواستار نجات خود از شرّ مردم ستمگر (قبطیان و کارگزاران فرعون)

ونجّني من القوم الظالمين

56- درخواست نجات از فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 83 - 3

3- ایوب (ع) با صدای بلند و رسا ، برای خود دعا کرد و از خداوند خواستار نجات و بهبود خود از انواع ناگواری ها ، ناراحتی های جسمانی و فقر شد .

وأيوب إذ نادى ربه أني مسني الضرّ

«ندا» به معنای صدای بلند و روشن است (مفردات راغب).

57- درخواست نجات از کارگزاران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 11 - 10

10 - همسر فرعون ، از خداوند خواستار نجات خود از شرّ مردم ستمگر (قبطیان و کارگزاران فرعون)

و نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

ص: 19

58- درخواست نجات بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 47 - 3

3 - آزادی بنی اسرائیل و گسیل داشتن آنان با موسی و هارون (ع) ، نخستین خواسته آن دو از فرعون بود .

فقولا .. فأرسل معنا بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 18 - 5

5 - ادعای رسالت الهی و درخواست آزاد گذاشتن بنی اسرائیل برای خروج از سرزمین مصر از سوی موسی (ع) ، دور از انتظار فرعون و عملی جسورانه در نظر وی بود .

فقولا إنا رسول ربّ العالَمین . أن أرسل معنا بنی اسرائیل . قال ألم نربک ... و لبث

برداشت یاد شده از به رخ کشیدن دوران کودکی و بخشی از عمر موسی (ع) پس از اظهاراتش درباره رسالت الهی و آزاد سازی بنی اسرائیل، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 18 - 5,6,1

1- رهایی بنی اسرائیل از نظام فرعون ، یکی از مهم ترین خواسته های موسی (ع) از فرعونیان

أن أدوا إلیّ عباد الله

چنانچه مراد از «عباد الله» بنی اسرائیل باشد از این که خداوند در رأس همه سخنان موسی درخواست آزادی بنی اسرائیل را مطرح ساخته اهمیت آن استفاده می شود.

5- تذکر موسی (ع) به فرعونیان ، نسبت به خیراندیشی خود در پیشنهاد رهایی بنی اسرائیل

أن أدوا .. إنی لکم رسول أمين

لام در «لکم» برای منفعت و «رسول أمين» تأکیدی بر رعایت امانت در نصیحت است؛ یعنی، بنی اسرائیل را رها کنید و بدانید که در این پیشنهاد، منفعت واقعی شما نهفته است و من در این سخن صداقت دارم.

6- درخواست رهایی بنی اسرائیل از سوی موسی (ع) ، نشأت یافته از رسالت آن حضرت و نه انگیزه های قومی و طبقاتی

آن ادوا .. ائی لکم رسول امین

از تأکید موسی (ع) بر «ائی لکم رسول امین» استفاده می شود که آنچه آن حضرت به فرعونیان پیشنهاد کرده، نه از آن جهت است که با بنی اسرائیل پیوند نژادی و طبقاتی دارد؛ بلکه صرفاً در این سخن، پیامداری امین از جانب خداوند است.

59- درخواست نجات خانواده لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 169 - 2،7

2- التجای لوط (ع) به درگاه پروردگار ، برای نجات خود و نزدیکانش از شر کردار منحرفان

ص: 20

رَبِّ نَجْنِي وَ أَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ

7- دعا والتجای حضرت لوط (ع) به درگاه پروردگار، برای نجات خود و کسانش از پی آمد های سوء کردار قوم خود (عذاب)

رَبِّ نَجْنِي وَ أَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ

برداشت یاد شده مبتنی بر این احتمال است که مضافی در تقدیر باشد (من و بال ما یعملون); یعنی، پروردگارا! من و کسانم را از وزر و وبال عمل آنان نجات بخش. گفتنی است آیه بعد _ که نجات لوط و اهلس را از عذاب مطرح می کند _ تأیید کننده همین برداشت است.

60- درخواست نجات لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 169 - 2،7

2- التجای لوط (ع) به درگاه پروردگار، برای نجات خود و نزدیکانش از شر کردار منحرفان

رَبِّ نَجْنِي وَ أَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ

7- دعا والتجای حضرت لوط (ع) به درگاه پروردگار، برای نجات خود و کسانش از پی آمد های سوء کردار قوم خود (عذاب)

رَبِّ نَجْنِي وَ أَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ

برداشت یاد شده مبتنی بر این احتمال است که مضافی در تقدیر باشد (من و بال ما یعملون); یعنی، پروردگارا! من و کسانم را از وزر و وبال عمل آنان نجات بخش. گفتنی است آیه بعد _ که نجات لوط و اهلس را از عذاب مطرح می کند _ تأیید کننده همین برداشت است.

61- درخواست نجات مؤمنان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 118 - 5

5- نوح (ع)، خواستار نزول عذاب بر کافران و نجات خود و مؤمنان از آن عذاب

فافتح بینی . . . و نَجْنِي وَ مِنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

62- دعا برای نجات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 12 - 10

10 - درخواست از خدا برای نجات از گرفتاری ، مقتضای ربوبیت او است .

ناكسوارءوسهم عند ربهم ربنا ابصرنا

ص: 21

63- دعا برای نجات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 118 - 2

2 - دعای نوح به درگاه خدا، برای نجات خود و مؤمنان همراهش از شرّ قوم کفرپیشه خویش

ربّ إنّ قومی کذبون... نجّنی و من معی من المؤمنین

متعلق «نجّنی» حذف شده است و تقدیر آن «نجّنی و... من شرّهم» می باشد.

64- دعای نجات از ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 85 - 7

7 - از امام باقر و امام صادق - علیهما السلام - روایت شده است که درباره سخن خداوند: «ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظالمین» فرمود:

لا تسلطهم علينا ففتنهم بنا;

پروردگارا! گروه ستمگران را بر ما مسلط مکن که ما را وسیله آزمایش آنان قرار دهی».

65- دعای نجات از ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 10، 15

10 - دعای مسلمانان مظلوم و مستضعف مگّه به درگاه پروردگار برای رهایی از ستم حاکم بر آنان

و المستضعفین... الدّین یقولون ربّنا اخرجنا من هذه القرية الظّالم اهلها

15 - مسلمانان مستضعف صدر اسلام، خواستار فرمانده و نیروی انسانی از جانب خداوند برای رهایی از ستم کفرپیشگان مگّه

واجعل لنا من لدنک ولیّاً واجعل لنا من لدنک نصیراً

66- دعای نجات از کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1_ درخواست مؤمنان قوم موسی از خداوند ، برای نجات از گروه کفرپیشه

ربنا لا تجعلنا فتنه . . . و نجنا برحمتک من القوم الکفرین

ص: 22

67- دعوت به نجات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 41 - 6

6 - مؤمنان ، وظیفه دار فراخواندن مردم به نجات و رستگاری

و یقوم مالی أذعوکم إلی النجوه

68- ذکر نجات بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 49 - 3

3 - نجات از چنگال فرعونیان و عذاب های ایشان ، خاطره ای برای بنی اسرائیل ، که شایسته به خاطر سپردن و همواره به یاد داشتن است .

*

و إذ نجینکم من ءال فرعون یسومونکم سوءالعذاب

«إذ نجیناکم» عطف بر «نعمتی» در آیه 47 است و در حقیقت مفعول برای «اذکروا» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 6 - 6

6- نجات بنی اسرائیل از شکنجه و کشتار فرعونیان ، نعمت چشمگیر و به یاد ماندنی خداوند بر آنان بود .

إذ قال موسی لقومه اذکروا نعمه الله علیکم إذ أنجکم من ءال فرعون

69- راههای نجات از وسوسه های شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 62 - 7

7 - تعقل و خرد ورزی ، راه نجات از وسوسه ها و دام های شیطان

و لقد أضلّ منکم جبلاً کثیراً أفلم تکتونوا تعقلون

70- روش نجات از انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 33 - 15

15_ دعا و نیایش به درگاه خدا و استمداد از او، راه مصون ماندن از گناه و انحرافات جنسی است .

رب . . . وإلاّ تصرف عني كيدهنّ أصب إليهنّ

ص: 23

71- روش نجات از غضب خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 118 - 7

7- برای گریز از خشم خدا، چاره ای نیست جز پناهنده شدن به درگاه خود او.

لا ملجأ من الله إلا إليه

72- روش نجات از گمراهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 9 - 21

21- بیان تاریخ انبیا و سرگذشت اقوامشان، از روش های هدایتی تربیتی قرآن برای نجات مردم از ظلمت ها و بردن آنان به سوی نور

أخرج قومك من الظلمت إلى النور .. ألم يأتكم نبؤا الذين من قبلكم قوم نوح و عاد

73- روش نجات از گناه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 23 - 12

12- برای نجات از ورطه های گناه و لغزش، باید به خداوند پناه آورد.

قال معاذ الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 33 - 15

15- دعا و نیایش به درگاه خدا و استمداد از او، راه مصون ماندن از گناه و انحرافات جنسی است.

رب .. و إلا تصرف عني كيدهنّ أصب إليهنّ

74- زمینه نجات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- دعا و تسبیح مستمر خداوند ، مایه نجات از گرفتاری و غم و اندوه

فلولا أنه كان من المسبّحين . للبت في بطنه إلى يوم يبعثون

ص: 24

75- زمینه نجات از تحیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 71 - 17

17 - توحید، زمینه ساز رهایی از تحیر و سرگردانی و معنی دهنده و جهت بخش به زندگی است.

کالذی استهوته الشیطن فی الأرض حیران

چون حالت مرتدان و مشرکان به دیوانگانی متحیر تشبیه شده، طبیعتاً نقطه مقابل شرک (توحید) اثراتی متضاد با آن خواهد داشت.

76- زمینه نجات از توطئه دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 79 - 9

9 - توکل بر خداوند، رهاننده انسان از تنگنای توطئه های دشمنان

و لاتکن فی ضیق ممّا یمکرون . . . فتوکل علی الله

سیاق آیات، نشانگر ارتباط معنوی این آیه با «و لاتکن فی ضیق ممّا یمکرون» می باشد.

77- زمینه نجات از جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 31 - 6

6- ایمان به خدا و اجابت دعوت او، باعث غفران خطاها و لغزشها و رهایی از عذاب دوزخ

و ءامنوا به یغفر لکم من ذنوبکم و یجرکم من عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 28 - 1

1 - دعا و نیایش به درگاه خداوند، زمینه ساز راهیابی انسان به بهشت و رهایی از دوزخ

فمنّ الله علینا و وقینا عذاب السموم . إنا کنا من قبل ندعوه

78- زمینه نجات از سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 83 - 18

18_ لزوم اتکا به خداوند و امید داشتن به او ، برای دستیابی به خواسته ها و رهایی از دشواریها

عسى الله أن يأتيني بهم جميعاً

ص: 25

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 79 - 9

9- توکل بر خداوند ، رهاننده انسان از تنگنای توطئه های دشمنان

و لا تکن فی ضیق ممّا یمکرون .. فتوکل علی الله

سیاق آیات، نشانگر ارتباط معنوی این آیه با «و لا تکن فی ضیق ممّا یمکرون» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 33 - 9

9- دعا به پیشگاه خداوند ، زمینه نجات از ناملایمات و سختی ها است .

و إذا مسّ الناس ضرّ دعوا ربّهم .. ثمّ إذا أذاقهم منه رحمه

إعطای رحمت به بندگان گرفتار در ناملایمات، در پی دعای آنان برای نجات از آن وضعیّت، احتمال دارد به خاطر دعا و تأثیر آن باشد.

79- زمینه نجات از سختی مرگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 2 - 17

17 - « عن ابن عباس قال : قال رسول الله (صلى الله عليه و آله) فى قوله « و من يتق الله يجعل له مخرجاً » قال : من شبهات الدنيا و من غمرات الموت و من شدائد يوم القيامة ;

از ابن عباس نقل شده که رسول خدا(صلى الله عليه و آله) درباره سخن خداوند «و من يتق الله يجعل له مخرجاً» فرمود: [خدا برای کسی که تقوای الهی داشته باشد] راه نجاتی از شبهات دنیا، دشواری های مرگ و سختی های قیامت قرار می دهد».

80- زمینه نجات از سختیهای قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 2 - 17

17 - « عن ابن عباس قال : قال رسول الله (صلى الله عليه و آله) فى قوله « و من يتق الله يجعل له مخرجاً » قال : من شبهات الدنيا و من غمرات الموت و من شدائد يوم القيامة ;

از ابن عباس نقل شده که رسول خدا(صلی الله علیه و آله) درباره سخن خداوند «و من یتق الله يجعل له مخرجاً» فرمود: [خدا برای کسی که تقوای الهی داشته باشد] راه نجاتی از شبهات دنیا، دشواری های مرگ و سختی های قیامت قرار می دهد».

81- زمینه نجات از شبهات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 2 - 17

ص: 26

17 - « عن ابن عباس قال : قال رسول الله (صلى الله عليه و آله) في قوله « و من يتق الله يجعل له مخرجاً » قال : من شبهات الدنيا و من غمرات الموت و من شدائد يوم القيامة ;

از ابن عباس نقل شده که رسول خدا (صلى الله عليه و آله) درباره سخن خداوند «و من يتق الله يجعل له مخرجاً» فرمود: [خدا برای کسی که تقوای الهی داشته باشد] راه نجاتی از شبهات دنیا، دشواری های مرگ و سختی های قیامت قرار می دهد».

82- زمینه نجات از ظلم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 87 - 9

9_ ایمان و اقامه نماز ، زمینه ساز نجات بنی اسرائیل از سلطه فرعون بود .

ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظلمين . و نجنا برحمتك ... و أقيموا الصلوه و بشر المؤمن

83- زمینه نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 171 - 4

4 - نجات لوط (ع) و اهلش از عذاب الهی ، در گرو خروج آنان از شهر

فنجینَه و أهله أجمعين . إلا عجوزًا فی الغـبرین

از واژه «الغابرين» استفاده می شود که بر جای ماندگان در شهر، گرفتار عذاب شدند و بیرون روندگان از شهر نجات یافتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 10 - 4

4 - نجات از عذاب ، در گرو تلاش و کوشش در پرتو ارشاد های الهی است .

هل أدلکم علی تجـره تنجیکم من عذاب

84- زمینه نجات از عذاب های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 27 - 4

4 - آزمون دانستن فقر و غنا، گرامی داشت یتیمان، سیر کردن گرسنگان، تصرف نکردن ارث دیگران و پرهیز از مال دوستی، زمینه ساز اعتماد به رهایی از صحنه های وحشت بار قیامت

فَأَمَّا الْإِنْسَانَ إِذَا مَا ابْتَلِيَهُ . . . يـَأْتِيهَا النَّفْسَ الْمُطْمَئِنَّةَ

«نفس مطمئن» _ به قرینه آیات پیشین _ انسانی است که از اوصاف ذکر شده در آن آیات، میرا باشد.

ص: 27

85- زمینه نجات از فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قریش - 106 - 4 - 4

4- شکست اصحاب فیل، زمینه ساز گرفتار نشدن قریش، به فقر اقتصادی و گرسنگی فراگیر و جان فرسا

ألم تر كيف فعل ربك بأصحاب الفيل... لإيلف قریش... الذی أطعمهم من جوع

نکره بودن «جوع»، بر شدت آن دلالت دارد.

86- زمینه نجات از کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 1 - 15

15- ربوبیت الهی، مقتضی بیرون آوردن بندگان خویش از گمراهی کفر، و هدایت آنان به نور ایمان

لتخرج الناس من الظلمات إلى النور بإذن ربهم

87- زمینه نجات از کیفرهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 57 - 5

5- نجات از کیفر دامنگیر الهی، در گرو ایمان به پیامبران است، نه پیوند خانوادگی و خویشاوندی با آنان

فأنجينه وأهله إلامرأته

همسر لوط با او پیوند نزدیک خانوادگی داشت؛ ولی این پیوند، ثمری برای او نداشت؛ چه این که او با خط فکری و عقیدتی لوط (ع) هماهنگ نبود.

88- زمینه نجات از گمراهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 1 - 15

15- ربوبیت الهی ، مقتضی بیرون آوردن بندگان خویش از گمراهی کفر ، و هدایت آنان به نور ایمان

لتخرج الناس من الظلمت إلى النور یاذن ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 9 - 7

7- استفاده از رخداد های مهم تاریخی ، روشی برای تربیت مردم و ابزاری جهت نجات آنان از ظلمتها

أخرج قومك من الظلمت إلى النور .. ألم یأتکم نبؤا الذین من قبلکم قوم نوح و عاد

ص: 28

89- زمینه نجات بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 87 - 9

9_ ایمان و اقامه نماز ، زمینه ساز نجات بنی اسرائیل از سلطه فرعون بود .

ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظلمین . و نجنا برحمتک ... و أقيموا الصلوه و بشر المؤمن

90- زمینه نجات فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 64 - 6

6- فرعونیان نجات و بقای خود را در گرو غلبه ساحران بر موسی (ع) در صحنه مقابله می دانستند .

وقد أفلح اليوم من استعلی

91- زمینه نجات قریش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قریش - 106 - 4 - 4

4- شکست اصحاب فیل ، زمینه ساز گرفتار نشدن قریش ، به فقر اقتصادی و گرسنگی فراگیر و جان فرسا

ألم تر كيف فعل ربك بأصحاب الفيل . . . لإيلف قریش . . . الذي أطعمهم من جوع

نکره بودن «جوع»، بر شدت آن دلالت دارد.

92- زمینه نجات قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 46 - 8

8- تلاش دلسوزانه صالح (ع) برای رفع گرفتاری ها از قوم خویش و جلب رحمت الهی برای آنان

قال يقوم لم تستعجلون . . . لولا تستغفرون الله لعلکم ترحمون

93- زمينه نجات متقين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - ليل - 92 - 17 - 2

ص: 29

2 - امداد های ویژه الهی ، مایه دور ماندن اهل تقوا از آتش دوزخ است .

و سیجّنہا

فعل «يُجْتَب» گرچه مجهول است، ولی به قرینه «إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ» در آیات بعد، این موهبت را خداوند در اختیار آنان می گذارد.

94- زمینه نجات یونس(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 144 - 2

2 - تسبیح مستمر یونس (ع) ، تنها وسیله نجات او از دل ماهی شد .

فلولا أنه كان من المسبّحين . للبت في بطنه إلى يوم يبعثون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 147 - 4

4 - « عن أبي عبد الله (ع) الأنبياء والمرسلون على أربع طبقات . . . ونبي يري في منامه ويسمع الصوت ويعاين الملك وقد أرسل إلى طائفه قلوباً أو كثروا كيونس . قال الله ليونس « وأرسلناه إلى مائه ألف أو يزيدون » . . . »

از امام صادق(ع) روایت شده که: پیامبران و رسولان بر چهار طبقه اند . . . و پیامبری است که در خواب می بیند و صدا را می شنود و فرشته را می بیند و به سوی گروهی از مردم _ خواه کم یا زیاد _ فرستاده می شود، مانند یونس که خدا درباره اش می فرماید: «و أرسلناه إلى مائه ألف أو يزيدون» . . .».

95- سنت نجات بخشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 103 - 2

2 _ نجات مؤمنان و آسیب ندیدن از عذاب استیصال ، سنتی است الهی و تخلف ناپذیر .

ثم ننجي رسلنا والذين ءامنوا كذلك حقاً علينا ننج المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 88 - 6.8

6- نجات و رهایی بخشیدن مؤمنان از غم و اندوه ، سنت خداوند است .

فاستجبنا له و نجّینَه من الغمّ و کذلک ننجی المؤمنین

جمله « کذلک ننجی المؤمنین » پس از ذکر نجات یونس (ع) - می تواند بیانگر یک قانون و سنت الهی باشد.

8- رهایی یونس (ع) از غم و اندوه ، جلوه ای از سنت الهی در نجات مؤمنان

و نجّینَه من الغمّ و کذلک ننجی المؤمنین

اسم اشاره « کذلک »، اشاره به نجات یونس (ع) از غم و اندوه است.

ص: 30

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 35 - 4

4 - سنت الهی بر اعطای پاداش عالی ، به شکرگزاران و نجات ایشان از عذاب های فراگیر

کذلک نجزی من شکر

96- شرایط نجات از اغواگری ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 40 - 2

2- بندگی خداوند و نداشتن هیچ گونه ناخالصی ، شرط رهایی از اغواگری ابلیس

إلاّ عبادک منهم المخلصین

97- شرایط نجات از اغواگری شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 83 - 3

3- عبودیت خالصانه خدا ، موجب رهایی و مصونیت از وسوسه ها و اغواگری های شیطان

لأغویٰنهم... إلاّ عبادک منهم المخلصین

98- شرایط نجات از جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 18، 17

17 - اصحاب اخدود ، چنانچه از گناه سوزاندن مؤمنان توبه می کردند ، از عذاب جهنم رهایی می یافتند .

ثمّ لم یتوبوا فلهم عذاب جهنّم

18 - رهایی اصحاب اخدود از آتش جهنم ، تنها در صورتی امکان پذیر است که از کفر خویش توبه کرده باشند .

ثمّ لم یتوبوا

سیاق آیه شریفه، گرچه قرینه است بر این که متعلق «لم یتوبوا» فتنه‌گری و سوزاندن مؤمنان است؛ ولی آیه بعد، می‌تواند قرینه باشد که مراد از توبه، روی آوردن به ایمان و عمل صالح است و نیز توبه از شکنجه مؤمنان، زمانی توبه به درگاه خداوند است که شخص منکر او نباشد.

99- شرایط نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 31

7_ پذیرش احکام قضایی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و همسویی با مؤمنان، شرط نجات از عذاب دوزخ

و من یشاقق الرسول من بعد ما تبین له الهدی و یتبع غیر سبیل المؤمنین

با توجه به آیات قبل، مخالفت و موافقت با احکام قضایی پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از مصادیق مورد نظر در آیه شریفه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 54 - 11

11 - توبه، تنها پیش از آمدن عذاب الهی پذیرفتنی است و رهایی از عذاب پس از نزول آن - حتی با توبه و تسلیم - ممکن نیست.

و أنیبوا إلی ربکم و أسلموا له من قبل أن یأتیکم العذاب ثم لاتنصرون

100- شرایط نجات از کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 1 - 14

14- خارج ساختن مردم از ظلمت کفر و گمراهی و رهنمونی آنان به نور ایمان، حتی از سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله)، منوط به اذن و مشیت خداوند است.

لتخرج الناس من الظلمت إلی النور یاذن ربهم

101- شرایط نجات از گمراهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 1 - 14

14- خارج ساختن مردم از ظلمت کفر و گمراهی و رهنمونی آنان به نور ایمان، حتی از سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله)، منوط به اذن و مشیت خداوند است.

لتخرج الناس من الظلمت إلی النور یاذن ربهم

102- شرایط نجات اصحاب اخدود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - اصحاب اخدود، چنانچه از گناه سوزاندن مؤمنان توبه می کردند، از عذاب جهنم رهایی می یافتند.

ثم لم يتوبوا فلهم عذاب جهنم

18 - رهایی اصحاب اخدود از آتش جهنم، تنها در صورتی امکان پذیر است که از کفر خویش توبه کرده باشند.

ثم لم يتوبوا

ص: 32

سیاق آیه شریفه، گرچه قرینه است بر این که متعلق «لم یتوبوا» فتنه گری و سوزاندن مؤمنان است؛ ولی آیه بعد، می تواند قرینه باشد که مراد از توبه، روی آوردن به ایمان و عمل صالح است و نیز توبه از شکنجه مؤمنان، زمانی توبه به درگاه خداوند است که شخص منکر او نباشد.

103- شرک نجات یافتگان از خطر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 65 - 10

10 - مردم گرفتار در خطر دریا، پس از رهایی از آن و رسیدن به خشکی، به رغم دعای مخلصانه شان در هنگام خطر، به خدا شرک میورزند!

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفَلَكِ دَعُوا اللَّهَ . . . فَلَمَّا نَجَّىٰ هُمَ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 66 - 5

5 - بازگشت رهیدگان از ناملایمات، به شرک، کفران نعمت های خدا است.

فَلَمَّا نَجَّىٰ هُمَ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ . لِيَكْفُرُوا بِمَا ءَاتَيْنَاهُم

104- شرک نجات یافتگان از سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 34 - 2

2 - بازگشت رهیدگان از ناملایمات به شرک ربوبی، کفران نعمت های خداوند است.

بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ . لِيَكْفُرُوا بِمَا ءَاتَيْنَاهُم

به قرینه «ما آتیناهم» مراد از «لیکفروا» کفران نعمت است.

105- شگفتی شرک نجات یافتگان از خطر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 33 - 14

14 - رویکرد افراد رهیده از سختی ها و ناملایمات به شرک، به رغم توجه شان به خداوند، به هنگام ابتلا، امری غیر منتظره و ناشایست

است .

ثم إذا أذاقهم منه رحمه إذا فریق منہم برّہم یشرکون

«إذا» در عبارت «إذا فریق..» فجاییه است. کاربرد آن، در جایی است که حادثه ای به صورت غیرمنتظره رخ بدهد. تکرار «رَبِّہم» با این بیان که ذکر «رَبِّہم» إشعار به این نکته دارد که آنان به رغم این که خداوند، پروردگارشان است، چنان کردند، مؤید این مطلب است.

ص: 33

106- شناخت راههای نجات از پلیدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شمس - 91 - 8 - 3

3 - تعادل قوا در ساختار روح انسان ، آماده سازنده آن برای آگاهی فطری به پلیدی ها و شناخت راه گریز از آنها است .

و ما سوّیها. فآلهما فجورها و تقویها

حرف «فاء» در «فآلهما» آن را بر تسویه (در آیه قبل) تفریع کرده است، تا بیانگر این باشد که خداوند، در ابتدا روح انسان را از قدرت های هماهنگ برخوردار کرده؛ آن گاه بدی ها و راه محفوظ ماندن از آنها را به او الهام می کند. «تقوی» اسم مصدر است. فعل «اتَّقیت»؛ یعنی، برحذر ماندم و خود را دور نگه داشتم (قاموس). بنابراین «تقواها»؛ یعنی، دور ماندن روح از فجور.

107- شیطان و نجات یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 42 - 12

12_ خروج یوسف (ع) از زندان و رفع اتهام از او ، ناسازگار با اهداف شیطان

فأسیء الشیطن ذکر ربه فلبث فی السجن بضع سنین

108- عجز از نجات محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 47 - 1

1 - ناتوانی همگان از نجات پیامبر (صلی الله علیه و آله) از کیفر الهی ، در صورت دروغ بستن آن حضرت بر خداوند

فما منکم من أحد عنہ حـ جزین

109- عوامل نجات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 119 - 4

4 - ایمان به خدا و همراهی با پیامبران ، مایه نجات و بهره مندی از لطف و رحمت الهی

وَنَجِّنِي وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ . فَأُنَجِّهِهُ وَمَنْ مَعَهُ

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

ص: 34

16 - غافر - 40 - 42 - 3

3 - ایمان به خدای یکتا، عزیز و غفار، عامل نجات انسان

مالی ادعواکم الی النجوه و تدعوننی الی النار . . . وانا ادعواکم الی العزیز الغفّـر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 35 - 3

3 - صرف انتساب به خداوند و یا پیوند خویشاوندی با پیامبران، موجب نجات و سعادت انسان نمی شود.

ءال لوط نجین_هم . . . کذلک نجزی من شکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 14 - 4

4 - خودسازی و پاک سازی خویش از وابستگی به دنیا، مایه نجات و صلاح است.

قد أفلح من تزکی

تزکیه در آیه _ به قرینه «بل تؤثرون الحیاه الدنیا» در آیه بعد _ شامل پاکی از علاقه به دنیا نیز می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 15 - 1

1 - به زبان آوردن نام خداوند، درست کاری و مایه نجات است.

قد أفلح من . . . و ذکر اسم ربّه

ذکر دو نوع است: ذکر با قلب و ذکر با زبان (مفردات راغب) و مراد از آن در آیه شریفه _ به قرینه کلمه «اسم» _ ذکر با زبان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شمس - 91 - 9 - 2

2 - خودسازی و پاک ساختن روح خویش از گناه و پلیدی و سوق دادن آن به تقوا، مایه نجات و کامیابی است.

فألهمها فجورها و تقویها. قد أفلح من زکیها

مراد از «ترکیه نفس» _ به قرینه آیه قبل _ پاک سازی آن از «فجور» (گناه، فسق، دروغ و ..) و رشد دادن آن به وسیله تقوا است.

110- عوامل نجات اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 134 - 10

10 - خویشاوندی با پیامبران و از نسل ایشان بودن ، در قیامت کارساز نبوده و موجب رهایی از پیامد های اعمال نخواهد شد .

تلک أمه قد خلت لها ما کسبت و لکم ما کسبتم

ص: 35

بیان این معنا که پاداش عمل پیامبران برای دیگران سودمند نخواهد بود، در خطاب کسانی که از نسل پیامبرانی چون ابراهیم، اسحاق و یعقوب هستند، گویای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 141 - 10

10 - خویشاوندی با پیامبران و از نسل ایشان بودن، در قیامت کارساز نبوده و موجب رهایی از پیامد های اعمال نخواهد شد.

تلک أمه قد خلت لها ما کسبت و لکم ما کسبتم

بیان این معنا - که پاداش عمل پیامبران برای دیگران سودمند نخواهد بود - در خطاب به کسانی که از نسل پیامبرانی چون: ابراهیم، اسحاق و یعقوب هستند، گویای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 158 - 9

9_ نجات انسانها در قیامت در گرو ایمان توأم با عمل صالح است.

لا ینفع نفساً إیمنها لم تکن ءامنت من قبل أو کسبت فی إیمنها خیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 100 - 5

5 - توجه به قرآن و تذکار های آن، موجب سبک باری و نجات در روز قیامت است.

من أعرض عنه فإنّه یمحمل یوم القی_مه وزراً

همان گونه که روی گردانی از قرآن موجب گران باری و گرفتاری در قیامت است، روی آوردن به قرآن و التزام به آن، نیز زمینه ساز سبک باری و نجات انسان در قیامت می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 31 - 22

22 - ایمان، عامل نجات در قیامت است.

و لو تری إذ الظ_لمون موقوفون عند ربّهم .. لولا أنتم لکنّا مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 61 - 7

7 - تقوا، موجب نجات انسان از هرگونه بدی و اندوه در قیامت

الذین اتَّقوا... لا یمسَّهُم السوء و لا هم یحزنون

111- عوامل نجات از ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 36

4- عبودیت و بندگی، عامل تقرب به خداوند و موجب رهایی از سلطه ابلیس

ان عبادی لیس لک علیهم سلطن

اضافه شدن «عباد» به یای متکلم ممکن است به منظور ذکر بندگان خاص باشد. بنابراین، ذکر «عباد» (بندگان) به جای هر واژه دیگری که مقصود را برساند می تواند اشاره به حقیقت یاد شده بکند.

112- عوامل نجات از اضطراب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 11 - 6

6_ انجام کار های شایسته و پیشه ساختن صبر، آدمی را از روحیه ای مقاوم بهره مند خواهد ساخت و از تزلزل روحی و روانی نجات خواهد داد.

إِنَّهُ لِيُنَوِّسَ كَفُورًا... إِنَّهُ لَفَرِحَ فَخُورًا. إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمَلُوا الصَّالِحَاتِ

آیه نهم و دهم، بیانگر این بود که: انسانها تحت تأثیر کمترین رفاه و محنت متزلزل شده و خود باخته می شوند و آیه مورد بحث، صابرا را که اعمال شایسته انجام می دهند، از این خصلت استثنا کرده است.

113- عوامل نجات از اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 64 - 1

1 _ خداوند تنها نجاتبخش آدمیان از مهلکه ها و از هرگونه اندوه و سختی است.

قُلْ مَنْ يَنْجِيكُمْ... قُلْ اللَّهُ يَنْجِيكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 61 - 7

7 - تقوا، موجب نجات انسان از هرگونه بدی و اندوه در قیامت

الَّذِينَ اتَّقَوْا... لَا يَمَسُّهُمْ السُّوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

114- عوامل نجات از جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 72 - 11، 2

2- تقوا، مایه نجات یافتن آدمی، از دوزخ

ثمّ نَجِّی الذّین اتقوا

11- تقوا، موجب نجات از جهنم و پایداری بر ظلم، موجب بقای در آن

ص: 37

ثُمَّ نَجِّى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا

«اتقوا» فعل و نشان دهنده حدوث است؛ ولی «ظالمین» اسم و دال کننده بر ثبوت است بنابراین گفته برخی از مفسران، این تفاوت به جهت بیان رحمت گسترده الهی است که اگر کسی فعل تقوا به او منتسب گردد، نجات می یابد؛ ولی تا کسی به وصف ظلم متصف نگردد و عنوان «ظالم» بر او صدق نکند، در دوزخ ماندگار نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 37 - 6

6 - انجام اعمال صالح ، شرط نجات از دوزخ و آسودگی در آخرت است .

رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلْ أُولَئِكَ نَعْمَلُ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مِنْ تَذَكُّرٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 24 - 2

2 - تحمل صبورانه عذاب و یا پشیمانی و عذرخواهی دشمنان خدا در قیامت ، بی تأثیر در رهایی آنان از دوزخ

فَإِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ وَإِنْ يَسْتَعْتَبُوا فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ

«استعتاب» (مصدر «يستعتبوا») به معنای درخواست رضایت است که لازمه عذرخواهی می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 78 - 6

6 - پذیرش پیام حق رسولان الهی ، مایه سعادت انسان و رهایی از عذاب دوزخ است ؛ نه التجا به فرشتگان در قیامت .

و نادوايَ - ملك ليقض علينا ربك قال إنكم مـ كئون . لقد جننـ كم بالحق

این آیه شریفه در حقیقت مکمل آیه قبل و بیانگر فلسفه عدم پذیرش التجای مجرمان به فرشتگان خازن دوزخ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 10

10 - تقوای پیشگان ، مورد حفاظت خداوند از گرفتاری به جهنم ، در قبال تلاش آنان برای حفظ ارزش های الهی در دنیا

إِنَّ الْمُتَّقِينَ... وَوَقِيهِمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ

با توجه به این که ریشه «متقین» و «وقاهم» از یک ماده می باشد، ممکن است تعبیر «وقاهم» اشاره به مطلب بالا داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 17 - 1

1 - کسانی که از همه باتقواتر و دارای مراقبت بیشتراند، از آتش دوزخ دور گردانده خواهند شد.

وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى

«جَنَّبْتُ»؛ یعنی، دور ساختم (مفردات) و باب تفعیل آن، برای مبالغه است. بنابراین «يُجَنَّبُ»؛ یعنی، به طور کامل دور نگه داشته می شود.

ص: 38

115- عوامل نجات از خطر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 63 - 1

1_ خداوند، نجاتبخش گرفتاران در تاریکیها و تنگناهای هول انگیز خشکی و دریاست.

قل من ینجیکم من ظلمت البر و البحر تدعونه

116- عوامل نجات از دشمنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 123 - 14

14 - پیروی از رهنمود های خداوند ، نجات دهنده انسان ها ، از عواقب دشمنی ها و کشمکش های زمینیان است .

بعضکم لبعض عدو فإما یأتینکم منی هدی

117- عوامل نجات از ذلت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 13

13 - رهایی یافتن یهود از خواری و درماندگی و برطرف شدن غضب الهی از آنان ، در گرو ایمان واقعی ایشان به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح است .

ضربت علیهم الذله والمسکنه .. من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صلحاً فلهم أج

در آیه قبل بیان شد که یهود بر اثر کفر و گناه به خواری، ذلت و غضب گرفتار شدند. آیه مورد بحث خصوصاً با توجه به اینکه از یهودیان نام برده (والذین هادوا) می تواند اشاره به این باشد که: راه نجات یهود از آن سرنوشت شوم ایمان و عمل صالح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 194 - 20، 19

19_ نقش دعا در تحقق وعده های الهی و رهایی از خذلان در آخرت

ربنا و اتنا ما وعدتنا علی رسلک و لا تخزنا یوم القیمه

اگر دعا در تحقق وعده های الهی تأثیر نداشت، خداوند آن را به عنوان ویژگی مؤمنان خردمند نقل نمی کرد.

20_ ایمان، زمینه تحقق نوید های الهی به خردمندان و رهایی از خواری و خذلان اخروی

فامتاً ربّنا .. ربّنا و اتنا ما وعدتنا علی رسلک و لا تخزنا یوم القیمه

با توجّه به اینکه «اتنا» عطف است بر «اغفر لنا»، در جمله «فامتاً ربّنا فاغفر لنا»، معلوم می شود که خردمندان انتظار برآورده شدن دعا و خواست خویش را، بر ایمانشان به ربوبیت خداوند مترتب ساختند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 167 - 9

ص: 39

9_ توبه و بازگشت به خدا، راه نجات یهودیان از ذلت و بیرون آمدن از سلطه عذاب کنندگان ایشان است.

وإذ تأذن ربك ليعيثن . . . وإنه لغفور رحيم

هدف از تذکر بخشایشگری و مهربانی خداوند پس از بیان گرفتاری یهودیان به شکنجه و سلطه دیگران، این است که آنچه بر یهود از جانب خداوند مقدر شده است، تا زمانی است که از فرمانهای الهی سرپیچی کنند.

118- عوامل نجات از زیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 23 - 10، 9

9_ آدم و حوا آمرزش خدا و رحمت وی را تنها عامل نجات خویش از زیانکاری دانستند.

وإن لم تغفر لنا و ترحمنا لنكونن من الخسرین

10_ مغفرت و رحمت الهی تنها امید و وسیله رهایی گنهکاران از خسران گناه است.

وإن لم تغفر لنا و ترحمنا لنكونن من الخسرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 47 - 8

8_ نوح (ع)، رهایی خویش از زیان کاری را در گرو مغفرت و رحمت الهی می دانست.

إلا تغفر لی و ترحمنی أكن من الخسرین

119- عوامل نجات از سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 185 - 23

23 - روزه، موجب نیل انسان ها به معیشتی سهل و راحت و رهایی یافتن از تنگنا های دنیا و آخرت *

یرید الله بكم اليسر ولا یرید بكم العسر

برداشت فوق بر این اساس است که «یرید الله» ناظر به وجوب روزه باشد. بر این اساس جمله «یرید الله» اشاره به این دارد که: خداوند روزه را بر شما واجب کرد تا بر اثر آن به معیشتی سهل نایل شوید و به مشکلات گرفتار نگردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 64 - 1

1_ خداوند تنها نجاتبخش آدمیان از مهلکه ها و از هرگونه اندوه و سختی است.

قل من ینجیکم .. قل الله ینجیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 12 - 7,8

7_ نیایش خالصانه به درگاه خدا، عامل جلب رحمت او و مایه رفع گرفتاریهاست .

ص: 40

وإذا مسّ الإنسان الضرّ دعانا .. فلما كشفنا عنه ضرّه

تفریع جمله «لما كشفنا» بر «دعانا» بیانگر برداشت فوق است.

8- رهایی انسان از گرفتاری ها و مصایب ، در گرو مشیت خدا و بسته به لطف و رحمت اوست .

وإذا مسّ الإنسان الضرّ دعانا .. فلما كشفنا عنه ضرّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 8 - 8

8- رهایی انسان از گرفتاری ها و مصیبت ها ، در گرو مشیت خداوند و بسته به لطف و رحمت او است .

وإذا مسّ الإنسان ضرّ دعا ربّه منیباً إليه ثمّ إذا خوّله نعمه منه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 50 - 8

8- دعا به درگاه خداوند ، دارای تأثیر در رهایی انسان از مشکلات و سختی ها

ادع لنا ربّك .. فلما كشفنا عنهم العذاب

120- عوامل نجات از سرگردانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 4

4- ایمان و اعتقاد به پروردگار یگانه ، مایه رهایی انسان از وادی حیرت و سرگردانی در عقیده و عمل

ألم تر أنّهم فی كلّ واد یهیمون .. إلاّ الذین ءامنوا

121- عوامل نجات از شرور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 61 - 7

7- تقوا ، موجب نجات انسان از هرگونه بدی و اندوه در قیامت

الذین اتَّقوا... لا یمسّهم السوء ولا هم یحزنون

122- عوامل نجات از شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 201 - 4, 6, 3, 2

2_ تقواییشان به هنگام مواجه شدن با شیطان و وسوسه های او ، فرمان های خدا را به یاد آورده و به راهی که مسیر تقواست ، واقف می شوند .

ص: 41

إن الذين اتقوا إذ امسهم طئف من الشيطان تذكروا فإذا هم مبصرون

تذکر در اینجا به معنای توجه کردن و به خاطر آوردن دانسته هاست و مراد از دانسته ها، به قرینه آیه 199، اوامر الهی است. «ابصار» (مصدر مبصرون) به معنای بینا شدن و آگاهی یافتن است و مراد از آن به دلیل «الذین اتقوا» قرار گرفتن در مسیر تقوایشگی و در نتیجه رهیدن از دام شیطان است.

3_ تقوایشگان به هنگام احساس وسوسه گری های شیطان با یادآوری فرمان خدا (استعاذه) به وی پناه می برند و با بصیرت و آگاهی از دام شیطان می رهند.

إذ امسهم طئف من الشيطان تذكروا فإذا هم مبصرون

در برداشت فوق، به قرینه «فاستعد بالله» در آیه قبل، متعلق «تذکروا» لزوم استعاذه گرفته شده است.

4_ باور به شنوایی و آگاهی خدا، زمینه ساز دور ماندن از وسوسه های شیطان و رهیدن از دام اوست.

تذکروا فإذا هم مبصرون

برداشت فوق مبتنی بر این است که متعلق «تذکروا»، به قرینه فراز قبل (إنه سمیع علیم)، شنوایی و آگاهی خداوند باشد.

6_ تقوا عامل توجه آدمی به خداوند و فرمان های او به هنگام وسوسه انگیزی های شیطان

إن الذين اتقوا إذ امسهم طئف من الشيطان تذكروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 31 - 8

8- پرستش خدای یگانه و روی برتافتن از عبادت غیر او، رهایی از دام شیطان و دستیابی به اوج کمال است.

حنفاء لله غير مشركين به... فتخطفه الطير

123- عوامل نجات از طوفان نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 46 - 13

13_ اعمال صالح خانواده نوح (پرستش خدا و...) مایه نجات آنان از حادثه طوفان بود نه انتسابشان به حضرت نوح (ع).

إنه ليس من أهلک إنه عمل غیر صـلح

تصریح خداوند به این که «هلاکت فرزند نوح به خاطر اعمال ناصالحش بوده است»، اشاره به این معنا دارد که: نجات دیگر اعضای خانواده نوح، به خاطر انتسابشان به آن حضرت نبوده؛ بلکه منزه بودنشان از اعمال ناشایست، مایه نجاتشان بوده است.

124- عوامل نجات از ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 87 - 12

12 _ ایمان و اقامه نماز، در رهایی از فتنه گری ستمگران، نقشی بسزا دارد.

و نجنا برحمتک من القوم الکفرین . . . و أقیموا الصلوه و بشر المؤمنین

ص: 42

125- عوامل نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 174 - 16

16 - رهایی از عذاب دردناک قیامت در گرو لطف خدا و پاک شدن از گناهان و آلودگیهاست .

و لا یکلّمهم اللّٰه یوم القیمه و لا یرکبهم و لهم عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 16 - 4،8

4_ ایمان ، زمینه ساز غفران الهی و مصوئیت از عذاب دوزخ

امّنا فاغفرلنا ذنوبنا و قنا عذاب النار

برداشت فوق، از ترتّب «غفران» به وسیله «فاء» بر ایمان، استفاده شده است.

8_ بخشایش گناهان انسان از سوی خداوند ، زمینه مصوئیت او از عذاب

فاغفرلنا ذنوبنا و قنا عذاب النار

تقوای پیشگان، نخست بخشایش گناهان را می طلبند و پس از آن، طالب دوری از عذاب هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 7

7_ ایمان و عمل صالح ، عامل نجات انسان از عذاب الهی در دنیا و آخرت

فاما الذین کفروا فاعذبهم عذاباً شدیداً فی الدنیا و الاخره . . . و اما الذین امن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 91 - 2

2_ هیچ فدیة ای در قیامت برای رهایی کافران از عذاب ، پذیرفته نخواهد شد .

انّ الذین کفروا . . . و لو افتدی به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 103 - 33

33_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، نجات بخش مسلمین ، از پرتگاه آتش

و کنتم علی شفا حفرة من النار فانقذکم منها

امام صادق (ع) درباره آیه فوق فرمود: فبرسول الله (صلی الله علیه و آله) و الله انتقذوا.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 194، ح 126؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 307، ح 4.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 164 - 3

3_ رسیدن به مقام رضای الهی ، رهایی از دوزخ و نیل به درجات عالی ، در پرتو بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ایمان به اوست .

ص: 43

افمن اتّبع رضوان الله . . هم درجات عند الله ... لقد منّ الله على المؤمنين اذ

با توجه به آیه قبل که سخن از نیل به درجات و رضای الهی بود، گویا در این آیه راه وصول به آن را بیان می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 185 - 12

12_ سعادت‌مندی رهایی یافتگان از آتش و ره یافتگان به بهشت

فمن زحزح عن النار و ادخل الجنة فقد فاز

«زحزح»، از مصدر «زحزحه»، به معنی دور شدن و کنایه از نجات یافتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 191 - 28،30،31،34

28_ دعای خردمندان برای رهایی از عذاب دوزخ

لاولی الالباب . . فقنا عذاب النار

30_ خداوند تنها بازدارنده انسان از گرفتار شدن به عذاب دوزخ

فقنا عذاب النار

با توجه به این که خردمندان پس از پی بردن به هدفداری آفرینش تنها از جانب خداوند درخواست نجات از عذاب دارند.

31_ اعتقاد به معاد و درخواست رهایی از آتش دوزخ ، نشانه خردمندی

لایات لاولی الالباب . . فقنا عذاب النار

34_ دعا برای نجات یافتن از عذاب دوزخ ، وسیله ای برای رهایی یافتن از آن

فقنا عذاب النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 16 - 2،4

2_ آدمی، در هر مرتبه و با هر گونه عمل، برای رهایی از عذاب قیامت نیازمند رحمت خداوند است.

من یصرف عنه یومئذ فقد رحمه

«من» اسم موصول و از ادات عموم است، یعنی (هر کس) بنابراین مفاد صله آن «یصرف . . .» عمومیت داشته و شامل همه مردم می شود.

4_ پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) هم نیازمند رحمت الهی برای نجات از عذاب قیامت است.

قل إني أخاف . . . من یصرف عنه یومئذ فقد رحمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 157 - 15

15_ ایمان به آیات الهی، علی رغم سابقه اعراض و تکذیب، موجب رهایی از عذاب الهی خواهد شد.

سنجزی الذین یصدقون . . . بما کانوا یصدقون

«با» در «بما کانوا . . .» سببیه و «ما» مصدریه است. آمدن «کان» و مانند آن قبل از فعل مضارع دلالت بر استمرار معنای آن فعل دارد. لذا «سنجزی . . . بما کانوا یصدقون» یعنی «آنان را به سبب اعراض مستمرشان به عذاب سوء کیفر می دهیم». بنابراین اگر کسانی پس از مدتی سرپیچی، آیات الهی را تصدیق کردند به عذاب گرفتار نخواهند شد.

ص: 44

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 40 - 15

15_ روابط خانوادگی (نسبی یا سببی) با پیامبران، تأثیری در نجات آنان از عذاب های الهی ندارد.

و أهلك إلا من سبق عليه القول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 116 - 10

10_ نهی از منکر و بازداری مردمان از فساد، مایه نجات و رهایی از عذاب های الهی است.

إلا قليلاً ممن أنجينا منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 59 - 3,5

3- پاکی خاندان لوط (ع) و دوری از هرگونه جرم و تبه کاری، عامل نجات همه آنان از عذاب الهی

إنا أرسلنا إلى قوم مجرمين . إلا آل لوط إنا لمنجّوهم أجمعين

5- پاکی و دوری از جرم و تبه کاری، موجب نجات از عذاب الهی در دنیا (عذاب استیصال)

إنا أرسلنا إلى قوم مجرمين . إلا آل لوط إنا لمنجّوهم أجمعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 59 - 10

10- اهتمام به نماز و پشت پازدن به هوا های نفسانی، موجب هدایت و نجات از عذاب است.

أضاعوا الصلوة واتبعوا الشهوت فسوف يلقون غياً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 60 - 1

1- توبه، ایمان واقعی و عمل صالح، تنها راه رهایی ضایع کنندگان نماز و پیروان شهو ها از عذاب الهی است.

فسوف یلقون غیباً . إلا من تاب وءامن وعمل صلحاً

استثنا در «إلا من تاب ..» متصل است و مراد از توبه، پشیمانی از ضایع کردن نماز و پیروی از تمایلات نفسانی است. در مورد ایمان بدان جهت قید «واقعی» ذکر شده است که بر حسب ظاهر افراد یاد شده در آیه قبل، در زمره مؤمنان بودند؛ ولی نماز را ضایع می کردند؛ یعنی، ایمان ظاهری و اسمی را دارا بودند، ولی ایمان واقعی را نداشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 53 - 2

2- پایبندی مستمر مؤمنان ثمود به تقوا و پرهیز از گناه ، عامل نجات آنان از عذاب الهی

و أنجینا الذین ءامنوا و کانوا یتّقون

جمله «کانوا یتّقون» ماضی استمراری است؛ یعنی، راز نجات مؤمنان در تقوای مستمر آنان نهفته است.

ص: 45

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 57 - 3

3 - طهارت و پاکدامنی و تلاش در راه اصلاح جامعه ، مایه نجات از امواج بلا و کیفر الهی

أخر جواء لوط .. إتهم أناس يتطهرون . فأنجينه و أهله إلامرأته

قوم لوط، وی و خاندانش را به جرم پاکی و پارسایی محکوم به تبعید و اخراج کردند؛ اما خداوند ایشان را به همین دلیل از کیفر دامنگیر آن قوم نجات داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 17 - 2

2 - تسبیح خداوند و تنزیه او از هر عیب و نقصی ، نجات دهنده انسان از عذاب الهی است .

و أما الذین كفروا .. فی العذاب ... فسبحن الله

«فاء» در «فسبحان الله» فصیحه و یا تقریع است. بنابراین، معنای عبارت، با توجه به دو آیه پیش، چنین می شود: «حال که مشخص شد فرجام مؤمنان و کافران چیست، پس تسبیح کنید که جزء گروه نخست بشوید و از عذاب رهایی یابید.»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 21 - 9

9 - بازگشت انسان خطاکار به درگاه خدا ، مایه مصونیت وی از عذاب اخروی است .

ولنذیقنهم من العذاب الأدنى دون العذاب الأكبر لعلهم يرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 16 - 11

11 - تقوایشگی و پروای الهی ، موجب رهایی از آتش دوزخ

لهم من فوقهم ظلل من النار .. یعباد فاتقون

برداشت یاد شده از تقریع جمله «فاتقون» بر جمله «ذلک یخوف الله به عباده» به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 58 - 10

10 - تقوا و احسان ، دو عنصر سعادت آفرین و رهایی بخش از عذاب الهی

من قبل أن يأتيكم العذاب . . . لكنك من المتقين . . . فأكون من المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 61 - 3

3 - تقوا، عامل رستگاری و کامیابی و نجات بخش انسان ها از عذاب الهی

و ينجي الله الذين اتقوا بمغازتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 3

ص: 46

3 - همراهی ایمان و تقوا، عامل نجات انسان از عذاب و انتقام الهی

و نَجِّينَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 36 - 11

11 - قدرت و امکانات مادی کافران و سلطه طلبان، مایه نجات آنان از هلاکت و قهر الهی نخواهد بود.

و كَمْ ءَاهَلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا .. هَلْ مِنْ مَحِيصٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 10 - 3

3 - ایمان به تنهایی، موجب نجات از عذاب نمی شود.

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوا هَلْ ءَدْلٰكُمْ عَلٰى تَجْرَةٍ تَنْجِيْكُمْ مِنْ عَذَابِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 7

7 - ایمان استوار به خدا و رسول او و جهاد در راه خدا، رهایی بخش انسان از عذاب دردناک الهی

تَنْجِيْكُمْ مِنْ عَذَابِ اٰلِيْمٍ . تَوٰمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ وَتَجْرٰهُدُوْنَ فِى سَبِيْلِ اللّٰهِ

126- عوامل نجات از عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 48 - 3,4

3 - ایمان به قرآن، پیروی از دستورات خدا و پرهیز از محرمات، وسیله محافظت آدمی در برابر مخاطرات و عذاب های روز قیامت است

ءَامَنُوا بِمَا اُنزِلَتْ .. وَ اتَّقُوا يَوْمًا

فرمان به گرفتن وقایه (وسیله محافظت) - پس از دعوت به ایمان (آمنوا بما أنزلت) و دیگر تکلیفهای یاد شده در آیه - می رساند که: وقایه

آدمی در روز قیامت، همان ایمان به قرآن و .. خواهد بود.

4- برپایی نماز، پرداخت زکات و شرکت در نماز جماعت از جمله سبب های کارساز برای دور ماندن از عذاب ها و مخاطرات روز قیامت

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ .. وَاتَّقُوا يَوْمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 21 - 20

20- نجات از عذاب اخروی خداوند منوط به هدایت و امداد اوست .

فَهَلْ أَنْتُمْ مَغْنُونٌ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللَّهِ مَنْ شَاءَ قَالُوا لَوْ هَدَىَٰنَا اللَّهُ لَهْدَيْنَاكُمْ

ص: 47

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 22 - 25

25- اعتراف به حق در قیامت ، رهایی بخش از عذاب نیست .

إني كُفرت بما أشركتمون من قبل إن الظالمين لهم عذاب أليم

برداشت فوق بر این اساس است که «إن الظالمين لهم عذاب أليم» کلام خداوند باشد. از اینکه خداوند ماجرای برخورد مستکبران و پیروانشان و نیز برخورد آنها با شیطان و اعتراف شیطان به خطای خود در قیامت را بیان می کند و آن گاه می فرماید که برای ستمگران عذابی دردناک در نظر گرفته شده است، نکته فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 52 - 9

9 - ایمان ، نجات بخش آدمی از گرفتاری های قیامت است .

ولو تری إذ فرعوا فلا فوت . . . وقالوا ءامنا به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 33 - 9

9- رهایی از عذاب و کیفر الهی در روز قیامت ، جز با در دست داشتن دلیل و حجت شرعی برای هیچ کس میسر نیست .

فانفذوا لاتنفذون إلاّ بسطن

یکی از کاربردهای «سلطان»، حجت و برهان است (لسان العرب). برداشت یاد شده مبتنی بر این کار برد و نیز مرتبط بودن آیه شریفه با مسأله قیامت است.

127- عوامل نجات از عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 103 - 3

3_ ایمان ، وسیله نجات از عذاب استیصال است .

ثم ننجی رسلنا و الذین ءامنوا کذلک حقاً علینا ننج المؤمنین

128- عوامل نجات از عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 4 - 3

3 - عبادت خداوند ، رعایت تقوای الهی و اطاعت از پیامبران ، از موجبات آمرزش گناهان و نجات از عذاب الهی در دنیا

أن اعبدوا الله... یغفر لکم من ذنوبکم و يؤخرکم إلى أجل مسمی

ص: 48

129- عوامل نجات از غضب خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 13

13 - رهایی یافتن یهود از خواری و درماندگی و برطرف شدن غضب الهی از آنان ، در گرو ایمان واقعی ایشان به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح است .

ضربت عليهم الذلة والمسكنه .. من آمن بالله و اليوم الآخر و عمل صلحاً فلهم أج

در آیه قبل بیان شد که یهود بر اثر کفر و گناه به خواری، ذلت و غضب گرفتار شدند. آیه مورد بحث خصوصاً با توجه به اینکه از یهودیان نام برده (والذین هادوا) می تواند اشاره به این باشد که: راه نجات یهود از آن سرنوشت شوم ایمان و عمل صالح است.

130- عوامل نجات از فرجام شوم اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 78 - 4

4 - حق پذیری ، تنها رمز سعادت و رهایی انسان از فرجام شوم اخروی

لقد جننكم بالحق ول كن اكثركم للحق ك رهون

تکرار لفظ «حق» و اکتفا نکردن به ضمیر، می تواند اشاره به این نکته داشته باشد که تنها حق پذیری، می تواند تعیین کننده سر نوشت انسان باشد.

131- عوامل نجات از فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 100 - 2

2 - رهایی از تنگناها و دستیابی به توسعه در ابعاد مختلف زندگی ، ثمره ای برای هجرت در راه خدا

و من يهاجر في سبيل الله يجد في الارض مراغماً كثيراً وسعه

132- عوامل نجات از کیفر اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- رهایی از عذاب و کیفر الهی در روز قیامت، جز با در دست داشتن دلیل و حجت شرعی برای هیچ کس میسر نیست.

فانفذوا لا تنفذون إلاّ بسطن

یکی از کاربردهای «سلطان»، حجت و برهان است (لسان العرب). برداشت یاد شده مبتنی بر این کار برد و نیز مرتبط بودن آیه شریفه با مسأله قیامت است.

ص: 49

133- عوامل نجات از مرگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 4 - 1

1 - مؤثر دانستن ثروت، در جاودانگی و رهایی از نابودی و مرگ، پنداری نادرست و ناروا است.

أخذه . كلاً

حرف «كلاً»، مخاطب را از پذیرش گفتارهای بیان شده در جملات پیش، بازمی دارد.

134- عوامل نجات از مشکلات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 15 - 6

6 - نقش دین داری و خوشبینی به تأییدات الهی، در دلگرمی به ادامه حیات و رهایی از پوچی و بن بست در زندگی

من كان يظنّ أن لن ينصره الله... فليمدد... هل يذهب كیده ما يغیظ

135- عوامل نجات از مصیبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 8 - 8

8 - رهایی انسان از گرفتاری ها و مصیبت ها، در گرو مشیت خداوند و بسته به لطف و رحمت او است.

و إذا مسّ الإنسان ضرّاً دعا ربّه منیباً إلیه ثمّ إذا خوّله نعمه منه

136- عوامل نجات از هلاکت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 65 - 7

7 - خداوند در عین قدرت بر عذاب و نابودی مشرکان، آنان را از مهلکه ها نجات می دهد.

قل الله ینجیکم ممنها و من کل کرب . . . قل هو القادر علی أن یبعث علیکم عذابا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 74 - 12

12- پیشرفت های اقتصادی و قدرت های چشم گیر - حتی در عالی ترین شکل آن - تضمین کننده نجات جامعه از نابودی نیست .

و کم أهلكنا قبلهم من قرن هم أحسن أئـ ثأ ورءياً

ص: 50

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 54 - 6

6 - راه توبه و بازگشت برای رهایی از پیامد های هلاکت بار برای همه گنه کاران باز است .

وَأَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَأَسْلَمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ

137- عوامل نجات انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 123 - 14

14 - پیروی از رهنمود های خداوند ، نجات دهنده انسان ها ، از عواقب دشمنی ها و کشمکش های زمینیان است .

بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى

138- عوامل نجات بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 50 - 8

8 - پیروزی بنی اسرائیل در آزمون الهی با تحمل رنج ها و سختی ها ، موجب تحقق نصرت الهی و نجاتشان شد .

يسومونكم سوء العذاب... وفي ذلكم بلاء من ربكم عظيم. واذ فرقنا بكم البحر

آیه قبل که بیانگر آزمون الهی از بنی اسرائیل و تحمل رنجها و سختیها از سوی آنان بود، توضیح دهنده سببیت بنی اسرائیل در شکافته شدن دریاست؛ یعنی، چون بنی اسرائیل آن گونه عمل کردند شایستگی آن را پیدا کردند که خداوند با شکافتن دریا، آنان را نجات دهد و دشمنانشان را هلاک سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 64 - 7

7 - فضل و رحمت الهی بر بنی اسرائیل ، نجات دهنده آنان از زیان و خسران شد .

فلولا فضل الله عليكم ورحمته لكنتم من الخسرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 90 - 9

9- نجات بنی اسرائیل از شر فرعون و اطرافیانش ، ثمره استقامت و پایداری آنان بود .

فاستقیما .. ج_وزنا ببنی اسرائیل البحر ... حتی إذا أدركه الغرق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 6 - 6

6- نجات بنی اسرائیل از شکنجه و کشتار فرعونیان ، نعمت چشمگیر و به یاد ماندنی خداوند بر آنان بود .

ص: 51

إذ قال موسى لقومه اذكروا نعمه الله عليكم إذ أنجـكم من آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 47 - 6

6 - نجات بنی اسرائیل از ستم فرعونیان ، بدون کوچ دادن آنان از مصر و بیرون آوردنشان از جامعه فرعونی ممکن نبود .

فأرسل معنا بنی إسرائيل و لاتعذبهم

عطف «لاتعذبهم» بر «أرسل» گویای این نکته است که درخواست «ارسال» به منظور نجات از عذاب و شکنجه است بنابراین، بدون هجرت، امکان رهایی در کار نبوده است.

139- عوامل نجات پیروان صالح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 53 - 2

2 - پایبندی مستمر مؤمنان ثمود به تقوا و پرهیز از گناه ، عامل نجات آنان از عذاب الهی

و أنجینا الذین ءامنوا و كانوا یتقون

جمله «كانوا يتقون» ماضی استمراری است؛ یعنی، راز نجات مؤمنان در تقوای مستمر آنان نهفته است.

140- عوامل نجات تضييع کنندگان نماز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 60 - 1

1- توبه ، ایمان واقعی و عمل صالح ، تنها راه رهایی ضایع کنندگان نماز و پیروان شهو ها از عذاب الهی است .

فسوف یلقون غیبًا . إلا من تاب و ءامن و عمل صلحًا

استثنا در «إلا من تاب ..» متصل است و مراد از توبه، پشیمانی از ضایع کردن نماز و پیروی از تمایلات نفسانی است. در مورد ایمان بدان جهت قید «واقعی» ذکر شده است که بر حسب ظاهر افراد یاد شده در آیه قبل، در زمره مؤمنان بودند؛ ولی نماز را ضایع می کردند؛ یعنی، ایمان ظاهری و اسمی را دارا بودند، ولی ایمان واقعی را نداشتند.

141- عوامل نجات خانواده لوط(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 59 - 3

3- پاکي خاندان لوط (ع) و دوري از هرگونه جرم و تبه کاری ، عامل نجات همه آنان از عذاب الهی

إنا أرسلنا إلى قوم مجرمين . إلاء لوط إنا لمنجّوهم أجمعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 52

2- شکرگزاری لوط (ع) و خاندان مؤمن ایشان، عامل برخوردار شدن آنان از نعمت و لطف ویژه خداوند و نجات یافتن از مهلکه عذاب

نَجِّينَ هُم... نعمة من عندنا

142- عوامل نجات در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 9 - 7

7- رعایت تقوای الهی، مایه نجات انسان در روز حشر

و اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

143- عوامل نجات گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 23 - 10

10_ مغفرت و رحمت الهی تنها امید و وسیله رهایی گناهکاران از خسران گناه است.

و إن لم تغفر لنا و ترحمنا لنكونن من الخسرین

144- عوامل نجات لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 35 - 2

2- شکرگزاری لوط (ع) و خاندان مؤمن ایشان، عامل برخوردار شدن آنان از نعمت و لطف ویژه خداوند و نجات یافتن از مهلکه عذاب

نَجِّينَ هُم... نعمة من عندنا

145- عوامل نجات موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 9 - 9

9- زنده گذاشتن موسی (ع) و چشم پوشی از قتل وی ، درخواست آسیه از فرعون

وقالت امرأت فرعون . . . لا تقتلوه

ص: 53

146- عوامل نجات نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 3 - 9

9- نجات نوح (ع) و همراهان او، پاداش عبودیت و شکرگزاری مداوم وی بود.

ذَرِّيه من حملنا مع نوح إنه كان عبداً شكوراً

«ذَرِّيه . . .» اشاره به نجات همراهان نوح(ع) از غرق شدن دارد و جمله «إنه كان عبداً شكوراً» می تواند تعلیل برای آن نجات باشد؛ یعنی، چون حضرت نوح(ع) عبدی شاکر بود، او و همراهانش را نجات بخشیدیم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 14 - 3

3 - نجات نوح (ع) و حمایت خداوند از ایشان، پاداش صبر آن حضرت در قبال ناسپاسی های قومش

تجری بأعيننا جزاء لمن كان كفر

مراد از «لمن كان كفر» نوح است که مورد کفران مستمر قومش قرار گرفته بود و الطاف الهی در حق ایشان پاداش شکیبایی های آن حضرت می باشد.

147- عوامل نجات همسفران نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 3 - 9

9- نجات نوح (ع) و همراهان او، پاداش عبودیت و شکرگزاری مداوم وی بود.

ذَرِّيه من حملنا مع نوح إنه كان عبداً شكوراً

«ذَرِّيه . . .» اشاره به نجات همراهان نوح(ع) از غرق شدن دارد و جمله «إنه كان عبداً شكوراً» می تواند تعلیل برای آن نجات باشد؛ یعنی، چون حضرت نوح(ع) عبدی شاکر بود، او و همراهانش را نجات بخشیدیم.

148- عوامل نجات هواپرستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- توبه ، ایمان واقعی و عمل صالح ، تنها راه رهایی ضایع کنندگان نماز و پیروان شهو ها از عذاب الهی است .

فسوف یلقون غیًّا . إلاّ من تاب و ءامن و عمل صلحًا

استثنا در «إلاّ من تاب ..» متصل است و مراد از توبه، پشیمانی از ضایع کردن نماز و پیروی از تمایلات نفسانی است. در مورد ایمان بدان جهت قید «واقعی» ذکر شده است که بر حسب ظاهر افراد یاد شده در آیه قبل، در زمره مؤمنان بودند؛ ولی نماز را ضایع می کردند؛ یعنی، ایمان ظاهری و اسمی را دارا بودند، ولی ایمان واقعی را نداشتند.

ص: 54

149- عوامل نجات یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 34 - 2

2_ امداد خداوند، مایه رهایی یوسف (ع) از گناه و مکر و افسون زلیخا و زنان اشراف شد.

فاستجاب له ربه فصرف عنه کیدهن

150- عوامل نجات یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 13

13 - رهایی یافتن یهود از خواری و درماندگی و برطرف شدن غضب الهی از آنان، در گرو ایمان واقعی ایشان به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح است.

ضربت علیهم الذله والمسکنه .. من آمن بالله و اليوم الآخر و عمل صلحاً فلهم أج

در آیه قبل بیان شد که یهود بر اثر کفر و گناه به خواری، ذلت و غضب گرفتار شدند. آیه مورد بحث خصوصاً با توجه به اینکه از یهودیان نام برده (والذین هادوا) می تواند اشاره به این باشد که: راه نجات یهود از آن سرنوشت شوم ایمان و عمل صالح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 167 - 9

9_ توبه و بازگشت به خدا، راه نجات یهودیان از ذلت و بیرون آمدن از سلطه عذاب کنندگان ایشان است.

و إذ تأذن ربک لیبعثن ... و إنه لغفور رحیم

هدف از تذکر بخشایشگری و مهربانی خداوند پس از بیان گرفتاری یهودیان به شکنجه و سلطه دیگران، این است که آنچه بر یهود از جانب خداوند مقدر شده است، تا زمانی است که از فرمانهای الهی سرپیچی کنند.

151- غرق نجات یافتگان از خطر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 69 - 3

3- امکان بازگشت دوباره نجات یافتگان از خطر دریا به آن و گرفتار شدن به طوفان دریایی و غرق شدن

أم أمتم أن یعیدکم فیه تاره آخری

ص: 55

152- فضیلت نجات مظلوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 47 - 10

10 - نجات مظلومان از یوغ ستم و بردگی و رهایی آنان از سلطه نظام های غیر توحیدی ، مطلوب خداوند و همسو با اهداف رسولان الهی است .

اذهبا .. فأرسل معنا بنی إسرءیل

153- فلسفه شرک نجات یافتگان از سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 34 - 5

5 - هدف رهیدگان از ناگواری ها ، از گرایش به شرک ، انکار خدایی بودن نجات شان است .

إذا مسّ الناس ضرّ .. ثمّ إذا أذاقهم منه رحمه ... یشرکون . لیکفروا

«لام» در «لیکفروا» لام عاقبت است و مفید این نکته است که آنان، مشرک شدند تا سرانجام کفران نعمت کنند.

154- کیفر اسناد نجات بخشی به غیر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 56 - 11

11- نسبت دادن نجات از گرفتاری _ که کار خداست _ به غیر او ، مورد مؤاخذه شدید قرار خواهد گرفت .

ثمّ إذا كشف الضّرّ عنکم إذا فریق منکم برّبهم یشرکون ... و یجعلون لما لا یعلمون نصّ

155- لاوی و نجات بنیامین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 80 - 6

6_ ناراحتی و شرمساری فرزند ارشد یعقوب از توفیق نیافتن در عمل به عهد و پیمان خویش (بازگرداندن بنیامین)

قال كبرهم . . . قد أخذ عليكم مؤثماً . . . فلن أبرح الأرض

156- لاوی و نجات یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 10 - 4,6

4_ لاوی با پیشنهاد خود (انداختن یوسف به چاه) درصدد حفظ جان یوسف (ع) و پیشگیری از کشته شدن او بود .

ص: 56

لا تقتلوا يوسف . . . و ألقوه في غيـبـت الجب يلتقطه بعض السيّاره

پیشنهاد لاوی مبنی بر اینکه یوسف را در چاهی بر سر راه کاروانها بیفکنید، در مقابل این نظر که او را در بیابانی رها سازید (أو اطرحوه أرضاً) و نیز، تصریح به اینکه کاروانی او را بیابد (يلتقطه بعض السيّاره) دلالت می کند که وی درصدد پیشگیری از تلف شدن یوسف(ع) و از میان رفتن او بوده است.

6_ لاوی قرار دادن یوسف (ع) را در چاه ، مقدمه دستیابی کاروان ها به یوسف (ع) و مایه نجات او از مرگ می دید .

يلتقطه بعض السيّاره

التقاط (مصدر يلتقطه) به معنای یافتن و برگرفتن است.

157- محدوده نجات از هلاکت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 68 - 2

2- رهایی انسان از مهلکه ای ، ایمنی بخش همیشگی وی از قهر الهی نخواهد بود .

نجـ كم الى البرّ . . . أفأمنتم أن يخسف بكم جانب البرّ

158- مظاهر نجات بخشی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 64 - 1

1 _ خداوند تنها نجاتبخش آدمیان از مهلکه ها و از هرگونه اندوه و سختی است.

قل من ينجيكم . . . قل الله ينجيكم

159- معبودان باطل و نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 8

8_ بت ها و خدایان پنداری ، هرگز به فریاد پرستشگران خویش نمی رسند و نمی توانند حتی اندکی از عذاب های الهی را از آنان دور سازند .

فما أغنت عنهم ءالهم التي يدعون من دون الله من شىء لما جاء أمر ربك

160- مكذبان نجات بخشى خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9 - نحل - 16 - 55 - 2

ص: 57

2- هدف رهیدگان از ناگواری ها از گرایش به شرک ، انکار خدایی بودن نجاتشان است .

ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضَّرُّ . . . لِيَكْفُرُوا بِمَا ءَاتَيْنَاهُمْ

لام «لیکفروا» احتمال دارد به معنای «کی» باشد. بنابراین معنای آیه چنین می شود: آنان شرک ورزیدند تا اثبات کنند که نجاتشان از جانب خداوند نبوده است. در این برداشت مراد از «ما ءاتیناهم» رفع ناگواری و معنای «یکفروا» همان پوشاندن و انکار کردن است.

161- منشأ نجات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 33 - 2

2- انسان های گرفتار در سختی ها و تنگنا ها ، مرجع خود را ، خداوند می دانند و برای نجات خویش ، به او روی می آورند .

وَ إِذَا مَسَّ النَّاسَ ضَرْرٌ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ

«إنابه» مصدر «منیب» به معنای «رجوع مکرر در مکرر» است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 34 - 5

5- هدف رهیدگان از ناگواری ها ، از گرایش به شرک ، انکار خدایی بودن نجات شان است .

وَ إِذَا مَسَّ النَّاسَ ضَرْرٌ . . . ثُمَّ إِذَا أَذَقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً . . . يَشْكُرُونَ . لِيَكْفُرُوا

«لام» در «لیکفروا» لام عاقبت است و مفید این نکته است که آنان، مشرک شدند تا سرانجام کفران نعمت کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 32 - 10

10 - نجات دهنده انسان ها از شداید و گرفتاری های سخت ، خداوند است .

وَ إِذَا غَشِيَهُمْ مَوَاجٌ . . . فَلَمَّا نَجَّيَهُم إِلَى الْبَرِّ

منشأ نجات ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- لطف و عنایت خدا، موجب شکست توطئه مشرکان علیه ابراهیم (ع) و پیروزی آن حضرت در برابر آنان

فأرادوا به كيدًا فجعلنهم الأسفلين

«أسفل» (مفرد «أسفلين») در اصل به معنای فروتر است؛ ولی در آیه شریفه کنایه از شکست و به معنای مغلوب می باشد؛ زیرا انسان غالب، احساس برتری و انسان مغلوب، احساس فروتری می کند.

ص: 58

162- منشأ نجات از بلایای طبیعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 68 - 8

8- هیچ کس و هیچ ملجایی جز خداوند، توان نجات انسان ها را از مرگ حتمی در برابر حوادث طبیعی ندارد.

وإذا مسَّكم الضَّرُّ في البحرِ ضَلَّ من تدعون إلاَّ إِيَّاهُ فَلَمَّا نَجَّكُمْ إلى البرِّ أَعْرَضْتُمْ

از اینکه خداوند در آیه قبل فرمود: «انسان به هنگام گرفتار شدن به خطر حتمی، تنها به یاد خدا و قدرت نجات بخش او می افتد و پس از رهایی فراموش می کند» و نیز از اینکه در آیه بعدی هشدار داد که هیچ گاه نباید احساس ایمنی کنند، نشان می دهد که تنها اوست که می تواند انسان را از مرگ حتمی نجات بخشد.

163- منشأ نجات از جهل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 5 - 3,4

3- خروج انسان از نادانی، در گرو خواست خداوند و به دست او است.

عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَم

4- رها ساختن انسان از جهل، جلوه کرم والای خداوند است.

وَرَبِّكَ الْأَكْرَمِ. الَّذِي ... عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَم

164- منشأ نجات از جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 11

11- اعتراف متقین به نقش اصلی ربوبیت خداوند، در هدایت آنان به بهشت و نجات از دروخ

فَكِهِم بِمَا آتَيْهِمْ رَبَّهُمْ وَقِيهِمْ رَبَّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ

قید «بما آتاهم..» می رساند که پارسایان بهشتی، در عین برخورداری از نعمت ها، گرفتار غفلت نشده و مغرور به تقوای خود نمی باشند؛ بلکه توجه دارند که به هر نعمتی رسیده اند و از هر بلایی که رهیده اند جز در پرتو امداد و رهنمودهای رشد آفرین خداوند و الطاف او نبوده

است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 27 - 1

1 - اذعان متقین در بهشت ، به نقش لطف الهی در رهایی آنان از عذاب دوزخ و ورود ایشان به بهشت

فَمَنْ اللّٰهُ عَلَيْنَا وَوَقَىٰ نَا عَذَابَ السَّمُومِ

ص: 59

165- منشأ نجات از حوادث

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 67 - 7

7- نجات از خطراتی که مرگ قطعی برای انسان می آورد ، تنها به عنایت خداوند امکان پذیر است .

وإذا مسَّكم الضرُّ في البحر ضلَّ من تدعون إلاَّ إياه فلما نجاكم إلى البرِّ

166- منشأ نجات از خطر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 65 - 9

9 - نجات دهنده گرفتاران ، از خطر ، خداوند است .

فلما نجى هم

167- منشأ نجات از دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 9 - 4

4- نجات ورهایی مردم از دست دشمنان ، در گرو مشیت الهی است .

فأنجينهم و من نشاء

168- منشأ نجات از ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهيم - 14 - 6 - 11

11- تحمیل بدترین شکنجه ها و آزار بر قوم موسی (بنی اسرائیل) ، شیوه مستمر فرعونیان

یسومونکم سوء العذاب

«یسومون» از «سوم»، به معنای تحمیل شکنجه و عذاب، است و فعل مضارع آوردن آن، می تواند اشاره به تداوم آن باشد.

169- منشأ نجات از عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 61 - 1

1 - خداوند ، نجات بخش تقوایبشگان از عذاب قیامت

أليس في جهنم مثوى للمتكبرين . وينجى الله الذين اتقوا

ص: 60

170- منشأ نجات از عذاب برزخی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 25 - 9

9- رهایی از عذاب الهی در دنیا و آخرت، جز با جلب رضای خداوند و با اراده او ممکن نیست.

فلم یجدوا لهم من دون الله أنصارًا

برداشت یاد شده، از تعبیر «من دون الله» (بدون خداوند) استفاده می شود.

171- منشأ نجات از عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 25 - 9

9- رهایی از عذاب الهی در دنیا و آخرت، جز با جلب رضای خداوند و با اراده او ممکن نیست.

فلم یجدوا لهم من دون الله أنصارًا

برداشت یاد شده، از تعبیر «من دون الله» (بدون خداوند) استفاده می شود.

172- منشأ نجات از گمراهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 57 - 2

2- توفیق نجات از پیامد های هلاکت بار معاشرت با افراد فاسد و منحرف، نعمت و لطف الهی است.

ولولا نعمه ربی لکننت من المحضرين

173- منشأ نجات از مرگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 67 - 7

7- نجات از خطرانی که مرگ قطعی برای انسان می آورد، تنها به عنایت خداوند امکان پذیر است.

وإذا مستكم الضرّ في البحر ضلّ من تدعون إلاّ إياه فلما نجّكم إلى البرّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 68 - 8

8- هیچ کس و هیچ ملجایی جز خداوند ، توان نجات انسان ها را از مرگ حتمی در برابر حوادث طبیعی ندارد .

ص: 61

و إذا مسَّكم الضرُّ في البحر ضلَّ من تدعون إلا إياه فلما نجاكم إلى البر أعرضتم

از اینکه خداوند در آیه قبل فرمود: «انسان به هنگام گرفتار شدن به خطر حتمی، تنها به یاد خدا و قدرت نجات بخش او می افتد و پس از رهایی فراموش می کند» و نیز از اینکه در آیه بعدی هشدار داد که هیچ گاه نباید احساس ایمنی کنند، نشان می دهد که تنها اوست که می تواند انسان را از مرگ حتمی نجات بخشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 44 - 2

2 - رحمت خدا و تقدیر زندگی محدود و موقت دنیا، فلسفه استمرار حیات بشر و نجات او از عوامل مرگ و نابودی است .

و لا هم ينقذون . إلا رحمة منا و مت عا إلى حين

174- منشأ نجات انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 16 - 4

4 - رهایی پیامبران از فریب ها و وسوسه های کافران ، در پرتو تذکرات و رهنمود های خداوند است .

فلا یصدنک عنها من لایؤمن بها

175- منشأ نجات انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 1 - 113

10 - برطرف شدن تاریکی شب و شکافتن آن با طلوع صبحدم به تدبیر خداوند ، دلیل توانمندی او بر نجات انسان ها از حوادث خطرناک

قل أعوذ بربِّ الفلق

176- منشأ نجات بخشی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 53 - 14

14 - ترحم خدا بر برخی انسان ها و نجات آنان از سیطره نفس اماره ، برخاسته از رحمت و غفران اوست .

إن النفس . . . إلا ما رحم ربي إن ربي غفور رحيم

ص: 62

177- منشأ نجات بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 141 - 2

2_ خداوند با بعثت موسی، بنی اسرائیل را از سیطره فرعونیان و شکنجه های سهمگین آنان رها ساخت.

وإذ أنجینکم من آل فرعون یسومونکم سوء العذاب

در جمله «هو فضلکم» (او شما را برتری بخشید)، برتری دادن تنها به خداوند نسبت داده شده است، ولی در جمله دوم «أنجیناکم» (ما شما را نجات دادیم) نسبت نجات بخشی به ضمیر «نا» (یعنی ما) داده شده است. از این مقابله می توان فهمید که خداوند در نجات بخشی نظر به اسباب نیز دارد که به مناسبت، سبب آن بعثت حضرت موسی است. بنابراین «أنجیناکم» یعنی ما با بعثت موسی شما را نجات دادیم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 65 - 1

1 - نجات یافتن موسی (ع) و همراهان وی (بنی اسرائیل) از شر فرعونیان، با عبور از دریا به اراده الهی بود.

و أنجینا موسی و من معه أجمعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 5 - 3,2

2 - تعلق اراده الهی بر تغییر تحولات مصر به نفع بنی اسرائیل و رهانیدن آنان از استضعاف فرعون

و نرید أن نمنّ علی الذین استضعفوا فی الأرض

3 - نجات از حکومت بسیار خشن و بی رحم فرعون، امتنانی بزرگ و نعمتی گران سنگ از سوی خدا به بنی اسرائیل بود.

و نرید أن نمنّ علی الذین استضعفوا فی الأرض

«نمنن» از ریشه «منه» مشتق شده است و «منه» به نعمت سنگین گفته می شود (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 6 - 1

1 - تعلق اراده الهی بر اختصاص دادن نقطه ای از زمین (ارض مقدس) به بنی اسرائیل [زمان موسی و فرعون] در خارج از کشور مصر

و نمکن لهم فی الأرض

«تمکین» از ریشه «مکان» و به معنای اسکان دادن است. بنابراین «نمکن لهم فی الأرض»؛ یعنی، «نجعل لهم مکاناً یستقرون فیهِ». گفتنی است «ارض مقدس» مکان و سرزمینی بود که خداوند برای بنی اسرائیل مقرر فرموده بود (ادخلوا الأرض المقدسه التي كتب الله لكم)، (مائده، آیه 21).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 30 - 1

1- نجات بنی اسرائیل از زندگی سخت و خفت بار به اراده الهی

و لقد نجینا بنی اسرائیل من العذاب المهبین

ص: 63

178- منشأ نجات بهشتیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 57 - 1

1 - بهشتیان ، رهایی خود از پیامد های هلاکت بار هم نشینی با کافران دوزخی را ، مدیون لطف خدا و به توفیق او می دانند .

و لولا نعمه ربی لکننت من المحضرين

179- منشأ نجات پیروان صالح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 53 - 1

1 - نجات یافتن مؤمنان پیرو صالح ، از عذاب نازل شده بر ثمودیان به اراده الهی

و أنجینا الذین ءامنوا

180- منشأ نجات پیروان نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 14 - 2

2 - حمایت و لطف الهی ، عامل اصلی نجات نوح (ع) و مؤمنان به آن حضرت از مهلکه طوفان ؛ و نه صرفاً ابزار مادی (کشتی) *

تجری بأعیننا

در صورتی که «بأعیننا» کنایه از نظارت، حمایت و لطف الهی باشد، ذکر «تجری بأعیننا» _ پس از «حملناه علی ذات. ..» _ بیانگر این معنا است که هر چند کشتی نوح از ابزار بایسته ای ساخته شده بود؛ اما این حمایت و نظارت لحظه به لحظه ما بود که در نهایت کارساز و نجات آفرین بود.

181- منشأ نجات خانواده لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 170 - 2

2 - نجات لوط (ع) و همه کسانش ، به اراده خداوند و در پی استمداد وی برای رهایی از مکافات عمل قومش

رَبِّ نَجْنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ . فَتَجِيءُ بِهِ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ

ص: 64

182- منشأ نجات خانواده نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 28 - 4

4- نجات نوح (ع) و خاندان و همراهان او از شر ستمگران، به اراده خداوند

فقل الحمد لله الذي نَجَّنا من القوم الظالمين

183- منشأ نجات غرق شدگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 44 - 1

1 - جز رحمت خدا، هیچ چیز موجب نجات کسانی نمی شود که به مشیت خدا در آستانه غرق شدن قرار دارند .

وإن نشأ نغرقهم... إلا رحمة منا

استثنا در «إلا رحمة...» استثنای مفرغ (به حذف مستثمانه) و به تقدیر «لا ینقذون لأی شیء من الأشياء إلا رحمة...» می باشد.

184- منشأ نجات قریش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قریش - 106 - 1 - 5

5 - خداوند، با خنثی کردن توطئه اصحاب فیل، قریش را از خطر از هم گسیختگی رهانید .

لایلِف قریش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قریش - 106 - 4 - 1

1 - خداوند، قریش را از گرسنگی رهانید و مواد غذایی آنان را تأمین کرد .

الذی أطعمهم من جوع

حرف «من» یا تعلیلی است و یا بدلی؛ یعنی، به دلیل گرسنگی یا به جای آن. در هر دو صورت، بیانگر وجود زمینه گرسنگی در قریش

است؛ به گونه ای که اگر خداوند آنان را اطعام نمی کرد، راهی دیگر نداشتند.

185- منشأ نجات لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 170 - 2

2- نجات لوط (ع) و همه کسانش ، به اراده خداوند و در پی استمداد وی برای رهایی از مکافات عمل قومش

ربّ نجّی و أهلی ممّا یعملون . فنجّینَه و أهله أجمعین

ص: 65

186- منشأ نجات متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 53 - 5

5 - خداوند ، نجات دهنده مؤمنان تقوایسته از گرداب های سخت و بلا های فراگیر

أنا دمرنهم و قومهم أجمعین . . . و أنجینا الذین ءامنوا و كانوا یتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 11

11 - اعتراف متقین به نقش اصلی ربوبیت خداوند ، در هدایت آنان به بهشت و نجات از دروخ

ف_کھین بما ءاتینهم ربهم و وقینهم ربهم عذاب الجحیم

قید «بما آتاهم..» می رساند که پارسایان بهشتی، در عین برخورداری از نعمت ها، گرفتار غفلت نشده و مغرور به تقوای خود نمی باشند؛ بلکه توجه دارند که به هر نعمتی رسیده اند و از هر بلایی که رهیده اند جز در پرتو امداد و رهنمودهای رشد آفرین خداوند و الطاف او نبوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 27 - 1

1 - اذعان متقین در بهشت ، به نقش لطف الهی در رهایی آنان از عذاب دوزخ و ورود ایشان به بهشت

فمنّ اللّٰه علینا و وقیٰنا عذاب السموم

187- منشأ نجات متقین قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 2

2 - خداوند ، مؤمنان تقوایسته قوم عاد و ثمود را از عذاب نازل شده نجات داد .

و نَجینا الذین ءامنوا و كانوا یتقون

مراد از «الذین آمنوا» _ به قرینه سیاق _ مؤمنان هر دو قوم عاد و ثمود است.

188- منشأ نجات متقین قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 2

2 - خداوند ، مؤمنان تقوایبشه قوم عاد و ثمود را از عذاب نازل شده نجات داد .

و نَجَّيْنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ

ص: 66

مراد از «الذین آمنوا» _ به قرینه سیاق _ مؤمنان هر دو قوم عاد و ثمود است.

189- منشأ نجات محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شرح - 94 - 2 - 7

7 - خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را از گرفتاری به سنت های دوران جاهلیت رهانید .

و وضعنا عنک وزرک

190- منشأ نجات مردم صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 20 - 6

6 - فضل و رحمت خدا ، مردم صدر اسلام را که ندانسته در گسترش توطئه « افک » دخالت داشتند ، از گرفتار شدن به عذاب دنیوی و اخروی نجات بخشید .

و لولا فضل الله علیکم و رحمته

به قرینه آیه پیش و نیز آیه 14 ، جمله «و لولا فضل الله» ، به تقدیر «و لولا فضل الله علیکم و رحمته مسکم عذاب فی الدنیا و الآخرة» می باشد.

191- منشأ نجات موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 68 - 4

4 - خداوند ، راهنمای موسی (ع) در لحظات حساس و سرنوشت ساز و رهاننده او از بحران های روحی و اضطراب های درونی

قلنا لاتخف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 65 - 1

1 - نجات یافتن موسی (ع) و همراهان وی (بنی اسرائیل) از شرّ فرعونیان ، با عبور از دریا به اراده الهی بود .

و أنجینا موسی و من معه أجمعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 13 - 4, 3

3 - غلبه اراده الهی بر خواست و تصمیم فرعون در نابود کردن موسی (ع)

ص: 67

يَذْبَحُ أَبْنَاءَهُمْ... فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ

موسی(ع) زمانی به دنیا آمد که فرعون به بهانه از بین بردن او، هر کودک پسر بنی اسرائیلی را سر می برید؛ اما خداوند حوادث را طوری ترتیب داد که شخص فرعون به حمایت از موسی(ع) برخیزد و او را تحت سرپرستی خود قرار دهد.

4- تعلق اراده الهی بر بازگرداندن سریع موسی(ع) و دیر نپاییدن زمان جدایی میان او و مادرش

فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ

به کارگیری «فاء» عاطفه _ که برای بیان عدم تراخی است _ نشان می دهد که زمان جدایی میان موسی(ع) و مادرش به قدری کوتاه بود که می توان آن را نادیده گرفت.

192- منشأ نجات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 65 - 4

4- اقدام خداوند بر نجات دادن رهروان راه خود در سخت ترین شرایط

وَأُنَجِّنَا مُوسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 53 - 5

5- خداوند ، نجات دهنده مؤمنان تقوایبسته از گرداب های سخت و بلا های فراگیر

أَتَا دَمْرَنَهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ... وَأُنَجِّنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 57 - 2

2- تقدیر عذاب برای کافران و نیز نجات مؤمنان ، متکی به اراده الهی است .

فَأُنَجِّنَهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَا هِيَ مِنَ الْغَابِرِينَ

برداشت یاد شده با توجه به انتساب فعل «أنجینا» و «قَدَّرْنَا» به خداوند است.

193- منشأ نجات مؤمنان قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 2

2 - خداوند ، مؤمنان تقوایبشه قوم عاد و ثمود را از عذاب نازل شده نجات داد .

و نَجِّينَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا وَ كَانُوْا يَتَّقُوْنَ

مراد از «الَّذِينَ آمَنُوا» _ به قرینه سیاق _ مؤمنان هر دو قوم عاد و ثمود است.

ص: 68

194- منشأ نجات مؤمنان قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 2

2 - خداوند ، مؤمنان تقوایپیشه قوم عاد و ثمود را از عذاب نازل شده نجات داد .

و نَجِّينَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ

مراد از «الذین آمنوا» _ به قرینه سیاق _ مؤمنان هر دو قوم عاد و ثمود است.

195- منشأ نجات نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 28 - 4

4 - نجات نوح (ع) و خاندان و همراهان او از شر ستمگران ، به اراده خداوند

فَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَجَّنا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 119 - 2

2 - نجات نوح (ع) و همراهانش ، به اراده خدا و در پی استمداد وی برای رهایی از شر کافران

و نَجِّينِي وَ مَنْ مَعِيَ . . . فَأُنَجِّينَهُ وَ مَنْ مَعَهُ فِي الْفَلَکِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 13 - 2، 1

1 - نجات یافتن نوح (ع) از طوفان ، به اراده الهی بود .

و حملنَه عَلٰی ذَاتِ الْوَلَحِ وَ دَسَرَ

2 - نقش عوامل و اسباب طبیعی ، در تحقق اراده الهی برای نجات نوح (ع)

و حملنَه عَلٰی ذَاتِ الْوَلَحِ وَ دَسَرَ

تعبیر «و حملناه علی ذات ألواح . . .» بیانگر این معنا است که: «خداوند برای تحقق اراده خویش، عوامل طبیعی (کشتی) را به کار می گیرد».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 14 - 2

2 - حمایت و لطف الهی، عامل اصلی نجات نوح (ع) و مؤمنان به آن حضرت از مهلکه طوفان؛ و نه صرفاً ابزار مادی (کشتی) *

تجری بأعیننا

در صورتی که «بأعیننا» کنایه از نظارت، حمایت و لطف الهی باشد، ذکر «تجری بأعیننا» _ پس از «حملناه علی ذات. . .» _ بیانگر این معنا است که هر چند کشتی نوح از ابزار بایسته ای ساخته شده بود؛ اما این حمایت و نظارت لحظه به لحظه ما بود که در نهایت کارساز و نجات آفرین بود.

ص: 69

196- منشأ نجات همسفران نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 28 - 4

4- نجات نوح (ع) و خاندان و همراهان او از شر ستمگران، به اراده خداوند

فقل الحمد لله الذي نَجَّنا من القوم الظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 119 - 2

2- نجات نوح (ع) و همراهانش، به اراده خدا و در پی استمداد وی برای رهایی از شر کافران

و نَجَّني و من معي . . . فَأنجينَه و من معه في الفلك

197- منشأ نجات یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - يوسف - 12 - 56 - 5

5_ سرگذشت یوسف (ع) (نجات از چاه کنعان تا رسیدن به وزارت و نیل به قدرت) به اراده خداوند و بر اساس تدبیر او بود.

و كذلك مَكَّنَّا ليوسف في الأرض

198- منشأ نجات یونس (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 145 - 1

1 - یونس (ع) با اراده الهی، از شکم ماهی در زمینی خالی از درخت و پوشش گیاهی بیرون افکنده شد.

فنبذنه بالعراء

«نبذ» (مصدر «نبذنا») به معنای افکندن است و «عراء» به سرزمینی خالی از درخت و پوشش گیاهی گفته می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- نعمت و لطف ویژه خداوند به یونس (ع)، مانع گرفتار شدن او به بیابان خشک و بی آب و گیاه شد.

لولا أن تدرکه نعمه من ربّه لنبذ بالعراء

ص: 70

199- موانع نجات اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 46 - 5

5 - راه نجات از عذاب جهنم، بر روی ستمکاران و گمراه شدگان از سوی خدا، مسدود است.

و من یضلل الله فما له من سبیل

برداشت یاد شده بر این اساس است که آیه شریفه، ناظر به وضعیت گمراه شدگان در قیامت باشد.

200- موانع نجات اخروی گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 46 - 5

5 - راه نجات از عذاب جهنم، بر روی ستمکاران و گمراه شدگان از سوی خدا، مسدود است.

و من یضلل الله فما له من سبیل

برداشت یاد شده بر این اساس است که آیه شریفه، ناظر به وضعیت گمراه شدگان در قیامت باشد.

201- موانع نجات از تحیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 186 - 8

8 - کفرپیشگان منکر قرآن راهی برای نجات از تحیر و سرگردانی ندارند.

و یدرهم فی طغینهم یعمهون

معنای جمله «یدرهم...» «بنابراینکه (فی طغیانهم) متعلق به «یعمهون» باشد، چنین می شود: خداوند منکران قرآن را رها نمی سازد تا همچنان در وادی طغیان، سرگردان بمانند.

202- موانع نجات از جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

22_ ستمکاران هیچ یآوری برای نجات از آتش دوزخ ندارند .

و ما للظلمین من انصار

203- موانع نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 71

19 _ هیچ فدیة ای از بازچه قرار دهندگان دین، برای رهایی آنان از عذاب پذیرفته نمی شود.

اتخذوا دینهم لعبا .. و إن تعدل کل عدل لا یؤخذ منها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 83 - 6

6 _ جدایی دیرینه زن لوط از آیین و روش همسرش، عامل جدا ماندن وی از خانواده لوط و نجات نیافتن از عذاب الهی

إلا امرأته کانت من الغبرین

204- موجبات نجات از اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 69 - 1

1 _ ایمان به خدا و قیامت و انجام عمل صالح، شرط رهایی مسلمانان، یهودیان، صائبی ها و نصارا از هرگونه ترس و اندوه

إنّ الذین ءامنوا و الذین هادوا و الصبئون و النصری .. و لا هم یحزنون

«صائبی» که مفرد «صابئون» است به کسی گفته می شود که آیین خویش را رها کرده و به آیینی دیگر گرویده باشد؛ با توجه به این معنا می توان گفت مصداق مورد نظر از «الصبئون» در این آیه _ به قرینه وقوع آن بین «الذین ءامنوا و الذین هادوا» «و النصری»، کسانی هستند که با ترک اسلام و یا یهودیت پذیرای آیین نصارا شده باشند.

205- موجبات نجات از ترس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 69 - 1

1 _ ایمان به خدا و قیامت و انجام عمل صالح، شرط رهایی مسلمانان، یهودیان، صائبی ها و نصارا از هرگونه ترس و اندوه

إنّ الذین ءامنوا و الذین هادوا و الصبئون و النصری .. و لا هم یحزنون

«صائبی» که مفرد «صابئون» است به کسی گفته می شود که آیین خویش را رها کرده و به آیینی دیگر گرویده باشد؛ با توجه به این معنا می توان گفت مصداق مورد نظر از «الصبئون» در این آیه _ به قرینه وقوع آن بین «الذین ءامنوا و الذین هادوا» «و النصری»، کسانی هستند که با

ترک اسلام و یا یهودیت پذیرای آیین نصارا شده باشند.

206- موجبات نجات از جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 66 - 7

7- اطاعت از خداوند و رسول او ، نجات بخش آدمی از آتش جهنم است .

يوم تقلّب وجوههم فى النار يقولون ىـ ليتنا أطعنا الله و أطعنا الرسولا

ص: 72

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 12 - 4

4 - پذیرش تذکرات قرآن و خشیت و هراس در برابر خداوند ، مایه رهایی از آتش دوزخ

سیدِّکَر من یخشی . و یتجنَّبها الأشقی . الذی یصلی النار الکبری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 19 - 2

2 - بذل مال بدون چشمداشت ، از عوامل دور ماندن از آتش جهنم است .

سیجَّیها . . . یؤتی ماله ... و ما لأحد عنده من نعمه تجزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 2

2 - بذل مال در صورتی نشانه برترین تقوا و مایه تزکیه نفس و نجات از آتش است که تنها به نیت دستیابی به لطف خداوند باشد .

الأتی . الذی یؤتی ماله ... إلا ابتغاء وجه ربّه

207- موجبات نجات از خرافات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 104 - 4

4 - پیروی از قرآن و رسول خدا عامل رهایی از افکار و اندیشه های خرافی

ما جعل الله من بحیره . . . تعالوا إلى ما أنزل الله و إلى الرسول

208- موجبات نجات از سختیهای قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 10 - 7

7 - رهایی انسان از گرفتاری های روز قیامت ، تنها در پرتو ولایت خداوند و اطاعت از او است .

و لا یغنی عنهم . . . ولا ما اتّخذوا من دون اللّٰه اولیاء

209- موجبات نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 147 - 2

ص: 73

2_ ایمان به خدا و شکر نعمت های او ، موجب گرفتار نشدن انسان به عذاب دوزخ است .

ما يفعل الله بعذابكم إن شكرتم وءامنتم

مراد از عذاب به قرینه آیه 145 (فی الدرک الاسفل من النار)، آتش جهنم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 36 - 5

5_ ایمان و تقوا و تقرب به خداوند و جهاد در راه او ، راه نجات از عذاب قیامت

يأيتها الذين ءامنوا اتقوا الله .. لهم عذاب اليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 41 - 34.41

34_ رسول خدا (صلی الله علیه و آله) ، دارای حق شفاعت در هدایت انسان ها و نجات آنان از عذاب

و من یرد الله فتنته فلن تملک له من الله شیئاً

کلمه «من الله» می رساند که پیامبر (صلی الله علیه و آله) نسبت به گروه یاد شده از جانب خداوند، توانی بر نجات آنان از عذاب و ضلالت ندارد. و مفهوم آن این است که نسبت به دیگران ماذون به هدایت و نجات می باشد. و این هدایتگری و نجات بخشی از جانب خدا به وی داده شده است. یعنی پیامبر (صلی الله علیه و آله) واسطه و شفیع برای هدایت و نجات کسانی است که شایسته آن باشند.

41_ ناپاکی جان و دل منافقان و یهودیان ، موجب محرومیت آنان از شفاعت رسول خدا (صلی الله علیه و آله) برای هدایت و نجاتشان از عذاب *

و من یرد الله فتنته فلن تملک له .. أولئک الذین لم یرد الله ان یطهر قلوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 74 - 4

4_ بازگشت به توحید و طلب آموزش از خداوند ، راه نجات مشرکان ، از عذاب دردناک

لیمسن الذین کفروا منهم عذاب الیم .. افلا یتوبون إلى الله و یتغفرونه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - نجات از عقاب شديد الهی تنها در پرتو مغفرت و رحمت الهی میسر است .

اعلموا ان الله شديد العقاب و ان الله غفور رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 53 - 7

7 - منکران قرآن پس از برپایی قیامت در آرزوی یافتن شفیعان نجات دهنده از عذاب و یا بازگشت به دنیا برای انجام اعمالی سعادت آفرین

يقول الذين نسوه .. فيشفعوا لنا او نرد فنعمل غير الذين كنا نعمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 74

13 _ هود بر حذر دارنده قوم خویش از گرفتار شدن به عذاب های الهی به سبب پرستش نکردن خدای یکتا و پرهیز نکردن از گرایش های شرک آلود

أفلا تتقون

«اتقاء» مصدر «تقون» به معنای گرفتن حفاظ برای دوری از مکروه و مانع شدن از رسیدن مکروه است. در اینجا به مناسبت مورد و تأیید آیات بعد (همانند آیه 70)، مراد از مکروه، عذابهای الهی است، یعنی: أفلا تتقون عذاب الله.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 _ ایمان و تقوای جوامع انسانی موجب رهایی آنان از عذاب های الهی است .

ولو أن أهل القرى ءامنوا و اتقوا . . . و لكن كذبوا فأخذناهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 _ موحدان ، پرداخت کنندگان زکات و مؤمنان به آیات الهی ، مصون از عذاب های الهی هستند .

عذابی أصيب به من أشاء و رحمتی . . . فسأکتبها للذین ... بایتنا یؤمنون

جمله «سأکتبها» به منزله تفسیری است برای «من أشاء». یعنی بیان می کند که چه کسانی مصون از عذاب الهی هستند و مشیت الهی بر عذاب نکردن آنان تعلق نمی گیرد و چه کسانی در خطر گرفتار شدن به عذاب الهی هستند. منطوق جمله «سأکتبها» بیانگر طایفه اول و مفهوم آن بیانگر طایفه دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 _ نهی از منکر مایه رهایی یافتن از عذاب های تعیین شده برای جوامع گنهکار است .

أنجینا الذین ینهون عن السوء و أخذنا الذین ظلموا بعذاب بئس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 _ راه نجات از عذاب برزخ ، توبه به درگاه خدا و جلب رحمت اوست .

من يسومهم سوء العذاب . . . إنه لغفور رحيم

16 _ خداوند با گسترش رحمت خویش بر گنهکاران تائب ، آنان را می بخشاید و به عذاب برزخی گرفتار نمی سازد .

و إنه لغفور رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 40 - 3

3 - عبودیت خالص برای خدا ، موجب رهایی از عذاب الهی است .

إنکم لذائقوا العذاب الأليم . . . إلاّ عباد الله المخلصين

ص: 75

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 24

24- حضور مؤمنان در محیط زندگی کافران مکه ، باعث نجات موقت کفار از عذاب الهی

لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا منهم

210- موجبات نجات از کیفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 49 - 18

18_ رهایی از کیفر گناهان ، در گرو پذیرش احکام الهی و قضاوت های پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فان تولوا فاعلم انما یریدالله ان یصیبهم ببعض ذنوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 10

10_ ایمان ، عمل صالح ، تقوا و ایمان عامل رهایی از مواخذه بر کردار های ناروای گذشته

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . و ءامنوا ثم اتقوا و احسنوا

211- ناپسندی شرک نجات یافتگان از خطر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 33 - 14

14 - رویکرد افراد رهیده از سختی ها و نامالایمات به شرک ، به رغم توجه شان به خداوند ، به هنگام ابتلا ، امری غیر منتظره و ناشایست است .

ثم إذا أذاقهم منه رحمه إذا فریق منهم برّبهم یشرکون

«إذا» در عبارت «إذا فریق..» فجاییه است. کاربرد آن، در جایی است که حادثه ای به صورت غیرمنتظره رخ بدهد. تکرار «رّبهم» با این بیان که ذکر «رّبهم» إشعار به این نکته دارد که آنان به رغم این که خداوند، پروردگارشان است، چنان کردند، مؤید این مطلب است.

212- نجات آزر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 45 - 2

2- حضرت ابراهیم (ع) برای هدایت آزر به توحید و نجات وی از عذاب الهی ، تلاشی دلسوزانه داشت .

یَأْتِ إِتِي أَخَافُ أَنْ يَمْسَكَ عَذَابَ مِنَ الرَّحْمَنِ

ص: 76

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 71 - 1

1- حضرت ابراهیم و لوط (ع) ، از نیرنگ ها و دسیسه های قوم خود ، به اراده الهی نجات یافتند .

وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا . . . وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 24 - 10،12

10 - خداوند ، ابراهیم (ع) را از آتش نجات داد .

أَوْ حَرَّقُوهُ فَأَنْجِيهِ اللَّهُ مِنَ النَّارِ

12 - نجات حضرت ابراهیم (ع) از مجازات قوم اش (آتش ، گستردگی آتش ، پرتاب کردن ، . . .) ، نشانه های چندی از خدا ، برای اهل ایمان است .

فَأَنْجِيهِ اللَّهُ مِنَ النَّارِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَأَيَاتٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 25 - 1

1 - حضرت ابراهیم (ع) پس از نجات از آتش ، قوم خود را رها نکرد و به ارشاد آنان پرداخت .

فَأَنْجِيهِ اللَّهُ مِنَ النَّارِ . . . وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 26 - 3

3 - حضرت ابراهیم (ع) از سرزمین خویش ، پس از واقعه دعوت به توحید و انداخته شدن در آتش و نجات اش از آن ، هجرت کرد .

وَابْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ . . . اعْبُدُوا اللَّهَ . . . فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا . . . أَوْ حَرِّ

به قرینه سیاق ، مرجع ضمیر فاعلی «قال» حضرت ابراهیم (ع) است .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 98 - 3

3 - نجات ابراهیم (ع)، از میان تلی از آتش پرشعله مشرکان

فألقوه فی الجحیم . . . فجعلنهم الأسفلین

214- نجات اخروی صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 5

ص: 77

5- خداوند ، مؤمنان نیک کردار را در صحنه قیامت از رنج تنهایی نجات خواهد داد .

و كلّهم آتیه یوم القیـمه فرداً . إنّ الذین ءامنوا و عملوا الصـلحـت سیجعل

چنان که برخی از مفسران گفته اند، این آیه می تواند در ارتباط با مضمون آیه قبل و مربوط به صحنه قیامت باشد؛ زیرا همگان در صحنه قیامت تنها و بی یاورند (و كلّهم آتیه یوم القیامه فرداً). این آیه بشارتی است برای مؤمنان که خداوند آنان را در آن روز، تنها نخواهد گذاشت و به زودی آنان را از انس و محبت دیگران برخوردار خواهد ساخت.

215- نجات اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 31 - 1

1 - تقواییشان در آخرت ، اهل بهشت ، سعادت مند و رهیده از عذاب اند .

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا

«مفاز» (مانند «فوز» و «مفازه») مصدر و به معنای دستیابی به خیر و رهایی از شرّ است (لسان العرب). هم چنین ممکن است اسم مکان و کنایه از بهشت نیز باشد که مکان رستگاری و سعادت است. آیات بعد - که بیان «مفازاً» است و از بوستان ها و دیگر لذت های بهشتی سخن می گوید - این احتمال را تقویت می کند.

216- نجات اخروی مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 2 - 8

8- « عن جابر بن عبد الله قال : قال رسول الله (صلى الله عليه و آله) : إن ناساً من أمتي يعذبون بذنوبهم فيكونون في النار ما شاء الله أن يكونوا ، ثم يعيرهم أهل الشرك فيقولون : ما نرى ما كنتم فيه من تصديقكم نفعكم . فلا يبقى موحّد إلاّ أخرج الله تعالى من النار ثم قرأ رسول الله (صلى الله عليه و آله) : « ربما يودّ الذين كفروا لو كانوا مسلمين » ؛

جابر بن عبدالله روایت کرده است که رسول خدا(صلی الله علیه و آله) فرمود: همانا گروهی از امت من به سبب گناهانشان عذاب می شوند. پس مدتی که خدا می خواهد در آتش هستند؛ سپس اهل شرک آنان را سرزنش می کنند و می گویند: نمی بینیم که ایمان شما برایتان سودی داشته است. پس هیچ موحدی نمی ماند مگر اینکه خدا او را از آتش بیرون می آورد؛ سپس رسول خدا(صلی الله علیه و آله) این آیه را قرائت فرمود: «ربما يودّ الذين كفروا لو كانوا مسلمين».

217- نجات اخروی مؤمنان

5- خداوند ، مؤمنان نیک کردار را در صحنه قیامت از رنج تنهایی نجات خواهد داد .

و كلّمهم اتيه يوم القيـمه فردًا . إنّ الذين ءامنوا و عملوا الصـلحـت سيـجعل

چنان که برخی از مفسران گفته اند، این آیه می تواند در ارتباط با مضمون آیه قبل و مربوط به صحنه قیامت باشد؛ زیرا

همگان در صحنه قیامت تنها و بی یاورند (و کَلِّهْم ءاتیه یوم القیامه فرداً). این آیه بشارتی است برای مؤمنان که خداوند آنان را در آن روز، تنها نخواهد گذاشت و به زودی آنان را از انس و محبت دیگران برخوردار خواهد ساخت.

218- نجات از آتش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 24 - 10

10 - خداوند ، ابراهیم (ع) را از آتش نجات داد .

أَوْ حَرَّقُوهُ فَأَنْجَىٰهِ اللَّهُ مِنَ النَّارِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 25 - 1

1 - حضرت ابراهیم (ع) پس از نجات از آتش ، قوم خود را رها نکرد و به ارشاد آنان پرداخت .

فَأَنْجَىٰهِ اللَّهُ مِنَ النَّارِ . . . وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا

219- نجات از اسارت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 248 - 11

11 - صندوق معهود ، یادآور و موجب برانگیختن بنی اسرائیل به پیروی از آیین موسی (پیکار در راه خدا و رهایی از اسارت متجاوزان) *

و بقیه ممّا ترک ال موسی و ال هرون

ذکر جمله «بَقِيَّةَ مِمَّا تَرَكَ . . .» شاید از این جهت باشد که به بنی اسرائیل خاطر نشان سازد که پیوند مذهبی خود را با موسی (ع) قطع ننمایند.

220- نجات از استضعاف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 97 - 11

11 - مؤمنان تحت ستم ، موظف به هجرت برای رهایی از استضعاف

قالوا كُنَّا مستضعفين في الارض قالوا الم تكن ارض الله واسعه فتهاجروا فيها

ص: 79

221- نجات از اندوه در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 112 - 8

8 - نجات آدمی از ترس و اندوه صحنه قیامت ، در گرو تسلیم شدن در برابر خدا و انجام دادن اعمال نیک در دنیا است .

من أسلم . . . ولا خوف علیهم ولا هم یحزنون

222- نجات از احوال قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 10 - 3

3 - کارساز نبودن استمداد از دیگران ، حتی از خویشان و صمیمی ترین دوستان ، برای رهایی از مشکلات و حوادث تلخ روز محشر

و لایسئل حمیم حمیمًا

درخواست و سؤال نکردن از یکدیگر در قیامت، ممکن است به سبب بی فایده بودن آن باشد.

223- نجات از تحیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 70 - 6

6 - هدایت انسان ها و رهایی آنان از تحیر و سرگردانی ، در اختیار خدا و به مشیت اوست .

و إنا إن شاء الله لمهتدون

224- نجات از ترس در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 112 - 8

8 - نجات آدمی از ترس و اندوه صحنه قیامت ، در گرو تسلیم شدن در برابر خدا و انجام دادن اعمال نیک در دنیا است .

من أسلم . . . ولا خوف علیهم ولا هم یحزنون

225- نجات از تکبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 46 - 2,3

2 - کسانی که به لقای خدا باور دارند ، از خود بزرگ بینی رهیده و به خصلت نیکوی خشوع آراسته می شوند .

ص: 80

إلا على الخشعين. الذين يظنون أنهم ملقوا ربهم

3- کسانی که « بازگشت به خدا » را قبول دارند ، مردمی فروتن و منزّه از خود بزرگ بینی هستند .

إلا على الخشعين. الذين يظنون ... أنهم إليه رجعون

226- نجات از تنهایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 89 - 3

3- رهایی از تنهایی و حفظ دستاورد های خود پس از مرگ ، انگیزه زکریا (ع) در فرزند خواهی از خداوند

و زکریّا إذ نادى ربّه ربّ لا تذرني فردًا وأنت خير الورثين

زکریا(ع) به جای تصریح به فرزند خواهی خود، تنهایی خویش را مطرح کرد و در پایان درخواست خود مسأله بهترین وارث بودن خدا را یاد نمود. ذکر این دو مطلب، در حقیقت بیانگر انگیزه زکریا(ع) و شرح حال او در دعا و خواسته خویش است.

227- نجات از تنهایی صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 5

5- خداوند ، مؤمنان نیک کردار را در صحنه قیامت از رنج تنهایی نجات خواهد داد .

و کلّهم آتیه يوم القيـمه فردًا . إنّ الذين ءامنوا و عملوا الصـلحـت سيجعل

چنان که برخی از مفسران گفته اند، این آیه می تواند در ارتباط با مضمون آیه قبل و مربوط به صحنه قیامت باشد؛ زیرا همگان در صحنه قیامت تنها و بی یاورند (و کلّهم آتیه يوم القیامه فرداً). این آیه بشارتی است برای مؤمنان که خداوند آنان را در آن روز، تنها نخواهد گذاشت و به زودی آنان را از انس و محبت دیگران برخوردار خواهد ساخت.

228- نجات از تنهایی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 5

5- خداوند ، مؤمنان نیک کردار را در صحنه قیامت از رنج تنهایی نجات خواهد داد .

و كلهم آتیه یوم القیـمه فرداً . إنّ الذین ءامنوا و عملوا الصـلحـت سیجعل

چنان که برخی از مفسران گفته اند، این آیه می تواند در ارتباط با مضمون آیه قبل و مربوط به صحنه قیامت باشد؛ زیرا همگان در صحنه قیامت تنها و بی یاورند (و کلهم آتیه یوم القیامه فرداً). این آیه بشارتی است برای مؤمنان که خداوند آنان را در آن روز، تنها نخواهد گذاشت و به زودی آنان را از انس و محبت دیگران برخوردار خواهد ساخت.

ص: 81

229- نجات از توطئه کافران مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 40 - 10

10 _ اعتماد و اطمینان پیامبر (صلی الله علیه و آله) به نصرت الهی نسبت به او و فرد همراهش (ابوبکر) در خلاصی از توطئه کافران مکه

لا تحزن إن الله معنا

230- نجات از جامعه فاسد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 75 - 6

6- نجات از جامعه فاسد و آلوده، نشانگر رحمت خاص الهی است. *

و نَجِّنْهُ... و ادخلنَه فی رحمتنا

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که عطف جمله «ادخلناه...» بر جمله «آئیناه»، از نوع عطف تفسیری باشد.

231- نجات از جاهلیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 94 - 22، 21

21 _ رهایی مردم از جاهلیت و گرایش آنان به اسلام، از نعمت های بزرگ الهی

كذلك كنتم من قبل فمّن الله علیكم

«مَنْت» به معنای نعمت بزرگ است.

22 _ رهایی آدمی از گرایش های جاهلی در اختیار خدا و به مشیت اوست.

كذلك كنتم من قبل فمّن الله علیكم

232- نجات از جبر محیط اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- رهایی انسان از جبر محیط اجتماعی و نیز از پیامدهای سوء معاشرت با افراد فاسد و منحرف جامعه، در سایه ایمان به خدا و لطف و عنایت او، امری ممکن است.

ولولا نعمه ربّی لکنتم من المحضرين

ص: 82

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 123 - 1

1_ پندار باطل گروهی از اهل کتاب و برخی از مسلمانان در مورد نجات از جهنم و ورود به بهشت، به صرف انتساب به ادیان الهی

لیس بامانیکم و لا امانی اهل الکتب

مراد از اسم «لیس» با توجه به آیات گذشته، رهایی از جهنم و ورود به بهشت است یعنی لیس الجنة و المحیص عن النار . . .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 146 - 1

1_ منافقان در صورت توبه، اصلاح گذشته، تمسک به خدا و اطاعت خالصانه، به آتش دوزخ گرفتار نخواهند شد.

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ .. . إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 36 - 6

6_ نجات از عذاب دردناک دوزخ، فلاح و رستگاری است.

لعلکم تفلحون. إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا ... لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

بیان عذاب دردناک کافران در قیامت پس از راهنمایی مؤمنان به فلاح و رستگاری، حاکی از این است که رها شدن از عذاب، رستگاری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 128 - 22

22_ سزواران خلود در جهنم ممکن است با مشیت خداوند از آن رهایی یابند.

خلدین فیها إلا ما شاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7_ رهایی جهنمیان از آتش دوزخ ، امری ممکن و محتمل است و به مشیت خداوند بستگی دارد .

خ_لدین فیها . . . إلا ما شاء ربک

منظور از «ما» ی موصوله در «إلا ما شاء ربک» می تواند زمان و مدت باشد. در این صورت «مستثنی منه» مدت زمانی است که به خلود و دوام توصیف شد. بر این اساس حاصل معنای «خالدین فیها ...» چنین می شود: دوزخیان در آتش برای همیشه ماندگارند، مگر آنکه خداوند همیشه بودن را ملغی کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 29 - 14

14- آتش قیامت ، همانند سراپرده ای فراگیر ، راه گریز را بر کافران خواهد بست .

ص: 83

نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سَرَاقَهَا

«سرادق» معرب «سراطاق» و به معنای خیمه و پرده سرا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 53 - 5,6,3

3- مجرمان ، در قیامت ، به دوزخی بودن خود و نداشتن راه گریزی از آن ، پی خواهند برد .

فَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَوَاقِعُهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرَفًا

بیان دیدگاه مشرکان در مورد ورود به جهنم با فعل «ظَنُّوا»، حکایت از آن دارد که آنان، در آن شرایط، خود را دوزخی می بینند، ولی هنوز امیدهایی _ هر چند واهی _ به نجات دارند. ولی به زودی درمی یابند که گریزگاهی برای آنان نیست. «مصرفاً» اسم مکان به معنای مکانی است که به آن روی آورند. جمله «لم يجدوا...» یعنی جایی را که بتوانند با پناه بردن به آن، از آتش رها شوند، نمی یابند.

5- مشرکان ، در قیامت ، در پی یافتن راهی برای نجات خویش از آتش دوزخ اند .

فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ... وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرَفًا

در آیه قبل، بیان شد که مشرکان، با خواندن معبودان پنداری شان، در صدد نجات خود برخواهند آمد و این آیه، خبر از نافرجامی تلاش آنان داده است.

6- مشرکان ، در قیامت ، راهی برای نجات خود از آتش نخواهند یافت .

فَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَوَاقِعُهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرَفًا

«مواقع» در مورد جنگ به کار می رود (مفردات راغب) و مفاد آیه، این است که مشرکان، برای دور ساختن آتش از خود و چیره شدن بر آن، تلاش می کنند ولی راه گریزی نخواهند یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 72 - 1,13

1- خداوند ، در پی ورود همگان به دوزخ ، تقواییشان را از آن نجات می دهد .

وإن منكم إلاّ واردها... ثمّ ننجي الذين اتقوا

13- «عن رسول الله (صلى الله عليه وآله) قال: يردّ الناس النار ثمّ يصدرون بأعمالهم فأولهم كلمع البرق، ثمّ كمّر الريح، ثمّ كحضر الفرس، ثمّ كالراكب، ثمّ كشد الرجل، ثمّ كمشبهه» ;

از رسول خدا(صلی الله علیه و آله) روایت شده که فرمود: مردم وارد آتش می شوند، آن گاه به میزان اعمالشان از آن خارج می گردند، پس اولین گروه به سرعت تابش برق و گروه بعدی به سرعت وزش باد و گروه بعد مانند دویدن اسب و گروه دیگر مانند سواره و گروهی مانند دویدن مرد و دسته ای مانند راه رفتن مرد [از آتش خارج می شوند]».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 40 - 3

3- کافران دوزخی ، از دفع و برگردانیدن عذاب الهی ، کاملاً ناتوان اند .

فلا یستطیعون ردها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 22 - 7

ص: 84

7 - « عن أبي بصير عن أبي عبدالله (ع) . . . و ان أهل جهنم إذا دخلوها هودوا فيما مسيره سبعين عاماً فإذا بلغوا أعلاها قمعوا بمقامع الحديد و أعيذوا في دركها هـ ذه حالهم و هو قول الله عزّوجلّ « كلما أرادوا أن يخرجوا منها . . . » ;

ابی بصیر از امام صادق(ع) روایت کرده است: . . . اهل جهنم وقتی که داخل آن می شوند، به اندازه سیر هفتاد ساله در آن سقوط می کنند _ پس زمانی که به بالای آن بیایند، با گزرهاى آتشین بر سر آنها کوبیده می شود و به ته جهنم برگردانده می شوند و این حال و وضعیت آنها است و این همان سخن خدا است که فرمود: « کَلِّمًا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا... » .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 77 - 2

2 - یأس کافران از نجات و رهایی ، پس از قرار گرفتن در تنگنای عذاب جهنم

عذاب شدید إذا هم فيه ملبسون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 15 - 11

11 _ تلاش برای سوق دادن انسان ها به بهشت و نجات آنان از ابتلای به آتش جهنم ، از هدف های پیامبران الهی

قل أذلك خير أم جنة الخلد التي وعد المتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 50 - 9

9 - راه نجات از عذاب جهنم ، به روی تمامی کافران ستیزه جو بسته است .

و ما دعوا الكفرين إلا في ضلال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 77 - 6

6 - مشرکان و کافران حق ستیز ، چون از بازگشت به سوی خدا و گرفتار شدن به عذاب جهنم راه فراری ندارند ، مهلت دادن خداوند به آنان نگران کننده نیست .

فإما نريتك بعض الذى نعدهم أو نتوفيتك فإلينا يرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 46 - 5

5 - راه نجات از عذاب جهنم ، بر روی ستمکاران و گمراه شدگان از سوی خدا ، مسدود است .

و من یضلل الله فما له من سبیل

برداشت یاد شده بر این اساس است که آیه شریفه، ناظر به وضعیت گمراه شدگان در قیامت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 27 - 7

7 - سپاس گزاری متقین از خداوند ، به خاطر رهایی شان از عذاب باد های سوزان و کشنده دوزخ

فمنّ الله علينا و وقینا عذاب السموم

ص: 85

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 22 - 3

3 - پرهیزکنندگان از طغیان، گرچه بر جهنم و کمین کنندگان در آن عبور خواهند کرد؛ ولی گرفتار آن نخواهند شد.*

إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا . لِلطَّغْيَانِ مِآبًا

چنانچه «للطغیان» متعلق به «مآباً» باشد، «مرصاداً» مطلق خواهد بود؛ در این صورت مفاد دو آیه این است که جهنم برای همگان «مرصاد» است؛ ولی «مآب» و بازگشتگاه همه نبوده و تنها طغیان گران گرفتار آن خواهند شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 23 - 4

4 - «قال رسول الله: لا يخرج من النار من دخلها حتى يمكث فيها أحقاباً و الحقب بضع و ستون سنه و السنه ثلاثمائة و ستون يوماً كل يوم كالف سنه مما تعدون فلا يتكلم أحد أن يخرج من النار؛

رسول خدا(صلی الله علیه و آله) فرمود: کسی که داخل آتش جهنم شود از آن خارج نمی گردد؛ مگر این که چند «حُقب» در آن توقف کند. مراد از «حُقب» شصت و اندی سال می باشد. و سال 360 روز است. هر روزی مثل هزار سالی است که شما آن را می شمارید. بنابراین کسی دل خوش نکند که [در نهایت] از آتش خارج خواهد شد».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 17 - 2

2 - امداد های ویژه الهی، مایه دور ماندن اهل تقوا از آتش دوزخ است.

و سیجتهها

فعل «يُجَنَّبُ» گرچه مجهول است، ولی به قرینه «إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ» در آیات بعد، این موهبت را خداوند در اختیار آنان می گذارد.

234- نجات از حکومت ظالم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 115 - 6

6 - آزادی از ستم نظام ستمگر و نجات از مشکلات اندوه بار آن، از نعمت های بزرگ الهی

و لقد منّا علی موسی و هـرون . و نجّینـهما و قومهما من الکرب العظیم

235- نجات از حکومت فاسد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 105 - 13

13_ رهاسازی انسان ها از اسارت نظام های فسادگر و غیر توحیدی ، ارزشی الهی

فأرسل معی بنی إسرائيل

ص: 86

236- نجات از حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 104 - 2

2- زندگی بدون آرامش بنی اسرائیل تا قبل از رهایی از حکومت فرعون *

فأراد أن يستقرّهم من الأرض . . . وقلنا من بعده لبني إسرائيل اسكنوا الأرض

احتمال دارد که «اسكنوا الأرض» به معنای آرام گرفتن در زمین و بیرون آمدن از اضطرابی باشد که قبلاً گریبانگیر آنان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 5 - 3، 2

2 - تعلق اراده الهی بر تغییر تحولات مصر به نفع بنی اسرائیل و رهانیدن آنان از استضعاف فرعون

و نريد أن نمنّ على الذين استضعفوا في الأرض

3 - نجات از حکومت بسیار خشن و بی رحم فرعون ، امتنانی بزرگ و نعمتی گران سنگ از سوی خدا به بنی اسرائیل بود .

و نريد أن نمنّ على الذين استضعفوا في الأرض

«نمنّ» از ریشه «منّه» مشتق شده است و «منّه» به نعمت سنگین گفته می شود (مفردات راغب).

237- نجات از دار الكفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 6

6 _ نجات کودکان از محیط کفر و شرک ، از وظایف مؤمنان

و الولدان . . . الظالم اهلها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 28 - 6

6 - حضور مؤمنان در بین کافران و ظالمان ، بلایی سخت و رهایی از آن لطفی بزرگ و الهی

فقل الحمد لله الذي نجّنا من القوم الظالمين

238- نجات از دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 9 - 1

1- نجات پیامبران و مؤمنان از دست دشمنان و پیروزی بر آنان ، وعده خداوند به ایشان است .

و ما أرسلنا قبلك رجلاً .. ثم صدقنهم الوعد فأنجينهم و من نشاء

ص: 87

239- نجات از دشمنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 123 - 13

13 - خداوند دشمنی افراد بشر را با یکدیگر را به آدم و حوا (ع) گوشزد کرد و راه رهایی از پی آمد های آن را به آنان آموخت .

بعضکم لبعض عدو... فمن اتبع هداى فلا يضلّ ولا يشفى

240- نجات از دنیا طلبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 36 - 9

9 - رهایی از جلوه های فانی دنیا و تلاش در راه نعمت های پایدار اخروی ، تنها در سایه ایمان و توکل بر خدا ممکن است .

فما أوتيتم من شىء... و ما عند الله... للذین ءامنوا و علی ربهم یتوکلون

241- نجات از ذلت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 192 - 5

5 - خردمندان ، خواستار کرامت انسانی و گریزان از خذلان و خواری

لاولى الالباب... ربنا انک من تدخل النار فقد اخزيتہ

خردمندان از آن جهت خواهان دوری از آتشند که ورود در آتش را حاکی از خواری و خفت خویش در پیشگاه خداوند می دانند و این معنا کاشف از کرامتخواهی آنان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 6

6 - تضمین تحقق وعده های الهی به خردمندان مؤمن و تضمین رهایی آنان از خواری در قیامت

ربنا اتنا ما وعدتنا علی رسلک و لا تخزنا یوم القیمه... فاستجاب لهم ربهم

242- نجات از زندگی ذلت بار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 30 - 1

ص: 88

1- نجات بنی اسرائیل از زندگی سخت و خفت بار به اراده الهی

و لقد نجینا بنی اسرائیل من العذاب المہین

243- نجات از زندگی سخت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 30 - 1

1- نجات بنی اسرائیل از زندگی سخت و خفت بار به اراده الهی

و لقد نجینا بنی اسرائیل من العذاب المہین

244- نجات از زیان شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 149 - 10

10 _ شمول رحمت خدا و آمرزش او تنها راه نجات از زیان گناه و گرایش های شرک آلود است .

لئن لم یرحمنا ربنا ویغفر لنا لنکونن من الخسرین

245- نجات از زیان گناه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 149 - 10

10 _ شمول رحمت خدا و آمرزش او تنها راه نجات از زیان گناه و گرایش های شرک آلود است .

لئن لم یرحمنا ربنا ویغفر لنا لنکونن من الخسرین

246- نجات از سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 28 - 5

5 - لزوم حمد و ستایش خدا و سپاس گذاری به درگاه او ، پس از رهایی از مشکلات

فإذا استويت . . . فقل الحمد لله الذي نَجَّنا من القوم الظالمين

با توجه به این که ستایش خدا، پس از رهایی از مشکلات، به منظور سپاس‌گزاری به درگاه او انجام می‌گیرد، گفتن «الحمد لله» (ستایش از آن خدا است) دربردارنده شکر و سپاس‌گزاری نیز می‌باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 89

4 - مشرکان نیز، برای نجات خود از سختی ها و ناملایمات، به خداوند روی می آورند و به درگاه او دعا می کنند.

المشركين . . . و إذا مسّ الناس ضرّ دعوا ربّهم

«ال» در «الناس» می تواند عهد باشد و مراد از آن، مشرکانی باشد که در آیات قبل از آنها سخن گفته شده است.

19 - توجّه به عوامل غیر الهی، در نجات از ناملایمات، عامل روی آوردن به شرک است.

إذا فریق منهم برّبهم یشرکون

احتمال دارد مراد از «یشرکون» این باشد که آنان، عامل نجات خویش را از سختی ها، عوامل مادی تلقی می کنند و به جای این که سر منشأ همه امور را، خداوند بدانند، عوامل ظاهری را نجات بخش می دانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - نجات انسان ها از تنگنا ها و ناملایمات، از نعمت های الهی است.

ثمّ إذا أذاقهم منه رحمه . . . لیکفروا بما ءاتینهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - نجات دهنده انسان ها از شداید و گرفتاری های سخت، خداوند است.

وإذا غشیهم موج . . . فلما نجّیهم إلى البرّ

12 - گروهی از مردم، در برابر نعمت نجات از بلا ها و خطر های مرگ آفرین، ناسپاس اند.

فلما نجّیهم إلى البرّ فمّنهم مقتصد و ما یجحد بأیّتنا إلاّ . . . کفور

17 - نجات از بلا های خطرناک و مرگ آفرین در پی دعا، از آیه های توحید خداوند است.

دعوا الله مخلصین . . . فلما نجّیهم . . . و ما یجحد بأیّتنا إلاّ کلّ ختار کفور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 65 - 11

11- تنها خداوند می تواند انسان ها را از سلطه و نفوذ شیطان نجات بخشد .

لیس لک علیهم سلطن و کفی برّک وکیلاً

248- نجات از شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 89 - 4,5

4_ خداوند نجاتبخش شعیب (ع) و همگامانش از گرایش به شرک

بعد إذ نجنا الله منها

ص: 90

5_ مشرکان در اسارت اوهام شرک آلود، و موحدان رهیده از آن

بعد إذ نجنا الله منها

به کارگیری واژه «نجات» (نجینا الله)، برای دست کشیدن از آیینی و روی آوری به آیینی دیگر، اشاره به این دارد که آیین نخست مایه اسارت و گرفتاری بوده و آیین جدید فرحبخش و باعث آزادی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 20 - 11

11- اصحاب کهف، تمامی راه های گریز از شرک را_ در صورت پذیرش اجباری آیین مشرکان_ برخویش بسته می دیدند .

او یعیدوکم فی ملتهم ولن تفلحوا إذا أبدا

مراد از «فلاح»_ به مناسبت مورد_ رستن و رهایی از شرک است.

249- نجات از شکم ماهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 49 - 1

1 - یونس (ع) پس از رهایی از شکم ماهی، از نعمت و لطف ویژه الهی برخوردار گشت .

لولا أن تدرکه نعمه من ربّه

250- نجات از شکنجه های فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 77 - 7

7- بنی اسرائیل، دارای آمادگی لازم برای هجرت از مصر و رهایی از عذاب فرعون

أسر بعبادی

حرکت شبانه، گریختن از چنگ کسانی است که برای آن حرکت، مانع ایجاد می کنند. بنابراین ماندن بنی اسرائیل نزد فرعونیان، برخلاف میل آنان بوده است.

251- نجات از شکنجه های فرعونیان

6- نجات بنی اسرائیل از شکنجه و کشتار فرعونیان ، نعمت چشمگیر و به یاد ماندنی خداوند بر آنان بود .

إذ قال موسى لقومه اذكروا نعمه الله عليكم إذ أنجـكم من آل فرعون

7- نجات از نظام اجتماعی ظالمانه ، نعمتی الهی و شایسته به خاطر سپردن است .

اذكروا نعمه الله عليكم إذ أنجـكم من آل فرعون يسومونكم

252- نجات از طوفان نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 41 - 6,4

4_ اتکا به مغفرت و رحمت خدا برای نجات از حادثه طوفان ، توصیه نوح (ع) به پیروان خویش

قال اركبوا فيها . . . ان ربي لغفور رحيم

نوح(ع) با یادآوری مغفرت و رحمت الهی ، پس از فرمانش مبنی بر سوار شدن به کشتی ، درصدد بیان این حقیقت بود که کشتی تنها یک وسیله است و آنچه تأمین کننده نجات می باشد شمول مغفرت و رحمت الهی است.

6_ نجات پیروان نوح از حادثه طوفان ، پرتوی از مغفرت و رحمت الهی بود .

قال اركبوا فيها . . . ان ربي لغفور رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 43 - 8,5,2

2_ فرزند نوح ، مأوا گرفتن در کوه را مایه نجات از حادثه طوفان می پنداشت .

قال ساوی إلى جبل يعصمني من الماء

«أوی» (مصدر آوی) به معنای رجوع کردن و منضم شدن و جای گرفتن است و «عصمه» (مصدر يعصم) به معنای منع کردن و بازداشتن است. بنابراین «ساوی...»؛ یعنی ، به زودی به کوهی می روم که مرا از [خطر] این آب باز دارد.

5_ هیچ چیز و هیچ کس ، جز خداوند رحمان ، توانا بر نجات افراد از حادثه طوفان نوح نبود .

قال لاعاصم اليوم من أمر الله إلا من رحم

ظاهر جمله «لاعاصم . . .» این است که «من رحم» استثنا از «لاعاصم» باشد. در این صورت باید گفت: مراد از «من رحم» رحم کننده ، یعنی خداوند است نه کسی که مورد رحمت قرار می گیرد؛ یعنی: لاعاصم ... الا الراحم و هو الله.

8_ نجات یافتن از حوادثی چون طوفان نوح (عذاب های الهی) ، جز در سایه رحمت الهی ، امکان پذیر نیست .

لا اعاصم اليوم من أمر الله إلا من رحم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10_ نجات فرزند فسادی پیشه نوح از حادثه طوفان ، امری خلاف حکمت و مصلحت در نزد خداوند

فلاتسئلن ما لیس لک به علم

«به» متعلق به «علم» است و مراد از آن «بمصلحت و حکمت و صوابه» می باشد. بنابراین «فلاتسئلن ما لیس...»؛ یعنی ، درخواستی را که نمی دانی درست است و یا مطابق مصلحت و حکمت است ، از من میخواه.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 76 - 2

2 - نوح (ع) و خاندانش ، به لطف الهی از عذاب طوفان نجات یافتند .

ونجینهم و أهله من الكرب العظيم

ص: 92

مقصود از «اندوه بزرگ» یا طوفان است و یا اذیت و آزار مردم کافر. برداشت یاد شده مبتنی بر دیدگاه نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 77 - 2

2- نسل نوح (ع)، تنها نسل باقی مانده از میان نجات یافتگان از عذاب طوفان برای همیشه تاریخ

و جعلنا ذرّیّته هم الباقین

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که حصر استفاد از ضمیر فصل «هم»، حصر اضافی باشد و در مقایسه با افراد موجود در کشتی سنجیده شود که برخی از خاندان نوح(ع) و برخی از دیگر مردمان بودند که به آن حضرت ایمان آورده بودند؛ یعنی، نسل مردم کافر طوفان زده و نیز نسل مردم مؤمن نجات یافته بر عرشه کشتی، همگی قطع شده و تنها نسل نوح(ع) باقی ماند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 13 - 3، 1

1 - نجات یافتن نوح (ع) از طوفان، به اراده الهی بود.

و حملنّه علی ذات ألوح و دسر

3 - نجات نوح (ع) از طوفان سهمگین عذاب، به وسیله مشتی تخته و میخ، نمودی از قدرت خداوند *

و حملنّه علی ذات ألوح و دسر

«لوح» (مفرد «ألواح») به معنای تخته و «دسار» (مفرد «دسر») به معنای میخ است. از این که خداوند، از کشتی نوح با عنوان «ذات ألواح و دسر» یاد کرده است (به جای «سفینه»)، استفاده می شود که مشتی تخته و میخ - که به شکل ابتدایی کنار هم قرار گرفته اند - در صورتی که خداوند بخواهد، وسیله نجات بندگان او از بحرانی ترین شرایط می شود.

253- نجات از ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 14 - 5

5- رهایی از چنگال ظالمان با هلاک شدنشان و سکونت در جای آنان، تنها برای کسانی میسر است که از مقام و وعید خداوند بترسند .

لنهلکنّ الظّلمین . ولنسکننکم الأرض من بعدهم ذلک لمن خاف مقامی و خاف وعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 85 - 6

6_ مقام ربوبیت خداوند ، سزاوار درخواست یاری از او ، برای رهایی از چنگال ستمگران است .

ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 28 - 4

ص: 93

4- نجات نوح (ع) و خاندان و همراهان او از شر ستمگران، به اراده خداوند

فقل الحمد لله الذي نَجَّنا من القوم الظالمين

254- نجات از ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 28 - 6

6- حضور مؤمنان در بین کافران و ظالمان، بلایی سخت و رهایی از آن لطفی بزرگ و الهی

فقل الحمد لله الذي نَجَّنا من القوم الظالمين

255- نجات از ظلم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 17 - 1

1 - رهانیدن بنی اسرائیل از سلطه و ستم فرعون، در رأس اهداف موسی (ع) و هارون (ع) قرار داشت.

أن اتت القوم الظالمين... فأتيا فرعون فقولاً... أن أرسل معنا بنی إسرئیل

مقصود از «إرسال» (فرستادن) در این جا آزاد کردن و رها ساختن بنی اسرائیل است. بنابراین از آیه یاد شده استفاده می شود که اساسی ترین مأموریت موسی (ع) این بود که بنی اسرائیل را از سرزمین فرعونیان خارج کند و آنان را از بند اسارت و بردگی مصریان آزاد سازد.

256- نجات از ظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 63 - 1

1_ خداوند، نجاتبخش گرفتاران در تاریکیها و تنگناهای هول انگیز خشکی و دریاست.

قل من ینجیکم من ظلمت البر و البحر تدعونه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 1 - 5,6

5- هدف از نزول قرآن ، خارج ساختن مردم از ظلمت ها و رهنمونی آنان به نور است .

کتَبَ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ

6- پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، وظیفه دار هدایت مردم به سوی نور و خارج کردن آنان از ظلمت ها (گمراهی ها) ، با تعالیم قرآن کریم

أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ

ص: 94

257- نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 86 - 9

9 - کسانی که به انگیزه دستیابی به دنیا، آخرت خویش را تباه می کنند، برای رهایی از عذاب، یاوری نخواهند داشت .

فلا يخفف عنهم العذاب ولا هم ينصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 120 - 19

19 - هیچ پشتیبان و یاوری نیست که بتواند مستحقان عذاب الهی را از گرفتار شدن به عقوبت رهایی بخشد .

مالک من الله من ولیّ و لانصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 188 - 12

12_ کتمان حقایق و دیگر ترفند های عالمان اهل کتاب، آنان را از عذاب دنیا (ذلت، شکست و...) نجات نخواهد داد .

لا تحسبنّ الذّین... بمفازه من العذاب

در برداشت فوق، عذاب اول، به قرینه تکرار آن، عذاب دنیوی گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 123 - 12، 13

12_ بدکاران و گناهکاران، محروم از هرگونه مدافع و یاور، برای گریز از کیفر الهی

و لایجد له من دون الله ولیاً و لانصیراً

«ولیّ» به کسی گفته می شود که آدمی را سرپرستی کند و دفاع و حمایت او را بر عهده گیرد، ضمیر فاعلی در «لایجد» و نیز ضمیر «له» به

«من یعمل» بر می گردد.

13_ نجات آدمیان از عذاب و کیفر گناهانشان، تنها به دست خداوند و منوط به اراده اوست .

و لا یجد له من دون اللّٰه ولیاً و لانصیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 33 - 17

17 - اجرای حدود و مجازات های دنیوی ، مستلزم رهایی از عذاب اخروی نیست .

لهم خزی فی الدنیا و لهم فی الاخره عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 36 - 2,3

2 - کفرپیشگان ، راهی برای نجات از عذاب دوزخ ندارند .

إنّ الذین کفروا .. و لهم عذاب الیم

جمله «لوان ..» کنایه از نبود راه نجات از عذاب دوزخ است.

3 - ثروت های دنیا ، هر چند دو برابر شود ، و کافران آن را در قبال رهایی از دوزخ پردازند ، پذیرفتنی نیست .

ص: 95

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا... مَا تَقْبَلُ مِنْهُمْ وَ لَهُمْ عَذَابُ أَلِيمٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 37 - 2,4,5

2_ دوزخیان ، همواره در پی خروج از آتش و در آرزوی رهایی از آن

یریدون ان یخرجوا من النار

4_ نافر جامی تلاش کافران برای رهانیدن خویش از آتش دوزخ

و ما هم بخرجین منها

5_ احاطه آتش دوزخ بر تار و پود کافران ، دلیل بی ثمر ماندن تلاش آنان برای رهایی از آن

یریدون ان یخرجوا من النار و ما هم بخرجین منها

جمله «و ما هم بخرجین منها» به این معناست که کافران با آتش عجین شده اند و هیچگاه از آتش خارج نیستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 71 - 7

7_ پندار رهایی از مجازات نقض میثاق و تکذیب و کشتن انبیا ، از باور های بی اساس بنی اسرائیل

لقد اخذنا میثاق بنی اسرائیل... و حسبوا الا تکون فتنه

دربرداشت فوق «فتنه» به معنای عذاب گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 73 - 11

11_ گفتار هر کس ، گواه افکار و عقاید او و کافی در اثبات ایمان و کفر وی

لقد کفر الذین قالوا... و ان لم ینتهوا عما یقولون

به کارگیری کلمه «قالوا» و «یقولون» به جای مثلا «زعموا و اعتقدوا» راهنمای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1_ رهایی آدمی از عذاب قیامت، نشانه برخورداری او از رحمت الهی است.

من یصرف عنه یومئذ فقد رحمه

6_ رهایی از عذاب قیامت و دریافت رحمت الهی، رستگاری و سعادت آشکار است.

من یصرف عنه یومئذ فقد رحمه و ذلك الفوز المبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 72 - 3,5

3_ خداوند ، هود و مؤمنان به وی را از عذاب نازل شده بر قوم عاد ، نجات بخشید .

فأنجیناه و الذین معه برحمه منا

5_ به هنگام نزول عذاب الهی ، تنها همگامان پیامبران اهل نجاتند .

فأنجیناه و الذین معه برحمه منا

ص: 96

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 83 - 7

7_ داشتن روابط خویشاوندی با پیامبران در رهایی از مجازات های الهی بی تأثیر است .

إلا امرأته كانت من الغبرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 85 - 17

17_ هلاکت اقوام مشرک و فسادگر پیشین و رهایی موحدان آن اقوام از عذاب های دنیوی ، دلیلی روشنگر فراسوی قوم شعیب

قد جاء تکم بینه من ربکم

برخی به قرینه آیات گذشته، برآند که مراد از «بینه» در آیه مورد بحث سرگذشت اقوامی است که مشرکانشان بر اثر شرکورزی، تکذیب انبیا و ابتلا به فسادهای اجتماعی، به عذاب گرفتار آمدند و موحدان صلاح پیشه از آن عذابها رهایی یافتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 165 - 3

3_ خداوند از میان یهودیان ایله تنها مصلحانِ نهی کننده از منکر را از گرفتار شدن به عذاب رهایی بخشید .

أنجینا الذین ینهون عن السوء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 103 - 1,2

1_ خداوند ، به هنگام نزول عذاب استیصال بر کافران ، رسولان خود و مؤمنان را از مهلکه دور کرده و از آسیب پذیری نجات می داد .

فهل ینتظرون إلا مثل أيام الذین خلوا من قبلهم . . . ثم ننجی رسلنا و الذین ءامنوا

2_ نجات مؤمنان و آسیب ندیدن از عذاب استیصال ، سنتی است الهی و تخلف ناپذیر .

ثم ننجی رسلنا و الذین ءامنوا کذلک حقاً علینا ننج المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5_ خداوند، هود (ع) و پیروانش را، از عذاب نازل شده بر قوم عاد نجات داد.

و لما جاء أمرنا نجينا هودًا والذين آمنوا معه

8_ خداوند، پیش از نازل کردن عذاب استیصال، مؤمنان و صالحان را از مهلکه خارج می سازد تا عذاب دامنگیر آنان نشود.*

و لما جاءنا أمرنا نجينا هودًا والذين آمنوا معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12_ همگان از دفع کیفر های خداوند و یاری گرفتاران به عذاب های او ناتوانند .

فمن ينصرني من الله إن عصيته

فعل «ينصر» به دليل آنکه با «من» متعدی شده ، متضمن معنای «ينجی» (نجات می دهد) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 6,7

6_ خداوند ، صالح (ع) و پیروانش را از عذاب نازل شده بر قوم ثمود رها کنید و آنان را از ننگ آن عقوبت دور ساخت .

نجینا ص_ لِحَا و الذین ءامنوا معه . . . و من خزی یومئذ

7_ نجات صالح (ع) و پیروانش از عذاب استیصال ، جلوه ای از رحمت خداوند بر آنان بود .

نجینا ص_ لِحَا و الذین ءامنوا معه برحمه منا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 20

20_ رابطه خویشاوندی با پیامبران ، بی تأثیر در نجات از عذاب های الهی است .

إلا امرأتک إنه مصیبا ما أصابهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 4

4_ خداوند ، شعیب (ع) و پیروانش را از عذاب نازل شده بر مردم مدین رهایی بخشید .

و لما جاء أمرنا نجینا شعیبًا و الذین ءامنوا معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 9

9_ تنها خداوند بر نجات آدمیان از خطر ها و عذاب ها تواناست .

فما أغنت عنهم . . . من دون الله

توصیف «التهتم» به «التي يدعون من دون الله» گویای این است که: نباید غیر خدا را به یاری طلبید؛ زیرا هر معبودی غیر از خدای یکتا، از دفع عذاب ناتوان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 107 - 8

8_ خداوند، برخی از دوزخیان را از آتش دوزخ رهایی می بخشد و از عذاب نجات می دهد.

خالدین فیها .. إلا ما شاء ربک

برداشت فوق، بر این اساس است که مراد از «ما» در «إلا ما شاء ربک» افراد و اشخاص باشد. بر این مبنا «مستثنی منه» ضمیر مستتر در «خالدین» می باشد و حاصل معنای «خالدین فیها ...» چنین خواهد بود: دوزخیان در آتش مخلد هستند، مگر افرادی را که خداوند بخواهد که در آن جا خالد نباشند. وصف «فعال لما یرید» به این نکته اشاره دارد که خداوند با اعمال مشیت خویش، برخی دوزخیان را رهایی خواهد بخشید.

ص: 98

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 13

13_ گنه کاران مجرم ، پس از نزول عذاب الهی ، راهی برای نجات خویش نخواهند یافت .

و لا یردّ بأسنا عن القوم المجرمین

«بأس» به معنای عذاب است. «ردّ» (مصدر لایردّ) به معنای بازگرداندن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 59 - 2

2- مأموران الهی ، خاندان لوط (ع) را از عذاب نازل شده بر قوم وی نجات دادند .

إنا أرسلنا إلى قوم مجرمین . إلاّ آل لوط إنا لمنجّوهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 65 - 1,2,3

1- فرشتگان ، از حضرت لوط (ع) خواستار خارج ساختن خاندانش از شهر در پاسی از شب ، جهت نجات از عذاب الهی شدند .

فأسر بأهلک بقطع من الیل

2- حضرت لوط (ع) به نظارت و مراقبت بر خروج خاندانش از شهر برای در امان ماندن از عذاب الهی ، مأمور گردید .

فأسر بأهلک . . . و اتّبع أدب_رهم

مقصود از به دنبال خاندان رفتن (و اتّبع أدبارهم) می تواند کنایه از مراقبت و نظارت از خروج آنان باشد که مبادا کسی به شهر برگردد و از رفتن منصرف شود. جمله بعدی (و لایلتفت منکم ...) مؤید همین مطلب است.

3- لوط (ع) ، مأموریت یافت که هم زمان با خارج ساختن خاندانش از شهر ، خود نیز در پی آنان حرکت کند .

فأسر بأهلک . . . و اتّبع أدب_رهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 46 - 8

8- توانایی های انسان در برابر عذاب الهی ، فاقد کارآیی است .

أَوْ يَأْخُذْهُمْ فِي تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 75 - 9

9- انسان ها ، حتی پیامبران در صورت ابتلا به عذاب الهی ، هیچ یار و مددکاری برای نجات خویش نخواهند یافت .

ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 43 - 2

2- اموال و نفرات ، هیچ قدرت و تأثیری در جلوگیری از عذاب و کیفر الهی ندارند .

و هي خاوية على عروشها .. ولم تكن له فئة ينصرونه من دون الله

ص: 99

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 102 - 12

12- اولیای پنداری کافران (معبودان باطل) از دفع عذاب الهی از آنان ناتوانند .

أَنْ يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِنْ دُونِي أَوْلِيَاءَ إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نَزْلًا

همزه استفهام در «أفحسب» گویای آن است که گمان ولایت برای معبودان، گمانی خطا است؛ زیرا، عذاب جهنم مهیا است (إِنَّا أَعْتَدْنَا..) و از معبودان برای دفع آن کاری ساخته نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 45 - 2

2- حضرت ابراهیم (ع) برای هدایت آزر به توحید و نجات وی از عذاب الهی ، تلاشی دلسوزانه داشت .

يَأْتِي إِيَّاهُ أَخَافُ أَنْ يَمْسَكَ عَذَابَ مِنَ الرَّحْمَنِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 135 - 10

10- تنها پیروان راه اعتدال و هدایت یافتگان به حقیقت ، از عذاب رهایی خواهند یافت .

و لَوْ أَنَا أَهْلُكُمْ لَمَّا أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا لَمَّا كَفَرُوا بِيَوْمِ الْحُكْمِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 3

3- فضل و رحمت الهی و افشای چهره توطئه گران « افک » از سوی خدا ، مسلمانان صدر اسلام را از خطر عذابی بزرگ نجات بخشید .

و لَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ ... لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 53 - 1

1 - نجات یافتن مؤمنان پیرو صالح ، از عذاب نازل شده بر ثمودیان به اراده الهی

وأنجينا الذين آمنوا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - نمل - 27 - 57 - 1

1 - نجات لوط (ع) و خانواده اش - به جز همسر وی - از عذاب نازل شده بر قوم لوط

فأنجينه وأهله إلا امرأته

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - عنكبوت - 29 - 32 - 8

8 - داشتن رابطه خانوادگی با پیامبری از پیامبران الهی ، انسان را از عذاب نجات نمی دهد .

ص: 100

لننجيَنَّهُ و أهله إلا امرأته كانت من الغـبرين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - عنكبوت - 29 - 33 - 18

18 - رابطه خویشاوندی با پیامبری از پیامبران الهی ، تأثیری در نجات از عذاب ندارد .

إنا منجوك .. إلا امرأتك

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - سجده - 32 - 4 - 9

9 - هیچ قدرتی ، توان نجات انسان را ، از عذاب خدا ندارد .

ما لكم من دونه من وليّ و لاشفيع

به قرینه آیه _ پیش که در آن از انداز سخن به میان آمده _ و نیز «شفيع» در همین آیه و آیه بعد که درباره قیامت است، مراد از «ولّي» _ با توجه به ریشه لغوی آن (قرب) _ می تواند کسی باشد که خویش و نزدیک انسان است و انسان را یاری می دهد. با توجه به سیاق آیات و این که نکره در سیاق نفی، دلالت بر عموم می کند، نفی هرگونه مددکننده ای، می تواند مربوط به عذاب باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - سجده - 32 - 13 - 7

7 - رهیدن از دوزخ ، تنها در پرتو هدایت پذیری اختیاری در دنیا ممکن است .

و لو شئنا لأتينا كلّ نفس هديها و لـكن حقّ القول منّي لأملأنّ جهنّم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - صافات - 37 - 60 - 1

1 - رهایی از عذاب الهی و دستیابی به حیات جاودانه بهشتی ، فوز عظیم و رستگاری بزرگ برای انسان ها است .

فی جنّات النعيم .. و ما نحن بمعذبين . إنّ هـذا لهو الفوز العظيم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بندگان مخلص خدا (بندگان خالص و برگزیده خدا)، تنها گروه نجات یافته از میان اقوام عذاب شده پیشین

فانظر كيف كان عـقبه المنذرين . إلاّ عباد الله المخلصين

طبق نظر بیشتر مفسران، مقصود و معنای «مخلصین» (خالص شدگان) این است: «الذین أخلصهم الله لنفسه و ولايته؛ کسانی که خداوند آنان را برگزیده و در اختیار خود گرفته و مطیع فرمان خویش ساخته است».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - لوط (ع) و خاندان او، از عذاب نازل شده بر قوم شان نجات یافتند .

إذ نجّينـه و أهله أجمعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 31 - 11

11- غفران الهی ، پناهگاه مؤمنان از آثار سخت گناهان و عذاب دردناک

یغفر لکم . . . و یجرکم من عذاب الیم

در برداشت یاد شده عطف «یجرکم. . .» بر «یغفر لکم. . .» تفسیری دانسته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 34 - 3,4

3 - هلاکت تمامی قوم لوط با عذاب الهی ؛ به جز شخص لوط (ع) و خاندان او

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ

4 - نجات یافتن خاندان لوط ، از سرنوشت هلاکت بار قومشان به هنگام سحر

نَجِّينَ هُمْ بِسِحْرِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 35 - 4

4 - سنت الهی بر اعطای پاداش عالی ، به شکرگزاران و نجات ایشان از عذاب های فراگیر

كذَلِكِ نَجَّيْنَا مِنَ الشَّكْرِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 10 - 1

1 - ترغیب مسلمانان از سوی خداوند ، به تجارتي سودمند و نجات بخش از عذاب

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا هَلْ أَذْكَمَ عَلَيَّ تَجْرَةً تَتَّجِعُكُم مِّنْ عَذَابٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 31 - 1

1 - تقوایندگان در آخرت ، اهل بهشت ، سعادت‌مند و رهیده از عذاب اند .

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا

«مفاز» (مانند «فوز» و «مفازه») مصدر و به معنای دستیابی به خیر و رهایی از شرّ است (لسان العرب). هم چنین ممکن است اسم مکان و کنایه از بهشت نیز باشد که مکان رستگاری و سعادت است. آیات بعد _ که بیان «مفازاً» است و از بوستان ها و دیگر لذت های بهشتی سخن می گوید - این احتمال را تقویت می کند.

258- نجات از عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 48 - 11، 12

ص: 102

11 - توهّم وجود یارانی که آدمی را از عذاب قیامت نجات دهند و یا گناه او را بر عهده بگیرند ، از پندار های باطل بنی اسرائیل

واتقوا یوماً لاتجزی نفس عن نفس شیئاً . . . و لاهم ینصرون

12 - گناه کردن به خیال پذیرش شفاعت و یا پذیرفته شدن عوض و بدل برای رهایی از عذاب قیامت ، از پندار های باطل بنی اسرائیل

واتقوا یوماً . . . ولا یقبل منها شفعه و لایؤخذ منها عدل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 123 - 10، 3، 9

3 - ایمان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پرهیز از کفر ورزی به آنها ، وسیله محافظت در برابر مخاطرات و عذاب های روز قیامت است .

أولئک یؤمنون به و من یکفر به . . . و اتقوا یوماً

فرمان به گرفتن وقایه (وسیله محافظت)، پس از ترغیب به ایمان (أولئک یؤمنون به) و هشدار از کفر ورزی (و من یکفر . . .) می رساند که: وقایه انسان در روز قیامت، ایمان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پرهیز از کفر ورزی به آن دو است.

9 - توهّم سودبخشی شفاعت از گنهکاران و یا پذیرفته شدن عوض و بدل برای رهایی از عذاب قیامت ، از پندار های بنی اسرائیل است .

یبنی اسرائیل . . . و لایقبل منها عدل و لاتنفعها شفعه

فعل «اتقوا» به قرینه آیات پیشین، خطاب به بنی اسرائیل است. این خطاب خود قرینه وجود چنین افکاری در بین آنان است.

10 - توهّم وجود مدافعانی در قیامت که آدمی را از عذاب نجات دهند یا گناه او را بر عهده بگیرند ، از پندار های بنی اسرائیل است .

یبنی اسرائیل . . . و اتقوا یوماً لاتجزی نفس عن نفس شیئاً . . . و لاهم ینصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 166 - 4

4 - هیچ وسیله نجاتی از عذاب قیامت برای مشرکان (سران شرک و پیروانشان) وجود ندارد .

تقطعت بهم الأسباب

«بهم» قید برای «الأسباب» است و «باء» در آن به معنای ملامت می باشد. بنابراین جمله «تقطعت . . .»؛ یعنی، [در حالی که] تمام سببها و وسیله هایی که داشتند از هم گسیخته شود و از میان برود. مقصود از «الأسباب» می تواند سببهای نجات از عذاب باشد و نیز می

تواند سببهایی باشد که سران و پیروان را با یکدیگر پیوند می دهد. برداشت فوق ناظر به احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 70 - 8

8_ رهایی از عذاب سخت اخروی ، فلاح و رستگاری است .

لا یفلحون. متع فی الدنيا ثم إلینا مرجعهم ثم نذیقهم العذاب الشدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 103

7_ گرفتار شدن کفرپیشگان و ستمکاران به عذاب دنیوی ، موجب رهایی آنان از عذاب اخروی نیست .

فكان من المغرقين . . . وقيل بعداً للقوم الظالمين

بیان عذاب اخروی کفرپیشگان ، پس از بیان گرفتاری آنان به عذاب دنیوی ، اشاره به این نکته دارد که: نباید گمان شود اگر کافران به کیفر دنیوی و عذاب استیصال گرفتار شدند ، از عذابهای اخروی رهایی خواهند یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 10

10_ خداوند ، هود (ع) و پیروان او را ، از گرفتار شدن به عذاب آخرت نجات داد .

و نَجَّينَهم من عذاب غليظ

بر این اساس که مقصود از «عذاب غلیظ» عذاب اخروی باشد ، ماضی آوردن فعل «نَجَّينَا» اشاره به این نکته دارد که: مؤمنان به هود(ع) پس از نزول عذاب استیصال بر قوم عاد ، همچنان به ایمان خویش پایبند بودند و مستحق عذاب اخروی نشدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 18 - 7

7_ مشرکان و کافران ، در روز قیامت حاضرند در صورت دارا بودن حتی دو برابر ثروت زمین ، آن را برای رهایی از عذاب فدیة دهند .

والذين لم يستجيبوا له لو أن لهم ما فى الأرض جميعاً و مثله معه لافتدوا به

«إفتداء» (مصدر افتدوا) به معنای بخشیدن چیزی است برای رها شدن و خلاصی یافتن از اسارت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 59 - 2

2- سرور و شادمانی بهشتیان ، از نمردن و جاودانه زیستن و نیز رهایی از عذاب الهی در آخرت

إلا موتتنا الأولى و ما نحن بمعذبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ستمگران در قیامت، برای رهایی خود از عذاب سخت الهی، حاضرانند دو چندان ثروت ها و دارایی های زمین را فدا کنند.

ولو أن للذین ظلموا ما فی الأرض جمیعاً و مثله معه لافتدوا به من سوء العذاب یوم

259- نجات از عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 50 - 1

ص: 104

1_ راه نجات به هنگام وقوع عذاب استیصال بسته است و هیچ کس را توانایی دفع آن نیست .

قل أرأيتم إن أتیکم عذابه بیتاً أو نهاراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 54 - 6, 3, 1

1_ مستحقان عذاب استیصال ، به هنگام وقوع آن ، مایلند تمام مایملک خود را برای نجات جان خویش ، نثار کنند .

ولو أن لكل نفس ظلمت ما فی الأرض لافتدت به

با توجه به اینکه آیات فراز پیش، برخی مربوط به عذاب استیصال: (قل أرأيتم إن أتیکم عذابه بیتاً أو نهاراً ..) و برخی مربوط به عذاب قیامت است: (ثم قیل للذین ظلموا ذوقوا عذاب الخلد)، آیه فوق می تواند بیانگر حال ستمگران به هنگام مشاهده عذاب استیصال باشد و می تواند مربوط به عذاب قیامت باشد، برداشت فوق بر پایه احتمال اول است.

3_ ترس و وحشت ستمگران ، به هنگام نزول عذاب قیامت ، تا درجه ای است که اگر از هر یک از آنان به اندازه تمام آنچه در زمین است برای رهاییشان درخواست شود ، اگر می داشتند ، بی درنگ نثار می کردند .

ولو أن لكل نفس ظلمت ما فی الأرض لافتدت به

6_ تمامی عوامل و امکانات نجات آدمی از خطر مرگ ، در برابر عذاب استیصال ، بی اثر بوده و کارساز نیست .

ولو أن لكل نفس ظلمت ما فی الأرض لافتدت به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 5

5_ نجات شعیب (ع) و پیروان او از عذاب استیصال ، جلوه ای از رحمت خداوند بر آنان بود .

نجینا شعیباً والذین آمنوا معه برحمه منا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 11, 12

11_ خداوند ، پیامبران و پیروان ایشان را از عذاب های استیصال نجات می بخشید .

جاءهم نصرنا فنجی من نشاء

«نجی» ماضی مجهول و «من» نایب فاعل آن است. مفعول «نشاء» کلمه ای مانند «نجاته» است که از «نجی» استفاده می شود. بنابراین «فنجی من نشاء»؛ یعنی، پس نجات داده شد آنکه ما نجات یافتنش را می خواستیم. از مصداقهای مورد نظر برای «من نشاء» پیامبران و پیروان ایشان است.

12_ خداوند، تقواییشان و درستکاران را از عذاب های استیصال نجات می بخشد.

فنجی من نشاء

از مصداق مورد نظر برای «من نشاء» علاوه بر پیامبران، تقواییشان و درستکاران است. آیه قبل (أفلم یسیروا... و لدار الأخره خیر للذین اتقوا) و ذیل آیه مورد بحث (و لایردّ بأسنا عن القوم المجرمین) قرینه بر این معناست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 46 - 5

5- ستمگران پیشین برای نجات خویش از عذاب استیصال به انواع گوناگون مکر و چاره اندیشی متوسل شدند؛ ولی از آنها هیچ نتیجه ای نگرفتند.

ص: 105

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم و تبین لکم کیف فعلنا بهم . . . و قد مکروا مک

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «و قد مکروا مکرم . . .» حال برای ضمیر «بهم» باشد؛ یعنی، با اینکه آنان به انواع حیلها و چاره اندیشیها برای نجات از عذاب متوسل می شدند گرفتار آن شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 59 - 5

5- پاکی و دوری از جرم و تبه کاری، موجب نجات از عذاب الهی در دنیا (عذاب استیصال)

إنا أرسلنا إلى قوم مجرمین . إلاّ آل لوط إنا لمنجّوهم أجمعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 46 - 7

7- توطئه کنندگان علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله)، هیچ راهی برای گریز از عذاب استیصال الهی ندارند .

أفأمن الذین مکروا السيئات . . . أو يأخذهم فی تقلّبهم فما هم بمعجزین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 55 - 6

6 - روز وقوع عذاب استیصال، آخرین روز حیات کافران بوده و رهایی آنان از آن ناممکن است .

أو یأتیهم عذاب یوم عقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 4

4 - نجات مؤمنان تقوایبشه از عذاب استیصال، سنت الهی است .

و نجّینا الذین ءامنوا و کانوا یتّقون

بنابر این که آیه مربوط به هر دو گروه (عاد و ثمود) باشد، می توان به نوعی سنت بودن نجات مؤمنان را استفاده کرد.

260- نجات از عذاب برزخی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 167 - 15, 16

15_ راه نجات از عذاب برزخ، توبه به درگاه خدا و جلب رحمت اوست .

من یسومهم سوء العذاب . . . إنه لغفور رحیم

16_ خداوند با گسترش رحمت خویش بر گنهکاران تائب، آنان را می بخشاید و به عذاب برزخی گرفتار نمی سازد .

وإنه لغفور رحیم

ص: 106

261- نجات از عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 103 - 4

4_ از حقوق مؤمنان بر خداوند ، نجات آنان از عذاب های دنیوی است .

كذلك حقاً علينا ننج المؤمنین

262- نجات از عذابهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 33 - 8

8_ کفرپیشگان نه می توانند از نزول عذاب الهی جلوگیری کنند و نه قادرند از گرفتار شدن به آن ، خود را رهایی بخشند .

إنما یأتیکم به الله . . . و ما أنتم بمعجزین

عجاز (مصدر معجزین) به معنای فرار کردن و از دسترس خارج شدن است. بنابراین «ما أنتم بمعجزین»؛ یعنی ، [پس از نزول عذاب] نمی توانید فرار کنید و خود را از عذاب برهانید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 43 - 8

8_ نجات یافتن از حوادثی چون طوفان نوح (عذاب های الهی) ، جز در سایه رحمت الهی ، امکان پذیر نیست .

لا عاصم الیوم من أمر الله إلا من رحم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 34 - 4

4_ معبود های اهل شرک ، ناتوان از رهانیدن آنان از عذاب های الهی

و ما لهم من الله من واق

چون روی سخن با مشرکان است ، مصداق مورد نظر برای «واق» معبودهای اهل شرک می باشد.

263- نجات از غضب خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 6 - 8

8_ نجاتبخش نبودن قدرت و تمکن مادی از هلاکت و فخر الهی

ألم يروا كم أهلكنا من قبلهم من قرن مكنهم فى الأرض

ص: 107

264- نجات از فرجام شوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 149 - 3

3 - بنی اسرائیل پس از اذعان به گمراهی خویش ، به این حقیقت رسیدند که نجاتشان از فرجام شوم گوساله پرستی در گرو شمول رحمت خدا و مغفرت اوست .

قالوا لئن لم يرحمنا ربنا ويغفر لنا لنكونن من الخسرین

265- نجات از فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 90 - 9، 1

1 - خداوند ، بنی اسرائیل را در حالی که در معرض هجوم فرعون و سپاهیانش قرار داشتند ، از دریا عبور داد .

و جوزنا ببنی إسرئیل البحر فأتبعهم فرعون و جنوده بغياً و عدواً

9 - نجات بنی اسرائیل از شر فرعون و اطرافیانش ، ثمره استقامت و پایداری آنان بود .

فاستقيما . . . و جـوزنا ببنی إسرئیل البحر ... حتی إذا أدركه الغرق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 80 - 2، 7

2 - خداوند ، بنی اسرائیل را از خطر فرعون رهانید و آنان را از اسارت او نجات داد .

فأتبعهم فرعون . . . یـبنی إسرئیل قد أنجینـکم من عدوکم

7 - نزول « منّ و سلوی » بر بنی اسرائیل ، پس از نجات آنان از چنگال فرعون و استقرار آنها در بیابان بوده است .

قد أنجینـکم . . . وعدنـکم ... و نزلنا علیکم المنّ و السلوی

نزول « منّ و سلوی »، نشان عاری بودن منطقه از مواد غذایی متداول و بیابانی بودن محیط استقرار آنها است.

266- نجات از فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 90 - 1,9

1_ خداوند ، بنی اسرائیل را در حالی که در معرض هجوم فرعون و سپاهیان‌ش قرار داشتند ، از دریا عبور داد .

و جوزنا ببنی إسرئیل البحر فأتبعهم فرعون و جنوده بغياً و عدواً

9_ نجات بنی اسرائیل از شر فرعون و اطرافیان‌ش ، ثمره استقامت و پایداری آنان بود .

فاستقيما . . . و جـوزنا ببنی إسرئیل البحر . . . حتی إذا أدركه الغرق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 6 - 18,9

9- اطرافیان و خاندان فرعون ، مردمی ظالم و شکنجه گر بودند .

ص: 108

إذ أنجكم من آل فرعون يسومونكم سوء العذاب

18- آزمایش بندگان ، جلوه ربوبیت الهی نسبت به آنان است .

و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 7 - 7

7- رهایی بنی اسرائیل از ظلم و ستم فرعونیان ، نعمتی بزرگ برای آنان و شایسته شکرگزاری

إذ أنجكم من آل فرعون . . . و إذ تأذن ربكم لئن شكرتم لأزيدنكم

عبارت «إذ تأذن ربكم» ادامه کلام موسی (ع) است که نجات بنی اسرائیل از چنگال فرعونیان را به آنان یادآوری کرد. با این کلام، موسی (ع) به طور تلویحی به بنی اسرائیل متذکر شده که نجات آنان، نعمت خدادادی و مستلزم شکرگزاری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 80 - 9

9 - نجات بنی اسرائیل از فرعونیان و دعوت آنان به کوه طور برای مناجات و فرو فرستادن منّ و سلوی بر آنان ، از نعمت های خداوند بر بنی اسرائیل در زمان موسی (ع)

ی بنی اسرائیل قد أنجینکم . . . و نزلنا علیکم المنّ والسلوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 25 - 9

9 - اقدام شعیب به دلداری موسی (ع) رفع نگرانی و ترس از وی و اعلام نجات یافتنش از شر فرعونیان

قال لاتخف نجوت من القوم الظالمین

267- نجات از قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 74 - 5

5- خداوند، حضرت لوط (ع) را از شر قوم پلید، ناپاک و زشتکارش نجات داد.

وَنَجِّينَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبِيثَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 170 - 1

1 - استجابت دعای لوط (ع) مبنی بر نجات خود و کسان خود، از شر قوم زشتکارش از سوی پروردگار

رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ . فَنَجِّينَاهُ وَأَهْلَهُ

ص: 109

268- نجات از قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 76 - 4,5

4- حضرت نوح (ع) ، با صدای بلند و روشن از خداوند ، خواستار نجات از دست قومش گردید .

و نوحًا إذ نادى من قبل

«ندا» به معنای صدای بلند و روشن است (مفردات راغب) و مقصود از آن در این آیه _ به قرینه آیه 26 سوره «نوح» (وقال نوح ربّ لاتذر علی الأرض من الکافرین دیّاراً) و نیز ذیل آیه شریفه (فنجیناه و أهله ..) _ نجات نوح از دست قومش می باشد.

5- دعای حضرت نوح (ع) برای نجات از دست قومش ، مستجاب شد .

و نوحًا إذ نادى من قبل فاستجبنا له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 118 - 2

2- دعای نوح به درگاه خدا ، برای نجات خود و مؤمنان همراهش از شر قوم کفرپیشه خویش

ربّ إنّ قومی کذّبون .. نجّنی و من معی من المؤمنین

متعلق «نجّنی» حذف شده است و تقدیر آن «نجّنی و .. من شرّهم» می باشد.

269- نجات از کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 50 - 8

8 _ اعتقاد به وجود خداوند برای خروج آدمی از زمره کافران کافی نیست .

أقسمتم لا ینالهم اللّهُ برحمه .. إنّ اللّهُ حرّمهما علی الکفرین

سیاق آیات این بخش نشان می دهد که گویندگان جمله «أقسمتم ..» از دوزخیانند. بنابراین عنوان «الکافرین» در این آیه شامل آنان نیز می شود ; در حالی که به شهادت جمله نقل شده از آنها (أقسمتم لا ینالهم اللّهُ برحمه)، این گروه به خداوند اعتقاد داشته اند.

270- نجات از کمبود آب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 60 - 14، 4، 2

2 - موسی (ع) از خداوند خواست، تا قومش را از کمبود آب رهایی بخشد.

و إذا استسقى موسى لقومه

«استسقاء» در لغت به معنای طلب کردن آب است و در اصطلاح شرعی دعا به درگاه خداوند است به نحوی خاص برای نزول باران.

4 - خداوند، دعا و درخواست موسی (ع) (دستیابی به آب) را سریعاً اجابت کرد.

فقلنا اضرب بعصاك الحجر

ص: 110

حرف «فاء» در «فقلنا» اشاره به این دارد که میان دعای موسی و اجابت آن فاصله زمانی نبوده است.

14 - دعا و مناجات به درگاه خدا برای رفع کمبود آب (استسقا) امری نیکو و شایسته، و وظیفه ای بر عهده رهبران دین

و إذ استسقى موسى لقومه

271- نجات از کیفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 123 - 3

3_ پندار رهایی از کیفر، به صرف انتساب به دین و آیین الهی، تلقینی شیطانی است.

یعدهم و یمنیهم .. لیس بامانیکم و لا امانی اهل الکتب من یعمل سوءاً

با توجه به آیات گذشته (لا مینیهم .. یعدهم و یمنیهم)، می توان نتیجه گرفت که پندار رهایی از کیفر اعمال بد، از همان خیالپردازیهای موهومی است که شیطان برای فریب مردم به آنان تلقین می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 4 - 1

1 - پندار بدکاران در گریز از مجازات الهی، پنداری باطل است.

أم حسب الذین یعملون السیئات أن یسبقونا

«أم» در «أم حسب» منقطعه و به معنای «بل اضراب» است و معنای انتقال را می هد. انتقال، از «انکار پندار آزموده نشدن، به مجرد ایمان» به «انکار عدم مجازات»، است. مراد از «سبقت از خدا» یا کنایه از «مغلوب ساختن دین خدا» است و یا «گریز از خدا». به قرینه این که در آیه، سخن از گناه است، «گریز از عذاب خدا» مراد است و برداشت بالا، مبتنی بر همین احتمال است.

272- نجات از کیفر گناه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 31 - 6

6 - خداوند، تنها یار و یاور انسان در حفاظت وی از عواقب ناگوار گناهان

و ما أصـبکم .. و ما لکم من دون الله من ولیّ و لا نصیر

273- نجات از گرسنگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قریش - 106 - 4 - 1

1 - خداوند ، قریش را از گرسنگی رهانید و مواد غذایی آنان را تأمین کرد .

الذی أطعمهم من جوع

ص: 111

حرف «من» یا تعلیلی است و یا بدلی؛ یعنی، به دلیل گرسنگی یا به جای آن. در هر دو صورت، بیانگر وجود زمینه گرسنگی در قریش است؛ به گونه ای که اگر خداوند آنان را اطعام نمی کرد، راهی دیگر نداشتند.

274- نجات از گرفتاری در بیابان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 49 - 2

2- نعمت و لطف ویژه خداوند به یونس (ع)، مانع گرفتار شدن او به بیابان خشک و بی آب و گیاه شد.

لولا أن تدرکه نعمه من ربّه لنبذ بالعرء

275- نجات از گمراهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 16 - 19

19_ دستیابی اهل کتاب به راه های سلامت و رهایی آنان از گمراهی ها و قرار گرفتن آنان در صراط مستقیم، در گرو ایمان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

ياهل الكتب قد جاءکم رسولنا .. يهدیهم إلى صراط مستقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 1 - 5,6

5- هدف از نزول قرآن، خارج ساختن مردم از ظلمت ها و رهنمونی آنان به نور است.

کتب أنزلنّه إلیک لتخرج الناس من الظلمت إلى النور

6- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، وظیفه دار هدایت مردم به سوی نور و خارج کردن آنان از ظلمت ها (گمراهی ها)، با تعالیم قرآن کریم

أنزلنّه إلیک لتخرج الناس من الظلمت إلى النور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 5 - 3,8,9

3- موسی (ع)، وظیفه دار هدایت مردم خویش به سوی نور و خارج کردن آنان از ظلمت ها، با آیات و معجزات الهی.

و لقد أرسلنا موسى بأى-تنا أن أخرج قومك من الظلمت إلى النور

8- حضرت موسى (ع) ، دارای هدفی مشترک با پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) در نجات مردم از ظلمت ها و هدایت آنان به سوی نور

کتب أنزلن-ه إليك لتخرج الناس من الظلمت . . . لقد أرسلنا موسى بأى-تنا أن أخرج قو

9- تورات ، حاوی تعالیمی برای نجات مردم از ظلمت ها و رهنمونی آنان به سوی نور بود .

و لقد أرسلنا موسى بأى-تنا أن أخرج قومك من الظلمت إلى النور

مصدق بارز «آیاتنا»، که در آیه آمده است، همان تورات است که کتاب آسمانی حضرت موسی (ع) بود. از اینکه خداوند رسالت موسی (ع) را در بیرون بردن مردم از ظلمتها با اعطای تورات به او بیان می کند برداشت می شود که تورات حاوی چنین تعالیمی است.

ص: 112

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 52 - 12

12 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز ، توان بیرون آوردن افراد حق گریز را از گمراهی ، ندارد .

فإنك لاتسمع الموتی و لاتسمع الصمّ الدعاء

276- نجات از لعن خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 160 - 1

1 - کتمان کنندگان حقایق دینی در صورت توبه ، از لعنت خدا نجات یافته و از رحمت او برخوردار خواهند شد .

أولئك یلعنهم الله .. إلا الذین تابوا

277- نجات از مشکلات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 15 - 7

7 - خودکشی ، تلاش بی ثمر در جهت رهایی از سرخوردگی و بن بست در زندگی

من کان یظنّ أن لن ینصره الله .. فلیمدد بسبب الی السماء... هل ینهبنّ کیده ما یغ

278- نجات از مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 105 - 13

13 _ رهاسازی انسان ها از اسارت نظام های فسادگر و غیر توحیدی ، ارزشی الهی

فأرسل معی بنی اسرائیل

279- نجات از مکر ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9_ تنها گروهی از انسانها سپاسگزار خداوند بوده و از تزویر و فریب ابلیس رهایی می یابند.

و لاتجد اکثرهم شکرین

ص: 113

280- نجات از مکر زلیخا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 34 - 6، 2، 1

1_ خداوند، دعای یوسف (ع) (درخواست رهایی از کید زلیخا و همپالگی های وی) را اجابت کرد و او را از مکر آنان مصون داشت.

فاستجاب له ربه فصرف عنه کیدهنّ

«استجاب» (مصدر استجاب) به معنای پذیرفتن درخواست است.

2_ امداد خداوند، مایه رهایی یوسف (ع) از گناه و مکر و افسون زلیخا و زنان اشراف شد.

فاستجاب له ربه فصرف عنه کیدهنّ

6_ نجات یوسف (ع) از کید زلیخا و دیگر زنان، جلوه ای از ربوبیت الهی بر آن حضرت

فاستجاب له ربه فصرف عنه کیدهنّ

281- نجات از مکر زنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 33 - 13

13_ رهایی از دام تمایلات جنسی و مکر زنان، بدون امداد الهی حتی برای پیامبران و بندگان خالص خدا نیز میسر نیست.

وإلاّ تصرف عنی کیدهنّ أصب إلیهنّ

282- نجات از مکر زنان اشراف مصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 34 - 6، 2

2_ امداد خداوند، مایه رهایی یوسف (ع) از گناه و مکر و افسون زلیخا و زنان اشراف شد.

فاستجاب له ربه فصرف عنه کیدهنّ

6_ نجات یوسف (ع) از کید زلیخا و دیگر زنان، جلوه ای از ربوبیت الهی بر آن حضرت

فاستجاب له ربه فصرف عنه كيدهنّ

283- نجات از مکر کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 16 - 4

4- رهایی پیامبران از فریب ها و وسوسه های کافران ، در پرتو تذکرات و رهنمود های خداوند است .

ص: 114

فلا یصدنک عنها من لایؤمن بها

284- نجات از نفس اماره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 53 - 14

14_ ترحم خدا بر برخی انسان ها و نجات آنان از سیطره نفس اماره ، برخاسته از رحمت و غفران اوست .

إن النفس . . . إلا ما رحم ربی إن ربی غفور رحیم

285- نجات از وسوسه های شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 61 - 5

5 - پرهیز از شرک و رهایی از وسوسه های شیطان ، مقدمه و پیش شرط ورود به آستان بندگی خدا و گام نهادن در صراط مستقیم الهی است .

ألم أعهد إلیکم ینبئکم أن لاتعبدوا الشیطان . . . و أن اعبدونی هـ صراط مستقیم

از تقدم توصیه خداوند به پرهیز از اطاعت شیطان، بر فرمان به عبادت خالص خدا و دعوت به صراط مستقیم، می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

286- نجات از هلاکت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 6 - 8

8_ نجاتبخش نبودن قدرت و تمکن مادی از هلاکت و قهر الهی

ألم یروا کم أهلکنا من قبلهم من قرن مکنهم فی الأرض

287- نجات اسرافیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 68 - 12

12 - « قال رسول الله (صلى الله عليه وآله): « ونفخ في الصور فصعق من في السماوات و من في الأرض إلا من شاء الله » قالوا: يا رسول الله من هؤلاء الذين استثنى الله، قال: جبرئيل و ميكائيل و ملك الموت و اسرائيل و حملة العرش . . . » ;

از رسول خدا (صلى الله عليه وآله) روایت شده که فرمود: « و نفخ في الصور .. إلا من شاء الله ». [اصحاب] گفتند: ای رسول خدا! این کسانی که استثنا شده اند چه کسانی هستند؟ فرمود: جبرئیل، میکائیل، ملک الموت، اسرائیل و حاملان عرش هستند...».

ص: 115

288- نجات انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 103 - 1

1_ خداوند ، به هنگام نزول عذاب استیصال بر کافران ، رسولان خود و مؤمنان را از مهلکه دور کرده و از آسیب پذیری نجات می داد .

فهل ينتظرون إلا مثل أيام الذين خلوا من قبلهم . . . ثم ننجي رسلنا و الذين ءامنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 11

11_ خداوند ، پیامبران و پیروان ایشان را از عذاب های استیصال نجات می بخشید .

جاءهم نصرنا فنجی من نشاء

«نجی» ماضی مجهول و «من» نایب فاعل آن است. مفعول «نشاء» کلمه ای مانند «نجاته» است که از «نجی» استفاده می شود. بنابراین «فنجی من نشاء»؛ یعنی، پس نجات داده شد آنکه ما نجات یافتنش را می خواستیم. از مصداقهای مورد نظر برای «من نشاء» پیامبران و پیروان ایشان است.

289- نجات انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 14 - 3

3 - کسانی که انفاق کرده و زکات مال خود را ادا کنند ، انسان هایی صالح و نجات یافته اند .

قد أفلح من تزكى

برخی از لغت دانان، فعل «تزکی» را به معنای «تصدق» می دانند. (لسان العرب)

290- نجات اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 37 - 14

14_ هیچ یاور و نگه دارنده ای نیست که بتواند مستحقان عذاب الهی را از گرفتار شدن به عقوبت رهایی بخشد .

مالک من الله من ولیّ ولا واق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 82 - 12

12 - محکومان به عذاب استیصال الهی ، هیچ راه گریزی از آن نداشته و تلاش های آنان ، بی ثمر می باشد .

ص: 116

فما أغنى عنهم ما كانوا يكسبون

291- نجات بخشی انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 22 - 8

8 - مردان الهی (همچون پیامبران) در اندیشه آزادی ملت های مظلوم اند ، نه در فکر رفاه خویش .

و تلك نعمه تمنّها علیّ أن عبّدتّ بنی إسرائيل

از آیه یاد شده به دست می آید که آنچه فکر موسی(ع) را شدیداً به خود مشغول می داشت، گرفتاری بنی اسرائیل بود و این نگرانی آسایش زندگی وی را در دستگاه فرعون به کلی تحت الشعاع قرار داده بود.

292- نجات بخشی اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 22 - 8

8 - مردان الهی (همچون پیامبران) در اندیشه آزادی ملت های مظلوم اند ، نه در فکر رفاه خویش .

و تلك نعمه تمنّها علیّ أن عبّدتّ بنی إسرائيل

از آیه یاد شده به دست می آید که آنچه فکر موسی(ع) را شدیداً به خود مشغول می داشت، گرفتاری بنی اسرائیل بود و این نگرانی آسایش زندگی وی را در دستگاه فرعون به کلی تحت الشعاع قرار داده بود.

293- نجات بخشی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 50 - 4

4 - خداوند ، نجات بخش بنی اسرائیل و هلاک کننده فرعونیان

فأنجینکم و أغرقنا آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 63 - 1

1_ خداوند، نجاتبخش گرفتاران در تاریکیها و تنگناهای هول انگیز خشکی و دریاست.

قل من ینجیکم من ظلمت البر و البحر تدعونه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 64 - 1

1_ خداوند تنها نجاتبخش آدمیان از مهلکه ها و از هرگونه اندوه و سختی است.

ص: 117

قل من ینجیکم .. قل الله ینجیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 65 - 7

7_ خداوند در عین قدرت بر عذاب و نابودی مشرکان، آنان را از مهلکه ها نجات می دهد.

قل الله ینجیکم ممنها و من کل کرب .. قل هو القادر علی أن یبعث علیکم عذابا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 103 - 1

1_ خداوند ، به هنگام نزول عذاب استیصال بر کافران ، رسولان خود و مؤمنان را از مهلکه دور کرده و از آسیب پذیری نجات می داد .

فهل ینظرون إلا مثل آیام الذین خلوا من قبلهم .. ثم ننجی رسلنا و الذین ءامنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 43 - 8، 5

5_ هیچ چیز و هیچ کس ، جز خداوند رحمان ، توانا بر نجات افراد از حادثه طوفان نوح نبود .

قال لاعاصم الیوم من أمر الله إلا من رحم

ظاهر جمله «لاعاصم ..» این است که «من رحم» استثنا از «لاعاصم» باشد. در این صورت باید گفت: مراد از «من رحم» رحم کننده ، یعنی خداوند است نه کسی که مورد رحمت قرار می گیرد؛ یعنی: لاعاصم ... الا الراحم و هو الله.

8_ نجات یافتن از حوادثی چون طوفان نوح (عذاب های الهی) ، جز در سایه رحمت الهی ، امکان پذیر نیست .

لا اعاصم الیوم من أمر الله إلا من رحم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 10، 8، 5

5_ خداوند ، هود (ع) و پیروانش را ، از عذاب نازل شده بر قوم عاد نجات داد .

ولما جاء أمرنا نجینا هودًا و الذین ءامنوا معه

8_ خداوند، پیش از نازل کردن عذاب استیصال، مؤمنان و صالحان را از مهلکه خارج می سازد تا عذاب دامنگیر آنان نشود.*

ولما جاءنا أمرنا نجينا هوداً والذين آمنوا معه

10_ خداوند، هود (ع) و پیروان او را، از گرفتار شدن به عذاب آخرت نجات داد.

ونجینهم من عذاب غليظ

بر این اساس که مقصود از «عذاب غلیظ» عذاب اخروی باشد، ماضی آوردن فعل «نجینا» اشاره به این نکته دارد که: مؤمنان به هود(ع) پس از نزول عذاب استیصال بر قوم عاد، همچنان به ایمان خویش پایبند بودند و مستحق عذاب اخروی نشدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 4

ص: 118

4_ خداوند، شعیب (ع) و پیروانش را از عذاب نازل شده بر مردم مدین رهایی بخشید.

و لما جاء أمرنا نجينا شعيبًا والذين آمنوا معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 9

9_ تنها خداوند بر نجات آدمیان از خطر ها و عذاب ها تواناست .

فما أغنت عنهم .. من دون الله

توصیف «ءالهتم» به «التي يدعون من دون الله» گویای این است که: نباید غیر خدا را به یاری طلبید؛ زیرا هر معبودی غیر از خدای یکتا، از دفع عذاب ناتوان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 107 - 8

8_ خداوند، برخی از دوزخیان را از آتش دوزخ رهایی می بخشد و از عذاب نجات می دهد .

خ_ لدین فیها .. إلا ما شاء ربک

برداشت فوق، بر این اساس است که مراد از «ما» در «إلا ما شاء ربک» افراد و اشخاص باشد. بر این مبنا «مستثنی منه» ضمیر مستتر در «خالدین» می باشد و حاصل معنای «خالدین فیها ...» چنین خواهد بود: دوزخیان در آتش مخلد هستند، مگر افرادی را که خداوند بخواهد که در آن جا خالد نباشند. وصف «فعال لما یرید» به این نکته اشاره دارد که خداوند با اعمال مشیت خویش، برخی دوزخیان را رهایی خواهد بخشید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 116 - 9

9_ خداوند، تنها صالحان ناهی از منکر را از عذاب های نازل شده بر امت های پیشین، نجات داد .

إلا قليلاً ممن أنجينا منهم

«منهم» قید برای «قلیلاً» است و ضمیر در آن به «القرون» باز می گردد و «من» در «ممن = من مَن» بیانیه است بنابراین «إلا قليلاً ..»؛ یعنی، مگر اندکی از جوامع گذشته که در آنها صاحب خردانی ناهی از فساد بودند همانها که نجاتشان دادیم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11_ خداوند ، خنثی کننده مکر و حيله زنان اشراف و نجات بخش يوسف (ع) از زندان

أن الله لا يهدى كيد الخائنين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - يوسف - 12 - 110 - 12، 11

11_ خداوند ، پیامبران و پیروان ایشان را از عذاب های استیصال نجات می بخشید .

جاءهم نصرنا فنجى من نشاء

«نجى» ماضى مجهول و «من» نایب فاعل آن است. مفعول «نشاء» کلمه ای مانند «نجاته» است که از «نجى» استفاده

ص: 119

می شود. بنابراین «فنجی من نشاء»؛ یعنی، پس نجات داده شد آنکه ما نجات یافتنش را می خواستیم. از مصداقهای مورد نظر برای «من نشاء» پیامبران و پیروان ایشان است.

12_ خداوند، تقواییشان و درستکاران را از عذاب های استیصال نجات می بخشد.

فنجی من نشاء

از مصداق مورد نظر برای «من نشاء» علاوه بر پیامبران، تقواییشان و درستکاران است. آیه قبل (أفلم یسیروا... و لدار الأخره خیر للذین اتقوا) و ذیل آیه مورد بحث (ولایرد بأسنا عن القوم المجرمین) قرینه بر این معناست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 6 - 11

11- تحمیل بدترین شکنجه ها و آزار بر قوم موسی (بنی اسرائیل)، شیوه مستمر فرعونیان

یسومونکم سوء العذاب

«یسومون» از «سوم»، به معنای تحمیل شکنجه و عذاب، است و فعل مضارع آوردن آن، می تواند اشاره به تداوم آن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 65 - 11

11- تنها خداوند می تواند انسان ها را از سلطه و نفوذ شیطان نجات بخشد.

لیس لک علیهم سلطَن و کفی برّیک وکیلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 67 - 7

7- نجات از خطراتی که مرگ قطعی برای انسان می آورد، تنها به عنایت خداوند امکان پذیر است.

و إذا مسکم الضرّ فی البحر ضلّ من تدعون إلاّ إیّاه فلما نجّکم إلى البرّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 68 - 8,9

8- هیچ کس و هیچ ملجایی جز خداوند، توان نجات انسان ها را از مرگ حتمی در برابر حوادث طبیعی ندارد.

وإذا مسَّكم الضرُّ في البحر ضلَّ من تدعون إلاَّ إياه فلما نجاكم إلى البرِّ أعرضتم

از اینکه خداوند در آیه قبل فرمود: «انسان به هنگام گرفتار شدن به خطر حتمی، تنها به یاد خدا و قدرت نجات بخش او می افتد و پس از رهایی فراموش می کند» و نیز از اینکه در آیه بعدی هشدار داد که هیچ گاه نباید احساس ایمنی کنند، نشان می دهد که تنها اوست که می تواند انسان را از مرگ حتمی نجات بخشد.

9- انسان ها به هنگام گرفتار آمدن به گرداب حوادث مرگ آفرین، هیچ کارساز و پشتیبانی جز خداوند برای نجات خویش نمی یابند.

ثمَّ لا تجدوا لكم وكيلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 72 - 1

1- خداوند، در پی ورود همگان به دوزخ، تقواییشان را از آن نجات می دهد.

ص: 120

وإن منكم إلاّ واردها .. ثمّ ننجي الذين اتقوا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

11 - طه - 20 - 40 - 22

22 - خداوند موسی (ع) را از اندوه و نگرانی بر ارتکاب قتل نفس ، نجات بخشید .

و قتلت نفساً فنجینک من الغم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

11 - طه - 20 - 68 - 4

4 - خداوند ، راهنمای موسی (ع) در لحظات حساس و سرنوشت ساز و رهاننده او از بحران های روحی و اضطراب های درونی

قلنا لاتخف

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

11 - طه - 20 - 80 - 2

2 - خداوند ، بنی اسرائیل را از خطر فرعون رهانید و آنان را از اسارت او نجات داد .

فأتبعهم فرعون .. ی-بنی اسرائیل قد أنجینکم من عدوکم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 71 - 1

1 - حضرت ابراهیم و لوط (ع) ، از نیرنگ ها و دسیسه های قوم خود ، به اراده الهی نجات یافتند .

و أرادوا به کیداً .. و نجینہ و لوطاً إلى الأرض التي بـرکنا فيها

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 74 - 5

5 - خداوند ، حضرت لوط (ع) را از شرّ قوم پلید ، ناپاک و زشتکارش نجات داد .

و نجینہ من القرية التي كانت تعمل الخبث

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 76 - 7

7- خداوند ، نوح (ع) و خاندانش را از غم شدید و اندوه بزرگ ناشی از انجام رسالت خویش نجات داد .

فنجینَه و أهله من الكرب العظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 77 - 1

1- خداوند ، حضرت نوح (ع) را از گزند تکذیب کنندگان آیات الهی نجات داد و از او کاملاً حمایت کرد .

و نصرنَه من القوم الذین کذبوا ب_ای_تنا

ص: 121

واژه «نصر» هرگاه با «من» متعدی شود، متضمن معنای نجات و خلاصی است (برگرفته از «قاموس المحيط»).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 88 - 2

2- خداوند، یونس (ع) را از غم و اندوه نجات و رهایی بخشید.

و نَجِّينَا مِنَ الْغَمِّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 15 - 3

3 - خدا، تنها دستگیر و یاور مردمان در دنیا و سرای آخرت

من كان يظنّ أن لن ينصره الله في الدنيا والآخرة.. هل يذهب كیده ما يغيظ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 7

7 - خداوند، دستگیر امت اسلامی در مواقع بروز خطر

و لولا فضل الله عليكم.. لمسكم في ما أفضتم فيه عذاب عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 20 - 6

6 - فضل و رحمت خدا، مردم صدر اسلام را که ندانسته در گسترش توطئه «افک» دخالت داشتند، از گرفتار شدن به عذاب دنیوی و اخروی نجات بخشید.

و لولا فضل الله عليكم ورحمته

به قرینه آیه پیش و نیز آیه 14، جمله «و لولا فضل الله»، به تقدیر «و لولا فضل الله عليكم ورحمته مسكم عذاب في الدنيا والآخرة» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 65 - 4

4 - اقدام خداوند بر نجات دادن رهروان راه خود در سخت ترین شرایط

و أنجینا موسی و من معه أجمعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 119 - 2

2 - نجات نوح (ع) و همراهانش ، به اراده خدا و در پی استمداد وی برای رهایی از شرّ کافران

و نَجّی و من معی . . . فأنجینَه و من معه فی الفلک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 170 - 2

ص: 122

2- نجات لوط (ع) و همه کسانش، به اراده خداوند و در پی استمداد وی برای رهایی از مکافات عمل قومش

رَبِّ نَجْنِي وَ أَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ . فَنجينَه و أهله أجمعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 53 - 5

5- خداوند، نجات دهنده مؤمنان تقوایبشه از گرداب های سخت و بلا های فراگیر

أنا دمرنهم و قومهم أجمعين . . . و أنجينا الذين ءامنوا و كانوا يتتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 13 - 4,3

3- غلبه اراده الهی بر خواست و تصمیم فرعون در نابود کردن موسی (ع)

يذبح أبناءهم . . . فرددنه إلى أمه

موسی (ع) زمانی به دنیا آمد که فرعون به بهانه از بین بردن او، هر کودک پسر بنی اسرائیلی را سر می برید؛ اما خداوند حوادث را طوری ترتیب داد که شخص فرعون به حمایت از موسی (ع) برخیزد و او را تحت سرپرستی خود قرار دهد.

4- تعلق اراده الهی بر بازگرداندن سریع موسی (ع) و دیر نپاییدن زمان جدایی میان او و مادرش

فرددنه إلى أمه

به کارگیری «فاء» عاطفه که برای بیان عدم تراخی است. نشان می دهد که زمان جدایی میان موسی (ع) و مادرش به قدری کوتاه بود که می توان آن را نادیده گرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 16 - 4

4- پذیرفته شدن تقاضای موسی (ع) از سوی خداوند و تعلق اراده او بر بخشودن خطای موسی (ع) و نجات وی از فرعونیان

قال رب . . . فاغفر لي فغفر له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 15 - 1

1 - خداوند ، نوح (ع) و اصحاب کشتی او را ، از غرق شدن در طوفان ، نجات داد .

فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ .. فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 65 - 9

9 - نجات دهنده گرفتاران ، از خطر ، خداوند است .

فَلَمَّا نَجَّيْنَاهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 32 - 10، 5

ص: 123

5 - عقیده به توحید و نجات بخشی خداوند ، باوری فطری برای انسان ها است .

و إذا غشيهم موج كالظلل دعوا الله مخلصين له

10 - نجات دهنده انسان ها از شداید و گرفتاری های سخت ، خداوند است .

و إذا غشيهم موج . . . فلما نجّهم إلى البرّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 61 - 1

1 - خداوند ، نجات بخش تقوایبندگان از عذاب قیامت

أليس في جهنم مثوى للمتكبرين . و ينجي الله الذين اتقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 2

2 - خداوند ، مؤمنان تقوایبشه قوم عاد و ثمود را از عذاب نازل شده نجات داد .

و نجّينا الذين ءامنوا و كانوا يتّقون

مراد از «الذين آمنوا» _ به قرینه سیاق _ مؤمنان هر دو قوم عاد و ثمود است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 31 - 6

6 - خداوند ، تنها یار و یاور انسان در حفاظت وی از عواقب ناگوار گناهان

و ما أصـبـكم . . . و ما لكم من دون الله من وليّ و لا نصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 13 - 3

3 - نجات نوح (ع) از طوفان سهمگین عذاب ، به وسیله مشتی تخته و میخ ، نمودی از قدرت خداوند *

و حملنـه علی ذات ألوح و دسر

«لوح» (مفرد «ألواح») به معنای تخته و «دسار» (مفرد «دسر») به معنای میخ است. از این که خداوند، از کشتی نوح با عنوان «ذات ألواح و دسر» یاد کرده است (به جای «سفینه»)، استفاده می شود که مشتی تخته و میخ_ که به شکل ابتدایی کنار هم قرار گرفته اند_ در صورتی که خداوند بخواهد، وسیله نجات بندگان او از بحرانی ترین شرایط می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شرح - 94 - 2 - 7

7 - خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را از گرفتاری به سنت های دوران جاهلیت رهانید .

و وضعنا عنک وزرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 1 - 10، 8

8 - خداوند ، بر حفاظت انسان ها از خطر ها و آسیب ها توانا است .

ص: 124

قل أعوذ برّب الفلق

10 - برطرف شدن تاریکی شب و شکافتن آن با طلوع صبحدم به تدبیر خداوند، دلیل توانمندی او بر نجات انسان ها از حوادث خطرناک

قل أعوذ برّب الفلق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 2 - 3

3 - خداوند، توانا بر دفع ضرر و جلوگیری از آسیب دیدن انسان از دیگر موجودات

قل أعوذ . . من شرّ ما خلق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 3 - 2

2 - خداوند، بر حفاظت انسان از مخفی ترین خطر ها، توانا است .

و من شرّ غاسق إذا وقب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 5 - 5

5 - توانایی خداوند بر شکافتن تاریکی ها با سپیده صبح، دلیل قدرت او بر نجات انسان از خطر حسودان

قل أعوذ برّب الفلق . . و من شرّ حاسد إذا حسد

294- نجات بخشی قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 52 - 5

5- قرآن، مایه نجات آدمی از خطر ها، آسیب ها و دشواری های موجود بر سر راه انسان *

هـ ذا بلـغ للناس و لینذروا به

295- نجات بخشی معبود راستین

4 - داشتن پیام هدایت آفرین و نجات بخش برای زندگی دنیایی و اخروی انسان ها ، از ویژگی های خدای بر حق و شایسته پرستش

لاجرم أنما تدعونني إليه لیس له دعوة فی الدنيا و لا فی الآخره

از این که مؤمن آل فرعون در رد عقیده مشرکان، به این مطلب استدلال کرد که معبودهای ادعایی شما، پیامی برای بشر ندارد؛ می توان استفاده کرد که داشتن پیام، از خصوصیات معبود حقیقی و شایسته پرستش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 28 - 3

3- معبود راستین ، قادر به نجات انسان در همه شرایط دشوار

فلولا نصرهم الذين اتخذوا من دون الله قرباناً الهه

مفهوم آیه، گویای برداشت یاد شده است.

296- نجات بخشی موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 17 - 1

1 - رهانیدن بنی اسرائیل از سلطه و ستم فرعونى ، در رأس اهداف موسى (ع) و هارون (ع) قرار داشت .

أن انت القوم الظالمين .. فأتيا فرعون فقولا... أن أرسل معنا بنى إسرائيل

مقصود از «إرسال» (فرستادن) در این جا آزاد کردن و رها ساختن بنی اسرائیل است. بنابراین از آیه یاد شده استفاده می شود که اساسی ترین مأموریت موسی (ع) این بود که بنی اسرائیل را از سرزمین فرعونیان خارج کند و آنان را از بند اسارت و بردگی مصریان آزاد سازد.

297- نجات بخشی هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 17 - 1

1 - رهانیدن بنی اسرائیل از سلطه و ستم فرعونى ، در رأس اهداف موسى (ع) و هارون (ع) قرار داشت .

أن انت القوم الظالمين .. فأتيا فرعون فقولا... أن أرسل معنا بنى إسرائيل

مقصود از «إرسال» (فرستادن) در این جا آزاد کردن و رها ساختن بنی اسرائیل است. بنابراین از آیه یاد شده استفاده می شود که اساسی ترین مأموریت موسی (ع) این بود که بنی اسرائیل را از سرزمین فرعونیان خارج کند و آنان را از بند اسارت و بردگی مصریان آزاد سازد.

298- نجات بندگان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 74 - 1

1 - بندگان مخلص خدا (بندگان خالص و برگزیده خدا) ، تنها گروه نجات یافته از میان اقوام عذاب شده پیشین

فانظر كيف كان عـقبه المنذرین . إلاّ عباد الله المخلصین

طبق نظر بیشتر مفسران، مقصود و معنای «مخلصین» (خالص شدگان) این است: «الذین أخلصهم الله لنفسه و ولایته؛ کسانی که خداوند آنان را برگزیده و در اختیار خود گرفته و مطیع فرمان خویش ساخته است».

ص: 126

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 49 - 11، 12، 9، 2

2 - خداوند با بعثت موسی (ع)، بنی اسرائیل را از سیطره فرعونیان و شکنجه های سهمگین آنها رها ساخت.

وإذ نجینکم من آل فرعون یسومونکم سوء العذاب

در جمله «أنعمت علیکم» و «أنی فضلتکم» نعمت دادن و برتری بخشیدن به خداوند نسبت داده شده؛ ولی در جمله «نجیناکم» (ما شما را نجات دادیم) نجات بخشی به ضمیر «نا» (ما) نسبت داده شده است. از این مقابله می توان فهمید که خداوند در نجات بخشی، نظر به سببهایی نیز دارد که به قرینه آیات بعد می توان گفت: آن سبب بعثت حضرت موسی (ع) بوده است.

9 - در صورتی که خداوند بنی اسرائیل را از سیطره فرعونیان نجات نمی داد، آنان همچنان به شکنجه و کشتار فرزندان شان ادامه می دادند.

یسومونکم سوء العذاب یذبحون ابناءکم و یتحیون نساءکم

برداشت فوق از فعلهای مضارع «یسومون» و «یذبحون» و «یتحیون» استفاده شده است.

11 - خداوند با رهاسازی بنی اسرائیل از شکنجه های سخت فرعون، آنان را مورد آزمون بزرگی قرار داد.

و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

برداشت فوق مبتنی بر این است که: «بلاء» به معنای آزمون و «ذلکم» اشاره به رهایی از عذاب - که از «نجیناکم» استفاده می شود - باشد.

12 - نجات از شکنجه فرعونیان، از نعمت های بزرگ خداوند برای بنی اسرائیل

و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

در برداشت فوق «بلاء» به معنای نعمت و «ذلکم» اشاره به رهاسازی از عذاب، گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 50 - 13، 4، 3

3 - بنی اسرائیل، با عبور از دریا نجات یافتند و فرعونیان در آب دریا غرق شدند.

فأنجینکم و أغرقنا آل فرعون

4 - خداوند ، نجات بخش بنی اسرائیل و هلاک کننده فرعونیان

فأنجينكم و أغرقنا آل فرعون

13 - خاطره نجات بنی اسرائیل و هلاکت خاندان فرعون با شکافته شدن دریا ، خاطره ای عبرت آموز و شایسته و بایسته به یاد داشتن

و إذ فرقنا بكم البحر . . . و أنتم تنظرون

«إذ فرقنا» عطف بر «نعمتی» در آیه 47 است. بنابراین «إذ فرقنا» نیز مفعول برای «أذكروا» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 51 - 10، 1

ص: 127

1 - خداوند ، پس از نجات بنی اسرائیل از سیطره فرعونیان ، موسی (ع) را برای عبادت و مناجاتی خاص فرا خواند .

و إذ وعدنا موسی أربعین ليله

به کارگیری کلمه «لילה» (شب) - با وجود اینکه معمولاً در بیان شبانه روز و مانند آن، از کلمه «یوم» (روز) استفاده می شود - اشاره به این معنا دارد که: وعده خدا با موسی (ع) برای عبادت و مناجات بوده است. از آن جا که موسی (ع) در میان بنی اسرائیل نیز اعمال عبادی داشته، معلوم می شود آن دعوت برای عبادت و مناجاتی خاص بوده است.

10 - گرایش بنی اسرائیل به گوساله پرستی ، پس از عبورشان از دریا و نجات یافتن از سیطره فرعونیان بود .

و إذ فرقنا بکم البحر . . . و إذ وعدنا . . . ثم اتخذتم العجل من بعده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 57 - 1,2,5

1 - قوم موسی پس از نجات از سلطه فرعونیان و گذر از دریا ، در بیابان ها به گرمای سوزان خورشید گرفتار شدند .

و ظللنا علیکم الغمام

«تظلیل» مصدر «ظللنا» - که به معنای سایه قرار دادن می باشد - گویای این است که: قوم موسی پس از گذشتن از دریا، در جایی که سقف و دارای سایه بانی باشد سکونت نکردند و لذا کلمه «بیابانها» در برداشت آورده شد.

2 - خداوند ، با سایه گستر ساختن ابر ها بر قوم موسی آنان را از تابش سوزان خورشید رهایی بخشید .

و ظللنا علیکم الغمام

غمامه به معنای ابر و جمع آن غمام است (لسان العرب). برخی از اهل لغت بر آنند که غمامه به معنای ابر سفید می باشد.

5 - نزول «منّ» و «سلوی» بر بنی اسرائیل و نجاتشان از حرارت شدید خورشید با ابر های سایه گستر ، پس از حادثه صاعقه زدگی و زنده شدن آنان بود .

ثم بعثنکم . . . و ظللنا علیکم الغمام

عطف جمله «ظللنا . . .» بر «بعثناکم . . .» اقتضا می کند که گفته شود: داستان سایه گستر شدن ابرها و نزول «منّ» و «سلوی» پس از داستان صاعقه، تحقق یافته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 60 - 1

1 - قوم موسی، پس از نجات از سیطره فرعون و گذر از دریا، در سرزمینی به دور از آب حرکت می کردند و کمبود شدید آب مبتلا بودند

و إذ استسقی موسی لقومه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 105 - 10، 9

9_ موسی (ع) در راستای رهاسازی بنی اسرائیل از فرعون خواست تا از مهاجرت آنان با وی جلوگیری نکند.

فأرسل معی بنی اسرائیل

10_ رهاسازی بنی اسرائیل از نظام فاسد فرعون، از وظایف الهی موسی (ع)

فأرسل معی بنی اسرائیل

تقریب جمله «فأرسل...» بر «ینی رسول...» حکایت از آن دارد که رهایی بنی اسرائیل از رسالت‌های الهی موسی بوده است. یعنی به امر خداوند موظف به انجام این کار بود، نه به تصمیم شخصی خویش

ص: 128

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 110 - 1

1_ به قدرت رساندن بنی اسرائیل برای برچیدن نظام فرعونى ، تحلیل اشراف دربار از پیشنهاد موسى (رهاسازی بنی اسرائیل)

فأرسل معى بنى إسرائيل . . . يريد أن يخرجكم من أرضكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 134 - 10،11،12

10_ فرعونیان با موسى (ع) پیمان بستند و سوگند یاد کردند که در صورت برطرف ساختن عذاب شدید از آنان ، به وی ایمان آورند و بنی اسرائیل را آزاد سازند .

لئن كشفت عنا الرجز لنؤمنن لك و لنرسلن معك بنى إسرائيل

11_ فرعونیان پس از وقوع هر یک از عذاب های پنجگانه (طوفان . . .) با موسى پیمان بستند که در صورت برطرف ساختن آن ، به وی ایمان آورند و بنی اسرائیل را آزاد کنند .

لئن كشفت عنا الرجز لنؤمنن لك و لنرسلن معك بنى إسرائيل

برداشت فوق بر این اساس است که «ال» در «الرجز» عهد ذکرى باشد. در این صورت «الرجز» اشاره به عذابهای پنجگانه در آیه قبل است.

12_ ایمان به رسالت موسى و آزادى بنی اسرائیل ، از مهمترین خواسته های موسى (ع) از فرعونیان

لنؤمنن لك و لنرسلن معك بنى إسرائيل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 135 - 8

8_ فرعونیان ، على رغم پیمان مؤکدشان با موسى (ع) (تصدیق رسالت او و آزادسازی بنی اسرائیل پس از برطرف شدن عذاب) ، حتى لحظه ای به وی ایمان نیاوردند و بنی اسرائیل را آزاد نکردند .

فلما كشفنا عنهم الرجز . . . إذا هم ينكثون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ فرعونیان به دلیل شکستن پیمانشان با موسی (ع) (ایمان به وی و آزادسازی بنی اسرائیل) سزاوار انتقام الهی و غرق شدن در دریا گشتند .

إذا هم ینکثون. فاننقمنا منهم

تقریب جمله «فاننقمنا» بر جمله «إذا هم ینکثون» به وسیله حرف «فاء» می رساند که پیمان شکنی فرعونیان در انتقام الهی از آنان دخیل بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 141 - 12، 11، 4، 3

3_ نجات از سیطره فرعونیان و عذاب های ایشان ، خاطره ای برای بنی اسرائیل و شایسته همواره به یاد داشتن

ص: 129

و إذ أنجینکم من ءال فرعون یسومونکم سوء العذاب

«إذ» مفعولٌ به برای فعل مقدر «اذکروا» است.

4_ موسی (ع) با تکیه بر لطف خداوند به بنی اسرائیل در نجات بخشی آنان از شکنجه فرعونیان، لزوم پرستش خدای یگانه و پرهیز از گرایش به شرک را به آنان گوشزد کرد.

قال أغیر الله أبغیکم إلهاً . . . و إذ أنجینکم من ءال فرعون

برداشت فوق بر این اساس است که مفاهیم ذکر شده در آیه مورد بحث برگرفته از سخنان موسی باشد و مخاطبان اصلی آن همان مردمی باشند که پس از عبور از دریا به بت پرستی گرایش پیدا کردند.

11_ خداوند با رهاسازی بنی اسرائیل عصر موسی از شکنجه های سخت فرعون، آنان را مورد آزمایشی سنگین قرار داد.

و إذ أنجینکم . . . و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

برداشت فوق مبتنی بر این است که «بلاء» به معنای آزمون و «ذلکم» اشاره به رهایی از عذاب باشد.

12_ نجات از شکنجه فرعونیان، از نعمت های بزرگ خداوند برای بنی اسرائیل

و إذ أنجینکم . . . و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

در برداشت فوق «بلاء» به معنای نعمت و «ذلکم» اشاره به رهاسازی از عذاب _ که از «أنجیناکم» استفاده می شود _ گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 87 - 10

10_ خداوند به موسی (ع) فرمان داد تا رهایی بنی اسرائیل از چنگال فرعون را به آنان بشارت دهد.

و نجانا برحمتک من القوم الکفرین . . . و بشر المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 90 - 1

1_ خداوند، بنی اسرائیل را در حالی که در معرض هجوم فرعون و سپاهیان قرار داشتند، از دریا عبور داد.

و جوزنا بنی إسرئیل البحر فأتبعهم فرعون و جنوده بغياً و عدواً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 6 - 5,7,9,18

5- موسی (ع) از قومش درخواست کرد که همواره به خاطر داشته باشند که خداوند عامل رهایی آنان از شکنجه و کشتار فرعونیان بود .

إذ قال موسى لقومه اذكروا نعمه الله عليكم إذ أنجـكم من آل فرعون

7- نجات از نظام اجتماعی ظالمانه ، نعمتی الهی و شایسته به خاطر سپردن است .

اذكروا نعمه الله عليكم إذ أنجـكم من آل فرعون يسومونكم

9- اطرافیان و خاندان فرعون ، مردمی ظالم و شکنجه گر بودند .

إذ أنجـكم من آل فرعون يسومونكم سوء العذاب

18- آزمایش بندگان ، جلوه ربوبیت الهی نسبت به آنان است .

و في ذلكم بلاء من ربكم عظيم

ص: 130

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 7 - 7

7- رهایی بنی اسرائیل از ظلم و ستم فرعونیان ، نعمتی بزرگ برای آنان و شایسته شکرگزاری

إِذْ أَنْجَىٰ كَمٍ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ . . . وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شِئْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ

عبارت «إِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ» ادامه کلام موسی(ع) است که نجات بنی اسرائیل از چنگال فرعونیان را به آنان یادآوری کرد. با این کلام، موسی(ع) به طور تلویحی به بنی اسرائیل متذکر شده که نجات آنان، نعمت خدادادی و مستلزم شکرگزاری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 47 - 4

4 - نجات بنی اسرائیل از شکنجه و آزار فرعونیان و بیرون آوردن آنان از محدوده حکومت فرعون ، از اهداف مهم رسالت موسی و هارون (ع) بود .

فَقُولَا إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا تَعَذِّبْهُمْ

«فا» در «فأرسل» تفریع بر «إنا رسولاً ربك» است و می رساند که کوچ دادن بنی اسرائیل، از رسالت های الهی موسی و هارون(ع) بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 80 - 9، 7، 2

2 - خداوند ، بنی اسرائیل را از خطر فرعون رهانید و آنان را از اسارت او نجات داد .

فَأْتَبِعْهُمْ فِرْعَوْنَ . . . يٰۤ-بَنِي إِسْرَائِيلَ قَدْ أَنْجَيْنَا كَمٍ مِنْ عَدُوِّكُمْ

7 - نزول «مَنْ و سلوی» بر بنی اسرائیل ، پس از نجات آنان از چنگال فرعون و استقرار آنها در بیابان بوده است .

قَدْ أَنْجَيْنَا كَمٍ . . . وَعَدْنَا كَمٍ . . . وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّٰ وَالسَّلْوٰ

نزول «مَنْ و سلوی»، نشان عاری بودن منطقه از مواد غذایی متداول و بیابانی بودن محیط استقرار آنها است.

9 - نجات بنی اسرائیل از فرعونیان و دعوت آنان به کوه طور برای مناجات و فرو فرستادن مَنْ و سلوی بر آنان ، از نعمت های خداوند بر

بنی اسرائیل در زمان موسی (ع)

يٰۤ-بَنِي إِسْرَائِيلَ قَدْ أَنْجَيْنَا كَمٍ . . . وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّٰ وَالسَّلْوٰ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 17 - 2

2 - موسی و هارون (ع) ، مأمور هجرت از سرزمین مصر به همراه بنی اسرائیل

أن أرسل معنا بنی إسرئیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 63 - 3

3 - شکافته شدن دریا با ضربت عصای موسی و باز شدن راه نجات برای بنی اسرائیل

أن اضرب بعصاک البحر فانقلب

«انقلاب» (مصدر «انقلب») به معنای شکافته شدن است.

ص: 131

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 6 - 2

2 - بیرون آوردن بنی اسرائیل از محرومیت و فقر و قرار دادن امکانات دنیوی (سرزمین مستقل، قدرت و مکتب) در اختیار آنان، نمودی دیگر از امتنان الهی بر آنها

و نرید أن نمنّ . . . و نمکن لهم فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 115 - 1

1 - موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان، به عنایت خداوند از اندوه بزرگ نجات یافتند.

و نَجِّینَ هَما و قومهما من الکرب العظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 18 - 4

4- آزادسازی بنی اسرائیل و ترک بهره کشی ظالمانه از آنان، یکی از محورهای آزمایش الهی برای فرعونیان

و لقد فتنّا قبلهم قوم فرعون . . . أن أدّوا إلیّ عباد الله

از ارتباط «أن أدّوا» با «و لقد فتنّا»، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 24 - 3

3- اطمینان بخشی خداوند به موسی (ع) و بنی اسرائیل، در به سلامت عبور کردن آنان از دریا و غرق شدن فرعونیان

و اترک البحر رهوّا إنّهم جند مغرقون

هر چند عبارت «واترک . . .» معنای فرمان را در خود نهفته دارد؛ اما قرین شدن «رهوّا» می نمایاند که خداوند با بیان این صفت، در صدد اطمینان بخشی و ایجاد آرامش در روح موسی (ع) و اطرافیان آن حضرت بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- بیان هلاکت فرعونیان و نجات بنی اسرائیل از سوی خداوند، پیامدار تهدید برای مشرکان و نویدی برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

و لقد نجینا بنی اسرائیل . . . بلِؤا مبین

با توجه به این که آیات گذشته، در زمینه رویارویی مشرکان و مؤمنان بود؛ طرح سرگذشت فرعونیان و بنی اسرائیل، پیامدار مطلب یاد شده است.

300- نجات بنی اسرائیل از گرما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 160 - 17

ص: 132

17_ خداوند با سایه گستر ساختن ابرها بر قوم موسی آنان را از تابش سوزان خورشید رهایی بخشید .

و ظللنا عليهم الغمم

«غمامه» به معنای ابر و جمع آن غمام است. (لسان العرب). برخی از اهل لغت برآنند که غمام به معنای ابر سفید است. «تظلیل» (مصدر ظللنا) به معنای سایه قرار دادن است.

301- نجات پاکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 14 - 1

1 - انسان های پاک ، درست کار و تلاش کننده در مسیر رشد و کمال ، اهل نجات اند و به هدف اصلی دست یافته ، همواره در خوبی خواهند ماند .

قد أفلح من تزكى

«فلاح»؛ یعنی، ظفر یافتن و دستیابی به مقصود (مفردات راغب) و نیز به معنای «فوز»، «نجات» و «باقی ماندن در خیرات» است (قاموس). فعل «تزکی» از باب تفعّل است و بر تکلف (تلاش برای تزکیه) دلالت دارد. این فعل از مشتقات «زکاء» یا «زکاه» است. «زکاه»؛ یعنی، درستی و درستکاری (مصباح) و به دست آوردن چیزی که مایه پاکی شود (مفردات) و «زکاه»؛ یعنی، پاکی، رشد و نمو، برکت و ممدوح بودن. (نهایه ابن اثیر)

302- نجات پسر نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 46 - 7,9,10

7_ نوح (ع) به حکیمانه نبودن نجات فرزند فسادپیشه اش ، از حادثه طوفان آگاه نبود .

فلاتسئلن ما لیس لك به علم

9_ خداوند ، نوح (ع) را از درخواست نجات فرزندش ، برحذر داشت .

فلاتسئلن ما لیس لك به علم

چون مفعول دوم «فلاتسئلن» _ یعنی، «ما لیس . . .» _ بدون حرف «عن» آمده است، مقصود از سؤال، درخواست و مطالبه است نه پرسش و جستوجو. بنابراین «فلاتسئلن»؛ یعنی، از من نخواه و درخواست نکن مصداق مورد نظر برای «مالیس . . .» نجات فرزند نوح

می باشد.

10_ نجات فرزند فسادپیشه نوح از حادثه طوفان ، امری خلاف حکمت و مصلحت در نزد خداوند

فلاتسلن ما لیس لک به علم

«به» متعلق به «علم» است و مراد از آن «بمصلحت و حکمت و صوابه» می باشد. بنابراین «فلاتسلن ما لیس...»؛ یعنی ، درخواستی را که نمی دانی درست است و یا مطابق مصلحت و حکمت است ، از من میخواه.

ص: 133

303- نجات پیروان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 11

11_ خداوند ، پیامبران و پیروان ایشان را از عذاب های استیصال نجات می بخشید .

جاءهم نصرنا فنجی من نشاء

«نجی» ماضی مجهول و «من» نایب فاعل آن است. مفعول «نشاء» کلمه ای مانند «نجاته» است که از «نجی» استفاده می شود. بنابراین «فنجی من نشاء»؛ یعنی، پس نجات داده شد آنکه ما نجات یافتش را می خواستیم. از مصداقهای مورد نظر برای «من نشاء» پیامبران و پیروان ایشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 72 - 5

5_ به هنگام نزول عذاب الهی ، تنها همگامان پیامبران اهل نجاتند .

فأنجینهم و الذین معه برحمه منا

304- نجات پیروان شعیب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 89 - 4

4_ خداوند نجاتبخش شعیب (ع) و همگامانش از گرایش به شرک

بعد إذ نجنا الله منها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 5,4

4_ خداوند ، شعیب (ع) و پیروانش را از عذاب نازل شده بر مردم مدین رهایی بخشید .

و لما جاء أمرنا نجینا شعیبًا والذین ءامنوا معه

5_ نجات شعیب (ع) و پیروان او از عذاب استیصال ، جلوه ای از رحمت خداوند بر آنان بود .

نجینا شعبیاً والذین ءامنوا معه برحمه منا

305- نجات پیروان صالح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 7، 6

6_ خداوند، صالح (ع) و پیروانش را از عذاب نازل شده بر قوم ثمود رها کنید و آنان را از ننگ آن عقوبت دور ساخت .

نجینا ص_ لِحًا و الذین ءامنوا معه . . . و من خزی یومئذ

7_ نجات صالح (ع) و پیروانش از عذاب استیصال، جلوه ای از رحمت خداوند بر آنان بود .

نجینا ص_ لِحًا و الذین ءامنوا معه برحمه منا

ص: 134

306- نجات پیروان نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 41 - 6

6_ نجات پیروان نوح از حادثه طوفان ، پرتوی از مغفرت و رحمت الهی بود .

قال اركبوا فيها . . . ان ربي لغفور رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 15 - 6,8

6 - واقعه طوفان و هلاکت قوم نوح و نجات آن حضرت و مؤمنان به وی ، از آن حادثه ، درس عبرتی بزرگ برای انسان ها است .

فأخذهم الطوفان . . . فأنجينه و أصحـب السفينه و جعلنـها آيه للعـلمين

مرجع ضمير «ها» می تواند «سفینه» و یا «واقعه طوفان» باشد. برداشت بالا بنابر احتمال دوم است. گفتنی است، «آیه» به معنای «عبرت» است و نکره آمدن اش، دلالت بر تفخیم می کند.

8 - نجات نوح (ع) و اصحاب کشتی وی و باقی ماندن کشتی ، به عنوان آیه الهی برای مردم ، به دست خداوند بود .

فأنجينه و أصحـب السفينه و جعلنـها آيه للعـلمين

307- نجات پیروان هود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 5,6,10

5_ خداوند ، هود (ع) و پیروانش را ، از عذاب نازل شده بر قوم عاد نجات داد .

و لما جاء أمرنا نجينا هودًا والذين آمنوا معه

6_ نجات هود (ع) و پیروانش از عذاب استیصال ، جلوه ای از رحمت خداوند بر آنان بود .

نجينا هودًا والذين آمنوا معه برحمه منا

«برحمه» متعلق به «نجینا» می باشد.

10_ خداوند ، هود (ع) و پیروان او را ، از گرفتار شدن به عذاب آخرت نجات داد .

و نَجِّينَ هِم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ

بر این اساس که مقصود از «عذاب غلیظ» عذاب اخروی باشد ، ماضی آوردن فعل «نَجِّينَا» اشاره به این نکته دارد که: مؤمنان به هود(ع) پس از نزول عذاب استیصال بر قوم عاد ، همچنان به ایمان خویش پایبند بودند و مستحق عذاب اخروی نشدند.

ص: 135

308- نجات جبرئیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 68 - 12

12 - « قال رسول الله (صلى الله عليه وآله): « ونفخ في الصور فصعق من في السماوات و من في الأرض إلا من شاء الله » قالوا: يا رسول الله من هؤلاء الذين استثنى الله، قال: جبرئيل و ميكائيل و ملك الموت و اسرائيل و حملة العرش . . . »؛

از رسول خدا (صلى الله عليه وآله) روایت شده که فرمود: « و نفخ في الصور .. إلا من شاء الله ». [اصحاب] گفتند: ای رسول خدا! این کسانی که استثنا شده اند چه کسانی هستند؟ فرمود: جبرئیل، میکائیل، ملک الموت، اسرائیل و حاملان عرش هستند...».

309- نجات جهنمیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 128 - 22

22_ سزواران خلود در جهنم ممکن است با مشیت خداوند از آن رهایی یابند.

خلدین فیها إلا ما شاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 107 - 7،8

7_ رهایی جهنمیان از آتش دوزخ، امری ممکن و محتمل است و به مشیت خداوند بستگی دارد.

خ_لدین فیها .. إلا ما شاء ربک

منظور از «ما» ی موصوله در «إلا ما شاء ربک» می تواند زمان و مدت باشد. در این صورت «مستثنی منه» مدت زمانی است که به خلود و دوام توصیف شد. بر این اساس حاصل معنای «خالدین فیها ...» چنین می شود: دوزخیان در آتش برای همیشه ماندگارند، مگر آنکه خداوند همیشه بودن را ملغی کند.

8_ خداوند، برخی از دوزخیان را از آتش دوزخ رهایی می بخشد و از عذاب نجات می دهد.

خ_لدین فیها .. إلا ما شاء ربک

برداشت فوق، بر این اساس است که مراد از «ما» در «إلا ما شاء ربک» افراد و اشخاص باشد. بر این مبنا «مستثنی منه» ضمیر مستتر در «خالدین» می باشد و حاصل معنای «خالدین فیها ...» چنین خواهد بود: دوزخیان در آتش مخلد هستند، مگر افرادی را که خداوند

بخواهد که در آن جا خالد نباشند. وصف «فعال لما یزید» به این نکته اشاره دارد که خداوند با اعمال مشیت خویش، برخی دوزخیان را رهایی خواهد بخشید.

310- نجات حاملان عرش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 68 - 12

12 - « قال رسول الله (صلى الله عليه وآله) : « ونفخ في الصور فصعق من في السماوات و من في الأرض إلا من شاء الله » قالوا : يا رسول الله من هؤلاء الذين استثنى الله ، قال : جبرئيل و ميكائيل و ملك الموت و اسرائيل و حملة العرش . . . » ;

از رسول خدا (صلى الله عليه وآله) روایت شده که فرمود: « و نفخ في الصور .. إلا من شاء الله ». [اصحاب] گفتند: ای رسول خدا! این کسانی

ص: 136

که استثنا شده اند چه کسانی هستند؟ فرمود: جبرئیل، میکائیل، ملک الموت، اسرائیل و حاملان عرش هستند...».

311- نجات خانواده لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 13, 26, 27

13_ نجات لوط (ع) و خانواده اش در گرو خروج آنان از دیار قوم لوط بود .

فأسر بأهلك بقطع من الليل

26_ « عن أبي جعفر (ع) : . . . « فلما جاء آل لوط المرسلون . . . قالوا : . . . « فأسر بأهلك » يا لوط إذا مضى لك من يومك هـ ذا سبعة أيام و لياليها « بقطع من الليل » إذا مضى نصف الليل . . . ;

از امام باقر (ع) روایت شده است: . . . هنگامی که فرشتگان خدا به سوی خاندان لوط آمدند . . . گفتند: . . . ای لوط! از این تاریخ پس از گذشت هفت شبانه روز نیمه شب خانواده خود را از این سرزمین بیرون ببر . . .».

27_ « عن أبي جعفر (ع) : . . . إن الله تعالى لما أراد عذابهم (قوم لوط) . . . بعث إليهم ملائكة . . . وقالوا للوط : أسر بأهلك من هـ ذه القرية الليلة . . . فلما إتصف الليل سار لوط ببناته . . . ;

از امام باقر روایت شده است: . . . هنگامی که خداوند اراده کرد قوم لوط را عذاب کند، فرشتگانی را به سوی آنان فرستاد . . . آنان به لوط گفتند: امشب خانواده خود را از این آبادی بیرون ببر . . . چون شب به نیمه رسید، لوط دختران خود را از آبادی بیرون برد . . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 59 - 2

2- مأموران الهی ، خاندان لوط (ع) را از عذاب نازل شده بر قوم وی نجات دادند .

إنَّا أرسلنا إلى قوم مجرمين . إلاء آل لوط إنا لمنجّوهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 65 - 1

1- فرشتگان ، از حضرت لوط (ع) خواستار خارج ساختن خاندانش از شهر در پاسی از شب ، جهت نجات از عذاب الهی شدند .

فأسر بأهلك بقطع من الليل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 170 - 1

1 - استجابت دعای لوط (ع) مبنی بر نجات خود و کسان خود، از شر قوم زشتکارش از سوی پروردگار

ربّ نجّی و أهلی ممّا یعملون . فنجّینَه و أهله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 171 - 1,4

ص: 137

1 - نجات همه خانواده لوط از عذاب الهی ، به جز همسر پیر او

فَنجَيْنَهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَيْبِ

«عجوز» به معنای پیر زن و «عجوزاً» مستثنی از «أهله» است. «غبور» (مصدر «غابرین») نیز به معنای باقی ماندن است. بنابراین، «غابری» به کسی گفته می شود که همراهانش بروند و او باقی بماند.

4 - نجات لوط (ع) و اهلش از عذاب الهی ، در گرو خروج آنان از شهر

فَنجَيْنَهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ . إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَيْبِ

از واژه «الغابرین» استفاده می شود که بر جای ماندگان در شهر، گرفتار عذاب شدند و بیرون روندگان از شهر نجات یافتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 174 - 2

1 - نجات لوط (ع) و خاندانش - به جز همسر وی - و هلاکت قوم زشت کردارش ، آیتی بزرگ و عبرت آموز برای دیگران

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً

«ذلک» به جریان نجات لوط(ع) و کسان وی و نیز هلاکت قوم فساد پیشه اش اشاره دارد. «آیه» در این جا معادل «عبره» است و نکره آمدن آن برای بیان عظمت واقعه و درسی می باشد که در آن نهفته است.

2 - هلاکت قوم فساد پیشه لوط و نجات وی و خاندانش - به جز همسر وی - نمودی از سنت مستمر الهی در یاری رسانی به حق و سرکوب باطل

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً

نشانه و مایه عبرت بودن سرگذشت قوم لوط، در صورتی است که درباره دیگر امت ها قابل تکرار باشد و به تعبیر دیگر، سنتی مستمر به شمار آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 57 - 1

1 - نجات لوط (ع) و خانواده اش - به جز همسر وی - از عذاب نازل شده بر قوم لوط

فَأُنجِيْنَهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 134 - 1

1 - لوط (ع) و خاندان او، از عذاب نازل شده بر قوم شان نجات یافتند .

إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 34 - 3

3 - هلاکت تمامی قوم لوط با عذاب الهی؛ به جز شخص لوط (ع) و خاندان او

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 35 - 1

ص: 138

1 - نجات لوط (ع) و خاندان آن حضرت از مهلکه عذاب، نعمت و امتنان الهی بر ایشان

نَجِّينَ هُمْ .. نعمة من عندنا

312- نجات خانواده لوط (ع) از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 32 - 5

5 - ملائکه مأمور عذاب قوم لوط، به ابراهیم (ع) اطمینان دادند که لوط (ع) و اهل اش را، حتماً از عذاب نجات خواهند داد.

قالوا نحن أعلم بمن فيها لننجيها وأهله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 33 - 14

14 - فرشتگان مأمور عذاب قوم لوط، به لوط (ع) اعلام کردند که او و خانواده اش، به جز همسرش را، از عذاب نجات خواهند داد.

إنا منجوك وأهلك إلا امرأتك

313- نجات خانواده نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 40 - 11، 13

11_ نوح (ع) از ناحیه خداوند به نجات خانواده خویش و سوار کردن آنان به کشتی موظف شد.

قلنا احمل فيها .. أهلک

کلمه «أهل» در «أهلک» عطف بر «زوجین» و در حقیقت مفعول برای «احمل» است.

13_ خداوند، نوح (ع) را از سوار کردن کفرپیشگان خانواده اش بر کشتی نجات، منع کرد.

احمل فيها .. أهلک إلا من سبق علیه القول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 46 - 13

13_ اعمال صالح خانواده نوح (پرستش خدا و . . .) مایه نجات آنان از حادثه طوفان بود نه انتسابشان به حضرت نوح (ع) .

إنه لیس من أهلك إنه عمل غیر صـلح

تصریح خداوند به این که «هلاکت فرزند نوح به خاطر اعمال ناصالحش بوده است» ، اشاره به این معنا دارد که: نجات دیگر اعضای خانواده نوح ، به خاطر انتسابشان به آن حضرت نبوده؛ بلکه منزه بودنشان از اعمال ناشایست ، مایه نجاتشان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 139

7- خداوند، نوح (ع) و خاندانش را از غم شدید و اندوه بزرگ ناشی از انجام رسالت خویش نجات داد.

فنجینَه و أهله من الكرب العظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 76 - 1,2

1 - نوح (ع) و خاندانش، به عنایت خداوند از اندوه بزرگ نجات یافتند.

و ننجینَه و أهله من الكرب العظيم

2 - نوح (ع) و خاندانش، به لطف الهی از عذاب طوفان نجات یافتند.

و ننجینَه و أهله من الكرب العظيم

مقصود از «اندوه بزرگ» یا طوفان است و یا اذیت و آزار مردم کافر. برداشت یاد شده مبتنی بر دیدگاه نخست است.

314- نجات خویشاوندان لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 83 - 2

2_ خداوند با خارج ساختن لوط و بستگان قومش از دیارشان، وی را از عذاب مقدر شده برای قوم لوط نجات بخشید.

فانجینه و أهله

چون جمله «فانجینه» در مقابل جمله «کانت من الغبرین» (همسر لوط در زمره باقی ماندگان بود) قرار گرفته است، معلوم می شود نجات از عذاب قوم لوط در گرو خارج شدن از شهر و دیار آنان بوده است. بنابراین «فانجینه» یعنی: فانجینه باخراجنا اياه من بینهم.

315- نجات در سحرگاه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 34 - 4

4 - نجات یافتن خاندان لوط، از سرنوشت هلاکت بار قومشان به هنگام سحر

316- نجات رهبران شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 39 - 3

3_ پیروان شرک و کفر برای رهایی از عذاب مضاعف هیچ مزیتی بر سران خویش ندارند.

فما كان لكم علينا من فضل

ص: 140

317- نجات رهبران کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 39 - 3

3 - پیروان شرک و کفر برای رهایی از عذاب مضاعف هیچ مزیتی بر سران خویش ندارند.

فما كان لكم علينا من فضل

318- نجات زکات دهندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 14 - 3

3 - کسانی که انفاق کرده و زکات مال خود را ادا کنند ، انسان هایی صالح و نجات یافته اند .

قد أفلح من تزكى

برخی از لغت دانان، فعل «تزکی» را به معنای «تصدق» می دانند. (لسان العرب)

319- نجات ساقی پادشاه مصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 45 - 1

1_ یکی از دو هم بند زندانی یوسف (ع) ، از مرگ و زندان نجات پیدا کرد و به دربار راه یافت و دیگری به اعدام محکوم شد .

وقال الذی نجا منهما

320- نجات شاکران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 35 - 4

4 - سنت الهی بر اعطای پاداش عالی ، به شکرگزاران و نجات ایشان از عذاب های فراگیر

کذلک نجزی من شکر

321- نجات شعیب (ع)

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

ص: 141

4_ خداوند نجاتبخش شعیب (ع) و همگامانش از گرایش به شرک

بعد إذ نجنا الله منها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 4,5

4_ خداوند، شعیب (ع) و پیروانش را از عذاب نازل شده بر مردم مدین رهایی بخشید .

ولما جاء أمرنا نجينا شعيبًا والذين آمنوا معه

5_ نجات شعیب (ع) و پیروان او از عذاب استیصال، جلوه ای از رحمت خداوند بر آنان بود .

نجينا شعيبًا والذين آمنوا معه برحمة منا

322- نجات صالح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 6,7

6_ خداوند، صالح (ع) و پیروانش را از عذاب نازل شده بر قوم ثمود رهایی داد و آنان را از ننگ آن عقوبت دور ساخت .

نجينا صـلحًا والذين آمنوا معه . . . و من خزي يومئذ

7_ نجات صالح (ع) و پیروانش از عذاب استیصال، جلوه ای از رحمت خداوند بر آنان بود .

نجينا صـلحًا والذين آمنوا معه برحمة منا

323- نجات صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 8

8_ خداوند، پیش از نازل کردن عذاب استیصال، مؤمنان و صالحان را از مهلکه خارج می سازد تا عذاب دامنگیر آنان نشود . *

ولما جاءنا أمرنا نجينا هودًا والذين آمنوا معه

12_ خداوند ، تقواییشان و درستکاران را از عذاب های استیصال نجات می بخشد .

فنجی من نشاء

از مصادیق مورد نظر برای «من نشاء» علاوه بر پیامبران ، تقواییشان و درستکاران است. آیه قبل (أفلم یسیروا ... و لدار الآخره خیر للذین اتقوا) و ذیل آیه مورد بحث (ولایردّ بأسنا عن القوم المجرمین) قرینه بر این معناست.

ص: 142

324- نجات عدالتخواهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 135 - 10

10- تنها پیروان راه اعتدال و هدایت یافتگان به حقیقت، از عذاب رهایی خواهند یافت.

و لو آتاهم بعباد... فستعلمون من أصحاب الصراط السوي و من اهتدى

325- نجات عزرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 68 - 12

12 - « قال رسول الله (صلى الله عليه وآله): « و نفخ في الصور فصعق من في السماوات و من في الأرض إلا من شاء الله » قالوا: يا رسول الله من هؤلاء الذين استثنى الله، قال: جبرئيل و ميكائيل و ملك الموت و اسرائيل و حملة العرش... »;

از رسول خدا (صلى الله عليه وآله) روایت شده که فرمود: « و نفخ في الصور.. إلا من شاء الله ». [اصحاب] گفتند: ای رسول خدا! این کسانی که استثنا شده اند چه کسانی هستند؟ فرمود: جبرئیل، میکائیل، ملک الموت، اسرائیل و حاملان عرش هستند...».

326- نجات عیسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 55 - 4, 7, 3, 2, 1

1_ توفی (نجات)، عروج، تطهیر حضرت عیسی (ع) و غلبه پیروان آن حضرت بر دشمنان، مکر خداوند در برابر مکر کافران

و مکروا و مکر الله... اذ قال الله يا عيسى ائتني متوفيك... فوق الذين كفروا

بنابراینکه «اذ»، متعلق به «مکر الله» باشد، یعنی مکر خداوند هنگام بوده که عیسی را بسوی خویش عروج داد و...».

2_ بشارت خداوند به عیسی (ع) بر نجات آن حضرت از مکر کافران

فلما احس عيسى منهم الكفر... و مکروا و مکر الله... اذ قال الله يا عيسى انّ

3_ خاطره نجات حضرت عیسی (ع) از دست کافران، سرگذشتی شایسته تذکر برای پیامبر (صلى الله عليه وآله) و مؤمنان

اذ قال الله يا عيسى ائتني متوفيك

بنابراینکه «اذ»، مفعول به برای «اذکر» یا «اذکروا» که در تقدیر است، باشد.

4_ نجات و تطهیر حضرت عیسی (ع)، توسط خداوند

اتی متوفیک... و مطهرک

7_ خداوند، حضرت عیسی (ع) را از جامعه آلوده به کفر، نجات داد.

ورافعک الی و مطهرک من الذین کفروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 158 - 3

3_ نجات حضرت مسیح (ع) از توطئه قتل، با معراج وی به سوی خدا

ص: 143

و ما قتلوه و ما صلبوه . . . بل رفعه الله إليه

327- نجات فرزندان نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 41 - 2

2- سوار شدن فرزندان نوح (ع) و همراهان مؤمن او بر کشتی و نجات آنان از غرق شدن ، از آیات و نشانه های قدرت و تدبیر خداوند است .

و آیه لهم انا حملنا ذریتهم فی الفلک المشحون

برداشت یاد شده بر این اساس استوار است که ضمیر «لهم» و «ذریّتهم» به «عباد» بازگردد (البته به اعتبار این که عباد از بشر می باشند). و نیز مقصود از «فلک مشحون» کشتی حضرت نوح(ع) باشد که در آیه 119 سوره «شعراء» به همین تعبیر آمده است (فأنجیناه و من معه فی الفلک المشحون). بر این اساس معنای آیه چنین می شود: «آیه لهم انا حملنا ذریات البشر فی سفینه نوح».

328- نجات قریش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قریش - 106 - 4 - 1

1 - خداوند ، قریش را از گرسنگی رهانید و مواد غذایی آنان را تأمین کرد .

الذی أطعمهم من جوع

حرف «من» یا تعلیلی است و یا بدلی؛ یعنی، به دلیل گرسنگی یا به جای آن. در هر دو صورت، بیانگر وجود زمینه گرسنگی در قریش است؛ به گونه ای که اگر خداوند آنان را اطعام نمی کرد، راهی دیگر نداشتند.

329- نجات کافران از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 51 - 3

3 _ گرفتار نشدن کفرپیشگان به عذاب الهی ، ستمی است از جانب خدا بر بندگان مؤمن

ذلک بما قدمت أیدیکم و أن الله لیس بظلم للعبيد

برداشت فوق مبتنی بر این است که «أَنْ اللَّهُ . . .» عطف بر «ما قدمت» و بیانگر علتی دیگر برای گرفتار سازی کافران به عذاب حریق باشد. بر این اساس مفهوم آیه چنین می شود: اگر خدا کفرپیشگان را عذاب نکند ستم کرده است. و چون عذاب نکردن آنان ستمی به خود آنان محسوب نمی شود، باید گفت این ستم نسبت به بندگان مؤمن است.

ص: 144

330- نجات کافران پیرو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 39 - 3

3_ پیروان شرک و کفر برای رهایی از عذاب مضاعف هیچ مزیتی بر سران خویش ندارند.

فما كان لكم علينا من فضل

331- نجات کودک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 6

6_ نجات کودکان از محیط کفر و شرک ، از وظایف مؤمنان

والولدان .. الظالم اهلها

332- نجات گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 96 - 15

15 - عمر گناهکاران ، هر چند طولانی باشد ، موجب نجاتشان از عذاب الهی نخواهد شد .

بما قدمت أيديهم .. و ما هو بمزحزحه من العذاب أن يعمر

333- نجات لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 13

13_ نجات لوط (ع) و خانواده اش در گرو خروج آنان از دیار قوم لوط بود .

فأسر بأهلك بقطع من اليل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- لوط (ع)، مأموریت یافت که هم زمان با خارج ساختن خاندانش از شهر، خود نیز در پی آنان حرکت کند.

فأسر بأهلك... و اتبع أدبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 71 - 1

1- حضرت ابراهیم و لوط (ع)، از نیرنگ ها و دسیسه های قوم خود، به اراده الهی نجات یافتند.

ص: 145

و أرادوا به كيداً . . . و نَجِّينَه و لوطًا إلى الأرض التي بـرَكنا فيها

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - انبياء - 21 - 74 - 5

5- خداوند ، حضرت لوط (ع) را از شر قوم پلید ، ناپاک و زشتکارش نجات داد .

و نَجِّينَه من القرية التي كانت تعمل الخبث

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - شعراء - 26 - 170 - 1

1 - استجابت دعای لوط (ع) مبنی بر نجات خود و کسان خود ، از شر قوم زشتکارش از سوی پروردگار

ربّ نجّی و أهلی ممّا يعملون . فنَجِّينَه و أهله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - شعراء - 26 - 171 - 4

4- نجات لوط (ع) و اهلش از عذاب الهی ، در گرو خروج آنان از شهر

فنَجِّينَه و أهله أجمعين . إلاّ عجوزًا فی الغـبرین

از واژه «الغابرين» استفاده می شود که بر جای ماندگان در شهر، گرفتار عذاب شدند و بیرون روندگان از شهر نجات یافتند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - شعراء - 26 - 174 - 1,2

1 - نجات لوط (ع) و خاندانش _ به جز همسر وی _ و هلاکت قوم زشت کردارش ، آیتی بزرگ و عبرت آموز برای دیگران

إنّ فی ذلك لآیه

«ذلک» به جریان نجات لوط(ع) و کسان وی و نیز هلاکت قوم فساد پیشه اش اشاره دارد. «آیه» در این جا معادل «عبره» است و نکره آمدن آن برای بیان عظمت واقعه و درسی می باشد که در آن نهفته است.

2 - هلاکت قوم فساد پیشه لوط و نجات وی و خاندانش _ به جز همسر وی _ نمودی از سنت مستمر الهی در یاری رسانی به حق و

سرکوب باطل

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً

نشانه و مایه عبرت بودن سرگذشت قوم لوط، در صورتی است که درباره دیگر امت ها قابل تکرار باشد و به تعبیر دیگر، سنتی مستمر به شمار آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 57 - 1

1 - نجات لوط (ع) و خانواده اش - به جز همسر وی - از عذاب نازل شده بر قوم لوط

فَأُنجِيهِمْ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 134 - 1

ص: 146

1- لوط (ع) و خاندان او، از عذاب نازل شده بر قوم شان نجات یافتند .

إذ نجّينَه و أهله أجمعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 135 - 7

7- نجات لوط (ع) و مؤمنان، از عذاب الهی، با خروج از شهر انجام پذیرفت .

إلاَّ عَجُوزًا فِی الْغَیْبِ

از آمدن تعبیر «غابین» (بازماندگان) درباره همسر کافر و هلاک شده همسر لوط، برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 34 - 3

3- هلاکت تمامی قوم لوط با عذاب الهی؛ به جز شخص لوط (ع) و خاندان او

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 35 - 1

1- نجات لوط (ع) و خاندان آن حضرت از مهلکه عذاب، نعمت و امتنان الهی بر ایشان

نَجِّينَ هُمْ... نَعْمَةٌ مِّنْ عِنْدِنَا

334- نجات لوط (ع) از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 32 - 5

5- ملائکه مأمور عذاب قوم لوط، به ابراهیم (ع) اطمینان دادند که لوط (ع) و اهل اش را، حتماً از عذاب نجات خواهند داد .

قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَن لَّنُنَجِّيَنَّهُ وَ أَهْلَهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - فرشتگان مأمور عذاب قوم لوط ، به لوط (ع) اعلام کردند که او و خانواده اش ، به جز همسرش را ، از عذاب نجات خواهند داد .

إِنَّا مَنجُوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا امْرَأَتَكَ

335- نجات متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 147

12_ خداوند ، تقوایبشگان و درستکاران را از عذاب های استیصال نجات می بخشد .

فنجی من نشاء

از مصادیق مورد نظر برای «من نشاء» علاوه بر پیامبران ، تقوایبشگان و درستکاران است. آیه قبل (أفلم یسیروا ... و لدار الآخره خیر للذین اتقوا) و ذیل آیه مورد بحث (و لایردّ بأسنا عن القوم المجرمین) قرینه بر این معناست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 72 - 1

1- خداوند ، درپی ورود همگان به دوزخ ، تقوایبشگان را از آن نجات می دهد .

وإن منکم إلاّ واردھا .. ثمّ ننجی الذین اتقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 61 - 1

1 - خداوند ، نجات بخش تقوایبشگان از عذاب قیامت

ألیس فی جهنّم مثوی للمتکبّرن . و ینجی اللّٰه الذین اتقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 4

4- نجات مؤمنان تقوایبشه از عذاب استیصال ، سنت الهی است .

و ننجینا الذین ءامنوا و کانوا یتّقون

بنابر این که آیه مربوط به هر دو گروه (عاد و ثمود) باشد، می توان به نوعی سنت بودن نجات مؤمنان را استفاده کرد.

336- نجات محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 40 - 19، 10، 5

5_ موفقیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در خروج از مکه و خلاصی از توطئه کافران ، مرهون نصرت خاص خداوند بود .

نصره الله إذ أخرجه الذين كفروا

10_ اعتماد و اطمینان پیامبر (صلی الله علیه و آله) به نصرت الهی نسبت به او و فرد همراهش (ابوبکر) در خلاصی از توطئه کافران مکه

لاتحزن إن الله معنا

19_ رهایی پیامبر (صلی الله علیه و آله) از توطئه کافران مکه و اعتلای کلمه الله ، جلوه عزّت (شکست ناپذیری) و حکمت خدا

فقد نصره الله إذ أخرجه .. کلمه الله هی العلیا و الله عزیز حکیم

337- نجات مخلصین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 148

1 - بندگان مخلص خدا (بندگان خالص و برگزیده خدا)، تنها گروه نجات یافته از میان اقوام عذاب شده پیشین

فانظر كيف كان عـقبه المنذرين . إلاّ عباد الله المخلصين

طبق نظر بیشتر مفسران، مقصود و معنای «مخلصین» (خالص شدگان) این است: «الذین أخلصهم الله لنفسه و ولايته؛ کسانی که خداوند آنان را برگزیده و در اختیار خود گرفته و مطیع فرمان خویش ساخته است».

338- نجات مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 19، 12، 4، 3، 2

2_ و جوب جنگ و مبارزه برای رهایی مستضعفان

و ما لكم لا تقاتلون في سبيل الله و المستضعفين

مراد از جنگ در راه مستضعفان _ به قرینه ادامه آیه _ جنگیدن برای رهایی آنان از چنگال ستمگران است. در برداشت فوق، «المستضعفين» عطف بر «الله» گرفته شده است.

3_ متخلفان از جهاد در راه خدا و رهایی مستضعفان، مورد سرزنش و توبیخ خداوند

و ما لكم لا تقاتلون في سبيل الله و المستضعفين

4_ جنگ برای رهایی مستضعفان موحد، از مصادیق جهاد در راه خداست.

و ما لكم لا تقاتلون في سبيل الله و المستضعفين

مراد از راه مستضعفین، رهایی آنان است. بنابراین «المستضعفين» عطف است بر «سبیل الله»؛ و این عطف خاص بر عام می باشد. زیرا آنچه به امر خدا انجام می گیرد، نمی تواند خارج از «سبیل الله» باشد.

12_ رهایی مستضعفان موحد، مجوز جهاد ابتدایی

و ما لكم لا تقاتلون في سبيل الله و المستضعفين .. الذین يقولون ربنا اخرجنا م

19_ ارتش آزادیبخش اسلام، مددی الهی برای رهایی مستضعفان موحد

و ما لكم لا تقاتلون .. و اجعل لنا من لدنك نصيراً

339- نجات مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 7

7 - خداوند ، دستگیر امت اسلامی در مواقع بروز خطر

و لولا فضل الله عليكم . . . لمسكم في ما أفضتم فيه عذاب عظيم

340- نجات مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 149

3- فضل و رحمت الهی و افشای چهره توطئه گران « افک » از سوی خدا، مسلمانان صدر اسلام را از خطر عذابی بزرگ نجات بخشید .

و لولا فضل الله عليكم و رحمته .. لمسنكم في ما افضتم فيه عذاب عظيم

341- نجات مشرکان از هلاکت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 65 - 7

7_ خداوند در عین قدرت بر عذاب و نابودی مشرکان، آنان را از مهلکه ها نجات می دهد.

قل الله ينجيكم ممنها و من كل كرب .. قل هو القادر على أن يبعث عليكم عذابا

342- نجات مشرکان پیرو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- اعراف - 7 - 39 - 3

3_ پیروان شرک و کفر برای رهایی از عذاب مضاعف هیچ مزیتی بر سران خویش ندارند.

فما كان لكم علينا من فضل

343- نجات مصر باستان از قحطی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- یوسف - 12 - 58 - 5

5_ سرزمین مصر بر اثر پیش بینی یوسف (ع) و تدبیر عالمانه او، از عواقب فاجعه آمیز قحطی مصون ماند .

و جاء إخوه يوسف

344- نجات مصلحان اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 116 - 9

9_ خداوند، تنها صالحان ناهی از منکر را از عذاب های نازل شده بر امت های پیشین، نجات داد.

إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّنْ أَنْجَيْنَا مِنْهُمْ

«منهم» قید برای «قلیلاً» است و ضمیر در آن به «القرون» باز می گردد و «من» در «ممن = من مَن» بیانیه است بنابراین «إِلَّا قَلِيلًا...»؛ یعنی، مگر اندکی از جوامع گذشته که در آنها صاحب خردانی ناهی از فساد بودند همانها که نجاتشان

ص: 150

دادیم.

345- نجات مصلحان ایله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 165 - 3

3_ خداوند از میان یهودیان ایله تنها مصلحانِ نهی کننده از منکر را از گرفتار شدن به عذاب رهایی بخشید .

أُنَجِّينَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ

346- نجات معرضان از طغیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 22 - 3

3 - پرهیزکنندگان از طغیان ، گرچه بر جهنم و کمین کنندگان در آن عبور خواهند کرد ؛ ولی گرفتار آن نخواهند شد . *

إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا . لِلطَّغْيَانِ مِآبًا

چنانچه «للطغیان» متعلق به «مآباً» باشد، «مرصاداً» مطلق خواهد بود؛ در این صورت مفاد دو آیه این است که جهنم برای همگان «مرصاد» است؛ ولی «مآب» و بازگشتگاه همه نبوده و تنها طغیان گران گرفتار آن خواهند شد.

347- نجات موحدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 85 - 17

17_ هلاکت اقوام مشرک و فسادگر پیشین و رهایی موحدان آن اقوام از عذاب های دنیوی ، دلیلی روشنگر فراسوی قوم شعیب

قد جاء تکم بینه من ربکم

برخی به قرینه آیات گذشته، برآنند که مراد از «بینه» در آیه مورد بحث سرگذشت اقوامی است که مشرکانشان بر اثر شرکورزی، تکذیب انبیا و ابتلا به فسادهای اجتماعی، به عذاب گرفتار آمدند و موحدان صلاح پیشه از آن عذابها رهایی یافتند.

348- نجات موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - مادر موسی (ع)، پیش از افکندن او به آب، از جانب خداوند، به نجات موسی (ع) به دست یکی از دشمنان آگاه شده بود.

ص: 151

أوحينا.. يأخذه عدو لي و عدو له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 40 - 22, 23, 32

22 - خداوند موسی (ع) را از اندوه و نگرانی بر ارتکاب قتل نفس ، نجات بخشید .

و قتلت نفساً فنجینک من الغم

23 - رهایی موسی (ع) از عواقب و خیم قتل نفس ، نعمتی بزرگ از جانب خداوند بر آن حضرت بود .

و قتلت نفساً فنجینک من الغم

«قتلت» عطف بر «لقد منّا» در آیات قبل است و بازگوکننده منت و نعمت جدیدی پس از یاد نعمت رهایی موسی (ع) از مشکلات دوران ولادت خویش است.

32 - موسی (ع) در پی رهایی از چنگ فرعونیان ، با سختی به مدین رسید و در آن جا چندین سال اقامت گزید .

و فتتک فتوناً فلبثت فی أهل مدین

«فاء» در «فلبثت ..» دلالت دارد که ورود موسی به مدین، بعد از سختی کشیدن او در راه مصر و مدین بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 8 - 1, 3, 7

1 - برگرفته شدن موسی (ع) از آب نیل به وسیله نزدیکان فرعون

فالتقطه ءال فرعون

«إلتقاط» به معنای برگرفتن چیزی از زمین است و «آل» به کسان و نزدیکان شخص گفته می شود.

3 - برگرفتن موسی (ع) از آب به وسیله فرعونیان ، اقدامی ناخواسته علیه خود آنان

فالتقطه ءال فرعون لیکون لهم عدوًا و حزناً

7 - کشتن پسران بنی اسرائیل از سوی و برگرفتن موسی (ع) از آب از سوی دیگر ، نمود خطاپیشگی و نابخردی فرعونیان

یذبح أبناءهم .. فالتقطه ءال فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 9 - 1

1 - انتقال موسی (ع) پس از برگرفته شدن از آب ، به نزد فرعون و همسرش

فالتقطه ءال فرعون . . . و قالت امرأت فرعون قرت عین لی و لک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 11 - 8

8 - خواهر موسی ، شاهد برگرفته شدن برادرش از آب به وسیله کسان فرعون

فبصرت به عن جُنُب

برداشت یاد شده برپایه این احتمال است که «بصرت به. . .» به این معنا باشد که خواهر موسی، از دور دید که فرعونیان او را از آب گرفتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 152

4- پذیرفته شدن تقاضای موسی (ع) از سوی خداوند و تعلق اراده او بر بخشودن خطای موسی (ع) و نجات وی از فرعونیان

قال ربّ . . . فاغفر لی فغفر له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- اقدام شعیب به دلداری موسی (ع) رفع نگرانی و ترس از وی و اعلام نجات یافتنش از شر فرعونیان

قال لاتخف نجوت من القوم الظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان، به عنایت خداوند از اندوه بزرگ نجات یافتند .

و نَجَّینَهما و قومهما من الکرب العظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- اطمینان بخشی خداوند به موسی (ع) و بنی اسرائیل، در به سلامت عبور کردن آنان از دریا و غرق شدن فرعونیان

و اترک البحر رهوًا إنّهم جند مغرقون

هر چند عبارت «واترک . . .» معنای فرمان را در خود نهفته دارد؛ اما قرین شدن «رهوًا» می نمایاند که خداوند با بیان این صفت، در صدد اطمینان بخشی و ایجاد آرامش در روح موسی (ع) و اطرافیان آن حضرت بود.

349- نجات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1_ خداوند، به هنگام نزول عذاب استیصال بر کافران، رسولان خود و مؤمنان را از مهلکه دور کرده و از آسیب پذیری نجات می داد .

فهل ينتظرون إلا مثل أيام الذين خلوا من قبلهم . . . ثم نجى رسلنا و الذين ءامنوا

2_ نجات مؤمنان و آسیب ندیدن از عذاب استیصال ، سنتی است الهی و تخلف ناپذیر .

ثم نجى رسلنا و الذين ءامنوا كذلك حقاً علينا ننج المؤمنین

4_ از حقوق مؤمنان بر خداوند ، نجات آنان از عذاب های دنیوی است .

كذلك حقاً علينا ننج المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 8

ص: 153

8_ خداوند ، پیش از نازل کردن عذاب استیصال ، مؤمنان و صالحان را از مهلکه خارج می سازد تا عذاب دامنگیر آنان نشود . *

و لما جاءنا أمرنا نجينا هودًا والذين آمنوا معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 88 - 8

8- رهایی یونس (ع) از غم و اندوه ، جلوه ای از سنت الهی در نجات مؤمنان

و نجیناه من الغم و كذلك ننجی المؤمنین

اسم اشاره «کذلک»، اشاره به نجات یونس (ع) از غم و اندوه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 28 - 6

6 - حضور مؤمنان در بین کافران و ظالمان ، بلایی سخت و رهایی از آن لطفی بزرگ و الهی

فقل الحمد لله الذى نَجَّنا من القوم الظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 4

4 - نجات مؤمنان تقوایشه از عذاب استیصال ، سنت الهی است .

و نجينا الذين آمنوا و كانوا يتقون

بنابر این که آیه مربوط به هر دو گروه (عاد و ثمود) باشد، می توان به نوعی سنت بودن نجات مؤمنان را استفاده کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 35 - 3

3 - جدا شدن مؤمنان از صف مجرمان و مسرفان پیش از نزول عذاب ، نمودی از قانون مندی نظام کیفری حق

مسومه عند ربك ... فأخرجنا ... من المؤمنین

ممکن است «أخرجنا ..»، نمودی از «مسومه» و مصداقی برای آن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 37 - 3

3 - خطر نزول عذاب الهی بر جامعه کفرپیشه ، پس از تهی شدن آن از مؤمنان

فأخرجنا .. من المؤمنین ... و ترکنا فیها آیه للذین یخافون

350- نجات مؤمنان به نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 119 - 1

ص: 154

1 - استجابت دعای نوح (ع) از سوی خداوند ، درباره عذاب قوم کافر او و نجات همراهان مؤمنش

و نَجِّنِي و من معي . . . فَأُنَجِّينَهُ و من معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 121 - 1

1 - نجات نوح (ع) و پیروانش و هلاکت کفرپیشگان قوم وی ، آیتی بزرگ و عبرت آموز برای دیگران

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً و ما كان أكثرهم مؤمنين

«ذلک» به جریان نجات نوح(ع) و پیروان وی و نیز هلاکت قوم کفرپیشه وی اشاره دارد. «آیه» در این جا مرادف «عبره» می باشد و نکره آمدن آن بیانگر عظمت آن است.

351- نجات مؤمنان قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 72 - 3,4

3_ خداوند ، هود و مؤمنان به وی را از عذاب نازل شده بر قوم عاد ، نجات بخشید .

فَأُنَجِّينَهُ و الذین معه برحمه منا

4_ نجات هود و همراهانش ، جلوه ای از رحمت خاص خداوند

فَأُنَجِّينَهُ و الذین معه برحمه منا

352- نجات مؤمنان قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 135 - 7

7- نجات لوط (ع) و مؤمنان ، از عذاب الهی ، با خروج از شهر انجام پذیرفت .

إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ

از آمدن تعبیر «غابرین» (بازماندگان) درباره همسر کافر و هلاک شده همسر لوط، برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 35 - 1

1 - خارج گشتن مؤمنان به فرمان الهی از میان قوم لوط ، قبل از نزول عذاب

فأخرجنا من كان فيها من المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 36 - 4

4 - « عن أبي جعفر (ع) إن رسول الله سأل جبرئيل كيف كان مهلك قوم لوط؟ فقال إن قوم لوط . . . فلما عتوا عن أمره بعث إليهم ملائكة ليخرجوا من كان في قريتهم من المؤمنين فما وجدوا فيها غير بيت من المسلمين . . . فلما انتصف الليل

ص: 155

سار لوط بیناته . . . ;

از امام باقر(ع) روایت شده که رسول خدا(صلی الله علیه و آله) از جبرئیل درباره نحوه هلاکت قوم لوط سؤال نمود، حضرت فرمود: قوم لوط. . چون از امر پروردگار سرپیچی نمودند، خداوند فرشتگانی را به سوی آنان فرستاد تا هر کس را که در قریه آنان از مؤمنان است خارج کنند. فرشتگان در آن قریه غیر از یک خانواده را_ که اهل ایمان و تسلیم بودند_ نیافتند... چون شب به نیمه رسید، لوط دختران خود را برداشت و از شهر خارج گشت...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 37 - 2

2- فروریختن سنگ های عذاب بر قوم لوط و هلاکت تمامی آنان ، پس از خروج مؤمنان از میان ایشان

لنرسل علیهم حجاره من طین . . و ترکنا فیها آیه للذین یخافون العذاب الالیم

در آیه شریفه اصل نزول سنگ ها بر قوم لوط و نابودی آنان، مفروغ عنه گرفته شده و تعبیر «ترکنا فیها آیه» اشاره به سپری شدن آن مرحله دارد.

353- نجات مؤمنان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 64 - 3

3_ خداوند ، نوح (ع) و همراهانش را به وسیله کشتی از غرق شدن رهایی بخشید .

فکذبوه فانجیناه و الذین معه فی الفلک و أغرقنا الذین کذبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 40 - 17

17_ نوح (ع) موظف به سوارکردن مؤمنان بر کشتی و نجات دادن آنان از طوفان

قلنا احمل فیها . . من ءامن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 11 - 3،2

2 - نجات یافتن عده ای از قوم نوح به وسیله کشتی از هلاکت و غرق شدن

حملن_کم فی الجاریه

3 - ساختن کشتی و نجات یافتن عده ای از قوم نوح به وسیله آن ، با هدایت و تدبیر الهی بود .

حملن_کم فی الجاریه

نسبت داده شدن فعل « حملناکم » به خداوند، گویای مطلب یاد شده است. تصریح به این مطلب در آیات دیگر مؤید آن است (فأوحینا إلیه أن اصنع الفلک بأعیننا ووحینا...). (مؤمنون (23) آیه 27).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 12 - 1

ص: 156

1 - غرق شدن قوم نوح و نجات مؤمنان ، ماجرای درس آموز و پنددهنده

لنجعلها لكم تذكرة

354- نجات مؤمنان مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 91 - 6

6_ هلاکت کافران قوم شعیب و نجات مؤمنان آن قوم ، داوری به حق خداوند در میان آنان

ربنا افتح بیننا و بین قومنا بالحق . . . فأخذتهم الرجفة

355- نجات مهتدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 135 - 10

10- تنها پیروان راه اعتدال و هدایت یافتگان به حقیقت ، از عذاب رهایی خواهند یافت .

و لو آتآ أهلکنهم بعذاب . . . فستعلمون من أصحاب الصرط السوی و من اهتدی

356- نجات میکائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 68 - 12

12 - « قال رسول الله (صلى الله عليه وآله): « ونفخ في الصور فصعق من في السماوات و من في الأرض إلا من شاء الله » قالوا: يا رسول الله من هؤلاء الذين استثنى الله ، قال: جبرئيل و ميكائيل و ملك الموت و اسرائيل و حملة العرش . . . »

از رسول خدا(صلى الله عليه وآله) روایت شده که فرمود: «و نفخ في الصور.. إلا من شاء الله». [اصحاب] گفتند: ای رسول خدا! این کسانی که استثنا شده اند چه کسانی هستند؟ فرمود: جبرئیل، میکائیل، ملک الموت، اسرائیل و حاملان عرش هستند...».

357- نجات ناهیان از منکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 116 - 9

9_ خداوند، تنها صالحان ناهی از منکر را از عذاب های نازل شده بر امت های پیشین، نجات داد .

إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّنْ أَنْجَيْنَا مِنْهُمْ

«منهم» قید برای «قلیلاً» است و ضمیر در آن به «القرون» باز می گردد و «من» در «ممن = مِّنْ مَنْ» بیانیه است بنابراین «إِلَّا قَلِيلًا . . .»؛ یعنی، مگر اندکی از جوامع گذشته که در آنها صاحب خردانی ناهی از فساد بودند همانها که نجاتشان

ص: 157

دادیم.

358- نجات ناهیان از منکر ایله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 165 - 3

3_ خداوند از میان یهودیان ایله تنها مصلحانِ نهی کننده از منکر را از گرفتار شدن به عذاب رهایی بخشید .

أنجینا الذین ینهون عن السوء

359- نجات نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 64 - 3

3_ خداوند ، نوح (ع) و همراهانش را به وسیله کشتی از غرق شدن رهایی بخشید .

فکذبوه فانجینه و الذین معه فی الفلک و أغرقنا الذین کذبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 73 - 3

3_ خداوند ، حضرت نوح (ع) و تمام کسانی را که با او در کشتی بودند ، از غرق شدن نجات داد .

فنجینه و من معه فی الفلک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 76 - 5,7

5- دعای حضرت نوح (ع) برای نجات از دست قومش ، مستجاب شد .

و نوحًا إذ نادى من قبل فاستجبنا له

7- خداوند ، نوح (ع) و خاندانش را از غم شدید و اندوه بزرگ ناشی از انجام رسالت خویش نجات داد .

فنجینـه و أهله من الکرب العظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 77 - 1

1- خداوند ، حضرت نوح (ع) را از گزند تکذیب کنندگان آیات الهی نجات داد و از او کاملاً حمایت کرد .

و نصرنَه من القوم الذین کذبوا ب_ای_تنا

واژه «نصر» هرگاه با «من» متعدی شود، متضمن معنای نجات و خلاصی است (برگرفته از «قاموس المحيط»).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 120 - 1

ص: 158

1 - غرق شدن و هلاکت قوم نوح ، پس از نجات وی و همراهانش

ثم أغرقنا بعد الباقين

«إغراق» (مصدر «أغرقنا») به معنای غرق کردن است. مضاف الیه «بعد» حذف شده و تقدیر آن چنین است: «بعد نجات نوح و من معه». «الباقيين» جمع همراه با «ال» جنس و مفید استغراق می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 121 - 1

1 - نجات نوح (ع) و پیروانش و هلاکت کفرپیشگان قوم وی ، آیتی بزرگ و عبرت آموز برای دیگران

إنّ فی ذلک لآیة و ما کان اکثرهم مؤمنین

«ذلک» به جریان نجات نوح(ع) و پیروان وی و نیز هلاکت قوم کفرپیشه وی اشاره دارد. «آیه» در این جا مرادف «عبره» می باشد و نکره آمدن آن بیانگر عظمت آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 15 - 8, 6, 1

1 - خداوند ، نوح (ع) و اصحاب کشتی او را ، از غرق شدن در طوفان ، نجات داد .

فأخذهم الطوفان .. فأنجینـه و أصحـب السفینه

6 - واقعه طوفان و هلاکت قوم نوح و نجات آن حضرت و مؤمنان به وی ، از آن حادثه ، درس عبرتی بزرگ برای انسان ها است .

فأخذهم الطوفان .. فأنجینـه و أصحـب السفینه و جعلنـها آیه للـعـلمین

مرجع ضمیر «ها» می تواند «سفینه» و یا «واقعه طوفان» باشد. برداشت بالا بنابر احتمال دوم است. گفتنی است، «آیه» به معنای «عبرت» است و نکره آمدن اش، دلالت بر تفخیم می کند.

8 - نجات نوح (ع) و اصحاب کشتی وی و باقی ماندن کشتی ، به عنوان آیه الهی برای مردم ، به دست خداوند بود .

فأنجینـه و أصحـب السفینه و جعلنـها آیه للـعـلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 41 - 2

2 - سوار شدن فرزندان نوح (ع) و همراهان مؤمن او بر کشتی و نجات آنان از غرق شدن ، از آیات و نشانه های قدرت و تدبیر خداوند است .

و آیه لهم انا حملنا ذریتهم فی الفلک المشحون

برداشت یاد شده بر این اساس استوار است که ضمیر «لهم» و «ذریّتهم» به «عباد» بازگردد (البته به اعتبار این که عباد از بشر می باشند). و نیز مقصود از «فلک مشحون» کشتی حضرت نوح(ع) باشد که در آیه 119 سوره «شعراء» به همین تعبیر آمده است (فأنجیناه و من معه فی الفلک المشحون). بر این اساس معنای آیه چنین می شود: «آیه لهم انا حملنا ذریّات البشر فی سفینه نوح».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 76 - 1,2

1 - نوح (ع) و خاندانش ، به عنایت خداوند از اندوه بزرگ نجات یافتند .

ص: 159

و نَجِّينَه و أهله من الكرب العظيم

2- نوح (ع) و خاندانش ، به لطف الهی از عذاب طوفان نجات یافتند .

و نَجِّينَه و أهله من الكرب العظيم

مقصود از «اندوه بزرگ» یا طوفان است و یا اذیت و آزار مردم کافر . برداشت یاد شده مبتنی بر دیدگاه نخست است .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 13 - 3

3- نجات نوح (ع) از طوفان سهمگین عذاب ، به وسیله مشتی تخته و میخ ، نمودی از قدرت خداوند *

و حملنَه علی ذات ألوح و دسر

«لوح» (مفرد «ألواح») به معنای تخته و «دسار» (مفرد «دسر») به معنای میخ است . از این که خداوند ، از کشتی نوح با عنوان «ذات ألواح و دسر» یاد کرده است (به جای «سفینه»)، استفاده می شود که مشتی تخته و میخ _ که به شکل ابتدایی کنار هم قرار گرفته اند _ در صورتی که خداوند بخواهد ، وسیله نجات بندگان او از بحرانی ترین شرایط می شود .

360- نجات هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 115 - 1

1- موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان ، به عنایت خداوند از اندوه بزرگ نجات یافتند .

و نَجِّينَه هما و قومهما من الكرب العظيم

361- نجات همبند یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 41 - 5

5- یوسف (ع) ، آزادی یکی از دو هم بند خویش و به دار کشیده شدن دیگری را ، سرنوشتی حتمی و غیر قابل تغییر دانسته و آن را به ایشان گوشزد کرد .

قضى الأمر الذی فیہ تستفتیان

«افتاء» بیان کردن حکم است و «استفتاء» (مصدر تستفتیان) به معنای درخواست بیان حکم می باشد. مراد از «الأمر» تأویل رؤیا (حادثه ای که رؤیا جلوه گر آن است) می باشد. بنابراین «قضی الأمر...» ; یعنی: آن حادثه ای که رؤیای شما بیانگر آن بود و شما درباره آن پرسش کردید، حتمی و غیر قابل تغییر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 42 - 5,6

5_ ساقی پادشاه به درستی تعبیر یوسف (ع) از رؤیای خویش اعتماد کرد و به نجات خویش امیدوار گردید .

وقال للذی ظنّ أنه ناج منهما

ضمیر در «ظن» محتمل است به «الذی» باز گردد و محتمل است به یوسف(ع) ارجاع شود. برداشت فوق، بر اساس احتمال

ص: 160

اول است. بر این مبنا مفاد جمله «قال للذی...» چنین می شود: یوسف(ع) به ساقی پادشاه - همان که به نجات خویش دل بسته بود و بدان امیدوار بود - گفت: مرا نزد مالکت یاد کن. قابل ذکر است که چون یوسف(ع) به نجات وی یقین داشت نه گمان، این احتمال قوی تر به نظر می رسد.

6_ تعبیر یوسف (ع) از رؤیای هم بند خویش ، تحقق یافت و او با رهایی از زندان ، به استخدام پادشاه درآمد .

فأنسیه الشیطن ذکر ربه

با توجه به اینکه ضمیر در «فأنساه» به «الذی» _ که مراد از آن ساقی پادشاه است _ باز می گردد ، جمله «فأنساه الشیطان ذکر ربه» دلالت می کند که وی از زندان آزاد و به دربار پادشاه راه یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 45 - 1

1_ یکی از دو هم بند زندانی یوسف (ع) ، از مرگ و زندان نجات پیدا کرد و به دربار راه یافت و دیگری به اعدام محکوم شد .

وقال الذی نجا منهما

362- نجات همسفران نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 73 - 3

3_ خداوند ، حضرت نوح (ع) و تمام کسانی را که با او در کشتی بودند ، از غرق شدن نجات داد .

فنجینه و من معه فی الفلک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 120 - 1

1 - غرق شدن و هلاکت قوم نوح ، پس از نجات وی و همراهانش

ثم أغرقنا بعد الباقین

«إغراق» (مصدر «أغرقنا») به معنای غرق کردن است. مضاف الیه «بعد» حذف شده و تقدیر آن چنین است: «بعد نجات نوح و من معه».

«ألباقین» جمع همراه با «ال» جنس و مفید استغراق می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 15 - 1

1 - خداوند ، نوح (ع) و اصحاب کشتی او را ، از غرق شدن در طوفان ، نجات داد .

فأخذهم الطوفان .. فأنجينه وأصحاب السفينه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - يس - 36 - 41 - 2

2 - سوار شدن فرزندان نوح (ع) و همراهان مؤمن او بر کشتی و نجات آنان از غرق شدن ، از آیات و نشانه های قدرت و تدبیر خداوند است .

ص: 161

و آیه لهم انا حملنا ذریتهم فی الفلک المشحون

برداشت یاد شده بر این اساس استوار است که ضمیر «لهم» و «ذریتهم» به «عباد» بازگردد (البته به اعتبار این که عباد از بشر می باشند). و نیز مقصود از «فلک مشحون» کشتی حضرت نوح(ع) باشد که در آیه 119 سوره «شعراء» به همین تعبیر آمده است (فأنجیناه و من معه فی الفلک المشحون). بر این اساس معنای آیه چنین می شود: «آیه لهم انا حملنا ذرّیات البشر فی سفینه نوح».

363- نجات هود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 72 - 3,4

3_ خداوند ، هود و مؤمنان به وی را از عذاب نازل شده بر قوم عاد ، نجات بخشید .

فأنجیناه و الذین معه برحمه منا

4_ نجات هود و همراهانش ، جلوه ای از رحمت خاص خداوند

فأنجیناه و الذین معه برحمه منا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 5,6,10

5_ خداوند ، هود (ع) و پیروانش را ، از عذاب نازل شده بر قوم عاد نجات داد .

و لما جاء أمرنا نجینا هودًا والذین ءامنوا معه

6_ نجات هود (ع) و پیروانش از عذاب استیصال ، جلوه ای از رحمت خداوند بر آنان بود .

نجینا هودًا والذین ءامنوا معه برحمه منا

«برحمه» متعلق به «نجینا» می باشد.

10_ خداوند ، هود (ع) و پیروان او را ، از گرفتار شدن به عذاب آخرت نجات داد .

و نجینهم من عذاب غلیظ

بر این اساس که مقصود از «عذاب غلیظ» عذاب اخروی باشد ، ماضی آوردن فعل «نجینا» اشاره به این نکته دارد که: مؤمنان به هود(ع) پس از نزول عذاب استیصال بر قوم عاد ، همچنان به ایمان خویش پایبند بودند و مستحق عذاب اخروی نشدند.

364- نجات یافتگان از سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 32 - 9

9- برخی انسان ها ، پس از رهایی از مشکلات و سختی های شدید ، در صراط مستقیم الهی باقی می مانند .

وإذا غشيهم موج... دعوا الله... فلما نجّيهم إلى البرّ فمّنهم مقتصد

«قصد» ریشه «مقتصد» به معنای «راه راست و میانه» است (مفردات راغب).

ص: 162

365- نجات یافتگان امت های پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 74 - 1

1 - بندگان مخلص خدا (بندگان خالص و برگزیده خدا) ، تنها گروه نجات یافته از میان اقوام عذاب شده پیشین

فانظر كيف كان عـقبه المنذرين . إلاّ عباد الله المخلصين

طبق نظر بیشتر مفسران، مقصود و معنای «مخلصین» (خالص شدگان) این است: «الذین أخلصهم الله لنفسه و ولایته؛ کسانی که خداوند آنان را برگزیده و در اختیار خود گرفته و مطیع فرمان خویش ساخته است».

366- نجات یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 25 - 8

8_ یوسف (ع) ، به گشودن درب و فرار از چنگ زلیخا موفق شد .

و ألقيا سيدها لدا الباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 34 - 6

6_ نجات یوسف (ع) از کید زلیخا و دیگر زنان ، جلوه ای از ربوبیت الهی بر آن حضرت

فاستجاب له ربه فصرف عنه كيدهنّ

367- نجات یوسف (ع) از چاه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 19 - 13، 7، 3، 2

2_ آب آور کاروان به منظور آب کشیدن ، دلو خویش را در چاه کنعان افکند و برخلاف انتظار ، کودکی را از آن بیرون آورد .

فأدلى دلوه قال یـبشری هذا غلـم

«أدلاء» (مصدر أدلى) به معنای فرستادن «دلو» است. «غلام» به پسر کوچک گفته می شود (مصباح المنیر).

3_ یوسف (ع) با چنگ زدن به طناب و دلو آب آور کاروان، خود را از چاه نجات داد.

فأرسلوا واردهم فأدلى دلوه قال یـبشرى هذا غلـم

7_ نجات یوسف (ع) از چاه سرآغاز بردگی او

و أسروه بضـعه

بضاعت و کالای تجارتي قرار دادن انسان، مستلزم برده بودن و یا برده شمردن اوست.

13_ اتراق کاروانیان در اطراف چاه کنعان، نجات دادن یوسف (ع) از آن چاه و به همراه خویش بردن او، به تقدیر خداوند و تحت نظارت دقیق او انجام می گرفت.

ص: 163

و جاءت سیاره .. والله علیم بما یعملون

مراد از «ما» در «ما یعملون» می تواند کالا قرار دادن یوسف(ع) باشد (أسرّوه بضاعه). و نیز محتمل است همه داستان کاروان، در رابطه با یوسف(ع) باشد. بنابراین فرض نخست، علم خدا به رفتار آنان (کالا قرار دادن) کنایه از کیفردهی است و بنابراین فرض دوم، علم خدا کنایه از تقدیر و تدبیر اوست؛ یعنی، تمام مقدماتی که مایه نجات یوسف(ع) از چاه شد (گذر کردن کاروان در اطراف کنعان، منزل کردن در اطراف چاه و ...) همه به نظارت خدا و تدبیر او بود.

368- نجات یوسف(ع) از زندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 42 - 14، 12

12_ خروج یوسف (ع) از زندان و رفع اتهام از او، ناسازگار با اهداف شیطان

فأَنسَىٰ هَ الشَّيْطَانُ ذَكَرَ رَبَّهُ فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ

14_ پادشاه مصر در صورت آگاهی از وضعیت یوسف (ع)، او را از زندان آزاد می کرد.

فأَنسَىٰ هَ الشَّيْطَانُ ذَكَرَ رَبَّهُ فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ

«لبث» به معنای اقامت کردن (ماندگار شدن) است. برداشت فوق، از تفریع جمله «لبث ...» بر جمله قبل معلوم می شود؛ یعنی، شیطان ساقی پادشاه را به فراموشی انداخت و در نتیجه، یوسف(ع) چند سال دیگر در زندان ماندگار شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 50 - 3، 4، 5

3_ پادشاه مصر پس از دریافت تعبیر رؤیایش، خواهان حضور یوسف (ع) در نزد خویش شد.

وقال الملك ائتونی به

4_ پادشاه مصر پس از دریافت تعبیر رؤیایش، به آزادی یوسف (ع) از زندان و بار یافتن او به دربار فرمان داد.

وقال الملك ائتونی به .. قال ارجع

از اینکه یوسف(ع) با فرستاده پادشاه از زندان خارج نمی شود و به دربار نمی آید، معلوم می شود فرمان پادشاه مبنی بر احضار او (ائتونی به) احضار اجباری نبوده است؛ بلکه دستور به آزادی آن حضرت از زندان و بار یافتن به دربار بوده است.

5_ ساقی پادشاه از طرف دربار برای آزادسازی یوسف (ع) و حاضر کردن او نزد پادشاه، به سوی زندان روانه شد.

فلما جاءه الرسول

«ال» در «الرسول» عهد ذکری است و به قرینه (فأرسلون) در آیه 45 معلوم می شود که این فرستاده ، همان ساقی پادشاه بود که برای دریافت تعبیر خواب به سوی یوسف(ع) فرستاده شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 52 - 11

11_ خداوند ، خنثی کننده مکر و حيله زنان اشراف و نجات بخش یوسف (ع) از زندان

أن الله لا يهدي كيد الخائنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 164

16_ آزاد ساختن یوسف (ع) از زندان و کوچ دادن خاندان یعقوب از کنعان به مصر، از جمله احسان های خداوند در حق یوسف (ع)

وقد أحسن بی إذ أخرجنی من السجن و جاء بكم من البدو

369- نجات یونس (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 88 - 2

2- خداوند، یونس (ع) را از غم و اندوه نجات و رهایی بخشید.

و نَجَّینَه من الغمِّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 145 - 2,4

2- یونس (ع)، به هنگام بیرون افتادن از شکم ماهی، بیمار بود.

فنبذنه بالعراء و هو سقیم

4 - "قال رسول الله (صلى الله عليه وآله): "لما أراد الله حبس يونس _ عليه السلام _ في بطن الحوت، أوحى الله إلى الحوت أن خذه، و لا تخدش له لحماً، و لا تكسر له عظماً، فأخذه ثم أهوى به إلى مسكنه في البحر، فلما انتهى به إلى أسفل البحر سمع يونس حساً فقال في نفسه: ما هذا...؟ فأوحى الله إليه و هو في بطن الحوت: إن هـ ذا تسيح دواب الأرض فسبح و هو في بطن الحوت فسمعت الملائكة _ عليهم السلام _ تسيحه فقالوا: ربنا إنا نسمع صوتاً ضعيفاً بأرض غربه، قال: ذاك عبدى يونس، عصاني فحبسته في بطن الحوت في البحر، قالوا: العبد الصالح الذى كان يصعد إليك منه فى كل يوم عمل صالح؟ قال: نعم. فشفعوا له عند ذلك، فأمره فقذفه فى الساحل، كما قال الله: " و هو سقيم";

رسول خدا (صلى الله عليه وآله) فرمود: خداوند اراده نمود که یونس را در شکم ماهی زندانی کند به ماهی وحی (الهام) نمود: او را بگیر، اما خدشه ای به گوشت او وارد نکن و استخوانش را نشکن. پس ماهی یونس را گرفت و به سوی جایگاهش در دریا حرکت کرد پس چون به قعر دریا رسید، یونس صدای خفیفی شنید و با خود گفت: این صدا چیست...؟ سپس خدا به یونس _ که در شکم ماهی بود _ وحی کرد که: این تسیح جنبندگان زمین است، پس یونس در حالی که در شکم ماهی بود تسیح گفت: ملائکه تسیح او را شنیدند و گفتند: پروردگارا! ما صدای ضعیفی را در زمینی ناآشنا می شنویم؟ خداوند فرمود: این بنده من یونس است. وی نافرمانی من نمود، پس او را در شکم ماهی در دریا زندانی کردم. ملائکه گفتند: همان بنده صالحی که هر روز عمل صالحی از او به سوی تو بالا می آمد؟ خدا فرمود:

آری . پس ملائکه در این هنگام یونس را شفاعت کردند، سپس خدا به ماهی امر کرد و ماهی یونس را در ساحل انداخت، چنان که خدا فرمود: و هو سقیم".

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 146 - 1

1 - رویدن درخت پهن برگ و پوشش دهنده به اراده خداوند ، بر فراز یونس (ع) پس از بیرون آمدن او از شکم ماهی

و أنبتنا علیه شجرة من یقطین

«یقطین» به درخت و گیاه پهن برگ و پوشش دهنده (مانند کدو) گفته می شود.

ص: 165

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 147 - 1

1 - یونس (ع) ، پس از نجات از شکم ماهی ، مجدداً از سوی خداوند مأمور ادامه رسالت خود در میان قومش گردید .

فنبذنه بالعراء ... و أرسلناه إلى مائه ألف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 49 - 1

1 - یونس (ع) پس از رهایی از شکم ماهی ، از نعمت و لطف ویژه الهی برخوردار گشت .

لولا أن تدرکه نعمه من ربّه

370- نجات یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 96 - 14

14 - زندگانی در دنیا و داشتن عمری طولانی ، نجاتبخش یهود از عذاب اخروی نیست .

و ما هو بمزحزحه من العذاب أن یعمر

«آن یعمر» بدل برای «هو» و یا فاعل برای «مزحزح» است. مآل هر دو به یک معناست؛ معنای جمله «ما هو...» چنین است: یهودیان [بر

فرض اینکه عمری هزار ساله داده شوند] آن عمر طولانی، ایشان را از عذاب رها نخواهد ساخت.

371- نذر برای نجات از مشکلات اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 26 - 30

30- بهره جستن از نذر برای فرار از تنگنا های اجتماعی جایز است .

إتی نذرت .. فلن أكلم الیوم إنسیاً

372- نعمت نجات از جامعه فاسد

12- نجات از جامعه فاسد و ناپاک ، نعمتی بزرگ و درخور شکر و سپاس است .

و نَجِّينَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبِيثَ إِتْمَمَ كَانُوا قَوْمَ سُوءٍ فَسَقِينِ

آیه شریفه در مقام امتنان بر حضرت لوط(ع) است. بنابراین نجات از دست قوم فاسد، نعمتی است که خداوند با آن کار بر حضرت لوط(ع) منت نهاد.

373- نعمت نجات از جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 6,7

6- رهایی از عذاب دوزخ در پرتوریوبیت خداوند ، خود نعمتی بزرگ برای تقوایندگان

و وقیهم ربهم عذاب الجحیم

7- بهشتیان ، مسرور و شادمان از لطف پروردگار خویش ، به خاطر رهایی از دوزخ

ف_کَهِينَ بما ءاتيهٖم ربهم و وقیهم ربهم عذاب الجحیم

374- نعمت نجات از حکومت ظالمانه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 7 - 5

5- شکر نعمت رهایی از نظام ظالمانه ، موجب فزونی و بقای آن نعمت شده و کفران آن ، مایه از دست رفتنش می شود .

إذ أنجَـکم من ءال فرعون . . . و إذ تأذّن ربکم لئن شکرتم لأزیدنکم و لئن کفرتم إن

375- نعمت نجات از حکومت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 115 - 4

4- نجات موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان از شر حکومت فرعونیان ، از احسان ها و نعمت های بزرگ الهی به آنان

و لقد منّا علی موسی و هـرون . و نجّینـهما و قومهما من الکرب العظیم

376- نعمت نجات از ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 6 - 8

8- روز نجات بنی اسرائیل از نظام ظالمانه فرعونیان ، از « ایام الله » است .

وذكرهم بأى م الله .. واذ قال موسى لقومه اذكروا نعمه الله عليكم إذ أنجكم م

كلمه «اذكروا» در اين آيه مى تواند از مصداقهاى تذكر به «أيام الله» باشد كه موسى (ع) مأمور به ابلاغ آن بود.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 167

12 - نجات از چنگال دشمن ستمگر و نابودی او، اعطای مکتب و برنامه زندگی و تأمین ارزاق، از بزرگ ترین نعمت های الهی است.

انجین_کم . . . و عدن_کم ... نزلنا علیکم المنّ والسلوی

امتنان به بنی اسرائیل در قالب سه نوع نعمت در آیه بیان شده است: نجات، اعطای برنامه زندگی در طور (تورات) و تأمین رزق آنان. از این رو معلوم می شود که این سه امر، از نعمت های بزرگ الهی است.

377- نعمت نجات از ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 6 - 20

20- آزمایش های خداوند از بندگان دارای مراتب است .

و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

378- نعمت نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 35 - 1

1 - نجات لوط (ع) و خاندان آن حضرت از مهلکه عذاب، نعمت و امتنان الهی بر ایشان

نجین_هم . . . نعمه من عندنا

379- نعمت نجات خانواده نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 76 - 9

9- نجات نوح (ع) و خاندانش از غمی بزرگ، از نعمت ها و الطاف الهی به آن حضرت

ولقد نادینا نوح . . . و نجین_ه و أهله من الكرب العظیم

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه، در مقام برشمردن نعمت های اعطا شده به حضرت نوح(ع) و امتنان بر ایشان است.

380- نعمت نجات نوح (ع)

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

15 - صافات - 37 - 76 - 9

ص: 168

9- نجات نوح (ع) و خاندانش از غمی بزرگ، از نعمت ها و الطاف الهی به آن حضرت

و لقد نادینا نوح... و نجینَه و أهله من الكرب العظیم

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه، در مقام برشمردن نعمت های اعطا شده به حضرت نوح(ع) و امتنان بر ایشان است.

381- نوح(ع) و نجات از زیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 47 - 8

8- نوح (ع)، رهایی خویش از زیان کاری را در گرو مغفرت و رحمت الهی می دانست .

إلا تغفر لی و ترحمنی أکن من الخـسرین

382- نوح(ع) و نجات بسر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 45 - 1,5,7

1- نوح (ع) در پی حایل شدن امواج آب میان او و فرزندش، با شفاعت به درگاه خدا، خواستار نجات وی شد .

و حال بینهما الموج... و نادى نوح ربه فقال رب إن ابنى من أهلى

جمله «فلاتسئلن» (در آیه چهل و ششم) حاکی است که: نوح(ع) خواستار نجات فرزندش از غرق شدن بود. براین اساس دعا و التجای آن حضرت پیش از غرق شدن فرزندش بود و لذا برخی از مفسران جمله «نادی نوح ربه...» را بر «حال بینهما الموج» عطف گرفته اند.

5- نوح (ع)، براساس وعده خداوند به نجات افراد خانواده اش و التزام خداوند به وعده های خویش، خواستار نجات فرزندش شد .

إن ابنى من أهلى و إن وعدك الحق

7- نوح (ع)، پس از طرح استدلال خویش برای لزوم نجات فرزندش، حکم و قضاوت آن را به خداوند واگذار کرد .

إن ابنى من أهلى و إن وعدك الحق و أنت أحکم الحـکمین

383- نوح(ع) و نجات پیروان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1_ نوح (ع)، پس از شروع طوفان و انجام مقدمات حرکت، از پیروان و خانواده اش خواست تا بر کشتی سوار شوند.

وقال ارکبوا فیها

به نظر می‌رسد جمله «قال ارکبوا...» عطف بر جملاتی مقدر باشد که به خاطر دخالت نداشتن آنها در هدفهای نقل ماجرا بیان نشده است؛ یعنی: قلنا احمل فیها... ففعل کذا و کذا وقال ارکبوا فیها.... و لذا در برداشت «انجام مقدمات حرکت»

ص: 169

آورده شد.

384- نوح(ع) و نجات خانواده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 41 - 1

1_ نوح (ع) ، پس از شروع طوفان و انجام مقدمات حرکت ، از پیروان و خانواده اش خواست تا بر کشتی سوار شوند .

و قال اركبوا فيها

به نظر می رسد جمله «قال اركبوا . . .» عطف بر جملاتی مقدر باشد که به خاطر دخالت نداشتن آنها در هدفهای نقل ماجرا بیان نشده است؛ یعنی: قلنا احمل فيها ... ففعل كذا و كذا و قال اركبوا فيها و لذا در برداشت «انجام مقدمات حرکت» آورده شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 45 - 5

5_ نوح (ع) ، براساس وعده خداوند به نجات افراد خانواده اش و التزام خداوند به وعده های خویش ، خواستار نجات فرزندش شد .

إن ابني من أهلي و إن وعدك الحق

385- نوح(ع) و نجات فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 47 - 1،7

1_ نوح (ع) ، از تقاضای نجات فرزند ناصالحش منصرف شد و آن را امری نابه جا دانست .

فقال رب إن ابني من أهلي . . . قال رب إنی أعوذبک أن أسئلك ما لیس لی به علم

7_ نوح (ع) ، با پی بردن به نادرستی تقاضای خود (نجات فرزندش) خواهان آمرزش و رحمت الهی شد .

إلا تغفر لی و ترحمنی أکن من الخـسرين

386- نوح(ع) و نجات قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11_ خداوند ، نوح (ع) را از شفاعت درباره کفرپیشگان و درخواست رهایی آنان از عذاب ، برحذر داشت .

و لاتخـ طبنی فی الذین ظلموا إنهم مغرقون

مراد از «لاتخاطبنی . . .» (درباره ستمگران با من سخن مگو) به دلیل جمله بعد (زیرا غرق شدن برای آنان حتمی است) درخواست برطرف شدن عذاب و نجات از طوفان آب است.

ص: 170

387- نوح(ع) و نجات کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 40 - 13

13_ خداوند ، نوح (ع) را از سوار کردن کفرپیشگان خانواده اش بر کشتی نجات ، منع کرد .

احمل فیها . . . أهلك إلا من سبق عليه القول

388- وعده نجات از جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 21 - 14

14- رهبران مستکبر در جواب استمداد پیروانشان برای رهایی از عذاب ، به آنان وعده می دهند که در صورت نجات یافتن خود ، آنان را هم نجات خواهند داد .

قالوا لو هدی_نا الله لهدین_کم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 101 - 1

1- خداوند ، به کسانی که منزلت نیکو و خصلت پسندیده دارند (مؤمنان راستین) ، وعده دوری و نجات از آتش دوزخ داده است .

إنّ الذین سبقت لهم منّا الحسنی أولئک عنها مبعدون

«الحسنی» مؤنث «أحسن» و صفت برای موصوف محذوفی چون «المنزله» و «الخصله» است و به قرینه مقابله با آیه قبل _ که در باره کافران و مشرکان بود _ آیه شریفه در باره مؤمنان راستین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 17 - 3

3- وعده رهایی تقوایپیشگان از آتش دوزخ ، حتمی و تخلف ناپذیر است .

سیجنتیها الأتقی

حرف «سین» برای تأکید بر وعده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 18 - 5

5 - دوری از آتش دوزخ ، وعده خداوند به اهل زکات و انفاق

وسيجنّبها الأتقى . الذی یؤتی ماله یتزکی

ص: 171

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 9 - 3، 1

1- نجات پیامبران و مؤمنان از دست دشمنان و پیروزی بر آنان ، وعده خداوند به ایشان است .

و ما أرسلنا قبلك رجلاً .. ثم صدقنهم الوعد فأنجینهم و من نشاء

3- خداوند ، به وعده خویش مبنی بر نجات پیامبران و مؤمنان و هلاکت دشمنان ، عمل کرد .

ثم صدقنهم الوعد فأنجینهم و من نشاء و أهلکنا المفسرین

«صدق» (مصدر «صدقنا») در دو چیز استعمال می شود: 1- در اعتقاد است، که در این صورت به معنای اعتقاد مطابق با واقع خواهد بود.

2- در جوارح و افعال انسان، که در این صورت به معنای انجام دادن کار به طور شایسته و بایسته خواهد بود. (مفردات راغب). در آیه بالا معنای دوم منظور است. گفتنی است ماده «صدق» در مواردی به دو مفعول متعدی می شود که این آیه یکی از آن موارد است.

389- وعده نجات به انفاقران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 18 - 5

5- دوری از آتش دوزخ ، وعده خداوند به اهل زکات و انفاق

و سیجنتبها الأتقی . الذی یؤتی ماله یتزکی

390- وعده نجات به مؤدیان زکات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 18 - 5

5- دوری از آتش دوزخ ، وعده خداوند به اهل زکات و انفاق

و سیجنتبها الأتقی . الذی یؤتی ماله یتزکی

وعده نجات خانواده نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5_ نوح (ع)، براساس وعده خداوند به نجات افراد خانواده اش و التزام خداوند به وعده های خویش، خواستار نجات فرزندش شد.

إن ابني من أهلي وإن وعدك الحق

ص: 172

391- وعده نجات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 9 - 3، 1

1- نجات پیامبران و مؤمنان از دست دشمنان و پیروزی بر آنان ، وعده خداوند به ایشان است .

و ما أرسلنا قبلك رجلاً... ثم صدقنهم الوعد فأنجینهم و من نشاء

3- خداوند ، به وعده خویش مبنی بر نجات پیامبران و مؤمنان و هلاکت دشمنان ، عمل کرد .

ثم صدقنهم الوعد فأنجینهم و من نشاء و أهلکنا المسرفین

«صدق» (مصدر «صدقنا») در دو چیز استعمال می شود: 1- در اعتقاد است، که در این صورت به معنای اعتقاد مطابق با واقع خواهد بود.

2- در جوارح و افعال انسان، که در این صورت به معنای انجام دادن کار به طور شایسته و بایسته خواهد بود. (مفردات راغب). در آیه بالا معنای دوم منظور است. گفتنی است ماده «صدق» در مواردی به دو مفعول متعدی می شود که این آیه یکی از آن موارد است.

392- وقت نجات خانواده لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 34 - 4

4- نجات یافتن خاندان لوط ، از سرنوشت هلاکت بار قومشان به هنگام سحر

نجینهم بسحر

نجات بخشی

393- اهمیت نجات بخشی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 43 - 4

4- نوح (ع) ، فرزندش را از بی ثمر بودن صعود بر کوه و منحصر بودن راه نجات در بهره جستن از امداد الهی ، آگاه ساخت .

لاعاصم الیوم من أمر الله إلا من رحم

394- ایمان به نجات بخشی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 67 - 3

3- انسان ها در گرداب های خطر آفرین ، نه تنها متوجه خداوند می شوند ؛ بلکه او را یگانه قدرتی می دانند که توان نجات آنان را از مرگ حتمی دارد .

وإذا مسَّكم الضَّرُّ في البحرِ ضلَّ من تدعون إلاَّ إِيَّاه

ص: 173

395- سنت نجات بخشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 103 - 2

2_ نجات مؤمنان و آسیب ندیدن از عذاب استیصال ، سنتی است الهی و تخلف ناپذیر .

ثم ننجی رسلنا و الذین ءامنوا کذلک حقاً علینا ننج المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 88 - 6,8

6- نجات و رهایی بخشیدن مؤمنان از غم و اندوه ، سنت خداوند است .

فاستجبنا له و نجینـه من الغم و کذلک ننجی المؤمنین

جمله «کذلک ننجی المؤمنین» پس از ذکر نجات یونس(ع) _ می تواند بیانگر یک قانون و سنت الهی باشد.

8- رهایی یونس (ع) از غم و اندوه ، جلوه ای از سنت الهی در نجات مؤمنان

و نجینـه من الغم و کذلک ننجی المؤمنین

اسم اشاره «کذلک»، اشاره به نجات یونس(ع) از غم و اندوه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 35 - 4

4 - سنت الهی بر اعطای پاداش عالی ، به شکرگزاران و نجات ایشان از عذاب های فراگیر

کذلک نجزی من شکر

396- کیفر اسناد نجات بخشی به غیر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 56 - 11

11- نسبت دادن نجات از گرفتاری _ که کار خداست _ به غیر او ، مورد مؤاخذه شدید قرار خواهد گرفت .

ثم إذا كشف الضرّ عنكم إذا فریق منکم برّبهم یشرکون . . . و یجعلون لما لا یعلمون نص

397- مظاهر نجات بخشی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 64 - 1

1_ خداوند تنها نجاتبخش آدمیان از مهلکه ها و از هرگونه اندوه و سختی است.

قل من ینجیکم . . . قل الله ینجیکم

ص: 174

398- مکذبان نجات بخشی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 55 - 2

2- هدف رهیدگان از ناگواری ها از گرایش به شرک ، انکار خدایی بودن نجاتشان است .

ثم إذا مسکم الضّرّ . . . لیکفروا بما ءاتینهم

لام «لیکفروا» احتمال دارد به معنای «کی» باشد. بنابراین معنای آیه چنین می شود: آنان شرک ورزیدند تا اثبات کنند که نجاتشان از جانب خداوند نبوده است. در این برداشت مراد از «ما ءاتیناهم» رفع ناگواری و معنای «یکفروا» همان پوشاندن و انکار کردن است.

399- منشأ نجات بخشی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 53 - 14

14_ ترحم خدا بر برخی انسان ها و نجات آنان از سیطره نفس اماره ، برخاسته از رحمت و غفران اوست .

إن النفس . . . إلا ما رحم ربی إن ربی غفور رحیم

400- نجات بخشی انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 22 - 8

8 - مردان الهی (همچون پیامبران) در اندیشه آزادی ملت های مظلوم اند ، نه در فکر رفاه خویش .

و تلک نعمه تمنّھا علیّ أن عبّدتّ بنی اسرائیل

از آیه یاد شده به دست می آید که آنچه فکر موسی (ع) را شدیداً به خود مشغول می داشت، گرفتاری بنی اسرائیل بود و این نگرانی آسایش زندگی وی را در دستگاه فرعون به کلی تحت الشعاع قرار داده بود.

401- نجات بخشی اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 22 - 8

8 - مردان الهی (همچون پیامبران) در اندیشه آزادی ملت های مظلوم اند ، نه در فکر رفاه خویش .

و تلك نعمه تمنّها علیّ أن عبّدتّ بنی اسرائیل

از آیه یاد شده به دست می آید که آنچه فکر موسی(ع) را شدیداً به خود مشغول می داشت، گرفتاری بنی اسرائیل بود و این نگرانی آسایش زندگی وی را در دستگاه فرعون به کلی تحت الشعاع قرار داده بود.

ص: 175

402- نجات بخشی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 50 - 4

4 - خداوند ، نجات بخش بنی اسرائیل و هلاک کننده فرعونیان

فأنجينكم و أغرقنا ءال فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 63 - 1

1 _ خداوند، نجاتبخش گرفتاران در تاریکیها و تنگناهای هول انگیز خشکی و دریاست.

قل من ینجیکم من ظلمت البر و البحر تدعونه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 64 - 1

1 _ خداوند تنها نجاتبخش آدمیان از مهلکه ها و از هرگونه اندوه و سختی است.

قل من ینجیکم .. قل الله ینجیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 65 - 7

7 _ خداوند در عین قدرت بر عذاب و نابودی مشرکان، آنان را از مهلکه ها نجات می دهد.

قل الله ینجیکم ممنها و من کل کرب .. قل هو القادر علی أن یبعث علیکم عذابا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 103 - 1

1 _ خداوند ، به هنگام نزول عذاب استیصال بر کافران ، رسولان خود و مؤمنان را از مهلکه دور کرده و از آسیب پذیری نجات می داد .

فهل ینظرون إلا مثل آیام الذین خلوا من قبلهم .. ثم ننجی رسلنا و الذین ءامنوا

5_ هیچ چیز و هیچ کس ، جز خداوند رحمان ، توانا بر نجات افراد از حادثه طوفان نوح نبود .

قال لاعاصم اليوم من أمر الله إلا من رحم

ظاهر جمله «لاعاصم . . .» این است که «من رحم» استثنا از «لاعاصم» باشد. در این صورت باید گفت: مراد از «من رحم» رحم کننده ، یعنی خداوند است نه کسی که مورد رحمت قرار می گیرد؛ یعنی: لاعاصم ... الا الراحم و هو الله.

8_ نجات یافتن از حوادثی چون طوفان نوح (عذاب های الهی) ، جز در سایه رحمت الهی ، امکان پذیر نیست .

لا عاصم اليوم من أمر الله إلا من رحم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 5, 8, 10

5_ خداوند، هود (ع) و پیروانش را، از عذاب نازل شده بر قوم عاد نجات داد.

و لما جاء أمرنا نجينا هودًا والذين آمنوا معه

8_ خداوند، پیش از نازل کردن عذاب استیصال، مؤمنان و صالحان را از مهلکه خارج می سازد تا عذاب دامنگیر آنان نشود. *

و لما جاءنا أمرنا نجينا هودًا والذين آمنوا معه

10_ خداوند، هود (ع) و پیروان او را، از گرفتار شدن به عذاب آخرت نجات داد.

و نجينهم من عذاب غليظ

بر این اساس که مقصود از «عذاب غلیظ» عذاب اخروی باشد، ماضی آوردن فعل «نجینا» اشاره به این نکته دارد که: مؤمنان به هود(ع) پس از نزول عذاب استیصال بر قوم عاد، همچنان به ایمان خویش پایبند بودند و مستحق عذاب اخروی نشدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 4

4_ خداوند، شعیب (ع) و پیروانش را از عذاب نازل شده بر مردم مدین رهایی بخشید.

و لما جاء أمرنا نجينا شعيبًا والذين آمنوا معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 9

9_ تنها خداوند بر نجات آدمیان از خطر ها و عذاب ها تواناست.

فما أغنت عنهم .. من دون الله

توصیف «الهمهم» به «التي يدعون من دون الله» گویای این است که: نباید غیر خدا را به یاری طلبید؛ زیرا هر معبودی غیر از خدای یکتا، از دفع عذاب ناتوان است.

8_ خداوند، برخی از دوزخیان را از آتش دوزخ رهایی می بخشد و از عذاب نجات می دهد.

خالدین فیها .. إلا ما شاء ربک

برداشت فوق، بر این اساس است که مراد از «ما» در «إلا ما شاء ربک» افراد و اشخاص باشد. بر این مبنا «مستثنی منه» ضمیر مستتر در «خالدین» می باشد و حاصل معنای «خالدین فیها ...» چنین خواهد بود: دوزخیان در آتش مخلد هستند، مگر افرادی را که خداوند بخواهد که در آن جا خالد نباشند. وصف «فعال لما یرید» به این نکته اشاره دارد که خداوند با اعمال مشیت خویش، برخی دوزخیان را رهایی خواهد بخشید.

9_ خداوند ، تنها صالحان ناهی از منکر را از عذاب های نازل شده بر امت های پیشین ، نجات داد .

إِلَّا قَلِيلًا مِّنْ أُنْجِيَنا مِنْهُمْ

«منهم» قید برای «قلیلاً» است و ضمیر در آن به «القرون» باز می گردد و «من» در «ممن = من مَن» بیانیه است بنابراین «إِلَّا قَلِيلًا . . .»؛ یعنی، مگر اندکی از جوامع گذشته که در آنها صاحب خردانی ناهی از فساد بودند همانها که نجاتشان دادیم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 52 - 11

11_ خداوند ، خشی کننده مکر و حيله زنان اشراف و نجات بخش یوسف (ع) از زندان

أَن اللّهُ لا یهدی کید الخائنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 12، 11

11_ خداوند ، پیامبران و پیروان ایشان را از عذاب های استیصال نجات می بخشید .

جاءهم نصرنا فنجی من نشاء

«نجی» ماضی مجهول و «من» نایب فاعل آن است. مفعول «نشاء» کلمه ای مانند «نجاته» است که از «نجی» استفاده می شود. بنابراین «فنجی من نشاء»؛ یعنی، پس نجات داده شد آنکه ما نجات یافتنش را می خواستیم. از مصداقهای مورد نظر برای «من نشاء» پیامبران و پیروان ایشان است.

12_ خداوند ، تقواییشان و درستکاران را از عذاب های استیصال نجات می بخشد .

فنجی من نشاء

از مصادیق مورد نظر برای «من نشاء» علاوه بر پیامبران ، تقواییشان و درستکاران است. آیه قبل (أفلم یسیروا ... و لدار الآخره خیر للذین اتقوا) و ذیل آیه مورد بحث (و لایردّ بأسنا عن القوم المجرمین) قرینه بر این معناست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 6 - 11

11- تحمیل بدترین شکنجه ها و آزار بر قوم موسی (بنی اسرائیل) ، شیوه مستمر فرعونیان

یسومونکم سوء العذاب

«یسومون» از «سوم»، به معنای تحمیل شکنجه و عذاب، است و فعل مضارع آوردن آن، می تواند اشاره به تداوم آن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 65 - 11

11- تنها خداوند می تواند انسان ها را از سلطه و نفوذ شیطان نجات بخشد .

لیس لک علیهم سلطن و کفی بریک وکیلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 67 - 7

ص: 178

7- نجات از خطرانی که مرگ قطعی برای انسان می آورد ، تنها به عنایت خداوند امکان پذیر است .

وَإِذَا مَسَّكُمُ الضَّرَفُ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِلَٰهَ فَلَمَّا نَجَّكُمْ إِلَى الْبَرِّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 68 - 8,9

8- هیچ کس و هیچ ملجایی جز خداوند ، توان نجات انسان ها را از مرگ حتمی در برابر حوادث طبیعی ندارد .

وَإِذَا مَسَّكُمُ الضَّرَفُ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِلَٰهَ فَلَمَّا نَجَّكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ

از اینکه خداوند در آیه قبل فرمود: «انسان به هنگام گرفتار شدن به خطر حتمی، تنها به یاد خدا و قدرت نجات بخش او می افتد و پس از رهایی فراموش می کند» و نیز از اینکه در آیه بعدی هشدار داد که هیچ گاه نباید احساس ایمنی کنند، نشان می دهد که تنها اوست که می تواند انسان را از مرگ حتمی نجات بخشد.

9- انسان ها به هنگام گرفتار آمدن به گرداب حوادث مرگ آفرین ، هیچ کارساز و پشتیبانی جز خداوند برای نجات خویش نمی یابند .

ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكَيلًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 72 - 1

1- خداوند ، در پی ورود همگان به دوزخ ، تقوایندگان را از آن نجات می دهد .

وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا .. ثُمَّ نَجَّي الَّذِينَ اتَّقَوْا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 40 - 22

22 - خداوند موسی (ع) را از اندوه و نگرانی بر ارتکاب قتل نفس ، نجات بخشید .

وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 68 - 4

4- خداوند، راهنمای موسی (ع) در لحظات حساس و سرنوشت ساز و رهاننده او از بحران های روحی و اضطراب های درونی

قلنا لاتخف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 80 - 2

2- خداوند، بنی اسرائیل را از خطر فرعون رهانید و آنان را از اسارت او نجات داد.

فأتبعهم فرعون . . . ی بنی اسرائیل قد أنجینکم من عدوکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 71 - 1

ص: 179

1- حضرت ابراهیم و لوط (ع) ، از نیرنگ ها و دسیسه های قوم خود ، به اراده الهی نجات یافتند .

وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا .. وَنَجَّيْنَاهُ وَ لَوْطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 74 - 5

5- خداوند ، حضرت لوط (ع) را از شر قوم پلید ، ناپاک و زشتکارش نجات داد .

وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبِيثَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 76 - 7

7- خداوند ، نوح (ع) و خاندانش را از غم شدید و اندوه بزرگ ناشی از انجام رسالت خویش نجات داد .

فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 77 - 1

1- خداوند ، حضرت نوح (ع) را از گزند تکذیب کنندگان آیات الهی نجات داد و از او کاملاً حمایت کرد .

وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا

واژه «نصر» هرگاه با «من» متعدی شود، متضمن معنای نجات و خلاصی است (برگرفته از «قاموس المحيط»).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 88 - 2

2- خداوند ، یونس (ع) را از غم و اندوه نجات و رهایی بخشید .

وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 15 - 3

3 - خدا، تنها دستگیر و یاور مردمان در دنیا و سرای آخرت

من كان يظنّ أن لن ينصره الله في الدنيا و الآخرة. .. هل يذهب كیده ما يغیظ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 7

7 - خداوند، دستگیر امت اسلامی در مواقع بروز خطر

و لولا فضل الله علیکم .. لمسکم فی ما أفضتم فیہ عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 20 - 6

6 - فضل و رحمت خدا، مردم صدر اسلام را که ندانسته در گسترش توطئه « افک » دخالت داشتند، از گرفتار شدن به

ص: 180

عذاب دنیوی و اخروی نجات بخشید .

و لولا فضل الله عليكم ورحمته

به قرینه آیه پیش و نیز آیه 14، جمله «و لولا فضل الله»، به تقدیر «و لولا فضل الله عليكم ورحمته مسكم عذاب في الدنيا و الآخرة» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 65 - 4

4 - اقدام خداوند بر نجات دادن رهروان راه خود در سخت ترین شرایط

و أنجينا موسى و من معه أجمعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 119 - 2

2 - نجات نوح (ع) و همراهانش ، به اراده خدا و در پی استمداد وی برای رهایی از شرّ کافران

و نَجِّنِي و من معي ... فَأُنَجِّينَهُ و من معه في الفلك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 170 - 2

2 - نجات لوط (ع) و همه کسانش ، به اراده خداوند و در پی استمداد وی برای رهایی از مکافات عمل قومش

رَبِّ نَجِّنِي و أهلي مِمَّا يَعْمَلُونَ . فَنَجِّينَهُ و أهله أجمعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 53 - 5

5 - خداوند ، نجات دهنده مؤمنان تقواییشه از گرداب های سخت و بلا های فراگیر

أنا دَمْرَنُهم و قومهم أجمعين . .. و أنجينا الذين ءامنوا و كانوا يَتَّقُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - غلبه اراده الهی بر خواست و تصمیم فرعون در نابود کردن موسی (ع)

يَذْبَحُ أَبْنَاءَهُمْ . . . فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ

موسی(ع) زمانی به دنیا آمد که فرعون به بهانه از بین بردن او، هر کودک پسر بنی اسرائیلی را سر می برید؛ اما خداوند حوادث را طوری ترتیب داد که شخص فرعون به حمایت از موسی(ع) برخیزد و او را تحت سرپرستی خود قرار دهد.

4 - تعلق اراده الهی بر بازگرداندن سریع موسی (ع) و دیر نیابیدن زمان جدایی میان او و مادرش

فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ

به کارگیری «فاء» عاطفه _ که برای بیان عدم تراخی است _ نشان می دهد که زمان جدایی میان موسی(ع) و مادرش به قدری کوتاه بود که می توان آن را نادیده گرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 181

4 - پذیرفته شدن تقاضای موسی (ع) از سوی خداوند و تعلق اراده او بر بخشودن خطای موسی (ع) و نجات وی از فرعونیان

قال ربّ . . . فاغفر لی فغفر له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 15 - 1

1 - خداوند، نوح (ع) و اصحاب کشتی او را، از غرق شدن در طوفان، نجات داد .

فأخذهم الطوفان . . . فأنجیناه و أصبح السّفینة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 65 - 9

9 - نجات دهنده گرفتاران، از خطر، خداوند است .

فلَمَّا نَجَّیْهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 32 - 5, 10

5 - عقیده به توحید و نجات بخشی خداوند، باوری فطری برای انسان ها است .

و إذا غشیهم موج کالظّلّل دعوا اللّٰه مخلصین له

10 - نجات دهنده انسان ها از شداید و گرفتاری های سخت، خداوند است .

و إذا غشیهم موج . . . فلَمَّا نَجَّیْهِمْ إلی البرّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 61 - 1

1 - خداوند، نجات بخش تقوایبندگان از عذاب قیامت

ألیس فی جهنّم مثوی للمتکبّرین . و ینجّی اللّٰه الذین اتّقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 2

2 - خداوند ، مؤمنان تقوایپیشه قوم عاد و ثمود را از عذاب نازل شده نجات داد .

و نَجِّينَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ

مراد از «الذین آمنوا» _ به قرینه سیاق _ مؤمنان هر دو قوم عاد و ثمود است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 31 - 6

6 - خداوند ، تنها یار و یاور انسان در حفاظت وی از عواقب ناگوار گناهان

و مَا أَصْبَحَ بِكُمْ... و مَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَ لَا نَصِيرٍ

ص: 182

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 13 - 3

3 - نجات نوح (ع) از طوفان سهمگین عذاب ، به وسیله مشتی تخته و میخ ، نمودی از قدرت خداوند *

و حملنہ علی ذات ألوح و دسر

«لوح» (مفرد «ألواح») به معنای تخته و «دسار» (مفرد «دسر») به معنای میخ است. از این که خداوند، از کشتی نوح با عنوان «ذات ألواح و دسر» یاد کرده است (به جای «سفینه»)، استفاده می شود که مشتی تخته و میخ - که به شکل ابتدایی کنار هم قرار گرفته اند - در صورتی که خداوند بخواهد، وسیله نجات بندگان او از بحرانی ترین شرایط می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شرح - 94 - 2 - 7

7 - خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را از گرفتاری به سنت های دوران جاهلیت رهانید .

و وضعنا عنک وزرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 1 - 10، 8

8 - خداوند ، بر حفاظت انسان ها از خطر ها و آسیب ها توانا است .

قل أعوذ ربّ الفلق

10 - برطرف شدن تاریکی شب و شکافتن آن با طلوع صبحدم به تدبیر خداوند ، دلیل توانمندی او بر نجات انسان ها از حوادث خطرناک

قل أعوذ ربّ الفلق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 2 - 3

3 - خداوند ، توانا بر دفع ضرر و جلوگیری از آسیب دیدن انسان از دیگر موجودات

قل أعوذ . . . من شرّ ما خلق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 3 - 2

2 - خداوند ، بر حفاظت انسان از مخفی ترین خطر ها ، توانا است .

و من شرّ غاسق إذا وقب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 5 - 5

5 - توانایی خداوند بر شکافتن تاریکی ها با سپیده صبح ، دلیل قدرت او بر نجات انسان از خطر حسودان

قل أعوذ ربّ الفلق . . . و من شرّ حاسد إذا حسد

ص: 183

403- نجات بخشی قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 52 - 5

5- قرآن ، مایه نجات آدمی از خطر ها ، آسیب ها و دشواری های موجود بر سر راه انسان *

وَإِذَا بَلَغَ الْإِنسَانَ وَابْتَدَأَ يُنذِرُوا بِهِ

404- نجات بخشی معبود راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 43 - 4

4 - داشتن پیام هدایت آفرین و نجات بخش برای زندگی دنیایی و اخروی انسان ها ، از ویژگی های خدای بر حق و شایسته پرستش

لَا جُرْمَ أَنَّمَا تَدْعُونِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ

از این که مؤمن آل فرعون در رد عقیده مشرکان، به این مطلب استدلال کرد که معبودهای ادعایی شما، پیامی برای بشر ندارد؛ می توان استفاده کرد که داشتن پیام، از خصوصیات معبود حقیقی و شایسته پرستش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 28 - 3

3- معبود راستین ، قادر به نجات انسان در همه شرایط دشوار

فَلَوْلَا نَصْرُهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَهُ

مفهوم آیه، گویای برداشت یاد شده است.

405- نجات بخشی موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 17 - 1

1 - رهانیدن بنی اسرائیل از سلطه و ستم فرعون ، در رأس اهداف موسی (ع) و هارون (ع) قرار داشت .

أَنْتَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ . . . فَأْتِيَ فِرْعَوْنَ فَقَوْلَا . . . أَنْ أَرْسَلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ

مقصود از «إرسال» (فرستادن) در این جا آزاد کردن و رها ساختن بنی اسرائیل است. بنابراین از آیه یاد شده استفاده می شود که اساسی ترین مأموریت موسی(ع) این بود که بنی اسرائیل را از سرزمین فرعونیان خارج کند و آنان را از بند اسارت و بردگی مصریان آزاد سازد.

ص: 184

406- نجات بخشی هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 17 - 1

1 - رهنیدن بنی اسرائیل از سلطه و ستم فرعونى ، در رأس اهداف موسى (ع) و هارون (ع) قرار داشت .

أن ائت القوم الظالمين .. فأتيا فرعون فقولاً... أن أرسل معنا بنى إسرائيل

مقصود از «إرسال» (فرستادن) در این جا آزاد کردن و رها ساختن بنی اسرائیل است. بنابراین از آیه یاد شده استفاده می شود که اساسی ترین مأموریت موسى (ع) این بود که بنی اسرائیل را از سرزمین فرعونیان خارج کند و آنان را از بند اسارت و بردگی مصریان آزاد سازد.

نجات یافتگان

407- {نجات یافتگان}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 14 - 3

3 - کسانی که اتفاق کرده و زکات مال خود را ادا کنند ، انسان هایی صالح و نجات یافته اند .

قد أفلح من تزكى

برخی از لغت دانان، فعل «تزكى» را به معنای «تصدق» می دانند. (لسان العرب)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شمس - 91 - 9 - 1

1 - پاک سازندگان و رشد دهندگان روح خویش ، اهل نجات اند و به هدف اصلی دست یافته و همواره در خوبی خواهند ماند .

قد أفلح من زكّيا

«زکاه» در لغت عرب، در اصل به معنای «طهارت»، «نمو»، «برکت» و «ستودن» است (نهایه ابن اثیر) معنای اول و دوم، با آیه شریفه تناسب بیشتری دارد. «فلاح»؛ یعنی، پیروزمندی و رسیدن به مقصود (مفردات) و به معنای نجات و باقی ماندن در خوبی (قاموس) نیز آمده است.

408- امکان عذاب نجات یافتگان از خطر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 69 - 3

3- امکان بازگشت دوباره نجات یافتگان از خطر دریا به آن و گرفتار شدن به طوفان دریایی و غرق شدن

أم أمنتم أن يعيدكم فيه تاره أخرى

ص: 185

409- انذار نجات یافتگان از خطر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 68 - 1

1- هشدار خداوند به حق ناسپاسان رهیده از خطرات و مشکلات ، به دچار شدن به خطرات و مهلکه های دیگر

فلَمَّا نَجَّكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ .. أَمْ أَنْتُمْ أَنْ يَخْسِفَ بَكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 69 - 1

1- هشدار خداوند به حق ناسپاسان رهیده از خطر ، به دچار آمدن در همان مهلکه

أَمْ أَنْتُمْ أَنْ يَعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَى

410- شرک نجات یافتگان از خطر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 65 - 10

10 - مردم گرفتار در خطر دریا ، پس از رهایی از آن و رسیدن به خشکی ، به رغم دعای مخلصانه شان در هنگام خطر ، به خدا شرک میورزند !

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفَلَكِ دَعُوا اللَّهَ .. فَلَمَّا نَجَّيْهِمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 66 - 5

5- بازگشت رهیدگان از ناملایمات ، به شرک ، کفران نعمت های خدا است .

فَلَمَّا نَجَّيْهِمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ . لِيَكْفُرُوا بِمَا ءَاتَيْنَاهُمْ

411- شرک نجات یافتگان از سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بازگشت رهیدگان از ناملایمات به شرک ربوبی ، کفران نعمت های خداوند است .

بربهم یشرکون . لیکفروا بما ءاتینهم

به قرینه «ما آتیناهم» مراد از «لیکفروا» کفران نعمت است.

412- شگفتی شرک نجات یافتگان از خطر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 186

14 - رویکرد افراد رهیده از سختی ها و ناملايمات به شرک ، به رغم توجه شان به خداوند ، به هنگام ابتلا ، امری غیر منتظره و ناشایست است .

ثم إذا أذاقهم منه رحمه إذا فریق منهم برّهم یشرکون

«إذا» در عبارت «إذا فریق...» فجاییه است. کاربرد آن، در جایی است که حادثه ای به صورت غیرمنتظره رخ بدهد. تکرار «رّبهم» با این بیان که ذکر «رّبهم» إشعار به این نکته دارد که آنان به رغم این که خداوند، پروردگارشان است، چنان کردند، مؤید این مطلب است.

413- غرق نجات یافتگان از خطر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 69 - 3

3- امکان بازگشت دوباره نجات یافتگان از خطر دریا به آن و گرفتار شدن به طوفان دریایی و غرق شدن

أم أمنتهم أن یعیدکم فیه تاره آخری

414- فلسفه شرک نجات یافتگان از سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 34 - 5

5 - هدف رهیدگان از ناگواری ها ، از گرایش به شرک ، انکار خدایی بودن نجات شان است .

إذا مسّ الناس ضرّ .. ثم إذا أذاقهم منه رحمه ... یشرکون . لیکفروا

«لام» در «لیکفروا» لام عاقبت است و مفید این نکته است که آنان، مشرک شدند تا سرانجام کفران نعمت کنند.

415- ناپسندی شرک نجات یافتگان از خطر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 33 - 14

14 - رویکرد افراد رهیده از سختی ها و ناملايمات به شرک ، به رغم توجه شان به خداوند ، به هنگام ابتلا ، امری غیر منتظره و ناشایست است .

ثم إذا أذاقهم منه رحمه إذا فریق منهم برّهم بَشْرکون

«إذا» در عبارت «إذا فریق..» فجایه است. کاربرد آن، در جایی است که حادثه ای به صورت غیرمنتظره رخ بدهد. تکرار «رَبِّهم» با این بیان که ذکر «رَبِّهم» إشعار به این نکته دارد که آنان به رغم این که خداوند، پروردگارشان است، چنان کردند، مؤید این مطلب است.

ص: 187

416- نجات یافتگان از سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 32 - 9

9- برخی انسان ها ، پس از رهایی از مشکلات و سختی های شدید ، در صراط مستقیم الهی باقی می مانند .

وإذا غشيهم موج... دعوا الله... فلما نجّهم إلى البرّ فمنهم مقتصد

«قصد» ریشه «مقتصد» به معنای «راه راست و میانه» است (مفردات راغب).

417- نجات یافتگان امت های پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 74 - 1

1 - بندگان مخلص خدا (بندگان خالص و برگزیده خدا) ، تنها گروه نجات یافته از میان اقوام عذاب شده پیشین

فانظر كيف كان عـقبه المنذرین . إلاّ عباد الله المخلصین

طبق نظر بیشتر مفسران، مقصود و معنای «مخلصین» (خالص شدگان) این است: «الذین أخلصهم الله لنفسه و ولايته; کسانی که خداوند آنان را برگزیده و در اختیار خود گرفته و مطیع فرمان خویش ساخته است».

ص: 188

2- نجاست

1- تطهیر نجاست

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 11 - 7،9

7_ فراهم شدن آب برای غسل و وضو و تطهیر نجاست ها و قذارت ها ، از اهداف نزول باران برای مجاهدان بدر

و ينزل عليكم من السماء ماء ليطهركم به

ذکر نشدن متعلق «یطهرکم» حکایت از عمومیت آن متعلق دارد (نجاستهای ظاهری و باطنی). یعنی خداوند باران را فرو فرستاد تا نجاستهای ظاهری را به وسیله آن برطرف سازید و آنان که جنب هستند غسل کنند و دیگران وضو بسازند.

9_ فقدان آب برای تحصیل طهارت و برطرف کردن نجاست ها ، مایه وسوسه شیطان و ایجاد نگرانی در پیکارگران بدر

یطهركم به و يذهب عنكم رجز الشيطان

نبودن لام در «یذهب» بیانگر این است که «یذهب . . .» مترتب بر «یطهرکم ...» است. و تناسب تطهیر با برطرف شدن رجز شیطان اقتضا می کند که مراد از رجز شیطان وسوسه هایی باشد که شیطان بر اثر نبودن آب برای طهارت در مجاهدان ایجاد می کرده است.

2- عوامل نجاست

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 11 - 12

12_ شیطان ، مایه پلیدی ها و ناپاکیها

یطهركم به و يذهب عنكم رجز الشيطان

3- نجاست خوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 145 - 9

9_ خوک، حیوانی آلوده و کثیف و نجس که باید از آن اجتناب کرد.

إلا أن يكون... فإنه رجس

بنابراین که ضمیر «انه» به خنزیر برگردد، نه به لحم خنزیر. در لسان العرب آمده است: «الرجس، القذر و القذار ضد النظافه

ص: 189

... ورجس، نجس».

نجاسات

4- احکام نجاسات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 145 - 9

9_ خوک، حیوانی آلوده و کثیف و نجس که باید از آن اجتناب کرد.

إلا أن یکون . . . فإنه رجس

بنابراین که ضمیر «انه» به خنزیر برگردد، نه به لحم خنزیر. در لسان العرب آمده است: «الرجس، القذر و القذار ضد النظافه ... ورجس، نجس».

ص: 190

3- نجاشی

1- ایمان نجاشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 28

28_ نجاشی (پادشاه حبشه) ، مؤمن به خدا ، قرآن و کتب آسمانی و خاضع در برابر خداوند

انّ من اهل الکتب لمن یؤمن باللّٰه

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) پس از مرگ نجاشی، به یاران خود فرمود: انّ احکم التّجاشی قد مات، قوموا فصلّوا علیه؛ فقال رجل یا رسول اللّٰه کیف نصلی علیه و قد مات فی کفره؟ قال (صلی الله علیه و آله) الا تسمعون قول اللّٰه «وانّ من اهل الکتاب . . .»

الدّر المنثور، ج 2، ص 416.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 85 - 12

12_ نجاشی و یاران او در زمره محسنان و مؤمنان به خدا ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن بودند .

قالوا إنّنا نصری ذلك بان منهم قسیسین و رهباناً . . . ذلك جزاء المحسنین

این بخش از آیات (85_ 82) بنابر آنچه بسیاری از مفسران گفته اند، درباره نجاشی پادشاه حبشه و یاران او نازل شده است.

2- خضوع نجاشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 28

28_ نجاشی (پادشاه حبشه) ، مؤمن به خدا ، قرآن و کتب آسمانی و خاضع در برابر خداوند

انّ من اهل الکتب لمن یؤمن باللّٰه

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) پس از مرگ نجاشی، به یاران خود فرمود: انّ احکم التّجاشی قد مات، قوموا فصلّوا علیه؛ فقال رجل یا رسول اللّٰه کیف نصلی علیه و قد مات فی کفره؟ قال (صلی الله علیه و آله) الا تسمعون قول اللّٰه «وانّ من اهل الکتاب . . .»

الدّرالمنثور، ج 2، ص 416.

ص: 191

3- نجاشی از محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 85 - 12

12 _ نجاشی و یاران او در زمره محسنان و مؤمنان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن بودند .

قالوا إنا نصری ذلک بان منهم قسیسین و رهباناً .. ذلک جزاء المحسنین

این بخش از آیات (85 _ 82) بنابر آنچه بسیاری از مفسران گفته اند، درباره نجاشی پادشاه حبشه و یاران او نازل شده است.

4- نجاشی از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 85 - 12

12 _ نجاشی و یاران او در زمره محسنان و مؤمنان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن بودند .

قالوا إنا نصری ذلک بان منهم قسیسین و رهباناً .. ذلک جزاء المحسنین

این بخش از آیات (85 _ 82) بنابر آنچه بسیاری از مفسران گفته اند، درباره نجاشی پادشاه حبشه و یاران او نازل شده است.

5- نجاشی و قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 85 - 12

12 _ نجاشی و یاران او در زمره محسنان و مؤمنان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن بودند .

قالوا إنا نصری ذلک بان منهم قسیسین و رهباناً .. ذلک جزاء المحسنین

این بخش از آیات (85 _ 82) بنابر آنچه بسیاری از مفسران گفته اند، درباره نجاشی پادشاه حبشه و یاران او نازل شده است.

6- نجاشی و محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 85 - 12

12_ نجاشی و یاران او در زمره محسنان و مؤمنان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن بودند .

قالوا إنا نصری ذلک بان منهم قسیسین و رهباناً .. ذلک جزاء المحسنین

این بخش از آیات (85_ 82) بنابر آنچه بسیاری از مفسران گفته اند، درباره نجاشی پادشاه حبشه و یاران او نازل شده است.

ص: 192

4- نجوا

1- آثار وجوب صدقه نجوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 13 - 2

2 - وجوب صدقه ، باعث شد مسلمانان از گفتوگوی محرمانه با رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) صرف نظر کنند .

ءأشفقتم أن تقدّموا بین یدی نجویکم صدقـت

2- احکام صدقه نجوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 12 - 10

10 - صدقه نجوا ، تنها بر کسانی واجب بود که توانایی مالی داشتند .

فإن لم تجدوا فإنّ الله غفور رحیم

3- احکام نجوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 9 - 2، 1

1 - نجوا کردن (با هم درگوشی صحبت کردن) امری جایز است .

یـأيها الذین ءامنوا إذا تنـجیتم

2 - جواز نجوا کردن مشروط به این است که آلوده به گناه ، تعدی و نافرمانی پیامبر (صلی الله علیه و آله) نباشد .

إذا تنـجیتم فلا تنـجوا بالإثم و العدون و معصیت الرسول

4- احکام نجوا با محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 12 - 4

4 - خداوند ، بر هر مسلمانی که خواستار نجوا و گفتگوی محرمانه با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) بود ، واجب کرد که پیش از آن

ص: 193

صدقه ای پردازد .

یَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نَجَّيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَيْكُمْ صَدَقَةٌ

5- امتناع از صدقه نجوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 13 - 4,5,1

1 - مسلمانان، از پرداخت صدقه پیش از نجوا با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، امتناع ورزیدند .

ءَأَشْفَقْتُمْ أَن تَقَدَّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَيْكُمْ صَدَقَاتٍ

4 - نکوهش مسلمانان از سوی خداوند، به خاطر صرف نظر کردن از ملاقات های محرمانه با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و امتناع ورزیدن از پرداخت صدقه نجوا

ءَأَشْفَقْتُمْ أَن تَقَدَّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَيْكُمْ صَدَقَاتٍ

5 - خداوند، حکم صدقه نجوا را در پی امتناع ورزیدن مسلمانان از آن و ترک کردن گفتوگوی محرمانه با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) لغو و نسخ کرد .

فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ

مفسران، بر آنند که این آیه ناسخ حکم صدقه نجوا است.

6- ترک نجوا با محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 13 - 4,15

4 - نکوهش مسلمانان از سوی خداوند، به خاطر صرف نظر کردن از ملاقات های محرمانه با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و امتناع ورزیدن از پرداخت صدقه نجوا

ءَأَشْفَقْتُمْ أَن تَقَدَّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَيْكُمْ صَدَقَاتٍ

15 - « عن علی (ع) إني قال : بي خفف الله عن هـ ذه الأمة لأن الله امتحن الصحابه به ذه الآية فتقاعسوا عن مناجاه الرسول (صلی الله علیه و آله) . . . و كان معي دينار فتصدقت به فكنت أنا سبب التوبه من الله على المسلمين حين عملت بالآيه و لو لم يعمل بها أحد لنزل العذاب لإمتناع الكل من العمل بها ;

از حضرت علی(ع) روایت شده که فرمود: خدا به وسیله من [کیفر سنگینی] این امت را سبک کرد؛ زیرا خداوند صحابه را با آیه «قَدِّمُوا بَيْنَ يَدَي نَجْوَاكُم صَدَقَاتٍ» امتحان کرد. آنان از نجوا کردن با رسول خدا(صلی الله علیه و آله) خودداری کردند... و با من دیناری بود که آن را [قبل از نجوا] صدقه دادم. پس من سبب گذشت خداوند از مسلمین شدم؛ آن گاه که به این آیه عمل کردم و اگر هیچ کس به آن عمل نمی کرد، عذاب نازل می شد؛ زیرا همه از عمل به آن امتناع کرده بودند».

7- توصیه به تقوا در نجوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 194

5- نجوای مؤمنان ، باید آراسته به سفارش به نیکی و توصیه به تقوای الهی باشد .

و تنـجوا بالبرّ و التقوی

8- توصیه به خیر در نجوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- نجوای مؤمنان ، باید آراسته به سفارش به نیکی و توصیه به تقوای الهی باشد .

و تنـجوا بالبرّ و التقوی

9- شرایط نجوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- جواز نجوا کردن مشروط به این است که آلوده به گناه ، تعدی و نافرمانی پیامبر (صلی الله علیه و آله) نباشد .

إذا تنـجیتم فلا تنـجوا بالإثم و العدون و معصیت الرسول

10- صدقه نجوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- خداوند ، بر هر مسلمانی که خواستار نجوا و گفتگوی محرمانه با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) بود ، واجب کرد که پیش از آن صدقه ای بپردازد .

یـأیها الذین ءامنوا إذا نـجیتم الرسول فقدّموا بین یدی نجوبکم صدقه

12- اجازه گفتگوی محرمانه با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ، بدون دادن « صدقه نجوا » برای افراد ناتوان ، برخاسته از غفران و رحمت خداوند

فإن لم تجدوا فإنّ الله غفور رحیم

15 - « قال علی (ع) إنّ فی کتاب اللّٰه لآیه ما عمل بها أحد قبلی ولا یعمل بها أحد بعدی و هی آیه النجوى ، کان عندی دینار فبعته بعشره دراهم فجعلت أقدم بین یدی کلّ نجوی أناجی ها النبى درهماً ، قال : فنسخها قوله « ءأشفقتم أن تقدّموا بین یدی نجواکم صدقات » ؛

حضرت علی(ع) فرمود: در قرآن آیه ای است که قبل از من هیچ کس به آن عمل نکرد و بعد از من نیز احدی احدی به آن عمل نخواهد کرد و آن آیه «نجوا» است. نزد من دیناری بود که آن را به ده درهم فروختم و هر دفعه که با رسول خدا(صلی الله علیه و آله) نجوا داشتم، یک درهم آن را صدقه می دادم. حضرت فرمود: این حکم را آیه «ءأشفقتم أن تقدّموا بین یدی نجواکم صدقات» نسخ کرد [و دیگر در پی نجوا با رسول خدا(صلی الله علیه و آله) صدقه واجب نبود].

ص: 195

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 13 - 15

15 - «عن علی (ع) إني قال: بي خفف الله عن هذه الأمة لأن الله امتحن الصحابه به_ذو الآيه فتقاعسوا عن مناجاه الرسول (صلى الله عليه وآله) . . . و كان معى دينار فتصدقت به فكنت أنا سبب التوبه من الله على المسلمين حين عملت بالآيه و لو لم يعمل بها أحد لنزل العذاب لإمتناع الكل من العمل بها ;

از حضرت علی (ع) روایت شده که فرمود: خدا به وسیله من [کیفر سنگینی] این امت را سبک کرد؛ زیرا خداوند صحابه را با آیه «قدموا بین یدی نجواکم صدقات» امتحان کرد. آنان از نجوا کردن با رسول خدا (صلی الله علیه و آله) خودداری کردند . . . و با من دیناری بود که آن را [قبل از نجوا] صدقه دادم. پس من سبب گذشت خداوند از مسلمین شدم؛ آن گاه که به این آیه عمل کردم و اگر هیچ کس به آن عمل نمی کرد، عذاب نازل می شد؛ زیرا همه از عمل به آن امتناع کرده بودند».

11- علم خدا به نجوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 80 - 4

4 - خداوند ، آگاه به هر سرّ و شنونده هر نجوا

أم یحسبون أنا لانسمع سرهم و نجویهم

12- فلسفه صدقه نجوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 12 - 9

9 - اقدام به انجام بهترین عمل و مؤثرترین کار برای طهارت نفس ، حکمت واجب شدن صدقه ، پیش از نجوا و گفتوگوی محرمانه با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

فقدموا بین یدی نجویکم صدقه ذلک خیر لکم و أظهر

13- فلسفه نهی از نجوای ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 10 - 6

6 - شاداب مانندن جامعه ایمانی و جلوگیری از عوامل ناراحتی زا و اندوه آفرین ، حکمت نهی الهی از نجوا های آلوده به گناه

إِثْمًا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزَنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا

ص: 196

14- گناه در نجوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 9 - 3

3 - نهی خداوند ، از نجوای آلوده به گناه ، تعدی به حقوق مسلمین و نافرمانی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فلاتتن_جوا بالاثم و العدوان و معصیت الرسول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 10 - 1

1 - نجوای آلوده به گناه ، تعدی به دیگران و نافرمانی از پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ، از القانات شیطان است .

إثما النجوى من الشيطان

الف و لام «النجوی» برای عهد است و به نجوای منافقان اشاره دارد که آلوده به «إثم»، «عدوان» و «معصیت الرسول» است.

15- مسلمانان صدر اسلام و صدقه نجوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 13 - 1,3

1 - مسلمانان ، از پرداخت صدقه پیش از نجوا با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ، امتناع ورزیدند .

ءأشفقتم أن تقدّموا بین یدی نجویکم صدقـت

3 - پرداخت صدقه ، پیش از هر بار نجوا با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ، برای مسلمانان امری دشوار می نمود .

ءأشفقتم أن تقدّموا بین یدی نجویکم صدقـت

16- منشأ نجوای ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 10 - 1

1 - نجوای آلوده به گناه ، تعدی به دیگران و نافرمانی از پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ، از القانات شیطان است .

إِنَّمَا النُّجُوى مِنَ الشَّيْطَانِ

الف و لام «النجوى» برای عهد است و به نجوای منافقان اشاره دارد که آلوده به «إثم»، «عدوان» و «معصیت الرسول» است.

17- نجوا با محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 12 - 9،12

ص: 197

9- اقدام به انجام بهترین عمل و مؤثرترین کار برای طهارت نفس، حکمت واجب شدن صدقه، پیش از نجوا و گفتوگوی محرمانه با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

فقدّموا بین یدی نجویکم صدقه ذلک خیر لکم و أظہر

12- اجازه گفتوگوی محرمانه با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، بدون دادن « صدقه نجوا » برای افراد ناتوان، برخاسته از غفران و رحمت خداوند

فإن لم تجدوا فإنّ الله غفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 13 - 6، 3، 2، 1

1- مسلمانان، از پرداخت صدقه پیش از نجوا با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، امتناع ورزیدند.

ءأشفقتم أن تقدّموا بین یدی نجویکم صدقـت

2- وجوب صدقه، باعث شد مسلمانان از گفتوگوی محرمانه با رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) صرف نظر کنند.

ءأشفقتم أن تقدّموا بین یدی نجویکم صدقـت

3- پرداخت صدقه، پیش از هر بار نجوا با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، برای مسلمانان امری دشوار می نمود.

ءأشفقتم أن تقدّموا بین یدی نجویکم صدقـت

6- نجوا های برخی از مسلمانان با پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، غیر ضرور و بی فایده بود.

فإذ لم تفعلوا و تاب الله علیکم

از این که مسلمانان پس از صدور حکم صدقه، نجوا با رسول خدا (صلی الله علیه و آله) را ترک کردند، به دست می آید که آنان، کار ضروری و حیاتی با آن حضرت نداشتند؛ و گرنه برای آن خرج می کردند و صدقه می پرداختند.

18- نجوا به نیکی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- نساء - 4 - 114 - 7، 2

2_ ارزش والای نجوا ها و مذاکرات محرمانه، به انگیزه وادار نمودن دیگران به صدقه و دعوت به کار نیک و اصلاح میان مردمان

لا خير في كثير من نجويهم الا من امر بصدقه او معروف او اصلح بين الناس

7_ نجواها و مذاكرات محرمانه برائ دعوت مردم به كارهاي نيك ، موجب پاداش بزرگ الهی

من نجويهم . . . و من يفعل ذلك ابتغاء مرضات الله فسوف نؤتيه أجراً عظيماً

19- نجواي با ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 114 - 2،12

2_ ارزش والای نجواها و مذاكرات محرمانه ، به انگیزه وادار نمودن دیگران به صدقه و دعوت به كار نيك و اصلاح میان مردمان

ص: 198

لا خير في كثير من نجويهم الا من امر بصدقه او معروف او اصلح بين الناس

12_ گفتگوی محرمانه در مورد توصیه به قرض الحسنه، کاری پسندیده و شایسته

لا خير في كثير من نجويهم الا من امر بصدقه او معروف

امام صادق(ع) در مورد «معروف» در آیه فوق فرمود: یعنی بالمعروف القرض.

کافی، ج 4، ص 34، ح 3؛ نورالثقلین، ج 1، ص 549، ح 558.

20- نجوای حرام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 9 - 3

3 - نهی خداوند، از نجوای آلوده به گناه، تعدی به حقوق مسلمین و نافرمانی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فلاتتنـجوا بالإثم و العدوان و معصیت الرسول

21- نسخ صدقه نجوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 13 - 5

5 - خداوند، حکم صدقه نجوا را در پی امتناع ورزیدن مسلمانان از آن و ترک کردن گفتوگوی محرمانه با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) لغو و نسخ کرد.

فإذ لم تفعلوا و تاب الله علیکم

مفسران، بر آنند که این آیه ناسخ حکم صدقه نجوا است.

22- نهی از نجوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 114 - 11

11_ نهی خداوند از گفتگو های سرّی بی فایده (بگو مگو)

لا خیر فی کثیر من نجویهم

امام باقر(ع) فرمود: ... ان الله نهی عن القیل و القال ... ان الله عزوجل یقول فی کتابه: «لا خیر فی کثیر من نجویهم» ...

کافی، ج 5، ص 300، ح 2؛ نورالثقلین، ج 1، ص 549، ح 559.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 8 - 3، 2

ص: 199

2 - منافقان ، از نجوا های آزاردهنده شان نهی و از آنان خواسته شده بود تا از آن کار زشت دست بکشید .

ألم تر إلى الذين نهوا عن النجوى

3 - منافقان _ با وجود این که از نجوا کردن نهی شده بودند _ بر آن اصرار میورزیدند .

ألم تر إلى الذين نهوا عن النجوى ثمَّ يعودون لما نهوا عنه

نجواکنندگان

23- خدا و نجواکنندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 7 - 5,6,7,8,10

5 - نجواکنندگان اگر سه نفر باشند ، خداوند چهارمی آنان است .

ما يكون من نجوى ثلثه إلا هو رابعهم

6 - نجواکنندگان اگر پنج نفر باشند ، خداوند ششمین آنان است .

ولا خمسة إلا هو سادسهم

7 - نجواکنندگان ، چه کمتر از سه و پنج نفر باشند (دو یا چهار نفر) و چه بیشتر از پنج نفر باشند (شش نفر یا بیشتر) ، خدا نیز با آنان خواهد بود .

ولا أدنى من ذلك ولا أكثر إلا هو معهم

8 - نجواکنندگان هر کجا باشند ، خداوند نیز همراه با آنان است و گفتوگوی آنان را می شنود .

إلا هو معهم أين ما كانوا

10 - خداوند ، گفتوگو های محرمانه نجواکنندگان را ، در قیامت به آنان خبر خواهد داد .

ثمَّ ينبئهم بما عملوا يوم القيامة

24- مسؤولیت نجواکنندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نجاوکنندگان ، در برابر نجاواهايشان مسؤول بوده و در قيامت بايد در برابر خداوند پاسخگو باشند .

ما يکون من نجوى . . . ثم ينبئهم بما عملوا يوم القى_مه

25- ناظر نجاوکنندگان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4- گفتوگوهاى محرمانه هيچ جمع نجاوکننده اى ، بر خداوند پوشيده نيست .

ما يکون من نجوى . . . إلا هو معهم أين ما كانوا

ص: 200

26- نجواکنندگان در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 7 - 10، 9

9- نجواکنندگان ، در برابر نجواهایشان مسؤول بوده و در قیامت باید در برابر خداوند پاسخگو باشند .

ما یكون من نجوى . . . ثم ینبئهم بما عملوا یوم القیـمه

10 - خداوند ، گفتگو های محرمانه نجواکنندگان را ، در قیامت به آنان خبر خواهد داد .

ثم ینبئهم بما عملوا یوم القیـمه

ص: 201

1- آداب نحر شتر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 36 - 8,9

8 - لزوم به صف کردن شتران قربانی و نحر هم زمان آنها ، همراه ذکر نام خدا

فاذکروا اسم الله علیها صواف

«صواف» جمع «صافه» حال از ضمیر «علیها» و از مصدر «صفت» (گروهی را در کنار هم و در یک امتداد مستقیم به نظم در آوردن) مشتق شده است؛ یعنی، پس نام خدا را بر شتران (به هنگام نحر کردن آنها) در حالی که در امتداد مستقیم به نظم در آمدند ببرید.

9 - لزوم بستن دست ها و پا های شتران قربانی ، به هنگام نحر کردن آنها

فاذکروا اسم الله علیها صواف

با توجه به این که هنگام نحر کردن شتر برای این که بر اثر وارد شدن فشار کارد فرار نکنند، ابتدا دستها و پاهایش را کنار هم قرار می دهند و دور آنها را طناب می پیچند و سپس آن را نحر می کنند «صواف» را می توان چنین معنا کرد: در حالی که دستها و پاهایشان را کنار هم قرار دادید و با طناب بستید آنها را نحر کنید.

2- اخلاص در نحر شتر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - کوثر - 108 - 2 - 8

8 - قربانی کردن شتر و قصد انجام دادن فرمان الهی ، توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وانحر

قید «لربک» درباره «صل»، قرینه بر وجود چنین قیدی برای «انحر» نیز می باشد. «نحر»؛ یعنی، مقداری از سینه که جای گلوبند است و از جمله معانی که برای فعل «انحر»، بیان کرده اند، فرمان به کشتن شتر قربانی است. (مفردات)

3- بسمله در نحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- لزوم به زبان آوردن نام خدا، به هنگام ذبح یا نحر قربانی

ليذكروا اسم الله على ما رزقهم من بهيمه الأنعم

4- بسمله در نحر شتر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 36 - 6,7

6- وجوب ذکر نام خدا، به هنگام نحر کردن شترانی قربانی

فاذكروا اسم الله عليها

7- جواز ذکر هر یک از اسمای خداوند (الله، رحمان و...) به هنگام نحر شتر

فاذكروا اسم الله عليها

اضافه در «اسم الله» می تواند بیانیه و یا لامیه باشد. از این رو «اسم الله» بنابر احتمال اول، به معنای «اسمی که عبارت از الله است» و بنابر احتمال دوم «هر اسمی که برای خدا هست» می باشد. بر پایه احتمال اول، ذکر نامی غیر از «الله» به هنگام ذبح یا نحر حیوان، کافی نیست؛ به خلاف احتمال دوم. برداشت یاد شده بر اساس احتمال دوم است.

5- توصیه نحر شتر به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - کوثر - 108 - 2 - 8

8- قربانی کردن شتر و قصد انجام دادن فرمان الهی، توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وانحر

قید «لربک» درباره «صلّ»، قرینه بر وجود چنین قیدی برای «انحر» نیز می باشد. «نحر»؛ یعنی، مقداری از سینه که جای گلوبند است و از جمله معانی که برای فعل «انحر»، بیان کرده اند، فرمان به کشتن شتر قربانی است. (مفردات)

6- نامهای خدا در نحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 36 - 7,8

7 - جواز ذکر هر یک از اسمای خداوند (الله ، رحمان و . . .) به هنگام نحر شتر

فاذکروا اسم الله علیها

اضافه در «اسم الله» می تواند بیانیه و یا لامیه باشد. از این رو «اسم الله» بنابر احتمال اول، به معنای «اسمی که عبارت از الله است» و بنابر احتمال دوم «هر اسمی که برای خدا هست» می باشد. بر پایه احتمال اول، ذکر نامی غیر از «الله» به هنگام ذبح یا نحر حیوان، کافی نیست؛ به خلاف احتمال دوم. برداشت یاد شده بر اساس احتمال دوم است.

8 - لزوم به صف کردن شتران قربانی و نحر هم زمان آنها ، همراه ذکر نام خدا

فاذکروا اسم الله علیها صواف

ص: 203

«صوفاً» جمع «صافه» حال از ضمیر «علیها» و از مصدر «صفت» (گروهی را در کنار هم و در یک امتداد مستقیم به نظم در آوردن) مشتق شده است؛ یعنی، پس نام خدا را بر شتران (به هنگام نحر کردن آنها) در حالی که در امتداد مستقیم به نظم درآمدند ببرید.

7- نحر شتر در حج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 28 - 12

12 - جواز قربانی کردن به هر یک از شتر، گاو و گوسفند در مراسم حج

علی ما رزقهم من بهیمه الأنعم

«أنعام» (جمع «نعم») در اصل به معنای شتران است. لکن گاهی به مجموع شتر، گاو و گوسفند نیز گفته می شود. به اعتقاد همه مفسران مراد از «أنعام» در این جا معنای دوم (مجموع شتر، گاو و گوسفند) می باشد. گفتنی است که «بهیمه» به معنای چهارپا و اضافه آن به انعام اضافه بیانیه است؛ یعنی، چهارپایی که عبارت است از شتر، گاو و گوسفند.

8- نحر شتر قربانی حج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 36 - 8,9

8 - لزوم به صف کردن شتران قربانی و نحر هم زمان آنها، همراه ذکر نام خدا

فاذكرو اسم الله علیها صوفاً

«صوفاً» جمع «صافه» حال از ضمیر «علیها» و از مصدر «صفت» (گروهی را در کنار هم و در یک امتداد مستقیم به نظم در آوردن) مشتق شده است؛ یعنی، پس نام خدا را بر شتران (به هنگام نحر کردن آنها) در حالی که در امتداد مستقیم به نظم درآمدند ببرید.

9 - لزوم بستن دست ها و پا های شتران قربانی، به هنگام نحر کردن آنها

فاذكرو اسم الله علیها صوفاً

با توجه به این که هنگام نحر کردن شتر برای این که بر اثر وارد شدن فشار کارد فرار نکند، ابتدا دستها و پاهایش را کنار هم قرار می دهند و دور آنها را طناب می پیچند و سپس آن را نحر می کنند «صوفاً» را می توان چنین معنا کرد: در حالی که دستها و پاهایشان را کنار هم قرار دادید و با طناب بستید آنها را نحر کنید.

9- نحر شتر محمد (صلی الله علیه و آله)

11 - برگزیدن گران بهاترین حیوان اهلی (شتر) برای قربانی ، واکنشی بایسته از سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در سپاس گذاری از کوثر عطا شده به آن حضرت

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ . . . وَاَنْحَر

6- نخل

1- نخل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 24 - 9

9- « عن النبي (صلى الله عليه وآله) [في قوله تعالى : « كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ . . . »] : إن هَذِهِ الشَّجَرَةُ الطَّيِّبَةُ هِيَ النَّخْلَةُ ;

از رسول خدا (صلى الله عليه وآله) درباره سخن خدا « کلمه طيبه کشجره طيبه . . . » روایت شده است که فرمود: همانا [مراد از] درخت پاکیزه، درخت خرماست».

2- اهمیت نخل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 10 - 3

3_ اهمیت نخل و خرما ، در میان درخت ها و میوه ها

فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ . . . وَ النَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ

برداشت بالا با توجه به این نکته است که از میان همه درختان، «نخل» یاد شده است. البته بعید نیست که این انتخاب با توجه به جغرافیای سرزمین وحی صورت گرفته باشد.

3- باروری نخل قصه مریم (س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 25 - 3,7

3- بارور شدن و ثمر دادن غیر طبیعی درخت خرما ، به تلاش مریم (س) و کشیدن و تکان دادن نخل وابسته بود .

و هَزَّتْ إِلَيْكَ . . . تَسْقُطُ

فعل «تساقط» مجزوم است و عامل جزم آن شرط مقدر است؛ یعنی اگر درخت را تکان دهی و به سمت خود بکشی، برای تو خرما می ریزد.

7 - به بار نشستن فوری درخت خرما و نیرومندی مریم (س) برای تکان دادن آن ، از کرامات او بود .

وہزیٰ إلیک . . . تس_قط

ص: 205

4- بلندی نخل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 10 - 2

2_ قامت بلند نخل و شکوفه های انبوه خرما ، پیامدار بصیرت و مایه تذکر خلق

تبصره و ذکری . . . و النخل باسقت لها طلع نصید

5- پیدایش نخل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 141 - 2

2_ خداوند پدید آورنده باغستانها، درختان خرما و کشتزارهاست.

و هو الذی أنشأ جنت . . . و النخل و الزرع

6- تعقل در درخت نخل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 99 - 13

13_ دوران ثمردهی تا رسیدن میوه اصله نخل و تاک انگور و درخت زیتون و انار، شایان مطالعه و تأمل و راهی برای خداشناسی است.

و من النخل . . . من أعناب و الزیتون و الرمان ... أنظروا إلی ثمره إذا أثمر و ینعه

مرجع ضمیر «ثمره» می تواند «الرمان» باشد و نیز می تواند «النخل» «اعناب» «الزیتون» به صورت بدل باشد. برداشت فوق بر این مبنا صورت گرفته است. لذا فرمان «انظروا» شامل تمامی موارد مذکور در آیه است.

7- تکاندن نخل قصه مریم (س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 25 - 7، 1

1- عیسی (ع) ، در بدو تولد ، مادرش مریم (س) را به تکان دادن درخت خرما و استفاده از میوه آن راهنمایی کرد .

و هزّی إلیک بجذع النخلة تسقط علیک رطبًا جنیًّا

«هزّی» به معنای حرکت دادن به چپ و راست است و به قرینه «إلیک» در آن معنای «متمایل ساختن» نیز تضمین شده است. بنابراین «هزّی إلیک»، یعنی درخت را به جانب خود بکش و به چپ و راست تکان ده این راهنمایی چنان چه از آیه بعد پیدا است، به منظور تأمین غذای مریم(س) بوده است.

7- به بار نشستن فوری درخت خرما و نیرومندی مریم (س) برای تکان دادن آن، از کرامات او بود.

ص: 206

و هزّی إلیک . . . تس_قط

8- نمردهی نخل قصه مریم (س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 25 - 3

3- بارور شدن و ثمر دادن غیر طبیعی درخت خرما، به تلاش مریم (س) و کشیدن و تکان دادن نخل وابسته بود.

و هزّی إلیک . . . تس_قط

فعل «تساقط» مجزوم است و عامل جزم آن شرط مقدر است؛ یعنی اگر درخت را تکان دهی و به سمت خود بکشی، برای تو خرما می ریزد.

9- خشکی نخل قصه مریم (س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 25 - 2

2- نخلی که مریم (س) در کنار آن وضع حمل نمود، میوه نداشت.

و هزّی إلیک بجذع النخلة تس_قط علیک رطبًا جنیًا

جمله «تساقط علیک. . .» گویای امتنان بر مریم (س) است، نه خبر از اثر طبیعی تکان دادن درخت، چرا که این موضوع نیازی به راهنمایی نداشت؛ بنابراین، پس از تکان دادن درخت بود که خرماي آن پدیدار گشته و فرو می ریخت. اضافه شدن کلمه «جذع» به کلام و نیز اسناد «تساقط» به «نخله»، خشک بودن درخت و خارق العاده بودن ریزش خرما را تأیید می کند.

10- خوشه های نخل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 99 - 7

7_ خداوند با باران از شکوفه های نخل، خوشه هایی سرفروشته و در دسترس را می رویاند.

فأخرجنا . . . و من النخل من طلعتها قنوان دانیه

«طلع» به معنای شکوفه خرما و «قنوان» نیز به معنای خوشه است و «قنوان دانیه» یعنی خوشه های نزدیک که در دسترس باشد.

11- رویاننده نخل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نخل - 16 - 11 - 1

ص: 207

1- خداوند، رویاننده کشتزارها و درختان زیتون، خرما و انگور و تمامی محصولات کشاورزی است.

ینبت لكم به الزرع و الزیتون و النخیل و الأعنـب و من کل الثمرت

12- رویش نخل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 99 - 7

7_ خداوند با باران از شکوفه های نخل، خوشه هایی سر فروهشته و در دسترس را می رویاند.

فأخرجنا .. و من النخل من طلعتها قنوان دانیه

«طلع» به معنای شکوفه خرما و «قنوان» نیز به معنای خوشه است و «قنوان دانیه» یعنی خوشه های نزدیک که در دسترس باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 11 - 7

7- رویش گیاهان و درختان زیتون، نخل و تاک به وسیله آب، زمینه ای برای اندیشیدن و راهی برای خداشناسی است.

ینبت لكم به .. إن فی ذلک لآیه لقوم یتفکرون

13- سیراب شدن خوشه های نخل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 10 - 5

5_ دستیابی خوشه های خرما بر بلندای قامت نخل به عنصر حیاتی آب، شایان تأمل و درس آموزی *

أفلم ینظروا .. و النخل باسقت لها طلع نضید

برداشت بالا بدان احتمال است که تعبیر «باسقات»، از آن جهت در آیه قید شده باشد که رسیدن «آب» از زمین به خوشه های خرما در ارتفاع بالا، از فرایندی پیچیده و شایان تأمل برخوردار است.

14- عبرت از نخل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- درختان خرما و انگور و استحصال نوشیدنی از آنها، مایه پند و عبرت است .

و من ثمرت النخيل و الأعنـب تتخذون منه سكرًا

برداشت فوق، با توجه به معطوف بودن جمله «و من ثمرات..» بر جمله «وإن لكم في الأنعام لعبرة» است.

ص: 208

15- فواید نخل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 67 - 3

3- درختان خرما و انگور، دارای محصولات و فرآورده های گوناگون

و من ثمرت النخيل والأعنـب تتخذون منه سكرًا و رزقًا حسنًا

16- نخل قصه مریم (س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 23 - 1

1- درد زایمان، مریم (س) را به کنار تنه درخت خرما کشانید.

فأجاءها المخاض إلى جذع النخلة

«أجاء» متعدی «جاء» یعنی آورد و «مخاض» درد زایمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 24 - 1

1- مریم (س)، در کنار درخت خرما وضع حمل نمود و عیسی (ع) را به دنیا آورد.

فأجاءها المخاض إلى جذع النخلة... فنادیها

«فاء» در «فنادها» فصيحه است و از جمله ای محذوف، قبل از خود، حکایت می کند و مضمون آن جمله، خبر از ولادت عیسی (ع) در کنار درخت است.

17- نقش شکوفه های نخل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 10 - 2

2_ قامت بلند نخل و شکوفه های انبوه خرما، پیامدار بصیرت و مایه تذکر خلق

تبصره و ذکرى . . . و النخل باسقت لها طلع نضيد

18- نقش نخل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - ق - 50 - 10 - 2، 1

1_ نخل های افراشته، با شکوفه هایی انبوه و برهم چیده، آیتی خداوندی است.

و النخل باسقت لها طلع نضيد

«باسقات» (جمع «باسق») به معنای بلند و برافراشته، «طلع» به معنای شکوفه و «نضيد» به معنای روی هم افتاده و انبوه

ص: 209

است.

2_ قامت بلند نخل و شکوفه های انبوه خرما ، پیامدار بصیرت و مایه تذکر خلق

تبصره و ذکری . . . و النخل باسقت لها طلع نضید

19- ویژگیهای نخل قصه مریم(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 23 - 4

4- اصله نخلی که مریم (س) در کنار آن پناه گرفت ، نخلی مشخص و درختی خشکیده بود .

فأجاءها المخاض إلى جذع النخلة

«النخلة» معرفه و «ال» در آن می تواند عهد ذهنی باشد. عهدی که یا بین خدا و مریم(س) و یا خدا و پیامبر(صلی الله علیه و آله) بوده است و از این که گفته نشد «إلى النخلة»، دانسته می شود که آنچه مریم در کنار آن قرار گرفت، چیزی جز تنه درخت نبود. آیات بعد که سخن از آگاه ساختن مریم به وجود آب و لزوم تکان دادن درخت، برای استفاده از خرماى آن دارد، نیز حاکی از پیدایش خارق العاده آب و خرما است و گرنه مریم(س) برای پی بردن به آن دو موضوع، به راهنما نیازی نداشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 25 - 10

10- «عن أبي الحسن الرضا (ع) قال : كانت نخلة مریم العجوه ، و نزلت فی کانون و نزل مع آدم (ع) من الجنة العتیق والعجوه منهما تفرق أنواع النخل ;

از امام رضا(ع) روایت شده: نخله مریم «عجوه» بود که در برج کانون نازل شد و با آدم(ع) از بهشت «عتیق» (نوعی درخت خرماى نر) و عجوه (نوعی خرما که درخت آن «لینه» نامیده می شود) نازل شد که از آن دو، انواع نخل منشعب شد».

نخلستان

20- اهمیت نخلستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 34 - 2

2- نخلستان ها و تاکستان ها ، از نشانه های قدرت خداوند است .

وَأَيُّهُ لَهْمٌ . . . وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه درصدد ارائه نمونه هایی از قدرت خدا و نیز برشمردن نعمت های الهی برای بشر است.

21- درخواست نخلستان از محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 210

1- برخورداری پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از باغستانی بزرگ با درخت های خرما و انگور و جاری ساختن نهر های آب فراوان در لابه لای آنها، پیش شرط مشرکان مکه برای ایمان آوردن به آن حضرت

وقالوا لن نؤمن لك حتى . . . أو تكون لك جنة من نخيل و عنب

4- ایجاد باغ بزرگ خرما و انگور با نهر های آب جاری، معجزه درخواستی (اقتراحی) مشرکان مکه از پیامبر (صلی الله علیه و آله)

لن نؤمن لك حتى . . . تكون لك جنة من نخيل و عنب

22- زیبایی نخلستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 32 - 3

3- در اختیار داشتن باغ هایی از انواع انگور، محصور شده در میان نخل ها و کشت زارهایی در پیرامون آن، از دلرباترین صحنه ها برای آدمی است.

23- عوامل پیدایش نخلستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - يس - 36 - 35 - 3

3- روان شدن چشمه ها، از عوامل پیدایش باغ ها و به ثمر نشستن درختان نخل، انگور و . . . است.

و جعلنا فيها جنّاتٍ . . . وفجرنا فيها من العيون . لياكلوا من ثمره

جمله «لياكلوا من ثمره» متعلق به «جعلنا» است و قرار گرفتن آن پس از جمله «فجرنا فيها من العيون»، می تواند حاکی از این نکته باشد که روان شدن چشمه ها، نقش اساسی در به ثمر نشستن باغ ها و درختان نخل و انگور دارد.

24- فواید نخلستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - يس - 36 - 35 - 1

1 - هدف و فلسفه آفرینش نخلستان ها و تاکستان ها از سوی خداوند، تغذیه و بهره مندی انسان ها از میوه ها و محصولات آنها است.

و جعلنا فيها من نخيل و أعنب . . . ليأكلوا من ثمره

25- منشأ پیدایش نخلستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 211

1 - پیدایش باغ های خرما و انگور بر اثر ریزش باران ، به اراده خداوند است .

فَأَشَانَا لَكُمْ بِهِ جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ

«إنشاء» (مصدر «أشأنَا») به معنای پدید آوردن و پروراندن «جَنَّاتٍ» (جمع «جَنَّة») به معنای باغات است. «نخيل» نیز جمع «نخيله» (خرما) و «أعناب» جمع «عنب» (انگور) است.

26- منشأ خلقت نخلستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 34 - 1

1 - خداوند ، باغ هایی از خرما و انگور در زمین آفریده است .

و جعلنا فيها جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ

27- نخلستان در مرکز حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 16

16 - مرکز حکومت فرعون ، منطقه ای گرمسیر و دارای درختان نخل بود .

و لأصلبَنَّكُمْ فِي جُدُوعِ النَّخْلِ

ص: 212

1- آثار وفای به نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 270 - 7،8

7_ خداوند ، مددکار و یاور اهل انفاق و وفاکنندگان به نذر است .

و ما للظالمین من انصار

از مفهوم «و ما للظالمین من انصار» که تنها ترک کنندگان انفاق محروم از حمایت خداوند می باشند، برداشت فوق استفاده شده است.

8_ انفاق و وفای به نذر ، از عوامل ایجاد و بسط تعاون اجتماعی *

و ما انفقتم من نفقه او نذرتم من نذر . . . و ما للظالمین من انصار

به نظر می رسد از مصادیق یاوران (انصار) همان مردمی باشند که از اموال انفاق کنندگان بهره مند می شوند؛ یعنی انفاق کنندگان و وفاکنندگان به نذر، برخوردار از یاری مردم هستند و نیز آنان، مددکار مردم و اجتماعند؛ بنابراین انفاق از عوامل بسط تعاون اجتماعی خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 7 - 5

5 - وفای به نذر و خوف از قیامت ، از عوامل ورود به بهشت و بهره مندی از موهبت های آن

إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ . . . يُوْفُونَ بِالَّذِي وَعَدُوا يَوْمَ مَا كَانُوا شُرَّهَ مُسْتَطِيرًا

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که جمله «یوفون بالذکر» («یوفون بالذکر. . .») جمله ای است بیانیه که علت بهره مندی ابرار از مواهب بهشتی را بیان می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 11 - 5

5 - وفای به نذر ، ایثار و انفاق خالصانه به نیازمندان و بیم از روز قیامت ، موجب مصونیت از سختی های قیامت و شادمانی در آخرت است .

یوفون بالنذر و یخافون یومًا . . . إنا نطعمکم لوجه اللّٰه . . . فویهم اللّٰه . . . و

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که آیه شریفه ناظر به مجموع آیات مربوط به ابرار و ویژگی های آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 12 - 3

ص: 213

3 - وفای به نذر ، ایثار و انفاق به نیازمندان جامعه بدون چشمداشتی و خوف از قیامت ، از موجبات ورود به بهشت و بهره مندی از موهبت های آن است .

یوفون بالنذر و یخافون یوماً .. . إنّما نطعمکم لوجه اللّٰه ... و جزیهم بما صبروا ج

از مصادیق مورد نظر صبر در این آیه، موارد یاد شده است که در آیات پیش در وصف ابرار آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 22 - 7

7 - وفای به نذر ، خوف از قیامت و دستگیری خالصانه از بینوایان ، یتیمان و اسیران ، موجب بهره مندی از پاداش های بهشتی و مورد ستایش و قدردانی خداوند

یوفون بالنذر و یخافون یوماً .. . إنّ هـ ذا کان لکم جزاء و کان سعیکم مشکوراً

2- آداب نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 270 - 1

1 _ آگاهی خداوند به کمیت و کیفیت انفاق ها و نذر ها ، هر چند اندک باشد .

و ما انفقتم من نفقه او نذرتم من نذر فانّ اللّٰه یعلمه

تعهد انسان بر عمل نیک را «نذر» گویند؛ یعنی شخص خود را متعهد کند به انجام عمل نیک.

3- احکام نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 35 - 2,3

2 _ مشروعیت نذر بر خدمتکاری فرزند در راه خداوند در شرایع پیشین

ربّ ائی نذرت لک ما فی بطنی محرّراً

3 _ تحقق یافتن نذر ، با گفتن جمله : ربّ ائی نذرت لک ...

ربّ ائی نذرت لک ما فی بطنی محرّراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 26 -

22،23،24،26،27،28،29،30

22- وفای به نذر واجب است .

إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ... فَلَنْ أَكَلِمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا

چنانچه مریم(ع) با وجود نذر، حق سخن گفتن داشت، نذر او نمی توانست نزد مردم عذر قطعی برای سکوت باشد.

23- زنی که شوهر ندارد، در نذرکردن آزاد است .

فقولی إِنِّي نَذَرْتُ

24- در نذر، قصد قربت لازم است .

ص: 214

إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ

26- نذر کننده باید صیغه نذر را تلفظ کند .

فقولی إِنِّي نَذَرْتُ

27- در صیغه نذر ، باید نام خداوند ذکر شود .

إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ

28- ذکر وصفِ « رحمان » برای صحت نذر کافی است .

إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ

29- نذر تبرعی (معلق نبودن نذر بر هیچ شرطی) صحیح است .

إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا

30- بهره جستن از نذر برای فرار از تنگنا های اجتماعی جایز است .

إِنِّي نَذَرْتُ فَلَئِنْ أَكَلْتُمُ الْيَوْمَ اِنْشَاءً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 29 - 3

3 - لزوم ادای نذر ، پس از تقصیر و خارج شدن از احرام

و لیوفوا نذورهم

4- اخلاص در نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 26 - 24

24- در نذر ، قصد قربت لازم است .

إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ

5- پاداش نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 270 - 2

2_ پاداش الهی به انفاق ها و نذر های بندگان ، هر چند اندک باشد .

و ما انفقتم من نفقه . . . فانّ الله يعلمه

توجه دادن به علم خداوند بر اعمال بندگان کنایه از پاداش الهی در برابر آن اعمال است.

6- تاریخ نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 215

17- « نذر » امری مطلوب در آیین مریم (س) و معروف نزد هم عصران او

فإمّا ترينّ من البشر أحدًا فقولى إني نذرت للرحمن

7- ترک وفای به نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 270 - 6

6_ ترک انفاق و یا انفاق را به ریا و منت و آزار آلودن و نیز انفاق کردن از خبایث و عمل نکردن به نذر ، ستمگری است .

لا تبطلوا صدقاتکم بالمنّ و الاذی .. انفقوا من طیبات ... و ما للظالمین من انصا

8- تشویق به نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 270 - 4

4_ تشویق خداوند به انفاق و نذر ، هر چند اندک باشد .

و ما انفقتم من نفقه او نذرتم من نذر فانّ الله یعلمه

دانایی و آگاهی خدا به اعمال نیک، کنایه از پاداش وی و غرض از بیان پاداش، ترغیب بر اعمال نیک است.

زمینه وفای به نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 270 - 9

9_ توجّه به علم خداوند به انفاق ها و نذر ها ، برانگیزنده آدمی به انفاق و وفای به نذر

و ما انفقتم من نفقه او نذرتم من نذر فانّ الله یعلمه

9- شرایط صحت نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

28- ذکر وصفِ «رحمان» برای صحت نذر کافی است .

إتی نذرت للرحمن

ص: 216

10- صیغه نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 26 - 26، 27، 28

26- نذر کننده باید صیغه نذر را تلفظ کند .

فقولی اِنِّی نذرت

27- در صیغه نذر ، باید نام خداوند ذکر شود .

اِنِّی نذرت للرحمن

28- ذکر وصفِ « رحمان » برای صحت نذر کافی است .

اِنِّی نذرت للرحمن

11- مدح وفاکنندگان به نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 7 - 4

4 - ستایش و تمجید خداوند ، از وفاکنندگان به نذر و بیم داران از قیامت

یوفون بالنذر و یخافون یومًا کان شرّه مستطیرًا

12- نذر اولاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 35 - 7، 19

7_ خلوص نیت همسر عمران ، در نذر فرزندش برای خدمت در راه خدا

ربّ اِنِّی نذرت لک

«لک»، بیانگر خلوص نیت است.

19_ همسر عمران نذر نمود که جنین خود را برای همیشه خدمتگزار عبادتگاه قرار دهد .

رَبِّ اَنْتَی نَذَرْتُ لَكَ مَا فِی بَطْنِی مُحَرَّرًا

امام باقر (ع): .. انّ امرأه عمران نذرت ما فی بطنها محرراً و المحرّر للمسجد یدخله ثم لا یدخر منه ابداً ...

کافی، ج 3، ص 105، ح 4؛ نورالثقلین، ج 1، ص 332، ح 113.

13- نذر برای گناه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 168 - 18

18 - از امام باقر (ع) روایت شده که فرمود: « ان من خطوات الشیطان الحلف بالطلاق و النذور فی المعاصی و کل یمین

ص: 217

بغیر الله ;

از گامهای شیطان است قسم خوردن به طلاق همسر و نذر در گناهان و هر سوگندی که به غیر خداوند باشد».

14- نذر برای نجات از مشکلات اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 26 - 30

30- بهره جستن از نذر برای فرار از تنگناهای اجتماعی جایز است .

إِنِّي نَذَرْتُ .. فَن أَكَلَمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا

15- نذر به عبادت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 36 - 17

17 _ پایبندی مادر مریم (س) به نذر خویش در گماردن وی برای عبادت خداوند

رَبِّ اَتَى نَذَرْتُ .. وَاَتَى سَمِّيْتَهَا مَرِيْمَ

از اینکه نام فرزند خویش را مریم (به معنی عابده) گذاشت، برداشت فوق به دست می آید.

16- نذر تبرعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 26 - 29

29- نذر تبرعی (معلق نبودن نذر بر هیچ شرطی) صحیح است .

إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا

17- نذر در حج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 29 - 8

8 - « عن أمير المؤمنين (ع) أنه قال في قول الله عزّوجلّ: «ثمّ ليقضوا تفثهم و ليوفوا نذورهم و ليطوفوا بالبيت العتيق» قال: التفث الرمي و الحلق و النذور من نذر أن يمشى و الطواف هو طواف الزياره . . . » ;

از اميرالمؤمنين(ع) روايت شده است که در باره سخن خداوند عزّوجلّ «ثمّ ليقضوا تفثهم و ليوفوا نذورهم و ليطوفوا بالبيت العتيق» فرمود: مراد از «تفث» رمی جمرات و تراشیدن سر است و مراد از «نذور» کسی است که نذر کرده که پیاده برود(1) و مراد از طواف، طواف زیارت است. «...» 1_ محتمل است مقصود این باشد که شخص نذر کرده که پیاده از منا به مکه

برود؛ نه این که نذر کرده است از وطنش پیاده به حج برود؛ چون در این صورت با ظاهر آیه سازگار نیست.

18- نذر در دوران مریم (س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 26 - 17

17- « نذر » امری مطلوب در آیین مریم (س) و معروف نزد هم عصران او

فإمّا تریّن من البشر أحدًا فقولى إني نذرت للرحمن

19- نذر در یهودیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 26 - 17، 18

17- « نذر » امری مطلوب در آیین مریم (س) و معروف نزد هم عصران او

فإمّا تریّن من البشر أحدًا فقولى إني نذرت للرحمن

18- رجحان روزه سکوت و تعلق نذر به آن ، از احکام آیین مریم (دین یهود)

إني نذرت للرحمن صومًا

20- نذر زن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 26 - 23

23- زنی که شوهر ندارد ، در نذرکردن آزاد است .

فقولى إني نذرت

21- نذر مادر مریم (س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 36 - 17، 21

17_ پایبندی مادر مریم (س) به نذر خویش در گماردن وی برای عبادت خداوند

ربّ ائی نذرت . . . و ائی سمّیتها مریم

از اینکه نام فرزند خویش را مریم (به معنی عابده) گذاشت، برداشت فوق به دست می آید.

21_ تأسف همسر عمران ، در پی زادن مریم (س) ، از اینکه نذرش محقق نشده و دخترش به دلیل حائض شدن نمی تواند در مسجد مانده و محرّر باشد .

ص: 219

ربّ اَنّی وضعتها اُنّی . . . و لیس الذّکر کالأنّی

امام صادق (ع): . . . «و لیس الذّکر کالأنّی» انّ الأُنّی تحییض فتخرج من المسجد و المحرّر لا یخرج من المسجد.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 170، ح 37؛ بحار الانوار، ج 14، ص 204، ح 18.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 37 - 1

1 - مریم (س)، در پی نذر مادرش، از سوی خداوند به شایستگی پذیرفته شد.

فتقبّلها ربّها بقبول حسن

22- نذر مریم (س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 26 - 31، 11، 10

10- عیسی (ع)، مادرش مریم (س) را به نذر روزه سکوت، هنگام مواجهه با مردم توصیه کرد.

فإمّا ترینّ من البشر أحداً فقولی اِنّی نذرت للرحمن صوماً

11- مریم (س)، نذر روزه سکوت را پس از مواجهه با اولین نفر از افراد جامعه خویش منعقد ساخت.

فإمّا ترینّ من البشر أحداً فقولی اِنّی نذرت

ظاهر «فقولی» آن است که مریم مفاد نذر خود را با زبان بیان کرده باشد؛ در این صورت همان جمله «اِنّی نذرت . . .» صیغه نذر بوده و نذر مریم با گفتن آن منعقد شده است.

31- «عن أبی عبد الله (ع) قال: إنّ الصیام لیس من الطعام والشراب وحده . . . قالت مریم: «اِنّی نذرت للرحمان صوماً» ای صوماً صمتاً؛

از امام صادق (ع) روایت شده که فرمود: همانا روزه، تنها خودداری از خوردنی آشامیدنی نیست . . . مریم (س) گفت: «اِنّی نذرت للرحمان صوماً»، یعنی روزه سکوت».

23- نذر ناپسند

13 - روى عن أبى جعفر و أبى عبدالله (ع): إن من خطوات الشيطان الحلف بالطلاق و النذور فى المعاصى و كل یمین بغير الله تعالى.

از امام باقر و امام صادق (ع) روایت شده است: سوگند بر مطلقه شدن همسر و نذر در گناهان و هر سوگندی به غیر نام خدای تعالی، پیروی از گامهای شیطان است.

24- نذر همسر عمران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 35 - 1,7,8,10,12,19

1_ همسر عمران، فرزندی را که در شکم داشت، برای خداوند نذر کرد و از هر خدمتی به خود آزاد ساخت.

اذ قالت امرات عمران ربّ ائنی نذرت لک ما فی بطنی محرّراً

7_ خلوص نیت همسر عمران، در نذر فرزندش برای خدمت در راه خدا

ربّ ائنی نذرت لک

«لک»، بیانگر خلوص نیت است.

8_ نذر مخلصانه همسر عمران، زمینه برگزیدن آل عمران برای نبوت از سوی خداوند

انّ الله اصطفی . . . ال عمران ... اذ قالت امرات عمران ربّ ائنی نذرت لک

«اذ» متعلّق به «اصطفی» است؛ یعنی آنگاه خداوند آل عمران را برگزید که همسر عمران، نذری مخلصانه کرد. و اخلاص، از «لک» استفاده شده است.

10_ زنده نبودن عمران، آن زمان که همسرش، فرزند خویش را نذر پروردگار کرد. *

اذ قالت امرات عمران ربّ ائنی نذرت لک ما فی بطنی محرّراً

زیرا مادر با وجود پدر، معمولاً چنین تصمیمی را نسبت به فرزند اتخاذ نمی کند.

12_ دعای همسر عمران در پیشگاه خداوند و درخواست از او، برای قبولی نذرش

ربّ ائنی نذرت لک . . . انک انت السميع العليم

19_ همسر عمران نذر نمود که چنین خود را برای همیشه خدمتگزار عبادتگاه قرار دهد.

ربّ ائنی نذرت لک ما فی بطنی محرّراً

امام باقر (ع): . . . انّ امراه عمران نذرت ما فی بطنها محرّراً و المحرّر للمسجد یدخله ثمّ لا یخرج منه ابداً . . .

کافی، ج 3، ص 105، ح 4؛ نورالثقلین، ج 1، ص 332، ح 113.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 36 - 3

3_ تأسف و اندوه همسر عمران ، به گمان عدم پذیرش نذرش

اِنِّي نَذَرْتُ .. قَالَتْ رَبِّ اِنِّي وَضَعْتُهَا اُنْثَى

25- نیت در نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 26 - 24

24- در نذر ، قصد قربت لازم است .

اِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمٰنِ

ص: 221

26- وجوب وفای به نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 26 - 22

22- وفای به نذر واجب است .

إتی نذرت للرحمن .. فلن أکلم الیوم إنسیًا

چنانچه مریم(ع) با وجود نذر، حق سخن گفتن داشت، نذر او نمی توانست نزد مردم عذر قطعی برای سکوت باشد.

27- وفاکنندگان به نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 7 - 6

6 - حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، وفاکنندگان به نذر خویش و بیم داران از قیامت بودند .

یوفون بالنذر و یخافون یومًا کان شره مستطیرًا

28- وفای به نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 36 - 17

17_ پایبندی مادر مریم (س) به نذر خویش در گماردن وی برای عبادت خداوند

ربّ ائی نذرت .. و ائی سمّیتها مریم

از اینکه نام فرزند خویش را مریم (به معنی عابده) گذاشت، برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 29 - 3

3- لزوم ادای نذر ، پس از تقصیر و خارج شدن از احرام

و لیوفوا نذورهم

29- وفای به نذر ابرار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 7 - 1

1 - وفای به نذر، از ویژگی های ابرار

یوفون بالنذر

«نذر»؛ یعنی، چیزی را تبرعاً (برای رضای خدا و بدون چشم داشت) بر خود واجب کردن است؛ مانند عبادت، صدقه و مانند آن. (تاج العروس)

ص: 222

30- وفای به نذر امام حسن (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 7 - 6

6 - حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، وفاکنندگان به نذر خویش و بیم داران از قیامت بودند .

یوفون بالنذر و یخافون یومًا کان شرّه مستطیرًا

31- وفای به نذر امام حسین (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 7 - 6

6 - حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، وفاکنندگان به نذر خویش و بیم داران از قیامت بودند .

یوفون بالنذر و یخافون یومًا کان شرّه مستطیرًا

32- وفای به نذر امام علی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 7 - 6

6 - حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، وفاکنندگان به نذر خویش و بیم داران از قیامت بودند .

یوفون بالنذر و یخافون یومًا کان شرّه مستطیرًا

33- وفای به نذر فاطمه (س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 7 - 6

6 - حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، وفاکنندگان به نذر خویش و بیم داران از قیامت بودند .

یوفون بالنذر و یخافون یومًا کان شرّه مستطیرًا

8- نژادپرستی

1- آثار نژادپرستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 13 - 14

14 - تفاخر های قومی و نژادی ، از عوامل تفرقه و زوال وحدت مؤمنان *

و جعلنکم شعوباً و قبائل لتعارفوا إن أكرمکم عندالله أتقیکم

از ارتباط این آیه با آیه «إِثْمًا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ» مطلب بالا استفاده می شود.

2- آثار نژادپرستی اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 47 - 7

7- نژادپرستی و خوی برتری جویی فرعون و اشراف دربار او ، عامل نادیده گرفتن معجزات و دلایل روشن حضرت موسی و هارون (ع)

ثم أرسلنا .. بأیتنا و سلطن مبین ... فقالوا أنؤمن لبشرین ... و قومهما لنا عـ

3- آثار نژادپرستی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 47 - 7

7- نژادپرستی و خوی برتری جویی فرعون و اشراف دربار او ، عامل نادیده گرفتن معجزات و دلایل روشن حضرت موسی و هارون (ع)

ثم أرسلنا .. بأیتنا و سلطن مبین ... فقالوا أنؤمن لبشرین ... و قومهما لنا عـ

4- ارزش نژادپرستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 12 - 9

9_ نژادپرستی، از ارزشهای شیطانی است.

أنا خير منه خلقتني من نار

5- پوچی نژادپرستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 13 - 5

5- تکیه بر نژاد و قبیله برای اثبات شرافت، موهوم و بی ارزش است.

و جعلنكم شعوباً و قبائل لتعارفوا إن أكرمكم عند الله أتقىكم

6- نژادپرستی ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 12 - 8

8_ ابلیس موجودی متکبر، نژاد پرست و گستاخ در برابر خداوند

قال أنا خير منه خلقتني من نار و خلقته من طين

7- نژادپرستی اهل مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 91 - 2

2_ منفعت پرستی، حرام خواری، تعصب و قوم گرایی عامل های بازدارنده مردم مدین از اندیشه کردن در تعالیم شعیب (ع) و فهمیدن آنها

قالوا ی شعیب ما نفقه کثیراً مما تقول

8- نژادپرستی بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 71 - 5

5_ بنی اسرائیل ، مردمی مغرور به نژاد و دین خویش

لقد اخذنا میثق بنی اسرائیل . . . و حسبوا الا تکون فتنه

بسیاری از مفسران برآنند که ریشه اعتقاد بنی اسرائیل (رهایی از آزمون و مجازات الهی) این بوده که آنان از نسل اسرائیل هستند و به یهودیت و یا نصرانیت منتسب می باشند. آیه 69 که مجرد انتساب به دین را کارساز در سعادت نمی دانست، می تواند اشاره به این نظریه داشته باشد.

ص: 225

9- نژادپرستی علمای یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 76 - 11

11 - حفظ منافع قوم و جامعه یهود، برتر از اعتراف به باور ها و عقاید دینی در دیدگاه عالمان و پیشوایان آنان

أتحدثونهم بما فتح الله عليكم . . . أفلا تعقلون

10- نژادپرستی یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 91 - 6,7,10,11,12,13

6 - یهود، ایمان به وحی و کتاب های آسمانی را تنها در صورت نزولشان بر پیامبری از نژاد اسرائیل، ضروری می پنداشتند.

قالوا نؤمن بما أنزل علينا

7 - نازل نشدن قرآن بر بنی اسرائیل، تنها دلیل و بهانه یهود برای ایمان نیاوردن به آن

إذا قيل لهم ءامنوا بما أنزل الله قالوا نؤمن بما أنزل علينا

10 - ملاک یهودیان، برای ایمان آوردن به پیامبران، بعثت آنان از میان بنی اسرائیل است.

قالوا نؤمن بما أنزل علينا

هر چند ایمان به قرآن و کتابهای آسمانی محور سخن در آیه شریفه است؛ ولی از آن جا که نزول کتاب آسمانی مستلزم بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز هست، دعوت به پذیرش قرآن، دعوت به ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز می باشد و سخن یهود - که فقط به کتاب خود ایمان می آوریم - مستلزم این معنا نیز هست که: فقط به پیامبران خود ایمان می آوریم.

11 - یهودیان، به هر پیامبری که از نژاد اسرائیل نباشد، کافر می شوند.

و يكفرون بما وراءه

12 - یهودیان، به هر کتاب آسمانی که آورنده آن از بنی اسرائیل نباشد، کافر می شوند.

و يكفرون بما وراءه

13 - یهودیان، مردمی نژادگرا

قالوا نؤمن بما أنزل علينا و يكفرون بما وراءه و هو الحق

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 94 - 3

3 - قوم يهود ، مردمی نژادگرا و خودبیرترین

إن كانت لكم الدار الآخرة .. خالصه من دون الناس

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - آل عمران - 3 - 73 - 7، 2، 1

1 _ علمای يهود ، به پیروانشان هشدار دادند ; که مبادا به غیر همکیش خود اعتماد کنند .

ص: 226

و لا تؤمنوا الا لمن تبع دينكم

بنابراینکه «لا تؤمنوا»، به معنای عدم اعتماد باشد؛ نه به معنی عدم تصدیق و باور.

2_ علمای یهود، به پیروانشان هشدار دادند که مبادا به غیر همکیش خود ایمان بیاورند.

و لا تؤمنوا الا لمن تبع دينكم

بنابراینکه ایمان، به معنی گرایش و باور باشد.

7_ خودبرترینی دینی و تعصب نابجای یهود

و لا تؤمنوا الا لمن تبع دينكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 183 - 26

26_ پیوستگی و ارتباط محکم یهود با پیشینه تاریخی، فرهنگی و قومی خود

الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ عَهْدُ الْإِنْسَانِ الْأَوَّلِ... فلم تقتلتموهم ان كنتم صادقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 18 - 13

13_ یهودیان و مسیحیان خود را انسانهایی ممتاز و برتر می پندارند.

وقالت اليهود والنصرى نحن ابناؤا الله... بل انتم بشر ممن خلق

از اینکه خداوند در رد پندار یهود و نصارا فرموده است که شما مانند دیگر انسانها هستید، معلوم می شود آنها برای خود امتیازی ویژه می پندارند و خود را برتر از دیگران می شمارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 51 - 6

6_ یهود و نصارا، تنها با یکدیگر و همکیشان خویش روابط دوستی داشته و به آن وفادار هستند.

يا ايها الذين آمنوا لاتتخذوا اليهود والنصرى اولياء بعضهم اولياء بعض

چون جمله «بعضهم أولياء بعض» به منزله دلیل برای جمله «لاتتخذوا...» است، معنای حصر از آن استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 6 - 3

3 - یهود، قومی نژاد پرست و خودبرترین

إن زعمتم أنكم أولياء لله من دون الناس

نژادپرستان

11- {نژادپرستان}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 91 - 13

ص: 227

13 - یهودیان ، مردمی نژادگرا

قالوا نؤمن بما أنزل علينا و يكفرون بما وراءه و هو الحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 94 - 3

3 - قوم یهود ، مردمی نژادگرا و خودبرترین

إن كانت لكم الدار الآخرة .. خالصه من دون الناس

نژادها

12- آثار پیدایش نژادها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 13 - 4

4 - پیدایش نژادها و ملیت های مختلف در میان نسل بشر ، تدبیر الهی در جهت شناخت آنان نسبت به یکدیگر

و جعلنکم شعوباً و قبائل لتعارفوا

هرگاه انسان ها از هر جهت شبیه یکدیگر بودند، شناسایی آنان بهوسیله خودشان دشوار می شد. بنابراین هر تمایز ظاهری و اعتباری، می تواند به تشخیصات اجتماعی و سهولت ارتباط و شناخت آنان نسبت به هم کمک کند.

13- نقش نژادها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 13 - 10، 2

2 - نژاد های مختلف بشر ، فاقد کمترین مزیت بر یکدیگر در اصل آفرینش

یٰـأیها الناس إنا خلقنکم من ذکر و أنثی

10 - فضیلت و برتری انسان ها بر یکدیگر ، تنها براساس تقوا است ؛ نه نژاد ، قبیله و ملیت .

و جعلنکم شعوباً و قبائل لتعارفوا إن اکرمکم عند الله أتقىکم

9- نسب

1- آثار بی نسبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 13 - 7،9

7- بی تباری و نداشتن ریشه خانوادگی، از ویژگی های منفی و ناپسند برای انسان

و لاتطع کلّ... زنیم

9- بی تباری و بی اصل و ریشه بودن، منشأ رذایل اخلاقی و اوصاف ناپسند و زشت است.

بعد ذلک زنیم

برداشت یاد شده، مبتنی بر این نکته است که «بعد ذلک» متعلق به «زنیم» باشد.

2- اهمیت نسب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 4 - 7

7- اهتمام اسلام، به موضوع مخلوط نشدن نطفه ها و روشن بودن نسب ها و پیوند های خویشاوندی میان انسان ها

وَاللّٰئِي يٰسِّنُّ مِنَ الْمَحِيضِ... فَعَدَّتْهُمْ ثَلَاثَةَ أَشْهُرٍ... وَأُولَاتِ الْأَحْمَالِ أَجْلَهُنَّ أَنْ ي

مطلب یاد شده، از مجموع دستورات و رهنمودهای خداوند درباره عدّه زنان و شمارش دقیق آن - به ویژه درباره زنان یائسه ای که صرفاً احتمال داده شود با نطفه همسران قبلی خود باردار شده اند - به دست می آید.

3- نسب ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 58 - 3

3- نسل همراهان نوح در کشتی نجات، پیامبری بزرگ، چون ابراهیم (ع) را در خود پروراند.

من النبیّین... ممّن حملنا مع نوح

مراد از «من حملنا مع نوح» به قرینه قبل و بعد آن «ذریّه من حملنا . . .» است. بین انبیای ذکر شده در آیات قبل، تنها ابراهیم(ع) است که غیر از «ذریّه آدم» با عنوان «نسل همراهان نوح» شناسایی شده است.

ص: 229

4- نسب ادريس (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 58 - 2

2- قرآن در بیان دودمان برخی از پیامبران (ادريس) ، تنها از انتساب آنان به آدم (ع) سخن گفته است .

من النبیین من ذریهٔ اءادم

«من» در «من ذریهٔ آدم» برای تبعیض است و بیانگر آن است که «ذریهٔ آدم» یکی از چهار ویژگی است که در آیه برای «النبیین» ذکر شده است، سه دسته دیگر عبارتند از: «من حملنا مع نوح» و «ذریهٔ ابراهیم» و «ذریهٔ [اسرائیل]»؛ گرچه همه پیامبران «ذریهٔ آدم» هستند، ولی تنها «ادريس» است که گفته می شود قبل از نوح می زیسته و نسب مطرح شده ای جز انتساب به آدم ندارد، اما سه گروه دیگر به نزدیک ترین فرد برجسته در نیاکان خود انتساب یافته اند.

5- نسب اسحاق (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 58 - 4

4- برخی از پیامبران یاد شده در سوره مریم (اسحاق ، یعقوب و اسماعیل) از نسل ابراهیم (ع) بودند .

من النبیین . . . من ذریهٔ ابرهیم

6- نسب اسماعیل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 58 - 4

4- برخی از پیامبران یاد شده در سوره مریم (اسحاق ، یعقوب و اسماعیل) از نسل ابراهیم (ع) بودند .

من النبیین . . . من ذریهٔ ابرهیم

7- نسب انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 58 - 2

2- قرآن در بیان دودمان برخی از پیامبران (ادریس) ، تنها از انتساب آنان به آدم (ع) سخن گفته است .

من النبیّن من ذریّه اءادم

«من» در «من ذریّه آدم» برای تبعیض است و بیانگر آن است که «ذریّه آدم» یکی از چهار ویژگی است که در آیه برای «النبیین» ذکر شده است، سه دسته دیگر عبارتند از: «من حملنا مع نوح» و «ذریّه ابراهیم» و «ذریّه [اسرائیل]»؛ گرچه همه پیامبران «ذریّه آدم» هستند، ولی تنها «ادریس» است که گفته می شود قبل از نوح می زیسته و نسب مطرح شده ای

ص: 230

جز انتساب به آدم ندارد، اما سه گروه دیگر به نزدیک ترین فرد برجسته در نیاکان خود انتساب یافته اند.

8- نسب پیروان نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 111 - 10

10 - « عن أبي عبد الله (ع) قال دعا نوح (ع) قومه علانيه فلما سمع عقب هبه الله من نوح تصديق ما في أيديهم من العلم صدقوه ، فأما ولد قاييل فإنهم كذبوه . . . « قالوا أنؤمن لك و اتبعك الأذلون » يعنون عقب هبه الله ;

از امام صادق(ع) روایت شده که فرمود: نوح(ع) قوم خود را آشکارا دعوت کرد و هنگامی که فرزندان هبه الله (پسر آدم(ع)) تصدیق علمی را که در دست آنها بود از نوح شنیدند، وی را تصدیق نمودند؛ اما فرزندان قاییل، نوح را تکذیب کردند و گفتند: «أنؤمن لك و اتبعك الأذلون» مقصود آنان فرزندان هبه الله بود.

9- نسب زکریا(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 6 - 4

4- زکریا ، از نسل یعقوب پیامبر بود . *

یرثی و یرث من ءال یعقوب

ممکن است «یرث من آل یعقوب» اشاره به میراثی داشته باشد که از نسل یعقوب به زکریا(ع) رسیده بود که گرچه «یرثی» شامل آن میراث نیز می شد، ولی اهتمام زکریا به حفاظت آن، سبب شد که جداگانه از آن یاد کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 58 - 5

5- برخی از پیامبران یاد شده در سوره مریم (زکریا ، یحیی ، عیسی ، موسی و هارون (ع)) از نسل اسرائیل (یعقوب) بودند .

من النبیین . . . من ذرّیة إبرهیم و اسرائیل

10- نسب عیسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- برخی از پیامبران یاد شده در سوره مریم (زکریا، یحیی، عیسی، موسی و هارون (ع)) از نسل اسرائیل (یعقوب) بودند.

من النبیین . . . من ذرّیة إبرهیم و اسرائیل

ص: 231

11- نسب فرعونى مقتول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 33 - 2

2 - مرد قبطى كشته شده به دست موسى ، از وابستگان حكومت فرعون بود .

قال ربّ إني قتلت منهم نفساً

12- نسب محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 38 - 5

5_ « عن ابن عباس قال : كان رسول الله (صلى الله عليه و آله) إذا انتهى إلى معدن عدنان أمسك ثم يقول : كذب النسّابون قال الله تعالى « و قروناً بين ذلك كثيراً » ;

از ابن عباس روایت شده است که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) وقتی به معدن عدنان (یکی از اجداد خود) می رسید، توقف می کرد و سپس می فرمود: نَسَّابَه ها دروغ می گویند. خدای تعالی می فرماید: «و قروناً بین ذلک کثیراً»؛ یعنی، نسل های زیادی در فاصله عاد و ثمود و اصحاب رس بودند که به هلاکت رسیدند.

13- نسب مکذبان نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 111 - 10

10 - « عن أبي عبد الله (ع) قال دعا نوح (ع) قومه علانية فلما سمع عقب هبه الله من نوح تصديق ما فى أيديهم من العلم صدقوه ، فأما ولد قاييل فإنهم كذبوه . . . « قالوا أنؤمن لك و اتبعك الأذلون » يعنون عقب هبه الله ;

از امام صادق (ع) روایت شده که فرمود: نوح (ع) قوم خود را آشکارا دعوت کرد و هنگامی که فرزندان هبه الله (پسر آدم (ع)) تصدیق علمى را که در دست آنها بود از نوح شنیدند، وی را تصدیق نمودند؛ اما فرزندان قایل، نوح را تکذیب کردند و گفتند: «أنؤمن لك و اتبعك الأذلون» مقصود آنان فرزندان هبه الله بود.

14- نسب موسى (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- برخی از پیامبران یاد شده در سوره مریم (زکریا، یحیی، عیسی، موسی و هارون (ع)) از نسل اسرائیل (یعقوب) بودند.

من النبیین . . . من ذرّیة ابرهیم و اسرائیل

ص: 232

15- نسب هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 58 - 5

5- برخی از پیامبران یاد شده در سوره مریم (زکریا، یحیی، عیسی، موسی و هارون (ع)) از نسل اسرائیل (یعقوب) بودند.

من النبیین . . . من ذرّیه ابرهیم و اسرائیل

16- نسب همسر زکریا (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 6 - 3

3- همسر زکریا، از نسل یعقوب پیامبر (ع) بود. *

یرثی و یرث من آل یعقوب

مقابله «یرثی» با «یرث من آل یعقوب»، ممکن است از آن جهت باشد که همسر وی از نسل یعقوب بوده است و طبعاً آن بخش از اموال خاندان یعقوب که به او رسیده بود، پس از وی در اختیار فرزندش قرار می گیرد.

17- نسب یحیی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 58 - 5

5- برخی از پیامبران یاد شده در سوره مریم (زکریا، یحیی، عیسی، موسی و هارون (ع)) از نسل اسرائیل (یعقوب) بودند.

من النبیین . . . من ذرّیه ابرهیم و اسرائیل

18- نسب یعقوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 58 - 4

4- برخی از پیامبران یاد شده در سوره مریم (اسحاق، یعقوب و اسماعیل) از نسل ابراهیم (ع) بودند.

من النبيّن . . . من ذرّيّه إبرهيم

ص: 233

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 58 - 7

7- اصالت خانوادگی و نسبی، در سعادت و کمال فرزندان نقش مؤثری دارد.

من ذرّیه آدم... من ذرّیه ابرهیم و اسرائیل

مطرح شدن پیامبران الهی در طول یک سلسله و ذرّیه های مشخص نشان از نقش نسب و خانواده در کمال فرزندان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 113 - 8

8 - تأثیر نسب و پیوند خویشاوندی در سرنوشت فرزندان و در هدایت و گمراهی آنان، امری مطلق، قطعی و جبری نیست.

و من ذرّیتهم محسن و ظالم لنفسه مبین

دو گروه شدن نسل ابراهیم و اسحاق (علیهما السلام) گویای این حقیقت است که تأثیر نسب و خویشاوندی، در سرنوشت انسان و در هدایت و گمراهی فرزندان، مطلق و جبری نیست؛ بلکه فرزندان از هر خانواده ای ممکن است خوب و یا بد باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 21 - 5

5 - پیوند نسبی - علاوه بر عمل نیک خود انسان - دارای تأثیر در تعالی جایگاه اخروی وی

ألحقنا بهم ذرّیتهم

نسل مؤمنان، به جایگاه عالی نیاکان خویش ملحق می شوند و ارتقای درجه می یابند؛ در حالی که اگر مقام نیکانشان در درجه آنان تأثیر نمی گذاشت، آنها با ایمان و عمل خویش جز به مرتبه ای پایین تر، دست نمی یافتند.

1- آرزوی تداوم نسل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - کوثر - 108 - 1 - 7

7 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، خواهان تداوم نسل خویش و در آرزوی داشتن ذریّه بود .

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ

لحن بشارت آمیز آیه شریفه، بیانگر اشتیاق پیامبر (صلی الله علیه و آله) به داشتن فرزند است.

2- ارزش نسل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 5

5 - ذریه و نسلی که از تعالیم دینی برخوردار بوده و از آلودگی ها پیراسته باشند ، برای نیاکانشان ارزشمند و امتیاز آفرین هستند .

ربنا وابعث فيهم رسولا منهم . . . ويزكيهم

3- ارزش نسل مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 5

5 - ذریه و نسلی که از تعالیم دینی برخوردار بوده و از آلودگی ها پیراسته باشند ، برای نیاکانشان ارزشمند و امتیاز آفرین هستند .

ربنا وابعث فيهم رسولا منهم . . . ويزكيهم

4- ازدیاد نسل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 11 - 10

10 - بقا و ازدیاد نسل از اهداف ازدواج

جعل لكم... أزواجًا... يذروكم فيه

در برداشت یاد شده «ازدیاد نسل» از «ذره» (مصدر «یذره» به معنای تکثیر و افزون کردن) و «بقای نسل» از تعبیر به فعل مضارع (یذره) _ که بیانگر تجدد و استمرار است _ استفاده شده است.

5- ازدیاد نسل آدم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 40 - 4

4- ابلیس ، به تکثیر نسل آدم (ع) و حوا و نیز به اغواپذیری اکثر آنان و تأثیرناپذیری بندگان خالص خدا از وسوسه هایش ، از آغاز خلقت انسان آگاه بود .

لأغويهم أجمعين . إلا عبادك منهم المخلصين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 83 - 4

4 - آگاهی ابلیس ، به تکثیر نسل آدم و نیز به اغواپذیری بیشتر آنان و تأثیرناپذیری بندگان خالص خدا ، از آغاز خلقت انسان

لأغويهم أجمعين . إلا عبادك منهم المخلصين

6- ازدیاد نسل انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 24 - 6, 3

3 - پیدایش انسان و تکثیر نسل او در زمین ، نشانه و جلوه قدرت خداوند رحمان

الرحم... قل هو الذي ذرأكم في الأرض

6 - آفرینش بشر و تکثیر نسل او در زمین ، نشانه توانایی خداوند بر رستاخیز و حیات دوباره انسان ها در قیامت

قل هو الذي ذرأكم... وإليه تحشرون

7- ازدیاد نسل قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 133 - 3

3 - کثرت توالد و تناسل در میان قوم عاد

أمّکم... وبنین

ص: 236

8- ازدیاد نسل محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - کوثر - 108 - 1 - 3

3 - گسترش نسل پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از خبر های غیبی قرآن

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ

9- ازدیاد نسل نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 11

11 _ کثرت انبیا(ع) از نسل نوح، پاداش نیل او به مقام نیکوکاران است.

و نوحا هدینا من قبل و من ذریته . . . و كذلك نجزی المحسنین

10- اسکان نسل ابراهیم (ع) در مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 37 - 18، 2، 1

1- حضرت ابراهیم (ع) برخی از ذریه (نسل و فرزندان) خود را در نزدیکی خانه خدا اسکان داد .

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادِ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ

2- محل سکونت ذریه حضرت ابراهیم (ع) در مکه در نزدیکی خانه خدا، غیر قابل کشت و زرع بود .

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادِ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ

18- « عن أبي عبد الله (ع) قال : إن إبراهيم (ع) كان نازلاً في بادية الشام فلما ولد له من هاجر اسماعيل . . . فأوحى الله إليه . . . ثم أمره أن يخرج اسماعيل وأمه عنها فقال : يا رب إلى أي مكان ؟ قال : إلى حرمي وأمني . . . و هي مكة فأنزل الله عليه جبرائيل بالبراق فحمل هاجر و اسماعيل . . . فوضعه في موضع البيت . . . فلما سرههم إبراهيم و وضعهم . . . ثم انصرف عنهم فلما بلغ كداء و هو جبل بذي طوى إلتفت إليهم إبراهيم فقال : « ربنا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادِ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ . . . » . . . ;

از امام صادق(ع) روایت شده است که فرمود: آن گاه که ابراهیم(ع) در صحرای شام مسکن گزید و فرزندش اسماعیل از هاجر متولد شد .

.. پس خداوند به او وحی کرد ... سپس به او امر کرد که اسماعیل و مادرش را از آن صحرا خارج کند. پس ابراهیم(ع) گفت: پروردگارا! به کدامین مکان ببرم؟ خداوند فرمود: به سوی حرم امن من ... و آن مکه است. پس خداوند، جبرئیل را با براق (مرکب آسمانی) بر او نازل کرد. پس هاجر و اسماعیل را سوار کرد ... پس او را در جایگاه بیت (کعبه) قرار داد ... پس آن گاه که ابراهیم(ع) آنان را جایگزین کرد ... سپس از آنان جدا گشته و برگشت ... پس آن گاه که به «کداء» _ که کوهی در منطقه ذی طوی است _ رسید، به سوی آنان توجه کرد و گفت: «رَبَّنَا اِنِّیْ اَسْکَنْتُ مِنْ ذَرِّیَّتِیْ بُوَادٍ غَیْرِ ذِی زَرْعٍ عِنْدَ بَیْتِکَ الْمَحْرَمِ ...» «...».

ص: 237

11- اعطای نسل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 85 - 7

7_ ذریه صالح پاداش خداوند به نیکوکاران است.

و كذلك نجزي المحسنين .. كل من الصالحين

12- امامت نسل ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 124 - 20، 14

14 - ابراهیم (ع) ، از خداوند خواست تا از دودمانش نیز کسانی را به مقام امامت نایل سازد .

و من ذرّیتی

20 - ذریه ابراهیم در صورتی که از ظلم و ستم مبرا باشند ، به مقام امامت خواهند رسید .

و من ذرّیتی قال لاینال عهدی الظلمین

13- امت بودن نسل ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 134 - 1

1 - ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق ، یعقوب و فرزندان آنان ، امتی پرستشگر خدا و تسلیم در برابر او

تلک أمه قد خلت

مشارالیه «تلک» پیامبران یاد شده در آیه قبل و فرزندانشان است. به کارگیری «تلک» برای اشاره به مذکر به لحاظ خبر (أمه) می باشد.

14- انبیای نسل ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 26 - 4

4 - پیامبران مبعوث شده پس از نوح (ع) از ذریه حضرت نوح و پیامبران مبعوث شده پس از ابراهیم (ع) از ذریه حضرت ابراهیم (ع) بودند .

و لقد أرسلنا نوحًا وإبرهیم و جعلنا فی ذرّیتهما النبوة

ص: 238

15- انقراض نسل قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 8 - 2

2- عذاب قوم ثمود، فراگیر بود و کسی از آنان زنده و نسلی از آنان باقی نماند.

فهل تری لهم من باقیه

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که ضمیر «لهم» به مجموع قوم ثمود و عاد بازگردد.

16- انقراض نسل قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 8 - 1

1- عذاب قوم عاد، فراگیر بود و کسی از آنان زنده و نسلی از آنان باقی نماند.

فهل تری لهم من باقیه

«باقیه» در برداشت یاد شده، صفت برای موصوف مقدر (مانند «نفس») دانسته شده است.

17- انقیاد نسل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 134 - 1

1- ابراهیم، اسماعیل، اسحاق، یعقوب و فرزندان آنان، امتی پرستشگر خدا و تسلیم در برابر او

تلک أمه قد خلت

مشارالیه «تلک» پیامبران یاد شده در آیه قبل و فرزندانشان است. به کارگیری «تلک» برای اشاره به مذکر به لحاظ خبر (أمه) می باشد.

18- اهمیت بقای نسل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 61 - 14

14- مصلحت بقای حیات در زمین ، مهمتر از مصلحت عقوبت دنیوی ظالمان

و لو یؤاخذ الله الناس بظلمهم ما ترک علیها من دابّه ولکن یؤخّرهـم إلى أجل مسمّی

19- اهمیت بقای نسل انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 239

6 - بقای نسل انسان و تداوم حیات زندگان در کره زمین ، فلسفه به تأخیر افتادن کیفر گناه کاران و کافران تا قیامت

و لو يؤاخذ الله الناس بما كسبوا ما ترك على ظهورها من دابّه و لـ كن يؤخّرهـم إلى آج

7 - مصلحت بقای نسل انسان ها و حیات در زمین ، مهم تر از مصلحت عقوبت دنیایی بندگان گنه کار و کافران

و لو يؤاخذ الله الناس بما كسبوا ما ترك على ظهورها من دابّه و لـ كن يؤخّرهـم إلى آج

20- اهمیت کثرت نسل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 9

9_ خداوند به نیکوکاران با کثرت ذریه صالح و هدایت یافته پاداش می دهد.

و وهبنا له إسحق و یعقوب . . . و من ذریته داود و سلیمان . . . و كذلك نجزی المحسنین

21- اهمیت نسل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 85 - 7

7_ ذریه صالح پاداش خداوند به نیکوکاران است.

و كذلك نجزی المحسنین . . . کل من الصالحین

22- ایمان نسل قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 27 - 8

8 - نگرانی و احساس خطر نوح (ع) ، درباره به خطر افتادن ایمان مؤمنان و نسل های آینده جامعه ، از سوی کافران حق ناپذیر و گمراه
گر قوم خود

إتک إن تذرهم یضلّوا عبادک و لایلدوا إلاّ فاجرًا کفّارًا

23- ایمان نسل کافران مکہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 30

30- وجود مؤمنانی در نسل و صلب کافران مکہ ، مانع نزول عذاب الہی بر آنان *

لولا رجال مؤمنون . . . لم تعلموہم . . . لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا منهم عذاباً

ص: 240

برداشت یاد شده بدان احتمال است که مراد از مردان و زنان مؤمن در آیه شریفه، فرزندان باشند که از کافران مکه تولد خواهند یافت و به ایمان خواهند گروید. آنچه مؤید این احتمال است، تعبیر «لم تعلموهم» و نیز «لو تزیلوا» می باشد؛ زیرا «لو»ی امتناعیه، تفکیک ناپذیری نسل مؤمن از کافران عصر بعثت را می رساند.

24- ایمان نسل نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 77 - 4

4 - «عن أبي جعفر (ع) في قوله: «وجعلنا ذريته هم الباقين» يقول: بالحقّ والنبوّه والكتاب والإيمان في عقبه، وليس كلّ من في الأرض من بنى آدم من ولد نوح (ع) . . .»؛

از امام باقر(ع) [درباره سخن خداوند که می فرماید: «و جعلنا ذريته هم الباقين»] روایت شده است: خدا می فرماید: ذریه او را با حق و نبوت و کتاب و ایمان باقی قرار دادیم و آن طور نیست که تمام فرزندان آدم - که در روی زمین زندگی می کنند - از فرزندان نوح(ع) باشند. «..».

25- ایمان نسل های آینده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 33 - 8

8 - از موانع نزول عذاب استیصال بر امت های گنهگار و کافر ، علم خداوند به ایمان آوردن آنان در آینده است .

و ما كان الله معذبهم وهم يستغفرون

26- بشارت به نسل آدم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 38 - 4

4 - خداوند ، به هنگام خروج آدم (ع) و حوا از بهشت ، آنان و نسلشان را به بهره مند ساختن از هدایت ها و رهنمودهایی از جانب خودش ، بشارت داد .

فإما يأتينكم منى هدى

«إما» مرکب از «إن» شرطیه و «ما»ی زایده است. شرطیه بودن جمله از یکسو و تأکید آن با «ما»ی زایده و نون تأکید در «يأتين» از سوی

دیگر، اقتضا می کند که جمله چنین معنا شود: اگر هدایتی از جانب من آمد که البته خواهد آمد ...

27- بشارت کثرت نسل به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 241

2- برخورداری از نسلی گسترده ، بشارت خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ

براساس شأن نزول این سوره، سخن از عطای کوثر به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در پاسخ کسی است که آن حضرت را از تداوم نسل محروم دانسته بود. بنابراین جمله «إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ»، بشارتی است که لفظ ماضی در آن، بر تحقق حتمی کوثر در آینده و عطای نسلی فراوان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) دلالت دارد.

28- بشارت نسل موحد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 48 - 4

4_ به وجود آمدن امتهایی مؤمن و موحد از نسل نوح و یارانش ، نوید خداوند به آن حضرت

علی أمم ممن معک

«من» در «ممن» ابتدائیه است. بنابراین «أمم ممن معک»؛ یعنی ، امتهایی که از همراهان تونشأت خواهند گرفت و از آن جا که برخی از همراهان نوح ، فرزندان او بودند ، در برداشت «نسل نوح» نیز آورده شد.

29- بشارت نسل مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 48 - 4

4_ به وجود آمدن امتهایی مؤمن و موحد از نسل نوح و یارانش ، نوید خداوند به آن حضرت

علی أمم ممن معک

«من» در «ممن» ابتدائیه است. بنابراین «أمم ممن معک»؛ یعنی ، امتهایی که از همراهان تونشأت خواهند گرفت و از آن جا که برخی از همراهان نوح ، فرزندان او بودند ، در برداشت «نسل نوح» نیز آورده شد.

30- بقای نسل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ توالد و تناسل، از فلسفه های مهم آمیزش جنسی

نساؤکم حرث لکم فاتوا حرثکم ائی شئتم و قدّموا لانفسکم

اولاً از بین تمامی اهداف آمیزش، تنها به توالد و تناسل (حرث) اشاره می کند. و ثانیاً مراد از جمله «وقدّموا لانفسکم»، بنابر نظر برخی از مفسّرین، فرزند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 242

13 - حکمت حرمت اجحاف در مال یتیم، ادامه حیات و استقلال وی و مصون ماندن نسل انسان از آثار سوء آن اجحاف

ولیکش الذین

امام رضا (ع) فرمود: ... ففی تحریم مال الیتیم استبقاء الیتیم و استقلاله بنفسه و السلامه للعقب ان یصیبه ما اصابهم

عیون اخبار الرضا (ع)، ج 2، ص 92، ح 1، ب 33؛ نورالثقلین، ج 1، ص 447، ح 72.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 11 - 10

10 - بقا و ازدیاد نسل از اهداف ازدواج

جعل لکم ... أزوجًا ... یدرؤکم فیه

در برداشت یاد شده «ازدیاد نسل» از «ذره» (مصدر «یدرء» به معنای تکثیر و افزون کردن) و «بقای نسل» از تعبیر به فعل مضارع (یدرء) _ که بیانگر تجدد و استمرار است _ استفاده شده است.

31- بقای نسل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 53 - 7

7- حضرت ابراهیم (ع) برخوردار از عنایت ویژه خداوند و بقای نسل او، مورد توجه خاص الهی بود .

قالوا لاتوجل إنا نبشرك بغلْمِ علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 28 - 12

12 - حضرت ابراهیم (ع)، برخوردار از عنایت ویژه الهی و بقای نسل او مورد توجه خداوند

و بشروه بغلْمِ علیم

32- بقای نسل انسان در زمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 123 - 6

6 - هبوط آدم و حوا (ع) به زمین، ملازم با ابقای تمامی نسل انسانی در آن است.

قال اهبطا... بعضکم لبعض عدوفاً یأتیکم

ضمیر جمع در «بعضکم» و «یأتیکم» گویای این نکته است که هنگام صدور فرمان هبوط، ادامه یافتن زندگی بشر در زمین، قطعی بوده است.

ص: 243

33- بقای نسل اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 100 - 4

4_ نزول عذاب بر برخی از اقوام گذشته ، فراگیر همه آنان نشد و نسلی از آنان باقی ماند .

منها قائم

برداشت فوق، براساس این احتمال است که مراد از «منها» من أهلها باشد. بر این اساس، جمله «منها قائم...»؛ یعنی، برخی از اقوامی که گرفتار عذاب شدند، هم اکنون (عصر پیامبر) نیز موجودند و برخی از آنان به طور کلی منقرض شده و باقی نماندند.

34- بقای نسل بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 8 - 2

2- نابود و منقرض نشدن نسل بنی اسرائیل ، علی رغم هجوم سنگین نیروهای توانمند و دو بار شکست سخت آنان

عسی ربکم أن یرحمکم

35- بقای نسل حیوانات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 40 - 8

8_ لزوم حفظ حیوانات از خطر انقراض و نابودی

قلنا احمل فیها من کل زوجین اثنین

تصریح به این معنا که نوح(ع) می بایست از هر حیوان یک جفت (نر و ماده) با خود به همراه برد ، ظاهراً هدفی جز این ندارد که نسل آن حیوان باقی بماند و نابود نشود.

36- بقای نسل مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 62 - 9

9- مشرکان ، تداوم نسل خویش را از طریق داشتن پسر ، برای خود فرجامی نیک تلقی می کردند . *

و يجعلون لله ما يكرهون و تصف ألسنتهم الكذب أن لهم الحسنى

احتمال دارد مراد از «الحسنى» به قرینه «و يجعلون لله البنات .. و لهم ما يشتهون» و «يجعلون لله ما يكرهون» ادامه نسل مشرکان از طریق پسرانی باشد که آنان برای خویش مدعی بودند.

ص: 244

37- بقای نسل نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 77 - 4، 2، 1

1 - خداوند ، از میان قوم نوح ، تنها نسل آن حضرت را برای همیشه تاریخ ، تداوم بخشیده و باقی گذاشته است .

و جعلنا ذرّیّته هم الباقین

ضمیر فصل «هم»، مفید حصر است.

2 - نسل نوح (ع) ، تنها نسل باقی مانده از میان نجات یافتگان از عذاب طوفان برای همیشه تاریخ

و جعلنا ذرّیّته هم الباقین

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که حصر استفاد از ضمیر فصل «هم»، حصر اضافی باشد و در مقایسه با افراد موجود در کشتی سنجیده شود که برخی از خاندان نوح(ع) و برخی از دیگر مردمان بودند که به آن حضرت ایمان آورده بودند؛ یعنی، نسل مردم کافر طوفان زده و نیز نسل مردم مؤمن نجات یافته بر عرشه کشتی، همگی قطع شده و تنها نسل نوح(ع) باقی ماند.

4 - « عن أبي جعفر (ع) في قوله: « و جعلنا ذرّیّته هم الباقین » يقول: بالحقّ و النبوه و الكتاب و الإیمان فی عقبه ، و لیس کلّ من فی الأرض من بنی آدم من ولد نوح (ع) . . . »

از امام باقر(ع) [درباره سخن خداوند که می فرماید: «و جعلنا ذرّیّته هم الباقین»] روایت شده است: خدا می فرماید: ذریه او را با حق و نبوت و کتاب و ایمان باقی قرار دادیم و آن طور نیست که تمام فرزندان آدم - که در روی زمین زندگی می کنند - از فرزندان نوح(ع) باشند. «..»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 80 - 3

3 - اجابت دعا ، نجات از مشکلاتِ اندوه بار ، باقی ماندن نسل و نام نیک و تحیت الهی ، از پاداش های خداوند به حضرت نوح (ع)

و لقد نادینا نوح فلنعم المجیبون . . سل - م علی نوح فی الع - لمین . إنّا کذلک نجزی ا

38- تداوم نسل انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 8 - 3، 1

1 - خداوند ، نسل انسان نخستین را ، از طریق آبی پست و بی مقدار تداوم بخشید .

ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلْـلَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ

3 - تداوم نسل انسان ، با آبی پست (منی) ، نمونه عزت و علم و تدبیر الهی است .

اللّٰهُ الَّذِي .. وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ . ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلْـلَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 8 - 4

4 - توجه به آفرینش انسان و تداوم نسل او در زمین ، زمینه ساز پذیرش معاد است .

ص: 245

عمّ يتساءلون . . . و خلقنكم أزواجًا

در آیه دو چیز به عنوان دلیل بر معاد ذکر شده است؛ خلقت انسان ها و زوجیت آنان؛ یعنی، چنین آفریده ای نمی تواند معاد نداشته باشد.

39- تداوم نسل شتر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 4 - 5

5- منقرض نشدن نسل شتر، تا زمان حوادث آغازین قیامت

و إذا العشار عطلت

40- تداوم نسل محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - کوثر - 108 - 3 - 2

2- تداوم نسل پیامبر (صلی الله علیه و آله) از طریق فاطمه (س)، پوچی پندار دشمنان آن حضرت را در مورد قطع نسل او بر ملا ساخت.

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكُوثَرَ . . . إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ

41- تزکیه نسل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 2

2- تلاوت آیات الهی، تعلیم کتاب آسمانی، آموزش حکمت (معارف و احکام دین و . . .) و پاکسازی نسل ابراهیم و اسماعیل (ع) از آلودگی ها و ناخالصی ها، از ویژگی های پیامبری که ابراهیم و اسماعیل (ع) خواستار بعثت او بودند.

ربنا وبعث فيهم رسولا منهم يتلوا عليهم آيتك و يعلمهم الكتب و الحکمه و يزكّیهم

42- تزکیه نسل اسماعیل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 2

2- تلاوت آیات الهی، تعلیم کتاب آسمانی، آموزش حکمت (معارف و احکام دین و...) و پاکسازی نسل ابراهیم و اسماعیل (ع) از آلودگی‌ها و ناخالصی‌ها، از ویژگی‌های پیامبری که ابراهیم و اسماعیل (ع) خواستار بعثت او بودند.

ربنا وبعث فیهم رسولا منهم یتلوا علیهم ءایتک و یعلمهم الکتب و الحکمه و یرزقهم

ص: 246

43- تکثیر نسل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 10

10 - کثرت پیامبران و هدایت یافتگان در ذریه ابراهیم (ع)، پاداش نیکوکار بودن آن حضرت است.

و من ذریته ... و کذلک نجزی المحسنین

44- توحید در نسل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 28 - 9

9 - نسل ابراهیم (ع)، پرچمدار توحید در طول تاریخ

و جعلها کلمه باقیه فی عقبه

45- جاودانگی توحید در نسل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 28 - 1,4,5,7

1 - بقای آیین توحید در نسل ابراهیم (ع)، ره آورد تلاش آن حضرت برای استمرار بخشیدن به آن

و جعلها کلمه باقیه فی عقبه

آیات قبل، می تواند قرینه باشد که فاعل «جعل» ابراهیم (ع) است.

4 - کلمه توحید، کلمه ای ماندگار در نسل ابراهیم (ع)، به اراده و لطف الهی

إِنِّي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ . إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي ... و جعلها کلمه باقیه فی عقبه

فاعل «جعل» _ به قرینه آیه بعد _ می تواند خداوند باشد.

5 - استمرار دین توحیدی در نسل ابراهیم (ع)، پاداش الهی به آن حضرت در قبال تلاش های او در مسیر اعتلای کلمه توحید

و إذ قال إبراهيم ... و جعلها کلمه باقیه فی عقبه

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که «جعلها» در مقام بیان لطف خداوند در برابر مجاهدت ها و تلاش های حضرت ابراهیم(ع) باشد.

7- استمرار کلمه « توحید » در نسل ابراهیم (ع) و در پهنه قرن ها ، تدبیری خداوندی و به منظور بازگشت مشرکان هر نسل به توحید

و جعلها کلمه باقیه فی عقبه لعلهم یرجعون

ص: 247

46- جایگزینی نسل ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 61 - 1

1 - جایگزین کردن نسلی به جای نسل دیگر ، فلسفه مقدر شدن مرگ از سوی خداوند برای انسان ها

نحن قَدَرنا بینکم الموت .. علی أن نبَدل أمثَـلکم

جمله «علی أن نبَدل» مربوط به تقدیر مرگ در آیه پیش است؛ یعنی، ما بر این اساس که امثال شما (نسل های بعد) را جایگزین شما گردانیم، مرگ را تقدیر کرده ایم.

47- حفظ نسل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 205 - 6

6_ اصلاح جامعه و حفظ کشاورزی و نسل ، از ویژگی های حکومت صالح

و اذا تولی .. لیفسد فیها و یهلك الحرث و النسل

از اینکه خداوند، فساد و .. را از کارهای حکومتی منافقان می داند؛ معلوم می شود که در حکومت صالحان، چنین اعمالی نباید باشد.

48- درخواست محبت به نسل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 37 - 10,12,23

10- حضرت ابراهیم (ع) از خداوند خواستار توجه قلبی برخی از مردم و جلب محبت آنان به سوی ذریه ساکن در مکه شد .

أسکنت من ذرّیتی .. عند بیتک المحرّم ... فاجعل أفنّده من الناس تهوی إلیهم

12- حضرت ابراهیم (ع) برای رفع خطر تنهایی و انزوای فرزندانش در مکه ، از خداوند خواستار توجه قلبی برخی از مردم به سوی آنان و زندگی جمعی شد . *

ربّنا إنی أسکنت من ذرّیتی .. عند بیتک المحرّم ... فاجعل أفنّده من الناس تهوی إلی

23- « قال الصادق (ع) فی تفسیر قوله تعالی : « و ارزقهم من الثمرات » : هو ثمرات القلوب ;

از امام صادق(ع) روایت شده است که در تفسیر سخن خداوند تعالی: «و ارزقهم من الثمرات» فرمود: آن [ثمرات] میوه های دل است.

49- درخواست نسل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 15 - 28

28- انسان خردمند ، در اندیشه داشتن نسلی صالح

ص: 248

و بلغ أربعين سنة قال ربّ . . . و أصلح لي في ذرّيتي

آنچه خداوند در این آیه شریفه، از ناحیه انسان راه یافته به سن خردمندی (چهل سالگی) اظهار داشته؛ در حقیقت ارزش هایی است که هر خردمندی می بایست بدان ها روی آورد.

50- دشمنی نسل ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 50 - 18

18- ابلیس و نسل او ، دشمن انسان هایند .

أفتتخذونه و ذرّيته أولياء من دوني و هم لكم عدوّ

51- روش بقای نسل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 72 - 5

5- تضمین بقای نسل انسان از طریق زوجیت و همسرداری ، از نعمت های خداوند است .

و الله جعل لكم من أنفسكم أزواجًا و جعل لكم من أزواجكم بنين و حفده

52- زمینه ازدیاد نسل انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملك - 67 - 24 - 4

4- انسان ، موجودی زمینی و زمین بستر مناسب و طبیعی برای تکثیر نسل او

ذراکم فی الأرض

مطلب یاد شده، از قید «فی الأرض» استفاده می شود.

53- زمینه بقای نسل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- تأثیر احسان و نیکوکاری در اجابت دعا، بقای نسل و نام نیک، تقرب به پیشگاه خداوند و محبوبیت در میان خلق

و لقد نادينا نوح فلنعم المجيبون .. سلـم على نوح فى العـلمين . انا كذلك نجزي ا

ص: 249

54- زمینه عصیان نسل قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 27 - 4

4- در صورت تداوم حیات قوم کافر و گمراه گر نوح ، تمامی فرزندان و نسل بعدی آنان ، به کفر ، نافرمانی خدا و تبه کاری روی می آوردند .

و لا یلدوا إلا فاجراً کفّاراً

«فاجر» به افراد نافرمان، معصیت کار و زناکار گفته می شود. در این آیه دو معنای اول و دوم مراد است.

55- زمینه کفر نسل قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 27 - 4

4- در صورت تداوم حیات قوم کافر و گمراه گر نوح ، تمامی فرزندان و نسل بعدی آنان ، به کفر ، نافرمانی خدا و تبه کاری روی می آوردند .

و لا یلدوا إلا فاجراً کفّاراً

«فاجر» به افراد نافرمان، معصیت کار و زناکار گفته می شود. در این آیه دو معنای اول و دوم مراد است.

56- سنت بقای نسل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 72 - 6

6- ازدواج و همسررداری و برخوردار شدن از فرزند ، از سنت های الهی و نهفته در سرشت انسان

و الله جعل لکم من أنفسکم أزواجاً و جعل لکم من أزواجکم بنین و حفده

برداشت فوق با توجه به این نکته است که ماده «جعل» بیانگر سنت خداست و آنچه به عنوان سنت معرفی شود، روند طبیعی خواهد داشت.

57- سهولت جایگزینی نسل ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 20 - 1

1- میراندن انسان ها و خلق انسانهایی جدید به جای آنان ، کار دشواری برای خداوند نیست .

إن یثأ یذهبکم ویأت بخلق جدید . و ما ذلک علی الله بعزیز

ص: 250

58- شرک در نسل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 28 - 8

8 - وجود افرادی شرک پیشه ، در نسل ابراهیم (ع)

لعلّهم يرجعون

با توجه به رجوع ضمیر «هم» به نسل ابراهیم (ع)، استفاده می شود که برخی از آنان آلوده به شرک بودند؛ بنابراین مفاد آیه این می شود که توحید در گروهی از نسل ابراهیم باقی ماند تا زمینه آن شود که گروه دیگر آنان نیز به توحید بازگردند.

59- ظالمان نسل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 113 - 2

2 - از نسل ابراهیم و اسحاق (علیهما السلام) ، برخی نیکوکار و برخی ظالم به خویشان گشتند .

و من ذرّیتهما محسن و ظالم لنفسه

60- ظالمان نسل اسحاق (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 113 - 2

2 - از نسل ابراهیم و اسحاق (علیهما السلام) ، برخی نیکوکار و برخی ظالم به خویشان گشتند .

و من ذرّیتهما محسن و ظالم لنفسه

61- عبادت نسل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 134 - 1

1 - ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق ، یعقوب و فرزندان آنان ، امتی پرستشگر خدا و تسلیم در برابر او

مشارالیه «تلک» پیامبران یاد شده در آیه قبل و فرزندانشان است. به کارگیری «تلک» برای اشاره به مذکر به لحاظ خبر (أمه) می باشد.

62- عصیان نسل قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 251

13 - « عن صالح بن ميثم قال : قلت لأبي جعفر (ع) : ما كان علم نوح (ع) حين دعا قومه إنيهم لا يلدوا إلا - فاجراً كفاراً فقال : أما سمعت قول الله لنوح : « إني لن يؤمن من قومك إلا من قد آمن » ;

صالح بن ميثم گوید: به امام باقر(ع) عرض کردم: نوح(ع) هنگامی که قوم خود را دعوت می کرد از کجا آگاه بود که اولاد آن قوم، غیر از بدکار و کافر به دنیا نمی آیند؛ امام فرمود: آیا سخن خداوند را به نوح نشنیده ای که فرمود: (إني لن يؤمن من قومك إلا من قد آمن)».

63- علاقه به بقای نسل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 53 - 4

4- حضرت ابراهیم (ع) ، به فرزنددار شدن و بقای نسل خود علاقه مند بود .

نَشْرُكُ بَغْلٍ م

واژه «بشارت» در جایی به کار می رود که مورد علاقه و مایه سرور باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 28 - 13

13 - حضرت ابراهیم (ع) ، به فرزنددار شدن و بقای نسل خود علاقه مند بود .

و بَشْرُوه بَغْلٍ م عَلِيم

واژه «بشارت»، در جایی به کار می رود که مورد علاقه و مایه سرور باشد.

64- علاقه به نسل علایق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 128 - 3

3 - علاقه ابراهیم و اسماعیل (ع) به ذریه خویش

من ذریتنا أمة مسلمة لك

65- علم نسل اهل بیت (ع)

12 - « سَلِيمُ بْنُ قَيْسٍ قَالَ : خَرَجَ عَلَيْنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع) . . . فَقَالَ . . . وَالْعِلْمُ فِي عَقْبِنَا إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ ثُمَّ قَرَأَ » وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقْبِهِ « ثُمَّ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) عَقِبَ إِبْرَاهِيمَ وَنَحْنُ أَهْلُ الْبَيْتِ عَقِبَ إِبْرَاهِيمَ (ع) وَ مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) ;

سلیم بن قیس می گوید: حضرت علی (ع) به سوی ما بیرون آمد و فرمود: علم در نسل ما است تا برپایی قیامت. سپس آیه «و جعلها کلمه باقیه فی عقبه» را تلاوت نمود، و فرمود: رسول خدا (صلی الله علیه و آله) از نسل ابراهیم (ع) است و ما اهل بیت از نسل ابراهیم (ع) و محمد (صلی الله علیه و آله) هستیم».

66- فضایل نسل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 53 - 7

7- حضرت ابراهیم (ع) برخوردار از عنایت ویژه خداوند و بقای نسل او، مورد توجه خاص الهی بود.

قالوا لا توجل إنا نبشرك بغلْمِ عَلِيمٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 28 - 9

9- نسل ابراهیم (ع)، پرچمدار توحید در طول تاریخ

و جعلها کلمه باقیه فی عقبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 28 - 12

12 - حضرت ابراهیم (ع)، برخوردار از عنایت ویژه الهی و بقای نسل او مورد توجه خداوند

و بشروه بغلْمِ عَلِيمٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 3 - 5

5- وجود افرادی شایسته و ارجمند در سلاله ابراهیم

و ما ولد

ممکن است مراد از «ما ولد»، ذریه ابراهیم (ع) در طول تاریخ باشد. در این صورت - به قرینه سوگند خداوند - مراد افراد گرانقدر آنان است.

67- فلسفه اسکان نسل ابراهیم (ع) در مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 37 - 3

3- هدف حضرت ابراهیم (ع) از اسکان دادن برخی از فرزندانش در جوار خانه خدا، توفیق یافتن آنان برای عبادت و اقامه نماز بود.

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي .. . عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ

ص: 253

68- قانونمندی تداوم نسل انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 8 - 5

5 - آفرینش انسان و تداوم بخشی به نسل او در زمین ، دارای هدفی مشخص

ألم نجعل الأرض مهـِداً .. و خلقنـکم أزواجاً

69- قطع نسل دشمنان محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - کوثر - 108 - 3 - 3

3 - خداوند ، کسی را که با زخم زبان خود به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، آن حضرت را نسل بریده خواند ، دارای آینده ای خالی از هرگونه خوبی و یاد نیک معرفی کرد .

إنّ شأنک هو الأبتـر

آنچه پدر عمرو عاص از کلمه «أبتـر» اراده کرده بود، قطع شدن ذکر خیر پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر اثر قطع نسل بود. ضمیر فصل در «هو الأبتـر» نشانگر حصر اضافی است و بیان می دارد که «متروک شدن ذکر خیر»، اختصاص به خود او دارد؛ نه پیامبر (صلی الله علیه و آله). گفتنی است که قطع شدن ذکر خیر لزوماً به معنای نداشتن فرزند نیست؛ زیرا فرزندان که مایه ذکر خیر پدر نشوند، او را از «أبتـر» بودن بیرون نمی آورند.

70- قطع نسل عاص بن وائل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - کوثر - 108 - 3 - 7

7 - « تکلم أبو محمد الحسن بن علی (ع) فقال : قال العاص بن وائل : إنّ محمداً رجل أبتـر لا ولد له فلو قد مات انقطع ذکـره ، فأنزل الله تبارک و تعالی « إنّ شأنک هو الأبتـر » ؛

امام حسن (ع) [در مجلس مباحثه با معاویه و یاران او] سخن گفت و فرمود: عاص بن وائل گفت: محمد (صلی الله علیه و آله) مردی ابتر است که برای او فرزندی نیست و اگر بمیرد [نام و] یاد او تمام می شود. پس خدای تبارک و تعالی [خطاب به رسول خدا این آیه را] نازل فرمود: «إنّ شأنک هو الأبتـر».

71- قطع نسل قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 66 - 3

3- نسل قوم لوط با عذاب الهی ، قطع و ریشه کن شد .

ص: 254

وقضینا .. آن دابر هـ_ؤلاء مقطوع مصبحین

«دابر» به معنای «آخر» است (مفردات راغب)، و مقصود از جمله «دابر هـ_ؤلاء مقطوع» نابودی آخرین فرد موجود از قوم لوط است که طبیعتاً قطع نسل آنان را در پی داشت.

72- قطع نسل کافران قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 26 - 1

1 - درخواست نوح (ع) از درگاه پروردگار مبنی بر نابودی تمامی کافران و مشرکان حق ناپذیر عصر خود و قطع نسل آنان

وقال نوح ربّ لاتذر علی الأرض من الـکفرین دیتاراً

واژه «دیتار»، همواره پس از نفی قرار می گیرد و شامل همه انسان ها می شود.

73- قطع نسل محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - کوثر - 108 - 3 - 1

1 - یکی از دشمنان پیامبر (صلی الله علیه و آله)، آن حضرت را نسل بریده و آینده او را خالی از ذکر خیر خواند .

إنّ شانئک هو الأبتّر

«شانئک»؛ یعنی، کسی که با تو بغض و دشمنی دارد (تاج العروس). بیشتر مفسران، او را پدر عمرو عاص دانسته اند که پس از فوت پسران پیامبر (صلی الله علیه و آله)، آن حضرت را «ابتّر» خواند. «ابتّر» به معنای کسی است که از او به خیر و نیکی یاد نشود. «بتر» (ریشه «ابتّر») در بریدن دم به کار می رود و به همین جهت شخصی را که نسل او قطع شده است، «ابتّر» گویند (مفردات)؛ زیرا نسلی که نام نیک او را زنده نگه دارد، وجود ندارد.

74- کافران نسل نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 48 - 7

7_ خداوند، نوح (ع) را به پدید آمدن جامعه ها و امتهایی کفرپیشه از نسل او و همراهانش آگاه ساخت .

و أمم ستمتعهم ثم يمسه من عذاب أليم

کلمه «أمم» مبتدا و خبر آن محذوف می باشد؛ یعنی: ممن معك أمم ستمتعهم. جمله «يمسه...» حکایت از آن دارد که مقصود از «أمم» در این بخش از آیه ، امتهای کافر هستند.

ص: 255

75- کتاب آسمانی نسل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 27 - 7

7 - ذریه ابراهیم (ع) از مقام نبوت و کتاب آسمانی ، برخوردار بودند .

و جعلنا فی ذرّیته النبوه و الکتب

76- کتب آسمانی نسل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 26 - 7

7 - نسل های پس از نوح و ابراهیم (ع) ، هیچ گاه از کتاب آسمانی محروم نبوده اند .

و جعلنا فی ذرّیتهم النبوه و الکتب

77- کتب آسمانی نسل نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 26 - 7

7 - نسل های پس از نوح و ابراهیم (ع) ، هیچ گاه از کتاب آسمانی محروم نبوده اند .

و جعلنا فی ذرّیتهم النبوه و الکتب

78- کثرت نسل فاطمه (س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - کوثر - 108 - 1 - 4

4 - خداوند ، بشارت دهنده پیامبر (صلی الله علیه و آله) به کوثر بودن فاطمه (س) و فراوانی نسل آن حضرت از طریق او

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ

تاریخ قطعی زندگانی پیامبر (صلی الله علیه و آله) - که از او پسری نماند - گواه بر آن است که تنها مصداق کوثر، فاطمه (س) است.

79- كفر نسل قوم نوح

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

19 - نوح - 71 - 27 - 13

13 - « عن صالح بن ميثم قال : قلت لأبي جعفر (ع) : ما كان علم نوح (ع) حين دعا قومه إنهم لا يلدوا إلا - فاجراً كفاراً فقال : أما سمعت قول الله لنوح : « إنه لن يؤمن من قومك إلا من قد آمن » ;

ص: 256

صالح بن میثم گوید: به امام باقر(ع) عرض کردم: نوح(ع) هنگامی که قوم خود را دعوت می کرد از کجا آگاه بود که اولاد آن قوم، غیر از بدکار و کافر به دنیا نمی آیند؛ امام فرمود: آیا سخن خداوند را به نوح نشنیده ای که فرمود: (إِنَّ لَنْ يُّؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ)».

80- گسترش نسل انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 79 - 2

2- گسترش تدریجی نسل بشر در روی زمین ، پس از پیدایش نوع آن

و هو الذی ذرأکم فی الأرض

برداشت فوق، با توجه به معنای «ذرأ» (پراکندن) استفاده می شود.

81- مبعوضیت نسل کشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 205 - 11، 4

4_ نابود ساختن کشاورزی و نسل کشی ، از بارزترین نوع فساد در زمین است .

لیفسد فیها و یهلک الحرث و النسل

بنابراینکه جمله «و یُهلک الحرث و ..»، تفسیر جمله «لیفسد فیها» باشد.

11_ نابود کردن کشاورزی و نسل کشی ، مبعوض خداوند

و اذا تولی ... و یهلک الحرث و النسل و اللّٰه لا یحب الفساد

82- محرومیت نسل آدم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 36 - 13

13_ تناول آدم (ع) و حوا از شجره ممنوعه ، مایه سلب شایستگی نسل آنان برای سکونت در بهشت نخستین شد . *

قلنا اهبطوا

خداوند در بیان اخراج آدم(ع) و حوا از بهشت و استقرار آن دو در زمین، خطاب خویش را - بر خلاف مقتضای طبیعی کلام - متوجه نسل آنان نیز کرد؛ تا به این نکته اشاره کند که: تناول آدم(ع) و حوا از شجره منهیة در نسل ایشان نیز اثری به جای گذاشت که باعث شد آنان نیز، حیات خویش را در زمین سپری کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 38 - 2

2 - نسل آدم (ع) و حوا نیز بر اثر تناول آن دو از شجره منهیة، از بهشت نخستین محروم شدند.

ص: 257

قلنا اهبطوا منها جميعاً

«اهبطوا» به صیغه جمع اقتضا می کند که: غیر از آدم (ع) و حوا فرد یا افراد دیگری نیز مورد خطاب باشند. در این باره چند نظر ابراز شده است. از جمله اینکه دیگر مخاطبان، نسل آدم (ع) و حوا می باشند. برداشت فوق مثبتی بر این احتمال است.

83- محسنان نسل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 113 - 2

2- از نسل ابراهیم و اسحاق (علیهما السلام)، برخی نیکوکار و برخی ظالم به خویشان گشتند.

و من ذرّیتهما محسن و ظالم لنفسه

84- محسنان نسل اسحاق (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 113 - 2

2- از نسل ابراهیم و اسحاق (علیهما السلام)، برخی نیکوکار و برخی ظالم به خویشان گشتند.

و من ذرّیتهما محسن و ظالم لنفسه

85- محمد (صلی الله علیه و آله) از نسل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 3

3- محمد (صلی الله علیه و آله) پیامبری که ابراهیم و اسماعیل (ع) خواستار بعثت آن حضرت از میان نسلشان بودند.

ربنا وابعث فیهم رسولا منهم ... یزکیهم

به گفته همه مفسران، مراد از «رسولا» پیامبر عظیم الشان اسلام، حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) است.

86- محمد (صلی الله علیه و آله) از نسل اسماعیل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - محمد (صلی الله علیه و آله) پیامبری که ابراهیم و اسماعیل (ع) خواستار بعثت آن حضرت از میان نسلشان بودند .

ربنا وبعث فیهم رسولا منهم ... یزکیهم

به گفته همه مفسران، مراد از «رسولا» پیامبر عظیم الشان اسلام، حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) است.

ص: 258

87- مراد از نسل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 37 - 19

19- «عن أبي جعفر (ع) في قول الله: «إني أسكنت من ذريتي . . .» قال: . . . نحن هم ونحن بقية تلك الذرية;

از امام باقر(ع) درباره سخن خدا «إني أسكنت من ذريتي . . .» روایت شده است که فرمود: ما از آنانیم و ما باقی مانده آن نسل هستیم».

88- ملاک روابط اخروی نسل ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 21 - 2,6

2 - ایمان ، محور پیوند نسل ها به یک دیگر ، در جهان آخرت

و الذين ءامنوا و اتبعتهم ذريتهم بايمن الحقنا بهم ذريتهم

6 - اصل ایمان ، شرط بهره‌وری فرزندان ، از مزیت پیوستن نسل ها به پدارن بهشتی خود

و اتبعتهم ذريتهم بايمن الحقنا بهم ذريتهم

89- منشأ ازدیاد نسل انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 24 - 1,2

1 - خداوند ، خالق انسان و تکثیر کننده نسل او است .

قل هو الذي ذرأكم

«ذرأ» به معنای خلق است؛ ولی به گفته برخی از مفسران و اهل لغت، این واژه در آیه شریفه و آیات مشابه آن، به معنای تکثیر نسل بشر است (برگرفته از لسان العرب).

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور توجه دادن مردم به مبدأ پیدایش انسان ها و تکثیر نسل او

قل هو الذي ذرأكم في الأرض

90- منشأ ازدیاد نسل انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 13 - 3

3 - آفرینش نسل گسترده بشر ، از یک زن و مرد (آدم و حوا) به وسیله خداوند ، نمود عظمت آفریدگار

إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى

ص: 259

تأکید بر «نا»ی متکلم و انتساب خلقت به خداوند، می تواند پیام مذکور را نیز دربرداشته باشد.

91- نبوت در نسل نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 77 - 4

4 - « عن أبي جعفر (ع) في قوله: « وجعلنا ذريته هم الباقين » يقول: بالحقّ والنبوّه والكتاب والإيمان في عقبه، وليس كلّ من في الأرض من بني آدم من ولد نوح (ع) . . . »؛

از امام باقر(ع) [در باره سخن خداوند که می فرماید: «و جعلنا ذريته هم الباقين»] روایت شده است: خدا می فرماید: ذریه او را با حق و نبوت و کتاب و ایمان باقی قرار دادیم و آن طور نیست که تمام فرزندان آدم - که در روی زمین زندگی می کنند - از فرزندان نوح(ع) باشند. «..».

92- نبوت نسل ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 27 - 6,7

6 - اعطای اسحاق و یعقوب (ع) به ابراهیم (ع) و نیز قرار دادن مقام نبوت در نسل آن حضرت، پاداش دنیوی ابراهیم (ع) از سوی خداوند بود.

و وهبنا له إسحاق . . . وجعلنا في ذريته النبوه... و آتينه أجره في الدنيا

7 - ذریه ابراهیم (ع) از مقام نبوت و کتاب آسمانی، برخوردار بودند.

و جعلنا في ذريته النبوه والكتـب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 26 - 3,4

3 - تداوم یافتن بعثت پیامبران، در نسل های پس از نوح و ابراهیم (ع)

و جعلنا في ذريتهما النبوه

4 - پیامبران مبعوث شده پس از نوح (ع) از ذریه حضرت نوح و پیامبران مبعوث شده پس از ابراهیم (ع) از ذریه حضرت ابراهیم (ع) بودند.

و لقد أرسلنا نوحًا وإبرهيم و جعلنا في ذرّيتهما النبوة

93- نبوت نسل نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 26 - 3,4

3 - تداوم یافتن بعثت پیامبران ، در نسل های پس از نوح و ابراهیم (ع)

ص: 260

و جعلنا فی ذرّیتهما النبوه

4- پیامبران مبعوث شده پس از نوح (ع) از ذریه حضرت نوح و پیامبران مبعوث شده پس از ابراهیم (ع) از ذریه حضرت ابراهیم (ع) بودند .

و لقد أرسلنا نوحًا و إبرهیم و جعلنا فی ذرّیتهما النبوه

94- نسل آدم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 34 - 1

1_ آدم ، نوح ، خاندان ابراهیم و خاندان عمران از نسل و نژادی واحد

انّ الله اصطفى . . . ذریه بعضها من بعض

برداشت فوق را روایت امام صادق (ع) تأیید می کند که فرمود: الذین اصطفاهم الله، بعضهم من نسل بعض.

مجمع البیان، ج 2، ص 735.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 98 - 2

2_ خداوند تمامی آدمیان و نژادها و تیره های مختلف آن را از یک شخص (آدم) آفریده است.

و هو الذی أنشأکم من نفس وحده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- اعراف - 7 - 14 - 3

3_ ابلیس، آگاه به پیدایش نسلهایی از آدم و وجود رستاخیز برای ایشان

أنظرنی إلی یوم یبعثون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 _ همه انسانها، فرزندان آدم(ع) و او مبدأ تکوین تمامی آنان است.

بینیء آدم

چون مخاطب قرآن همه انسانها هستند و نه قشری خاص، معلوم می شود نسبت بین کلمه بنی آدم و مردمان نسبت تساوی است؛ یعنی از نظر مصداق متحد هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 27 - 6

6 _ آدم و حوا پدر و مادر همه انسانها

كما أخرج أبويكم من الجنة

ص: 261

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 172 - 12

12 - تمام انسان ها فرزندان آدم (ع) هستند .

أخذت ربك من بني آدم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 70 - 4

4- همه انسان ها ، از نسلی واحد و از فرزندان آدمند .

ولقد كرمنا بني آدم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 58 - 2

2- قرآن در بیان دودمان برخی از پیامبران (ادریس) ، تنها از انتساب آنان به آدم (ع) سخن گفته است .

من النبيّن من ذريّه آدم

«من» در «من ذریّه آدم» برای تبعیض است و بیانگر آن است که «ذریّه آدم» یکی از چهار ویژگی است که در آیه برای «النبيين» ذکر شده است، سه دسته دیگر عبارتند از: «من حملنا مع نوح» و «ذریّه ابراهیم» و «ذریّه [اسرائیل]»؛ گرچه همه پیامبران «ذریّه آدم» هستند، ولی تنها «ادریس» است که گفته می شود قبل از نوح می زیسته و نسب مطرح شده ای جز انتساب به آدم ندارد، اما سه گروه دیگر به نزدیک ترین فرد برجسته در نیاکان خود انتساب یافته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 79 - 8

8 - ابلیس ، آگاه به پیدایش نسل هایی از آدم و وجود رستاخیز برای آنان

قال ربّ فأنظرنی إلی یوم یبعثون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 6 - 1

1 - خداوند ، انسان ها را از یک تن (آدم (ع)) آفرید .

خلقکم من نفس وحده

مفسران بر این دیدگاه اند که مقصود از «نفس واحده» آدم ابوالبشر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 13 - 1

1 - همه انسان ها و تمامی نژاد های بشر ، پدید آمده از یک زن و مرد (آدم و حوا)

یـأیها الناس إنا خلقنکم من ذکر و أنثی

ص: 262

95- نسل آل ابراهیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 34 - 1

1_ آدم، نوح، خاندان ابراهیم و خاندان عمران از نسل و نژادی واحد

انّ الله اصطفى . . . ذریّه بعضها من بعض

برداشت فوق را روایت امام صادق (ع) تأیید می کند که فرمود: الذین اصطفاهم الله، بعضهم من نسل بعض.

مجمع البيان، ج 2، ص 735.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 54 - 13

13_ خاندان محمد (صلی الله علیه و آله)، از تبار ابراهیم

واتینا ال ابرهیم الکتب و الحکمہ و اتیناهم ملکاً عظیماً

حضرت علی (ع) در مورد آیه فوق فرمود: . . . و نحن آل ابراهیم.

کتاب سلیم بن قیس، ص 87؛ بحار الانوار، ج 28، ص 275، ح 45.

96- نسل آل عمران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 34 - 1

1_ آدم، نوح، خاندان ابراهیم و خاندان عمران از نسل و نژادی واحد

انّ الله اصطفى . . . ذریّه بعضها من بعض

برداشت فوق را روایت امام صادق (ع) تأیید می کند که فرمود: الذین اصطفاهم الله، بعضهم من نسل بعض.

مجمع البيان، ج 2، ص 735.

97- نسل ابراهيم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 124 - 15، 21

15 - علاقه ابراهيم (ع) به ذريه خود و تمنای او برای رسیدن آنان به مقامات معنوی

و من ذرّیتی

21 - همه فرزندان ابراهيم (ع)، میرا از ظلم و ستم نیستند.

و من ذرّیتی قال لا ینال عهدی الظلمین

ص: 263

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 128 - 6, 3, 2

2 - ابراهیم و اسماعیل (ع) از خداوند خواستند تا از میان نسلشان گروهی را به مقام تسلیم نایل سازد .

و من ذریتنا أمة مسلمة لك

در برداشت فوق «من» در «من ذریتنا» به معنای بعض گرفته شده است.

3 - علاقه ابراهیم و اسماعیل (ع) به ذریه خویش

من ذریتنا أمة مسلمة لك

6 - تمامی ذریه ابراهیم و اسماعیل (ع) ، شایستگی نایل شدن به مراحل والای تسلیم را دارا نیستند .

و من ذریتنا أمة مسلمة لك

«من» در «من ذریتنا» برای تبعیض است و گویای برداشت فوق می باشد.

10 - ابراهیم و اسماعیل (ع) ، از خداوند خواستند تا توبه خود و فرزندانشان را بپذیرد .

و تب علینا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 3

3 - محمد (صلی الله علیه و آله) پیامبری که ابراهیم و اسماعیل (ع) خواستار بعثت آن حضرت از میان نسلشان بودند .

ربنا وابعث فیهم رسولا منهم . . . یزکیهم

به گفته همه مفسران، مراد از «رسولا» پیامبر عظیم الشان اسلام، حضرت محمد(صلی الله علیه و آله) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 6

6 - داوود، سلیمان، ایوب، یوسف(ع)، موسی و هارون(ع)، فرزندان از نسل ابراهیم و هدایت یافته از جانب خداوند هستند.

و من ذریته داود و سلیمان و ایوب و یوسف و موسی و هرون

سیاق آیات پیشین، که درباره حضرت ابراهیم(ع) بود، این احتمال را پدید می آورد که ضمیر در «ذریته» به «ابراهیم» برگردد. در این صورت برخی اسامی که در آیات بعد آمده است (همچون الیاس و لوط) از باب تغلیب در شمار ذریه آن حضرت ذکر شده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 85 - 1

1 - زکریا، یحیی و الیاس، نوادگانی از ذریه ابراهیم(ع) بودند.

و من ذریته . . . و زکریا و یحیی و عیسی و الیاس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 58 - 11، 4

4- برخی از پیامبران یاد شده در سوره مریم (اسحاق، یعقوب و اسماعیل) از نسل ابراهیم (ع) بودند .

من النبیّن . . . من ذرّیّته ابراهیم

11- حضرت ابراهیم (ع)، علاوه بر حضرت یعقوب و ذریّه او، نسلی مشتمل بر پیامبران الهی، داشت .

ص: 264

و من ذرّیه ابرهیم و اسرئیل

«اسرائیل» لقب یعقوب است. آن حضرت، نوه حضرت ابراهیم(ع) و فرزند اسحاق بوده است. اگر نسل پیامبران، تنها از طریق یعقوب استمرار می یافت، دیگر ذکر ابراهیم و اسرائیل به طور مستقل ضرورتی نداشت، زیرا یکی از دیگری کفایت می کرد، ولی ذکر مستقل نشان از آن دارد که تیره دیگری نیز از نسل ابراهیم، مشتمل بر پیامبران است که همان فرزندان اسماعیل(ع) می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 28 - 12

12 - « سَلِّمُ بْنُ قَيْسٍ قَالَ : خَرَجَ عَلَيْنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع) . . . فَقَالَ . . . وَ الْعِلْمُ فِي عَقْبِنَا إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ ثُمَّ قَرَأَ « وَ جَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقْبِهِ » ثُمَّ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله) عَقَبَ إِبْرَاهِيمَ وَ نَحْنُ أَهْلُ الْبَيْتِ عَقَبَ إِبْرَاهِيمَ (ع) وَ مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله) ;

سلیم بن قیس می گوید: حضرت علی(ع) به سوی ما بیرون آمد و فرمود: علم در نسل ما است تا برپایی قیامت. سپس آیه «و جعلها کلمه باقیه فی عقبه» را تلاوت نمود، و فرمود: رسول خدا(صلی الله علیه و آله) از نسل ابراهیم(ع) است و ما اهل بیت از نسل ابراهیم(ع) و محمد(صلی الله علیه و آله) هستیم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 26 - 5

5 - اقوام دارای پیامبر ، پس از نوح (ع) از نسل حضرت نوح و پس از ابراهیم (ع) از نسل حضرت ابراهیم بودند .

و لقد أرسلنا نوحًا و ابرهیم و جعلنا فی ذرّیتهما النبوه

98- نسل اسماعیل(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 128 - 10, 3, 2

2 - ابراهیم و اسماعیل (ع) از خداوند خواستند تا از میان نسلشان گروهی را به مقام تسلیم نایل سازد .

و من ذریتنا أمة مسلمة لك

در برداشت فوق «من» در «من ذریتنا» به معنای بعض گرفته شده است.

3 - علاقه ابراهیم و اسماعیل (ع) به ذریه خویش

من ذریتنا أمة مسلمة لک

6- تمامی ذریه ابراهیم و اسماعیل (ع)، شایستگی نایل شدن به مراحل والای تسلیم را دارا نیستند .

و من ذریتنا أمة مسلمة لک

«من» در «من ذریتنا» برای تبعیض است و گویای برداشت فوق می باشد.

10- ابراهیم و اسماعیل (ع)، از خداوند خواستند تا توبه خود و فرزندانشان را بپذیرد .

و تب علینا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 265

1 - بعثت پیامبری از نسل اسماعیل، از دعاها و درخواست های ابراهیم و اسماعیل (ع) به هنگام بنای کعبه

و من ذریتنا أمة مسلمة لك . . . ربنا وابعث فیهم رسولا منهم

ضمیر در «فیهم» و «منهم» محتمل است به «أمة مسلمة» در آیه قبل برگردد و نیز محتمل است به «أهله» در آیه 126 بازگردانده شود. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است؛ یعنی، «ربنا وابعث فی ذریتنا المسلمة رسولا منهم». دعای مشترک ابراهیم و اسماعیل گویای این است که: پیامبر مورد نظر ابراهیم نیز فردی از نسل اسماعیل است نه از نسل دیگر فرزندان.

3 - محمد (صلی الله علیه و آله) پیامبری که ابراهیم و اسماعیل (ع) خواستار بعثت آن حضرت از میان نسلشان بودند .

ربنا وابعث فیهم رسولا منهم . . . یزگیهم

به گفته همه مفسران، مراد از «رسولا» پیامبر عظیم الشأن اسلام، حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 107 - 3

3 - «علی بن الحسن بن علی بن الفضال عن ابيه قال : سألت أبا الحسن علی بن موسی الرضا (ع) عن معنی قول النبی (صلی الله علیه و آله) : أنا ابن الذبیحین قال : یعنی اسماعیل بن ابراهیم . . . فلما عزم علی ذبحه فداه الله بذبح عظیم ، بکیش أملح . . . وکان یرتع قبل ذلک فی ریاض الجنة أربعین عاماً و ما خرج من رحم أثنی . . .»

علی بن حسن بن علی بن فضال از پدرش نقل می کند که از امام رضا (ع) از سخن رسول خدا (صلی الله علیه و آله) که فرمود: «من فرزند دو ذبیح هستم» پرسیدم، فرمود: [یکی از آن دو] اسماعیل فرزند ابراهیم است . . . چون ابراهیم تصمیم به قربانی کردن اسماعیل گرفت، خداوند قربانی بزرگی را جایگزین اسماعیل کرد. آن قربانی کوچکی به رنگ سیاه آمیخته با سفیدی (جو گندمی) . . . که چهل سال قبل از آن در باغ های بهشت به چرا مشغول بود و از مادری زاییده نشده بود...».

99- نسل انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 141 - 10

10 - خویشاوندی با پیامبران و از نسل ایشان بودن، در قیامت کارساز نبوده و موجب رهایی از پیامد های اعمال نخواهد شد .

تلک أمة قد خلت لهما ما کسبت و لکم ما کسبتم

بیان این معنا - که پاداش عمل پیامبران برای دیگران سودمند نخواهد بود - در خطاب به کسانی که از نسل پیامبرانی چون: ابراهیم، اسحاق و یعقوب هستند، گویای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 34 - 1

1 - آدم، نوح، خاندان ابراهیم و خاندان عمران از نسل و نژادی واحد

انّ الله اصطفی . . . ذریّه بعضها من بعض

برداشت فوق را روایت امام صادق (ع) تأیید می کند که فرمود: الذین اصطفاهم الله، بعضهم من نسل بعض.

مجمع البيان، ج 2، ص 735.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 42 - 15

15 - مریم، برگزیده خداون از نسل انبیای الهی

یا مریم انّ الله اصطفیک

امام باقر (ع) در معنی آیه فوق فرمود: .. اصطفیک من ذریّه الانبیاء.

مجمع البيان، ج 2، ص 746، نورالثقلین، ج 1، ص 336، ح 130.

100- نسل انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 58 - 8

8- نوه های دختری نیز، همانند پسر و نوه های پسری، ذریه و فرزند شخصی، به شمار می آیند.

أولئک .. و من ذریّه ابرهیم

از نظر تاریخی روشن است که مریم و عیسی (ع) از نوادگان حضرت ابراهیم (ع) بوده اند و در این آیه حضرت عیسی (ع)، یکی از افراد مورد نظر از «أولئک» است که از ذریّه انبیا شمرده شده است؛ بنابراین فرزندان دختر نیز از ذریّه به شمار می آیند.

101- نسل اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 100 - 5

5- برخی از اقوام گذشته در پی نزول عذاب بر آنان، منقرض شدند و نسلی از آنان برجای نماند.

منها .. حصید

102- نسل با ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 5

5 - ذریه و نسلی که از تعالیم دینی برخوردار بوده و از آلودگی‌ها پیراسته باشند ، برای نیاکانشان ارزشمند و امتیاز آفرین هستند .

ربنا وبعث فیهم رسولا منهم ... ویزگیهم

ص: 267

103- نسل جن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 50 - 27

27- شياطين و جن ها ، داراي ذريه و زاد و ولدند .

كان من الجنّ . . . أفْتَتَّخِذُونَهُ وَ ذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِي

104- نسل حوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 27 - 6

6_ آدم و حوا پدر و مادر همه انسانها

كما أخرج أبويكم من الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 13 - 1

1 - همه انسان ها و تمامی نژاد های بشر ، پدید آمده از یک زن و مرد (آدم و حوا)

يَأْتِيهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى

105- نسل شياطين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 50 - 27

27- شياطين و جن ها ، داراي ذريه و زاد و ولدند .

كان من الجنّ . . . أفْتَتَّخِذُونَهُ وَ ذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِي

106- نسل قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- مردم جزیره العرب ، از نظر نژادی از نسل قوم نوح بودند .

حملن_کم فی الجاریه

ص: 268

107- نسل کشی منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 205 - 4،11

4_ نابود ساختن کشاورزی و نسل کشی ، از بارزترین نوع فساد در زمین است .

لیفسد فیها و یهلک الحرث و النسل

بنابراینکه جمله «و یهلک الحرث و ..» ، تفسیر جمله «لیفسد فیها» باشد.

11_ نابود کردن کشاورزی و نسل کشی ، مبعوض خداوند

و اذا تولی . . . و یهلک الحرث و النسل و اللّٰه لا یحب الفساد

نسل محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 38 - 14

14_ « قال أبو عبد الله (ع) : . . . نحن ذریه محمد (صلی الله علیه و آله) و أمنا فاطمه (س) و ما أتى الله أحداً من المرسلین شیئاً إلا و قد آتاه محمداً (صلی الله علیه و آله) . . . _ ثم تلا _ « و لقد أرسلنا رسلاً من قبلك و جعلنا لهم أزواجاً و ذریه » ؛

از امام صادق(ع) روایت شده است که فرمود: ما فرزندان حضرت محمد(صلی الله علیه و آله) هستیم و مادرمان فاطمه(س) است و خداوند به هیچ یک از پیامبران(ع) چیزی را نداده مگر آن که آن را به حضرت محمد(صلی الله علیه و آله) نیز داده است، سپس این آیه را تلاوت فرمود: و لقد أرسلنا رسلاً من قبلك . . .» .

108- نسل مؤمنان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 11 - 4

4- مردم جزیره العرب ، از نسل مؤمنان عصر نوح بودند .

حملن_کم فی الجاریه

در این آیه، «حمل شدن» به مخاطبان عصر نزول قرآن نسبت داده شده است و مقصود حمل اجداد آنان است و چون نجات آنان به سبب

مؤمن بودن ایشان بوده است؛ می توان نتیجه گرفت مردم جزیره العرب (مخاطبان این آیه)، از نسل همین مؤمنان نجات یافته بودند.

109- نسل نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 34 - 1

1_ آدم، نوح، خاندان ابراهیم و خاندان عمران از نسل و نژادی واحد

انّ الله اصطفى . . . ذریّه بعضها من بعض

برداشت فوق را روایت امام صادق (ع) تأیید می کند که فرمود: الذین اصطفاهم الله، بعضهم من نسل بعض.

ص: 269

مجمع البيان، ج 2، ص 735.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 7

7_ داوود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی و هارون، فرزندان از نسل نوح(ع) و هدایت یافته از جانب خداوند بودند.

نوحا . . و من ذریته داود و سلیمان و ایوب و یوسف و موسی و هرون

با توجه به دو نکته می توان گفت «نوحا» مرجع ضمیر در «ذریته» است: «نوحا» نزدیکترین کلمه ای است که می تواند مرجع ضمیر باشد. در میان کسانی که به عنوان ذریه از آنان یاد شده، افرادی هستند که از ذریه ابراهیم(ع) نیستند، مانند حضرت لوط(ع) و الیاس(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 85 - 2

2_ زکریا، یحیی و الیاس از نوادگان نوح(ع) بودند.

و من ذریته . . و زکریا و یحیی و عیسی و الیاس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 86 - 1

1_ اسماعیل، الیسع، یونس و لوط، از ذریه نوح(ع) بودند.

و نوحا هدینا من قبل و من ذریته . . و اسمعیل و الیسع و یونس و لوطا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 3 - 11

11- « عن أبي جعفر (ع) : . . . و ليس كلّ من فى الأرض من بنى آدم من ولد نوح قال الله فى كتابه : « . . . ذرّیه من حملنا مع نوح » ؛

از امام باقر(ع) روایت شده است: . . . چنان نیست که تمام آدمیان روی زمین از فرزندان نوح باشند. خداوند در کتابش فرمود: . . . ذرّیه من حملنا مع نوح».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 26 - 5

5- اقوام دارای پیامبر ، پس از نوح (ع) از نسل حضرت نوح و پس از ابراهیم (ع) از نسل حضرت ابراهیم بودند .

و لقد أرسلنا نوحًا وإبرهیم و جعلنا فی ذریتهما النبوة

110- نسل والدین نوجوان قصه خضر (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 81 - 8،9

ص: 270

8- « عن أبي عبدالله (ع) في قول الله: « فأردنا أن يبدلهما ربهما خيراً منه . . . » قال: « إنه ولدت لهما جارية فولدت غلاماً فكان نبياً . » ;

از امام صادق(ع) درباره این سخن خدا «فأردنا أن يبدلهما ربهما خيراً منه..» روایت شده که فرمود: «همانا، برای آن دو (پدر و مادر مقتول) دختری متولد شد و آن دختر، پسری به دنیا آورد که پیامبر شد».

9- « عن أبي عبدالله (ع) : . . . [في قول الله عزوجل] « فأردنا أن يبدلهما ربهما خيراً منه زكاه و أقرب رحماً » : « أبدلهما الله به جارية ولدت سبعين نبياً . » ;

از امام صادق(ع) [درباره این سخن خدای عزوجل] «فأردنا أن يبدلهما ربهما خيراً منه زكاه..» روایت شده: خداوند، به آن دو (پدر و مادر مقتول) به جای او (مقتول) دختری داد که هفتاد پیغمبر از نسل او متولد شدند».

111- نسل هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 28 - 3

3- هارون ، شخصیتی صالح در میان قوم مریم ، که افراد پاک را به او منتسب می کردند . *

یـأخت هـرون

برخی از مفسران وجه انتساب مریم(س) به هارون را نسبی ندانسته اند، بلکه او را شخصی برجسته در بین قوم حضرت مریم دانسته اند که مردم، زاهدان و تقوا پیشگان را، به او منتسب می کردند. این مفسران، انتساب مریم را به او از این باب می دانند.

112- نسل هدایت یافته ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 10

10 _ کثرت پیامبران و هدایت یافتگان در ذریه ابراهیم(ع)، پاداش نیکوکار بودن آن حضرت است.

و من ذریته . . . و كذلك نجزي المحسنين

113- نسل همسفران نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 3 - 4، 1

1- بنی اسرائیل، از ذریه و نسل همراهان نوح (ع) در کشتی بودند.

هدی لبنی إسرئیل . . ذریه من حملنا مع نوح

4- انتساب بنی اسرائیل به همراهان نوح (ع)، موجب شایستگی آنان به عنایت خدا برای هدایتشان گردید.

و ءاتینا موسی . . ذریه من حملنا مع نوح

برداشت فوق مبتنی بر این نکته است که نصب «ذریه» به تقدیر فعل «اخص» و مجموع جمله «ذریه من حملنا. .» در

ص: 271

مقام تعلیل برای آیه قبل (و آتینا موسی...) باشد؛ یعنی، ما با نزول تورات، خواستار هدایت بنی اسرائیل بودیم؛ چون آنان از فرزندان همراهان حضرت نوح(ع) بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 58 - 3

3- نسل همراهان نوح در کشتی نجات، پیامبری بزرگ، چون ابراهیم (ع) را در خود پروراند.

من النبیین . . . مَن حملنا مع نوح

مراد از «من حملنا مع نوح» به قرینه قبل و بعد آن «ذریّه من حملنا . . .» است. بین انبیای ذکر شده در آیات قبل، تنها ابراهیم(ع) است که غیر از «ذریّه آدم» با عنوان «نسل همراهان نوح» شناسایی شده است.

114- نسل یعقوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 2

2 - نوادگان یعقوب (طایفه های دوازده گانه بنی اسرائیل) برخوردار از پیامبران و احکام و معارف آسمانی

قولوا ءامنا بالله و ما أنزل إلی . . . و الأسباب

اسباط (جمع سبط) به معنای نوادگان است و مراد از آن، در آیه شریفه، طوایف دوازده گانه بنی اسرائیل است که هر کدام به یکی از دوازده فرزند یعقوب (اسرائیل) منتهی می شدند. جمله «و ما أنزل إلی . . . الأسباب» حکایت از آن دارد که: از میان نوادگان یعقوب، کسانی به پیامبری مبعوث شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 58 - 11، 5

5- برخی از پیامبران یاد شده در سوره مریم (زکریا ، یحیی ، عیسی ، موسی و هارون (ع)) از نسل اسرائیل (یعقوب) بودند .

من النبیین . . . من ذرّیة إبرهیم و إسرئیل

11- حضرت ابراهیم (ع) ، علاوه بر حضرت یعقوب و ذریّه او ، نسلی مشتمل بر پیامبران الهی ، داشت .

و من ذرّیة إبرهیم و إسرئیل

«اسرائیل» لقب یعقوب است. آن حضرت، نوه حضرت ابراهیم(ع) و فرزند اسحاق بوده است. اگر نسل پیامبران، تنها از طریق یعقوب استمرار می یافت، دیگر ذکر ابراهیم و اسرائیل به طور مستقل ضرورتی نداشت، زیرا یکی از دیگری کفایت می کرد، ولی ذکر مستقل نشان از آن دارد که تیره دیگری نیز از نسل ابراهیم، مشتمل بر پیامبران است که همان فرزندان اسماعیل(ع) می باشند.

115- نعمت بقای نسل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 72 - 5

ص: 272

5- تضمین بقای نسل انسان از طریق زوجیت و همسررداری ، از نعمت های خداوند است .

والله جعل لكم من أنفسكم أزواجًا وجعل لكم من أزواجكم بنين وحفده

116- نعمت بقای نسل نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 77 - 3

3- بقای نسل نوح (ع) برای همیشه تاریخ ، از نعمت ها و الطاف ویژه الهی به ایشان

و جعلنا ذرّیّته هم الباقین

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه، در مقام برشمردن نعمت های اعطا شده به نوح(ع) و امتنان بر ایشان است.

117- نعمت نسل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 9

9_ خداوند به نیکوکاران با کثرت ذریه صالح و هدایت یافته پاداش می دهد.

و وهبنا له إسحق و یعقوب . . . و من ذرّیته داود و سلیمان ... و كذلك نجزی المحسنین

118- نقش نسل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 15 - 31

31- نسل صالح ، نمودی از عمل صالح و مورد رضای الهی

وأن أعمل صـلحًا ترضـیه و أصلح لی فی ذرّیّتی

119- هدایت نسل ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 28 - 2

2- اهتمام ابراهیم (ع)، به هدایت نسل پس از خویش

و جعلها کلمه باقیه فی عقبه

چنانچه فاعل «جعل» ابراهیم(ع) باشد، به قرینه آیات پیشین _ که در مورد آن حضرت بود _ مطلب بالا قابل برداشت است.

ص: 273

120- هدایت نسل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 9

9_ خداوند به نیکوکاران با کثرت ذریه صالح و هدایت یافته پاداش می دهد.

و وهبنا له إسحق و یعقوب . . . و من ذریته داود و سلیمان ... و كذلك نجزی المحسنین

نسل کشی

121- مبعوضیت نسل کشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 205 - 11، 4

4_ نابود ساختن کشاورزی و نسل کشی ، از بارزترین نوع فساد در زمین است .

لیفسد فیها و یهلک الحرث و النسل

بنابراینکه جمله «و یُهلک الحرث و . . .»، تفسیر جمله «لیفسد فیها» باشد.

11_ نابود کردن کشاورزی و نسل کشی ، مبعوض خداوند

و اذا تولى . . . و یهلک الحرث و النسل و الله لا یحب الفساد

122- نسل کشی منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 205 - 11، 4

4_ نابود ساختن کشاورزی و نسل کشی ، از بارزترین نوع فساد در زمین است .

لیفسد فیها و یهلک الحرث و النسل

بنابراینکه جمله «و یُهلک الحرث و . . .»، تفسیر جمله «لیفسد فیها» باشد.

11_ نابود کردن کشاورزی و نسل کشی ، مبعوض خداوند

و اذا تولی . . . و یهلک الحرث و النسل و اللّٰه لا یحب الفساد

نسل ها

123- جایگزینی نسل ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 61 - 1

1 - جایگزین کردن نسلی به جای نسل دیگر ، فلسفه مقدر شدن مرگ از سوی خداوند برای انسان ها

نحن قدرنا بینکم الموت . . . علی أن نبذل أمثـلکم

جمله «علی أن نبذل» مربوط به تقدیر مرگ در آیه پیش است؛ یعنی، ما بر این اساس که امثال شما (نسل های بعد) را

ص: 274

جایگزین شما گردانیم، مرگ را تقدیر کرده ایم.

124- سهولت جایگزینی نسل ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 20 - 1

1- میراندن انسان ها و خلق انسانهایی جدید به جای آنان ، کار دشواری برای خداوند نیست .

إن یثأ یذهبکم و یأت بخلق جدید . و ما ذلک علی الله بعزیز

125- ملاک روابط اخروی نسل ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 21 - 6، 2

2- ایمان ، محور پیوند نسل ها به یک دیگر ، در جهان آخرت

و الذین ءامنوا و اتبعتهم ذرّیتهم بائیمن ألحقنا بهم ذرّیتهم

6- اصل ایمان ، شرط بهره‌وری فرزندان ، از مزیت پیوستن نسل ها به پدران بهشتی خود

و اتبعتهم ذرّیتهم بائیمن ألحقنا بهم ذرّیتهم

نسل های آینده

126- ایمان نسل های آینده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 33 - 8

8_ از موانع نزول عذاب استیصال بر امت های گنهکار و کافر ، علم خداوند به ایمان آوردن آنان در آینده است .

و ما کان الله معذبهم و هم یتستغفرون

ص: 275

11- نشاط

1- اهمیت نشاط مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 10 - 6

6 - شاداب ماندن جامعه ایمانی و جلوگیری از عوامل ناراحتی زا و اندوه آفرین ، حکمت نهی الهی از نجوا های آلوده به گناه

إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزَنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا

2- زمینه نشاط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 61 - 6

6 - نقش سازنده روشنایی روز ، در تلاش روزانه انسان ها و نشاط و شادابی آنان

و النهار مبصرًا

3- عوامل نشاط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 64 - 3,4

3 - تأثیر رنگ ها ، در شادابی و یا پژمردگی انسان ها

مدهامتان

4 - تأثیر سبزرنگی و طراوت باغ ها (درختان ، گیاهان و . . .) ، در شادابی انسان ها

مدهامتان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 66 - 3

3 - تأثیر چشمه های جوشان ، در طراوت و شادابی انسان ها

فيهما عينان نضّاختان

ص: 276

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، در سلسله آیاتی قرار دارد که درصدد برشمردن نعمت های روح بخش و طراوت آفرین بهشتی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 76 - 4

4- تأثیر رنگ سبز، در شادابی و سرزندگی انسان ها

متکین علی رفرخ خضر و عبقری حسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 21 - 3

3- تأثیر رنگ سبز، در زیبایی و نشاط آوری

ع- لیهم ثياب سندس خضر و استبرق

این آیه، درصدد بیان لباس هایی است که مطلوب انسان ها و فاخر و زیبا است؛ از این رو می تواند به عنوان پاداش آدمیان و مشوق آنان به دینداری به شمار آید. بر این اساس تصریح به رنگ سبز، می تواند بیانگر برآشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 6

6- سخاوت مندی، انفاق، تقوایشگی و تصدیق وعده های الهی، زمینه ساز امداد های ویژه خداوند و مایه نشاط انسان در انجام دادن تکالیف دینی است.

فأما من أعطى . . . فسنيّسره لليسرى

4- عوامل نشاط اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 11 - 5,4

4- ایمان به قیامت و خوف از احوال آن روز، موجب مصونیت از شرور روز قیامت و خرمی رخسار و شادمانی دل

إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبَّنَا يَوْمًا . . . فَوْقِيهِمُ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَلَقِيَهُمْ نَصْرُهُ وَسُرُورًا

5 - وفای به نذر ، ایثار و انفاق خالصانه به نیازمندان و بیم از روز قیامت ، موجب مصونیت از سختی های قیامت و شادمانی در آخرت است .

یوفون بالنذر و یخافون یومًا . . . إنما نطعمکم لوجه الله ... فویهم الله ... و

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که آیه شریفه ناظر به مجموع آیات مربوط به ابرار و ویژگی های آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 41 - 4

4 - تقوایشگی ، عامل آسودگی و شادابی در آخرت

إنّ المتّیین فی ظلّ ل و عیون

ص: 277

5- منشأ نشاط زمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 39 - 1

1 - حیات و خرمی زمین پژمرده با نزول باران ، از آیات و نشانه های قدرت خداوند است .

و من ءای_ته اَک تری الأرض خ_شعه فإذا أنزلنا علیها الماء اهتَرت ورت

«خشوع» (مصدر «خاشعه») در اصل به معنای تضرع و تواضع است و در مورد زمین کنایه از خشکی و فسردگی می باشد. «اهتزاز» (مصدر «اهتَرت») به معنای تحرک و جنبش است که نشانه شادابی و خرمی می باشد. «ربو» (مصدر «رت») به معنای افزایش و نمو است و در این جا مقصود رویش گیاهان می باشد.

6- نشاط اخروی بهشتیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 54 - 6

6 - راه نداشتن کمترین ملال و زحمت ، در زندگی اخروی بهشتیان

متکین... و جنی الجنّین دان

از این که خداوند با تعبیر «متکین علی فرش» و «دان»، نهایت آسایش بهشتیان را ترسیم کرده است، مطلب بالا استفاده می شود.

7- نشاط اخروی خنده رویان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 39 - 2

2 - کسانی که درخشان چهره و خنده لب در صحنه قیامت حضور یافته اند ، غرق سرور بوده و چهره ای شکفته خواهند داشت .

مستبشره

«إستبشار»؛ یعنی، شادمان بودن (لسان العرب). «بشر و استبشر» به یک معنا است. در این موارد فایده باب استفعال، مبالغه افزون تر است. راغب می گوید: بشارت دادن، به معنای ابلاغ خبری است که بشره و پوست صورت را شکفته سازد.

8- نشاط اخروی زیبارویان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

20 - عبس - 80 - 39 - 2

ص: 278

2- کسانی که درخشان چهره و خنده لب در صحنه قیامت حضور یافته اند، غرق سرور بوده و چهره ای شکفته خواهند داشت.

مستبشره

«إستبشار»؛ یعنی، شادمان بودن (لسان العرب). «بشر و استبشر» به یک معنا است. در این موارد فایده باب استفعال، مبالغه افزون تر است. راغب می گوید: بشارت دادن، به معنای ابلاغ خبری است که بشره و پوست صورت را شکفته سازد.

9- نشاط اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 41 - 3

3- زندگی تقوایبندگان در بهشت، در اوج آسودگی و شادابی است.

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلِّ وَعِیُونَ

زندگی در زیر سایه ها و در کنار چشمه سارها، بیانگر برداشت یاد شده است.

10- نشاط حورالعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 75 - 2

2- حوریان باطراوت و پاکدامن بهشتی، نمودی از ربوبیت الهی نسبت به جن و انس

لَمْ یَطْمَئِنِّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ .. فَبَآئِءُ الْاَءِ رَبِّکَمَا تَکْذَّبَان

11- نشاط در تسبیح خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 38 - 11

11 - نشاط در عبادت و خسته نشدن از تسبیح پروردگار، امری ستوده نزد خداوند

یَسْبِحُونَ لَهُ .. وَ هُمْ لَا یَسْمَعُونَ

12- نشاط در تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 2 - 3

3 - نشاط و سرحالی در انجام دادن مأموریت های الهی ، وصفی ارزشمند است .

والنشاط نشاطًا

ص: 279

سوگند خداوند، حاکی از ارجمندی چیزی است که به آن سوگند یاد شده است.

13- نشاط در عبادت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 143 - 12

12_ نشاط در عبادت، اخلاص، ذکر فراوان خدا و استواری در ایمان، پرتویی از هدایت الهی است.

و إذا قاموا إلى الصلوة .. و من يضل الله فلن تجد له سبيلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 19 - 8,9

8- مقربان درگاه خداوند از عبادت او هیچ گاه ملول و خسته نمی شوند.

من عنده لا يستكبرون عن عبادته و لا يستحسرون

«استحسار» (مصدر «يستحسرون») به معنای تعب و ملالت است.

9- تأثیر دستیابی به مقام قرب الهی، در خستگی نیافتن از عبادت و پرستش خداوند و تکبر نورزیدن

و من عنده لا يستكبرون عن عبادته و لا يستحسرون

از این که خداوند فرمود «آنها که پیش ما هستند و مقرب اند، از عبادت خسته نمی شوند و تکبر نمیورزند»، به دست می آید که دستیابی به

قرب الهی، در خستگی ناپذیری و تکبر نورزیدن تأثیر دارد.

14- نشاط در عبادت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 38 - 11

11 - نشاط در عبادت و خسته نشدن از تسبیح پروردگار، امری ستوده نزد خداوند

یسبّحون له .. و هم لا یسئمون

15- نشاط در عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 6

6 - سخاوت مندی ، انفاق ، تقواییشگی و تصدیق وعده های الهی ، زمینه ساز امداد های ویژه خداوند و مایه نشاط انسان در انجام دادن تکالیف دینی است .

فأما من أعطى . . . فسنيّره لليسرى

ص: 280

16- نشاط در نماز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 142 - 9،10

9_ سستی و نشاط نداشتن در نماز و مقدمات آن ، از صفات منافقان

و إذا قاموا إلى الصلوة قاموا كسالى

«کسالی» جمع «کسلان» است؛ و کسلان به کسی گفته می شود که با کندی و اکراه و بدون نشاط و میل، کاری را انجام دهد. قیام به سوی نماز که مفاد جمله «قاموا إلى الصلوة» است، شامل مقدمات نماز نیز می شود.

10_ ضرورت برپایی نماز، با میل و نشاط و پرهیز از کسالت و خمودی در انجام آن

و إذا قاموا إلى الصلوة قاموا كسالى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شرح - 8 - 7 - 94

8 - [«فی فقه الرضا (ع)»] قال: لا صلاة إلا باسباغ الوضوء و احضار النیة و خلوص الیقین و إفراغ القلب و ترک الأشغال و هو قوله «فإذا فرغت فانصب . و إلى ربك فارغب» ;

[در کتاب «فقه الرضا(ع)» آمده که] آن حضرت فرمود: نماز نیست؛ مگر با شاداب ساختن وضو و حاضر داشتن نیت و یقین خالص و خالی کردن قلب [از یاد غیر خدا] و ترک سرگرمی ها و این است [معنای] سخن خدا [که فرمود:]: «فإذا فرغت فانصب . و إلى ربك فارغب».

17- نشاط مقربان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 19 - 8

8- مقربان درگاه خداوند از عبادت او هیچ گاه ملول و خسته نمی شوند .

من عنده لا یتکبرون عن عبادته و لا یتحسرون

«استحسار» (مصدر «یتحسرون») به معنای تعب و ملالت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 2 - 1,2

1 - فرشتگان در انجام مأموریت های خویش ، سرشار از نشاط و به دور از هرگونه کسالت اند .

والنشاط نشاطًا

نشاط، نقطه مقابل کسالت است و به کسی که برای انجام کاری طیب نفس داشته باشد، «نشاط» می گویند. (لسان العرب)

2 - سوگند خداوند به فرشتگان پر نشاط و شاداب

والنشاط نشاطًا

ص: 281

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 9 - 3

3 - خداوند در تأکید بر وجود ترس و نگرانی در قیامت ، به فرشتگان سوگند یاد کرده است که سریع و بانشاط برای تدبیر امور و قبض ارواح از یکدیگر سبقت می گیرند .

و النازعات .. قلوب یومئذ واجفه . أبصـرها خـشعه

این آیه و آیه قبل، جواب قسم هایی است که در نخستین آیات سوره آمده بود.

ص: 282

1- روش برخورد با نشوز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 34 -

23,24,26,27,29,30,35,40,41

23_ پند و اندرز، اولین اقدام برای جلوگیری از نشوز زن

والتی تخافون نشوزهنّ فعظوهنّ

24_ پرهیز شوهر از همخوابگی با همسر، اقدامی برای جلوگیری از نشوز وی

والتی تخافون نشوزهنّ... و اهجروهنّ فی المضاجع

در برداشت فوق «فی المضاجع» متعلق به «اهجروهنّ» گرفته شده است.

26_ زدن، آخرین اقدام برای جلوگیری از نشوز زن

والتی تخافون نشوزهنّ... و اضربوهنّ

27_ بروز علائم نشوز زن، مجوز تدابیر لازم (ترک همخوابگی، زدن و...) برای جلوگیری از آن

والتی تخافون نشوزهنّ... و اضربوهنّ

چون موضوع حکم را خوفِ نشوز (تخافون) قرار داده است و نه تحقق نشوز. و خوف نشوز، همان بروز علائم آن است.

29_ لزوم به کارگیری تدابیر لازم برای جلوگیری از رسیدن زن به مرحله نشوز

والتی تخافون نشوزهنّ... و اضربوهنّ

به نظر می رسد راههای پیشنهاد شده خصوصیتی نداشته باشد؛ بلکه مراد، بازداشتن زن از ناشزه شدن است؛ هر چند منجر به ترک برخی از حقوق وی باشد.

30_ لزوم مراعات ترتیب در کاربرد موعظه، ترک همخوابگی و تنبیه بدنی در مورد زنان ناشزه

والتی تخافون نشوزهنّ فعظوهنّ و اهجروهنّ فی المضاجع و اضربوهنّ

35_ امید به اصلاح نشوز زن ، شرط ترک همخوابگی و تنبیه بدنی او *

والتی تخافون نشوزهنّ . . فان اطعنکم فلا تبغوا علیهنّ سبیلاً

چون جمله «فان اطعنکم» بر جمله های گذشته تفریع شده، بیانگر این است که هدف از روشهای پیشنهاد شده، وادار کردن زن به اطاعت است، نه اینکه تنبیه موضوعیت داشته باشد.

40_ بی اعتنائی مرد به همسر خویش در بستر ، شیوه ای برای جلوگیری از ناسازگاری وی

والتی تخافون نشوزهنّ . . واهجروهنّ فی المضاجع

امام باقر (ع) درباره «واهجروهنّ فی المضاجع» در آیه فوق فرمود: یحوّل ظهره الیها.

مجمع البیان، ج 3، ص 69؛ نورالثقلین، ج 1، ص 478، ح 231.

41_ لزوم پرهیز از به کارگیری شدّت در تنبیه بدنی زن ، جهت جلوگیری از ناسازگاری وی

ص: 283

والتی تخافون نشوزهنّ . . . و اضربوهنّ

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) درباره آیه فوق فرمود: . . . و اضربوهنّ ضرباً غیر مبرّح.

تفسیر طبری، جزء 5، ص 67، 68؛ الدر المنثور، ج 2، ص 522.

2- زمینه ترک نشوز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 128 - 20

20_ جواز گذشت زن از برخی حقوق خویش، به انگیزه جلوگیری از ناسازگاری شوهر و رخ ندادن طلاق

و این امر اخافت من بعلها نشوزاً او اعراضاً

امام صادق (ع) در پاسخ سؤال از معنای آیه فوق فرمود: هذا تكون عنده المراه لاتعجبه فیرید طلاقها فتقول له: امسكنی و لاتطلقنی و ادع لك ما علی ظهرک و اعطیک من مالی و احللک من یومی و لیلتی فقد طاب ذلک له كله .

کافی، ج 6، ص 145، ح 3؛ نورالثقلین، ج 1، ص 558، ح 600.

3- سرزنش نشوز شوهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 128 - 2

2_ نشوز شوهر و عدم تأمین حقوق همسر، امری ناروا و ناپسند

و این امر اخافت من بعلها نشوزاً او اعراضاً فلا جناح علیهما ان یصلحا

4- سرزنش نشوز مرد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 81 - 3

3_ متارکه زنان و ترک همبستری با آنان ، امری نکوهیده و ناروا

إنکم لتأتون الرجال شهوه من دون النساء

«من دون النساء» حکایت از آن دارد که قوم لوط ازدواج با زنان و زناشویی با همسران خویش را ترک کرده بودند. بنابراین نکوهشی که از استفهام توبیخی «أتأتون ...» استفاده می شود، دلالت بر ناروایی ترک ازدواج و متارکه زناشویی با همسران نیز دارد.

ص: 284

5- موارد نشوز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 34 - 22,36

22_ رعایت نکردن حقوق شوهر از سوی همسر ، نشوز است .

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ... قَاتَاتٍ... وَ الَّتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ

36_ زن در صورت اطاعت نکردن از شوهر خویش ، ناشزه است .

وَ الَّتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ... فَانِ اطْعَنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً

6- نشوز زن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 34 - 35

35_ امید به اصلاح نشوز زن ، شرط ترک همخوابگی و تنبیه بدنی او *

وَ الَّتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ... فَانِ اطْعَنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً

چون جمله «فان اطعنکم» بر جمله های گذشته تفریع شده، بیانگر این است که هدف از روشهای پیشنهاد شده، وادار کردن زن به اطاعت است، نه اینکه تنبیه موضوعیت داشته باشد.

7- نشوز شوهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 128 - 1,5

1_ لزوم پیشگیری از به هم خوردن سلامت خانواده ، در صورت ناسازگاری شوهر وظیفه ای بر عهده زنان

وَ إِنِ امْرَاةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا... فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحاً

کلمه «خافت»، بیانگر ترس از وقوع است، نه خود وقوع.

5_ جواز صرفنظر کردن زن از بعض حقوق خود ، برای جلب نظر شوهر و جلوگیری از نشوز وی

وإن امراه خافت من بعلها نشوزاً .. ان يصلحا بينهما صلحاً و الصلح خير

جمله «و احضرت الانفس الشح» حکایت از آن دارد که مصالحه عنوان شده در آیه، منوط به گذشت از حقوق شخصی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 129 - 5

5_ بلا تکلیف رها ساختن زن (نه زندگی کردن و نه طلاق دادن وی) ، کاری ممنوع و حرام بر شوهران

فلاتمیلوا کل المیل فتذروها کالمعلقه

ص: 285

1- آثار اجتناب از نصرت دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 25

25 - خودداری از نصرت دین خدا ، موجب محرومیت انسان از یاری و حمایت او

و لينصرنَّ الله من ينصره

2- آثار نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 2,3

2- فتح سنگر های دشمن و پیروزی برق آسا بر آنان ، نیازمند نصرت و امداد های الهی در نگاه مجاهدان راه خدا

و أُخْرَى تَحَبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ

ذکر عبارت «نصر من الله» پیش از «فتح قریب»، می تواند برای بیان مطلب بالا باشد.

3- با رسیدن نصرت الهی و امداد های غیبی ، پیروزی بر دشمن قطعی است .

نصر من الله وفتح قریب

3- آثار نصرت دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 6

6- وعده خداوند به پیروزی و ثبات قدم مؤمنان ، در صورت اقدام به جهاد و حمایت از دین

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ تَنْصُرُوا اللَّهَ . . . وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 10

10 - توسعه و گسترش دین ، نیازمند یاران مؤمنی همچون حواریون عیسی (ع)

قال الحواریون نحن أنصار الله

ص: 286

4- امیدواری به نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 11

11 - توجه به عنصر امیدواری به پیروزی و نصرت الهی در تبلیغ ، امری لازم و کارآمد

وَأُخْرَى تَحِبُّونَهَا نَصْرَ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحَ قَرِيبٍ

5- امیدواری نصرت به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 31 - 7

7 - گناه کاران ، نباید خود را از لطف و یاری خدا محروم بدانند .

وَمَا أَصْبَحُ بِكُمْ .. و مَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

با توجه به آیات پیشین _ که در مورد انسان ها و جوامع گنه کار است _ می توان استفاده کرد که «ما لکم من دون اللّٰه. ..» ناظر به این نکته است که خداوند ملجأ و پناهگاه تمامی انسان ها _ حتی گنه کاران _ می باشد.

انتظار نصرت از خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 5

5- انتظار نصرت و امداد از خداوند ، بدون هیچ گونه حرکت و تلاش ، انتظاری بی جا است .

إِنْ تَنْصَرُوا لِلَّهِ يَنْصِرْكُمْ

6- اهمیت نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 25 - 3

3 _ امتنان خداوند بر مؤمنان به خاطر نصرتش به آنان در موارد بسیار از جمله در جنگ حنین

لقد نصرکم اللہ فی مواطن کثیرہ و یوم حنین

7- بشارت نصرت محمد (صلی اللہ علیہ و آلہ)

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

ص: 287

2- نوید الهی، به یاری دادن پیامبر خویش، به گونه ای شگرف و شکست ناپذیر

و ینصرک الله نصرًا عزیزًا

«ینصر» چنان که از عطف آن بر «یغفر» بر می آید ممکن است نتیجه ای باشد که خداوند، به تحقق آن در آینده نوید داده است؛ یعنی، صلح حدیبیه خود گامی است در جهت پیروزی؛ ولی فتح نهایی و بدون شکست (فتح مکه) در پیش است و در آینده تحقق خواهد یافت.

8- تداوم نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 3

3- یاری کردن خداوند، باید برنامه همیشگی مؤمنان باشد؛ نه امری مقطعی.

یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ ءَامَنُوا كُونُوا اَنْصَارَ اللّٰهِ

جمله «کونوا انصار الله»، دلالت بر دوام و استمرار می کند.

9- حتمیت نصرت انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 55 - 6,7

6- وعده خداوند به نصرت پیامبران و مؤمنان، حق و تخلف ناپذیر است.

اِنَّا لَنَنْصُرُ رَسُلَنَا وَ الَّذِیْنَ ءَامَنُوا .. فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ

7- تخلف ناپذیر بودن وعده خداوند به نصرت پیامبران و مؤمنان، مقتضای صبر و شکیبایی رهبران دینی و مؤمنان طرفدار آنان در برابر مشکلات و آزارهای دشمنان دین است.

اِنَّا لَنَنْصُرُ رَسُلَنَا .. فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ

برداشت بالا به خاطر این نکته است که جمله «اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ» در مقام تعلیل برای «فاصبر» می باشد؛ یعنی، «صبر پیشه کن چون وعده خداوند به پیروزی و نصرت، حق است».

10- حتمیت نصرت خدا

4- نصرت و یاری خداوند به پیامبران و مؤمنان ، امری قطعی و وعده ای تخلف ناپذیر است .

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا .. و یوم یقوم الأشهد

از آمدن جمله «إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا ..» با حرف تأکید (إِنَّ) و مسند در قالب فعل (لننصر)، برداشت یاد شده به دست می آید.

11- حتمیت نصرت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 55 - 6,7

6 - وعده خداوند به نصرت پیامبران و مؤمنان، حق و تخلف ناپذیر است .

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا .. فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ

7 - تخلف ناپذیر بودن وعده خداوند به نصرت پیامبران و مؤمنان، مقتضی صبر و شکیبایی رهبران دینی و مؤمنان طرفدار آنان در برابر مشکلات و آزارهای دشمنان دین است .

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا .. فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ

برداشت بالا به خاطر این نکته است که جمله «إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ» در مقام تعلیل برای «فاصبر» می باشد؛ یعنی، «صبر پیشه کن چون وعده خداوند به پیروزی و نصرت، حق است».

12- دعوت به نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 1,4

1 - خداوند، مؤمنان را به یاری خود فراخوانده است .

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوا كُونُوا اَنْصَارَ اللّٰهِ

4 - خداوند، از مؤمنان می خواهد در یاری او مانند حواریون عیسی (ع) باشند .

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوا كُونُوا اَنْصَارَ اللّٰهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ .. قَالَ الْحَوَارِيُّونَ

13- دلایل نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 61 - 1

1 - توانایی خداوند بر جا به جا کردن شب و روز، دلیلی است گویا برای توانایی او بر یاری رساندن به ستمدیدگان در انتقام گرفتن آنان از ستمگران .

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ . . . وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ

در آیه پیش، خداوند به آن مسلمانی که مورد ستم و تجاوز مشرکان قرار گرفته بود، وعده قطعی داد که او را یاری خواهد کرد تا انتقامش را از متجاوزان بازستاند در این آیه، برای این که کسی در توانایی خدا بر تحقق بخشیدن به وعده‌هایش و در حمایت و پشتیبانی از ستم دیدگان تردیدی نکند، گوشه ای از قدرت نهایت خود را بیان کرده است.

ص: 289

14- زمینه نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 24

24 - جهاد و دفاع، یاری از دین خدا و وسیله جلب کمک و حمایت او است.

و لولا دفع الله... و لينصرن الله من ينصره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 41 - 1،4

1 - جنگ و پیکار با جبهه کفر و با هدف حاکم ساختن ارزش های دینی و الهی، در پی دارنده حمایت و نصرت خداوند

و لينصرن الله من ينصره... الذين... أقاموا الصلوه... ونهوا عن المنکر

«الذين» در محل نصب بوده و بدل یا عطف بیان برای «من» در «من ينصره» که تقدیر آن چنین می شود: «و لينصرن الله.. الذين إن مكّناهم». «تمکین» (مصدر «مکّنا») به معنای مسلط کردن و استیلا دادن است؛ یعنی، خدا بی تردید یاران خود را یاری خواهد کرد؛ آنان که اگر بر زمین مسلط شوند، نماز را به پا خواهند داشت و...».

4 - برخورداری جامعه اسلامی از حمایت و نصرت خدا، در گرو اقامه نماز، پرداخت زکات، امر به معروف و نهی از منکر است.

الذين ان مكّنهم في الأرض... ونهوا عن المنکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 29

29 - اقامه نماز، پرداخت زکات و اعتصام به خداوند، زمینه ساز برخورداری از ولایت و جلب یاری و نصرت او

فاقیموا الصلوه... فنعم المولى ونعم النصير

برداشت فوق، بدان احتمال است که «فنعم المولى..» مترتب بر تکالیف پیشین باشد که انجام آن، موجب بهره مندی از ولایت ویژه و نصرت خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 55 - 8

8- صبر و شکیبایی در برابر آزارها و کارشکنی های دشمنان، زمینه ساز پیروزی و جلب نصرت الهی

فاصبر إن وعد الله حقّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 7

7- ایمان به خدا و جهاد با مال و جان در راه او، مایه جلب نصرت الهی و شکست سریع جبهه دشمن

تؤمنون بالله... و تجهدون... و أخرى تحبونها

ص: 290

15- زمینه نصرت دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 3

3- ایمان واقعی ، مقتضی تلاش در راه خداوند و دفاع از دین او

یٰـأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ

خداوند، اهل ایمان را با صفت ایمانشان یاد کرده و در پی آن از ایشان دعوت کرده است که به یاری دین برخیزند؛ یعنی، ایمان واقعی مستلزم یاری رساندن به دین و راه خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 9 - 4

4 - یاری دین خدا و تعظیم و تنزیه پیوسته ذات او ، لازمه ایمان و مکمل آن

لَتُؤْمِنُوا . . . وَتَعَزَّوْهُ وَتُقَرِّوْهُ

16- شرایط نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 65 - 3

3- امکان مؤثر بودن توبه و بهره‌وری از نصرت خدا تا قبل از فرا رسیدن عذاب اخروی

لَاتَجْنُرُوا الْيَوْمَ إِنَّكُمْ مِّنَّا لَاتَتَصُرُونَ

قید «الیوم» بیانگر این است که اگر کافران، پیش از فرا رسیدن روز عذاب، توبه می کردند امکان داشت خداوند آنان را بپذیرد و از نصرت خود بهره مند سازد.

17- شرایط نصرت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 4

4- شمول نصرت و امداد های الهی به مؤمنان ، منوط به تلاش خود آنان در راه خداوند است .

يأيها الذين ءامنوا إن تنصروا الله ينصركم

18- علاقه به نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - صف - 61 - 13 - 1

1 - مجاهدان راه خدا ، مشتاق امداد های الهی و غلبه سریع بر دشمن

وَأُخْرَى تَحِبُّونَهَا نَصْرَ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ

ص: 291

19- عوامل محرومیت از نصرت اخروی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 65 - 2

2 - روی گردانی از خدا در دنیا، مایه محرومیت از نصرت او در آخرت

لا تجترؤا الیوم اِتکم منّا لاتتصرون

مراد از «الیوم» (امروز) آخرت است؛ زیرا خداوند به هنگام عذاب استیصال با محکومین آن، سخن نمی گوید.

20- عوامل محرومیت از نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 25

25 - خودداری از نصرت دین خدا، موجب محرومیت انسان از یاری و حمایت او

ولینصرنّ اللّٰه من ینصره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 67 - 2

2 - کبرورزی مرفهان کفرپیشه، در برابر آیات الهی (قرآن) و تکذیب آن، عامل محرومیت آنان از نصرت خداوند در قیامت

لا تجترؤا الیوم .. قد کانت اءایِتی تتلی علیکم ... تنکصون . مستکبرین به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 8 - 14

14 - انتخاب غیر خدا به عنوان ولی در دنیا، مایه محرومیت از ولایت و نصرت الهی در قیامت

والذین اتّخذوا من دونه اولیاء .. و الظّلمون ما لهم من ولیّ ولا نصیر

21- عوامل نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - پیروزی بنی اسرائیل در آزمون الهی با تحمل رنج‌ها و سختی‌ها، موجب تحقق نصرت الهی و نجاتشان شد.

یسومونکم سوء العذاب . . . و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم. و اذ فرقنا بکم البحر

آیه قبل که بیانگر آزمون الهی از بنی اسرائیل و تحمل رنج‌ها و سختی‌ها از سوی آنان بود، توضیح دهنده سببیت بنی اسرائیل در شکافته شدن دریاست؛ یعنی، چون بنی اسرائیل آن گونه عمل کردند شایستگی آن را پیدا کردند که خداوند با شکافتن دریا، آنان را نجات دهد و دشمنانشان را هلاک سازد.

ص: 292

22- عوامل نصرت محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 31 - 8

8_ ربوبیت خداوند ، مقتضی راهبری پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان و نصرت و یاری آنان

و کفی برّک هادیًا و نصیرًا

23- عوامل نصرت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 31 - 8

8_ ربوبیت خداوند ، مقتضی راهبری پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان و نصرت و یاری آنان

و کفی برّک هادیًا و نصیرًا

24- فلسفه نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 10

10- « عن علی (ع) فقد قال الله سبحانه : « إن تنصروا الله ينصركم و یثبت أقدامکم » . . . فلم یستنصرکم من ذلّ . . . استنصرکم وله جنود السماوات و الأرض . . . و إنما أراد أن یبلوکم أیکم أحسن عملاً . . . ;

از علی (ع) روایت شده که فرمود: خدای سبحان فرموده: «إن تنصروا الله ينصركم و یثبت أقدامکم». خدا از روی ذلّت شما را به یاری خود نطلبیده . . . از شما یاری خواسته; در حالی که لشکریان آسمان ها و زمین از آن او است. همانا اراده کرده است تا شما را امتحان کند که کدام یک در عمل نیکوترید».

25- کفایت نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 31 - 3

3_ خداوند بی مدد دیگران ، یآوری کافی برای انسان در زندگی و تأمین کننده نیاز های هدایتی او

و كفى برّبك هاديًا و نصيرًا

ص: 293

26- متخلفان از نصرت محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 1

1 - تخلف برخی از اعراب بادیه نشین در سفر منتهی به صلح حدیبیه، از همراهی و یاری پیامبر (صلی الله علیه و آله)

سیقول لك المخلفون من الأعراب

با توجه به این که آیات پیشین درباره «فتح مبین» (صلح حدیبیه) بود؛ استفاده می شود که تخلف این گروه از اعراب، در رابطه با همین سفر است که به صلح حدیبیه منتهی گشت.

27- محرومان از نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 71 - 9

9 - مشرکان، از دستگیری و نصرت خدا محروم اند .

و ما للظالمین من نصیر

28- محرومان از نصرت های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 66 - 1

1 - واپس گرایی رفاهمندان کافر و تأثیر ناپذیری در برابر آیات الهی، عامل محرومیت آنان از نصرت خداوند

لا تجنروا الیوم .. قد کانت ءای تی ... علی أعق بکم تنکصون

آیه فوق، خطاب به مرفهان گرفتار عذاب و تعلیل برای رد استغاثه آنها است. فعل های «تتلی» و «تنکصون» به دلیل همراه شدن با «کانت» و «کنتم»، ماضی استمراری است. «نکوص» (مصدر «تنکصون») به معنای بازگشت به قهقرا است. بنابراین قید «علی أعقابکم» - که آن نیز به معنای قهقرا است - برای تأکید معنای «تنکصون» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 67 - 5

5- ناسزا گویان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) محروم از امداد های الهی در برابر عذاب قیامت

لا تجنروا اليوم... س- مرآ تهجرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 41 - 7,8

7- پیشوایان کفر، محروم از هرگونه نصرت و امداد الهی در روز رستاخیز

و یوم القی-مه لاینصرون

8- بی بهره بودن فرعون و سپاهیانش، از نصرت الهی در روز قیامت

و یوم القی-مه لاینصرون

ص: 294

29- محرومیت از نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 120 - 16، 18

16 - خداوند، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در صورت تبعیت از آیین یهود و نصارا، به محروم کردنش از پشتیبانی و یاری خود تهدید کرد.

ولئن اتبعت أهواءهم .. مالک من الله من ولیّ و لانصیر

در برداشت فوق «من الله» متعلق به محذوف و حال برای ولیّ و نصیر گرفته شده است. بر این مبنا جمله «مالک ...» چنین معنا می شود: برای تو از جانب خداوند هیچ پشتیبان و یآوری نخواهد بود؛ یعنی، امدادهای خداوند به تو نمی رسد.

18 - پیروی از آرا و قوانین مبتنی بر هواهای نفسانی، با وجود قوانین الهی، موجب محروم شدن از ولایت و یاری خداوند است.

لئن اتبعت أهواءهم بعد الذی جاءک من العلم مالک من الله من ولیّ و لانصیر

30- مشمولان نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 28

28 - خدا، سرپرست و یاور خوب و شایسته برای امت اسلامی

هو سَمِّیکم المسلمین .. و اعتصموا بالله ... فنعم المولی و نعم النصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 116 - 1

1 - خداوند، ناصر و یاور موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان در مبارزه با فرعونیان

و نصرنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 172 - 2

2 - پیامبران، در همه عرصه های رسالت و صحنه های مبارزاتی خود، از نصرت خداوند برخوردار شدند.

و لقد سبقت كلمتنا .. إِيَّاهُمْ لِهَمِّ الْمَنْصُورِينَ

برداشت یاد شده از آن جا است که در آیه شریفه، حدود و موارد نصرت خداوند به پیامبران ذکر نگردیده، بلکه به صورت مطلق یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 51 - 3، 2، 1

1 - پیامبران (ع)، برخوردار از نصرت و یاری خداوند

ص: 295

2 - مؤمنان و پیروان پیامبران ، برخوردار از نصرت و یاری خداوند

إِنَّا لَنَنْصُرُ رَسُلَنَا وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا

3 - نصرت و یاری خداوند به پیامبران و مؤمنان ، هم در زندگی دنیا است و هم در آخرت .

إِنَّا لَنَنْصُرُ . . . فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهُدَاءُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 52 - 10

10 - پذیرفته نشدن عذر ستمگران ، دوری آنان از رحمت خداوند و جای گرفتن در سرایی بد ، مظهر نصرت الهی به پیامبران و مؤمنان در قیامت

إِنَّا لَنَنْصُرُ رَسُلَنَا وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا . . . يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهُدَاءُ . يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظُّلْمِينَ مَعْدِرُ

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، بیانگر چگونگی نصرت الهی در قیامت از رسولان و مؤمنان است که در آیه پیش (یوم يقوم الأشهداء) به آن اشاره شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 53 - 2

2 - غلبه و نصرت قریب الوقوع پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان بر کافران ، از نشانه های برجسته حقانیت و اعجاز قرآن

سَنُرِيهِمْ ءَايَاتِنَا . . . حَتَّىٰ يَتَّبِعِنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ

بنابراین که مراد از آیات آفاقی، پیروزی مسلمانان باشد و ضمیر «آنه» به قرآن بازگردد، مطلب بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 8 - 15

15 - پیروان وحی ، بهره مند از نصرت و ولایت الهی در قیامت

وَ كَذَلِكَ أَوْحَيْنَا . . . يَدْخُلُ مِنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ . . . وَ الظُّلْمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ وَلِيٍّ وَ لَا نَصِيرٍ

ستمگران (کسانی که از پیام وحی سرپیچی کنند) از ولایت و نصرت الهی محروم خواهند بود و از آن جا که مشمولان رحمت الهی (یدخل من یشاء فی رحمته) در برابر ستمگران قرارگرفته اند، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 4

4- شمول نصرت و امداد های الهی به مؤمنان ، منوط به تلاش خود آنان در راه خداوند است .

یٰـأَیُّهَا الَّذِیْنَ ءَامَنُوا إِن تَنصُرُوا اللّٰهَ یَنصُرْکُمْ

31- منشأ نصرت محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 3 - 1

ص: 296

1 - صلح حدیبیه ، در پی آورنده نصرتی بزرگ از سوی خداوند برای پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا .. وَنُصِرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيمًا

«ینصر...» بیانگر نتیجه ای است که مستقیماً بر «فتح مبین» مترتب گشته است؛ یعنی، «فتح مبین» همان نصرت شگرف الهی است.

32- نشانه های نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 52 - 10

10 - پذیرفته نشدن عذر ستمگران ، دوری آنان از رحمت خداوند و جای گرفتن در سرایی بد ، مظهر نصرت الهی به پیامبران و مؤمنان در قیامت

إِنَّا لَنُنصِرُ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ الَّذِينَ آمَنُوا .. يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهُدَاءُ . يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظُّلْمِينَ مَعْدِرُ

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، بیانگر چگونگی نصرت الهی در قیامت از رسولان و مؤمنان است که در آیه پیش (یوم يقوم الأشهداء) به آن اشاره شده بود.

33- نصرت اخروی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 8 - 15

15 - پیروان وحی ، بهره مند از نصرت و ولایت الهی در قیامت

و كذلك أوحينا .. يدخل من يشاء في رحمته... والظالمون ما لهم من ولي ولا نصير

ستمگران (کسانی که از پیام وحی سرپیچی کنند) از ولایت و نصرت الهی محروم خواهند بود و از آن جا که مشمولان رحمت الهی (یدخل من يشاء في رحمته) در برابر ستمگران قرار گرفته اند، مطلب بالا استفاده می شود.

34- نصرت اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 51 - 3

3 - نصرت و یاری خداوند به پیامبران و مؤمنان ، هم در زندگی دنیا است و هم در آخرت .

إِنَّا لَنَنْصُرُ... فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهُدُ

35- نصرت امام حسين (ع)

جلد - نام سورہ - سورہ - آيہ - فيش

ص: 297

21- « عن أبي جعفر (ع) في قوله : « و من قتل مظلوماً فقد جعلنا لوليتيه سلطاناً فلا يسرف في القتل إنه كان منصوراً » قال : هو الحسين بن علي (ع) قتل مظلوماً ونحن أولياؤه ، والقائم منا إذا قام طلب بئثار الحسين . . . « إنه كان منصوراً » فإنه لا يذهب من الدنيا حتى ينتصر برجل من آل رسول الله (صلى الله عليه وآله) يملأ الأرض قسطاً كما ملئت جوراً وظلماً ؛

از امام باقر(ع) در باره سخن خدا «و من قتل مظلوماً فقد جعلنا لوليتيه سلطاناً فلا يسرف في القتل إنه كان منصوراً» روايت شده است که فرمود: مقصود [حضرت] حسين بن علي(ع) است که مظلومانه کشته شد و ما ائمه، اولیای دم او هستیم و قائم از ما هر گاه قیام کرد، خون خواهی حسين بن علي(ع) خواهد کرد . . . [و درباره] إنه كان منصوراً [فرمود]: پس دیری نپاید که به وسیله مردی از آل رسول خدا(صلى الله عليه وآله) یاری می شود و زمین را پر از قسط و عدل می کند، هم چنان که پر از جور و ظلم شده باشد».

36- نصرت انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 172 - 2

2- پیامبران ، در همه عرصه های رسالت و صحنه های مبارزاتی خود ، از نصرت خداوند برخوردار شدند .

و لقد سبقت كلمتنا .. إنَّهم لهم المنصرون

برداشت یاد شده از آن جا است که در آیه شریفه، حدود و موارد نصرت خداوند به پیامبران ذکر نگردیده، بلکه به صورت مطلق یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 51 - 4, 1

1 - پیامبران (ع) ، برخوردار از نصرت و یاری خداوند

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا

4- نصرت و یاری خداوند به پیامبران و مؤمنان ، امری قطعی و وعده ای تخلف ناپذیر است .

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. وَ يَوْمَ يَقُومُ ٱلْأَشْهُد

از آمدن جمله «إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا ..» با حرف تأکید (إِنَّ) و مسند در قالب فعل (لننصر)، برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - پذیرفته نشدن عذر ستمگران ، دوری آنان از رحمت خداوند و جای گرفتن در سرایی بد ، مظهر نصرت الهی به پیامبران و مؤمنان در قیامت

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا .. يَوْمَ يَقُومُ ٱلْأَشْهُد . يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظُّلْمِينَ مَعْدِر

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، بیانگر چگونگی نصرت الهی در قیامت از رسولان و مؤمنان است که در آیه پیش (یوم يقوم الأشهد) به آن اشاره شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 298

4 - وعده خداوند به یاری پیامبران و مؤمنان ، مقتضی صبر و شکیبایی همه رهبران و مبلغان دینی ، در برابر آزارها و کارشکنی های دشمنان است .

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا .. فاصبر

37- نصرت اولیای مقتول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 33 - 19

19- « عن إسحاق بن عمار قال : قلت لأبي الحسن (ع) إن الله عزّوجلّ يقول في كتابه : « .. فلايسرف في القتل إنه كان منصوراً » فما هذا الإسراف الذي نهى الله عزّوجلّ عنه قال : نهى أن يقتل غير قاتله أو يمثل بالقاتل قلت : فما معنى قوله : « إنه كان منصوراً » قال : و أئّ نصره أعظم من أن يدفع القاتل إلى أولياء المقتول فيقتله و لاتبعه تلزمه من قتله في دين و لا دنيا ;

اسحاق بن عمار گوید: به امام موسی بن جعفر(ع) گفتم: همانا خدای - عزوجل - در کتابش می فرماید: « .. فلايسرف في القتل إنه كان منصوراً » این اسراف چه اسرافی است که خداوند عزوجل از آن نهی کرده است [راوی گوید] گفتم: پس معنای سخن خدا «إنه كان منصوراً» چیست؟ فرمود: چه نصرتی بزرگ تر از اینکه قاتل به اولیای مقتول داده می شود و آنان قاتل را می کُشند و پیامدهایی که لازمه قتل است - چه پیامدهای دینی و چه دنیایی - دامنگیر آنان نمی شود».

38- نصرت بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 116 - 1

1 - خداوند ، ناصر و یاور موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان در مبارزه با فرعونیان

و نصرنهم

39- نصرت به انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 107 - 9

9 - نسخ ادیان و جایگزینی دینی دیگر از سوی خدا ، در جهت تدبیر امور انسان ها و به منظور یاری آنهاست .

ما نسخ من آیه . . . و ما لکم من دون اللّٰه من ولی و لانصیر

برداشت فوق مقتضای ارتباط بین جمله «ما نسخ من آیه . . .» با جمله «و ما لکم . . .» است.

ص: 299

40- نصرت حامیان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 23

23 - حمایت قطعی خدا، از یاری کنندگان دین خویش

و لینصرنّ الله من ینصره

41- نصرت حق طلبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 26

26 - قدرت و عزت الهی، ضامن نصرت قطعی دفاع کنندگان از حق و یاوران دین است.

و لینصرنّ الله من ینصره إنّ الله لقویّ عزیز

42- نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 107 - 5,9

5 - انسان ها، جز خداوند یآوری ندارند.

و ما لکم من دون الله من ولی و لانصیر

9 - نسخ ادیان و جایگزینی دینی دیگر از سوی خدا، در جهت تدبیر امور انسان ها و به منظور یاری آنهاست.

ما ننسخ من آیه . . . و ما لکم من دون الله من ولی و لانصیر

برداشت فوق مقتضای ارتباط بین جمله «ما ننسخ من آیه . . .» با جمله «و ما لکم . . .» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 120 - 15

15 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) همواره بر خوردار از حمایت و یاری خداوند بود.

ولئن اتبعت . . . مالک من اللّٰه من ولیّ ولانصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 61 - 18

18 _ وعده قطعی خداوند به یاری و نصرت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در مباحله با نصارا

فنجعل لعنت اللّٰه علی الكاذبین

پیشنهاد مباحله از جانب خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) بوده و این، مستلزم نصرت دادن پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 45 - 8،10

ص: 300

8_ خداوند ، یاری دهنده ای کافی است .

و کفی بالله نصيراً

10_ مؤمنان با اعتماد به ولایت و نصرت الهی ، نباید از دشمنی مخالفان ضعف و ترسی به خود راه دهند .

و الله اعلم باعدائکم و کفی بالله ولياً و کفی بالله نصيراً

هدف از بیان ولایت و نصرت الهی پس از معرفی یهودیان به عنوان دشمن، این است که مبادا با تصور دشمنی یهود از آنان بهراسید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 11، 12، 13

11_ خداوند ، در قیامت ولی (سرپرست) و نصیر (یاری دهنده) است .

و لا یجدون لهم من دون الله ولياً و لا نصيراً

12_ تنها خداوند ، توانا بر نصرت مستکبران در قیامت

و لا یجدون لهم من دون الله ولياً و لا نصيراً

به قرینه فراز قبل «فیعذبهم عذاباً الیماً» مراد از اینکه مستکبران تنها خداوند را یاور خویش می یابند، این است که تنها وی توانا بر یآوری آنهاست، نه اینکه خداوند ایشان را یاری خواهد کرد.

13_ خداوند ، هرگز مستکبران رویگردان از عبادت را ، در قیامت یاری نخواهد کرد .

و لا یجدون لهم من دون الله ولياً و لا نصيراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 20 - 4

4_ حمایت و نصرت الهی از آن مؤمنانی است که همواره مطیع خدا و رسول او باشند و از دستورات وی تخلف نکنند . *

و أن الله مع المؤمنین .. أطيعوا الله ورسوله و لا تولوا عنه

آیه مورد بحث می تواند بیانگر کلمه «المؤمنین» در آیه قبل باشد. یعنی آن وعده حمایت (أن الله مع المؤمنین)، مخصوص مؤمنانی است که از دستورات خدا و رسول او سرپیچی نکنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 39 - 7

7 - خدا، توانا بر نصرت و یاری رساندن به مؤمنان مورد تهاجم و مظلوم

و إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نصرهم لَقَدِيرٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 55 - 6،7

6 - وعده خداوند به نصرت پیامبران و مؤمنان، حق و تخلف ناپذیر است .

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ

7 - تخلف ناپذیر بودن وعده خداوند به نصرت پیامبران و مؤمنان، مقتضی صبر و شکیبایی رهبران دینی و مؤمنان طرفدار آنان در برابر مشکلات و آزارهای دشمنان دین است .

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا .. فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ

ص: 301

برداشت بالا به خاطر این نکته است که جمله «إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ» در مقام تعلیل برای «فاصبر» می باشد؛ یعنی، «صبر پیشه کن چون وعده خداوند به پیروزی و نصرت، حق است».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 8 - 42 - 18

18 - ولایت و نصرت الهی ، جلوه ای از رحمت او است .

یدخل من یشاء فی رحمته و الظالمون ما لهم من ولیّ و لا نصیر

از مقابله دو بخش از آیه شریقه (یدخل من یشاء فی رحمته) و «والظالمون..» مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 31 - 42 - 6

6 - خداوند ، تنها یار و یاور انسان در حفاظت وی از عواقب ناگوار گناهان

و ما أصلکم .. و ما لکم من دون الله من ولیّ و لا نصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 2 - 47 - 21

21- اراده الهی ، حاکم بر تحولات تاریخ و نصرت دهنده مؤمنان در برابر هجوم کفر

الذین کفروا .. أضلّ أعمّ لهم . و الذین ءامنوا ... و أصلح بالهم

با توجه به شأن نزول آیه _ که در کوران مشکلات مسلمانان نازل شده و بدانان نوید پیروزی داده است _ مطلب بالا استفاده می شود. در این صورت «بال» به معنای شؤن مادی و معنوی زندگی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 7 - 47 - 2

2- جهاد و مبارزه با کافران محارب ، یاری خداوند است .

فإذا لقیتم الذین کفروا فضرِب الرقاب .. إن تنصروا الله ینصرکم

باتوجه به ارتباط این آیه با آیات پیشین، استفاده می شود که «یاری دادن به خدا» بر «جنگ علیه کافران محارب» منطبق شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 5

5 - حواریون عیسی (ع) ، نمونه و الگوی خوبی برای اهل ایمان در یاری خدا ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و دین او

ی_أیها الذین ءامنوا کونوا أنصار اللّٰه

43- نصرت در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 302

11 - خداوند ، در قیامت ولی (سرپرست) و نصیر (یاری دهنده) است .

و لا یجدون لهم من دون الله ولیاً و لانصیراً

13 - خداوند ، هرگز مستکبران رویگردان از عبادت را ، در قیامت یاری نخواهد کرد .

و لا یجدون لهم من دون الله ولیاً و لانصیراً

44- نصرت دنیوی انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 51 - 3

3 - نصرت و یاری خداوند به پیامبران و مؤمنان ، هم در زندگی دنیا است و هم در آخرت .

إِنَّا لَنَنْصُرُ . . . فِی الْحَیْوَةِ الدُّنْیَا وَ یَوْمَ یَقُومُ الْأَشْهُدُ

45- نصرت دنیوی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 51 - 3

3 - نصرت و یاری خداوند به پیامبران و مؤمنان ، هم در زندگی دنیا است و هم در آخرت .

إِنَّا لَنَنْصُرُ . . . فِی الْحَیْوَةِ الدُّنْیَا وَ یَوْمَ یَقُومُ الْأَشْهُدُ

46- نصرت دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 24

24 - جهاد و دفاع ، یاری از دین خدا و وسیله جلب کمک و حمایت او است .

و لولا دفع الله . . . و لینصرن الله من ینصره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- دعوت خداوند ، از مؤمنان برای جهاد و یاری دین

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 9 - 1

1 - ایمان به خدا و رسول او ، یاری دین و تعظیم و تقدیس پیوسته ذات الهی ، هدف عالی و نهایی رسالت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

ص: 303

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ .. لَتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعَزَّوهُ وَتُقَرِّوهُ وَتَسْبِّحُوهُ بِكْرِهِ وَأَصْ

47- نصرت عیسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 9

9- حواریون به دعوت عیسی (ع)، پاسخ مثبت داده و برای یاری او اعلام آمادگی کردند.

قال الحواریون نحن أنصار الله

48- نصرت محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 31 - 4

4_ دلداری و وعده خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، مبنی بر نصرت و راهبری آنان در برابر دشمنانشان

و كذلك جعلنا لكل نبي عدوا من المجرمين وكفى بربك هاديا ونصيرا

آیه شریفه، با بیان وضعیت پیامبران در انجام رسالتشان _ که همواره بادشمنان تبه کار مواجه بودند _ می تواند در صدد تعقیب دو هدف باشد: 1_ دلجویی از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان در برابر کارشکنی های دشمنان آنان. 2_ تشویق و تحریک پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به صبر و پایداری در راه خدا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 53 - 2

2- غلبه و نصرت قریب الوقوع پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان بر کافران، از نشانه های برجسته حقانیت و اعجاز قرآن

سنريهم ءای_تنا .. حتّى يتبين لهم أنّه الحقّ

بنابراین که مراد از آیات آفاقی، پیروزی مسلمانان باشد و ضمیر «آنّه» به قرآن بازگردد، مطلب بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 5

5- حواریون عیسی (ع)، نمونه و الگوی خوبی برای اهل ایمان در یاری خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و دین او

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا كُوْنُوْا اَنْصَارَ اللّٰهِ

49- نصرت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - حج - 22 - 39 - 6

6- وعده يارى ، حمايت و پشتيبانى از سوى خداوند ، به مسلمانان صدر اسلام در پيكارشان عليه جبهه كفر

ص: 304

أذن للذين يقـتلون . . . وإن الله على نصرهم لقدير

50- نصرت مظلومان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 39 - 7

7 - خدا، توانا بر نصرت و یاری رساندن به مؤمنان مورد تهاجم و مظلوم

وإن الله على نصرهم لقدير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 60 - 4

4 - خداوند، به مسلمان مورد ستم، وعده قطعی داد که او را نصرت و یاری خواهد داد تا انتقام خود را از ستمگران بازستاند.

و من عاقب . . . ثم بغى عليه لينصرته الله

51- نصرت موسى (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 116 - 1

1 - خداوند، ناصر و یاور موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان در مبارزه با فرعونیان

و نصرنهم

52- نصرت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 39 - 7

7 - خدا، توانا بر نصرت و یاری رساندن به مؤمنان مورد تهاجم و مظلوم

وإن الله على نصرهم لقدير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- سرگذشت قوم نوح ، دارای نشانه هایی روشن بر قدرت الهی در کیفر کافران و نصرت مؤمنان

قال رب انصرنی . . . ان فی ذلک لآیات

با توجه به ظهور قدرت خدا در طوفان نوح و غرق شدن کافران و مشرکان و نیز ظهور نصرت الهی نسبت به حضرت نوح(ع) و همراهان او، عبارت «ان فی ذلک لآیات»، می تواند بیانگر برداشت فوق باشد.

ص: 305

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 31 - 4

4_ دلداری و وعده خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، مبنی بر نصرت و راهبری آنان در برابر دشمنانشان

و كذلك جعلنا لكلّ نبيّ عدوّاً من المجرمين و كفى برّك هادياً و نصيراً

آیه شریفه، با بیان وضعیت پیامبران در انجام رسالتشان _ که همواره بادشمنان تبه کار مواجه بودند _ می تواند درصدد تعقیب دو هدف باشد: 1_ دلجویی از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان در برابر کارشکنی های دشمنان آنان. 2_ تشویق و تحریک پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به صبر و پایداری در راه خدا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 51 - 4,2

2 - مؤمنان و پیروان پیامبران، برخوردار از نصرت و یاری خداوند

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا

4 - نصرت و یاری خداوند به پیامبران و مؤمنان، امری قطعی و وعده ای تخلف ناپذیر است.

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. و یوم یقوم الأشهـد

از آمدن جمله «إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا ..» با حرف تأکید (إِنَّ) و مسند در قالب فعل (لننصر)، برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 52 - 10

10 - پذیرفته نشدن عذر ستمگران، دوری آنان از رحمت خداوند و جای گرفتن در سرایی بد، مظهر نصرت الهی به پیامبران و مؤمنان در قیامت

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. یوم یقوم الأشهـد . یوم لاینفع الظّـلمین معذر

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، بیانگر چگونگی نصرت الهی در قیامت از رسولان و مؤمنان است که در آیه پیش (یوم یقوم الأشهـد) به آن اشاره شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - وعده خداوند به یاری پیامبران و مؤمنان ، مقتضی صبر و شکیبایی همه رهبران و مبلغان دینی ، در برابر آزارها و کارشکنی های دشمنان است .

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا .. فاصبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - غلبه و نصرت قریب الوقوع پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان بر کافران ، از نشانه های برجسته حقانیت و اعجاز قرآن

سنریهم ءای_تنا .. حَتَّىٰ يَتَّبِعِنَ لَهُمُ اللَّهُ الْحَقَّ

بنابراین که مراد از آیات آفاقی، پیروزی مسلمانان باشد و ضمیر «آنّه» به قرآن بازگردد، مطلب بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

21- اراده الهی، حاکم بر تحولات تاریخ و نصرت دهنده مؤمنان در برابر هجوم کفر

الذین كفروا .. أضلّ أعمّ لهم . و الذین ءامنوا ... و أصلح بالهم

با توجه به شأن نزول آیه - که در کوران مشکلات مسلمانان نازل شده و بدانان نوید پیروزی داده است - مطلب بالا استفاده می شود. در این صورت «بال» به معنای شئون مادی و معنوی زندگی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 3 - 4

4 - نصرت الهی در حق مؤمنان، نصرتی حتمی و بدون شکست *

و ینصرک الله نصرًا عزیزًا

«نصرًا عزیزًا» می تواند قید توضیحی باشد؛ یعنی، اصولاً نصرت خداوند نصرتی بدون شکست است.

53- نصرت هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 116 - 1

1 - خداوند، ناصر و یاور موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان در مبارزه با فرعونیان

و نصرنهم

54- نیاز به نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 8

8- مؤمنان، محتاج امداد های الهی، در پیشبرد دین و مبارزه با دشمنان

إن تنصروا الله ینصرکم

از این که خداوند، نوید نصرت و امداد به مؤمنان را در زمینه جهاد مطرح کرده است؛ نیاز آنان به امدادهای خداوند استفاده می شود.

55- وعده نصرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 55 - 4

4 - وعده خداوند به یاری پیامبران و مؤمنان ، مقتضی صبر و شکیبایی همه رهبران و مبلغان دینی ، در برابر آزارها و کارشکنی های دشمنان است .

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا .. فاصبر

ص: 307

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 4

4 - امداد های الهی و پیروزی بر دشمن ، وعده قطعی خداوند به جبهه ایمان و مجاهدان راه او

یغفر لکم . . . و آخری تحبونها نصر من الله و فتح قریب

56- وعده نصرت به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نصر - 110 - 1 - 1

1 - خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به امداد خویش مطمئن ساخت و به آن حضرت وعده پیروزی بر دشمنان داد .

إذا جاء نصر الله و الفتح

«نصر» به معنای پیروز ساختن و «فَتْح» به معنای گشودن است. (برگرفته از «مقایس اللغه») حرف «إذا» دلالت بر وقوع حتمی شرط در آینده دارد.

57- ویژگیهای نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 31 - 3

3_ خداوند بی مدد دیگران ، یآوری کافی برای انسان در زندگی و تأمین کننده نیاز های هدایتی او

و کفی برّک هادیا و نصیرا

نصرت خدا

58- آثار نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 2,3

2- فتح سنگر های دشمن و پیروزی برق آسا بر آنان ، نیازمند نصرت و امداد های الهی در نگاه مجاهدان راه خدا

وَأُخْرَى تَحْتَوْنَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ

ذکر عبارت «نصر من الله» پیش از «فتح قریب»، می تواند برای بیان مطلب بالا باشد.

3- با رسیدن نصرت الهی و امداد های غیبی ، پیروزی بر دشمن قطعی است .

نصر من الله و فتح قریب

ص: 308

59- امیدواری به نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 11

11 - توجه به عنصر امیدواری به پیروزی و نصرت الهی در تبلیغ ، امری لازم و کارآمد

وَأُخْرَى تَحِبُّونَهَا نَصْرَ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحَ قَرِيبٍ

60- اهمیت نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 25 - 3

3_ امتنان خداوند بر مؤمنان به خاطر نصرتش به آنان در موارد بسیار از جمله در جنگ حنین

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ

61- تداوم نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 3

3 - یاری کردن خداوند ، باید برنامه همیشگی مؤمنان باشد ؛ نه امری مقطعی .

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ

جمله «کونوا أنصار الله»، دلالت بر دوام و استمرار می کند.

62- حتمیت نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 51 - 4

4- نصرت و یاری خداوند به پیامبران و مؤمنان ، امری قطعی و وعده ای تخلف ناپذیر است .

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا... وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهُدُ

از آمدن جمله «إِنَّا لَنَنْصِرُ رَسُلَنَا ..» با حرف تأکید (إِنَّ) و مسند در قالب فعل (لننصر)، برداشت یاد شده به دست می آید.

63- دعوت به نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 4، 1

1 - خداوند ، مؤمنان را به یاری خود فراخوانده است .

ص: 309

یٰٓأَیُّهَا الَّذِیْنَ ءَامَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ

4- خداوند، از مؤمنان می خواهد در یاری او مانند حواریون عیسی (ع) باشند.

یٰٓأَیُّهَا الَّذِیْنَ ءَامَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِیْسَى ابْنُ مَرْیَمَ .. قَالَ الْحَوَارِیُّونَ

64- دلایل نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 61 - 1

1 - توانایی خداوند بر جا به جا کردن شب و روز، دلیلی است گویا برای توانایی او بر یاری رساندن به ستمدیدگان در انتقام گرفتن آنان از ستمگران.

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّیْلَ فِی النَّهَارِ .. وَأَنَّ اللَّهَ سَمِیعٌ بَصِیرٌ

در آیه پیش، خداوند به آن مسلمانی که مورد ستم و تجاوز مشرکان قرار گرفته بود، وعده قطعی داد که او را یاری خواهد کرد تا انتقامش را از متجاوزان بازستاند در این آیه، برای این که کسی در توانایی خدا بر تحقق بخشیدن به وعده‌هایش و در حمایت و پشتیبانی از ستم دیدگان تردیدی نکند، گوشه ای از قدرت نهایت خود را بیان کرده است.

65- زمینه نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 24

24 - جهاد و دفاع، یاری از دین خدا و وسیله جلب کمک و حمایت او است.

و لَوْلَا دَفَعَ اللَّهُ .. وَ لَیَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ یَنْصُرُهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 41 - 4

1 - جنگ و پیکار با جبهه کفر و با هدف حاکم ساختن ارزش های دینی و الهی، در پی دارنده حمایت و نصرت خداوند

و لَیَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ یَنْصُرُهُ .. الَّذِیْنَ .. أَقَامُوا الصَّلَاةَ .. وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ

«الذین» در محل نصب بوده و بدل یا عطف بیان برای «من» در «من ینصره» که تقدیر آن چنین می شود: «و لَیَنْصُرَنَّ اللَّهُ .. الَّذِیْنَ إِنْ

مکناهم». «تمکین» (مصدر «مکنا») به معنای مسلط کردن و استیلا دادن است؛ یعنی، خدا بی تردید یاران خود را یاری خواهد کرد؛ آنان که اگر بر زمین مسلط شوند، نماز را به پا خواهند داشت و...».

4- برخورداری جامعه اسلامی از حمایت و نصرت خدا، در گرو اقامه نماز، پرداخت زکات، امر به معروف و نهی از منکر است.

الذین ان مکّنهم فی الأرض . . . ونهوا عن المنکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 29

29 - اقامه نماز، پرداخت زکات و اعتصام به خداوند، زمینه ساز برخورداری از ولایت و جلب یاری و نصرت او

ص: 310

فاقیموا الصلوه .. فنعم المولی و نعم النصیر

برداشت فوق، بدان احتمال است که «فنعم المولی ..» مترتب بر تکالیف پیشین باشد که انجام آن، موجب بهره مندی از ولایت ویژه و نصرت خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 55 - 8

8 - صبر و شکیبایی در برابر آزارها و کارشکنی های دشمنان، زمینه ساز پیروزی و جلب نصرت الهی

فاصبر إنّ وعد الله حقّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 7

7 - ایمان به خدا و جهاد با مال و جان در راه او، مایه جلب نصرت الهی و شکست سریع جبهه دشمن

تؤمنون بالله ... و تجهدون ... و آخری تحبونها

66- شرایط نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 65 - 3

3 - امکان مؤثر بودن توبه و بهره‌وری از نصرت خدا تا قبل از فرا رسیدن عذاب اخروی

لا تجنروا الیوم إنکم منّا لاتتصرون

قید «الیوم» بیانگر این است که اگر کافران، پیش از فرا رسیدن روز عذاب، توبه می کردند امکان داشت خداوند آنان را بپذیرد و از نصرت خود بهره مند سازد.

67- علاقه به نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 1

1 - مجاهدان راه خدا، مشتاق امداد های الهی و غلبه سریع بر دشمن

وَأُخْرَى تَحِبُّونَهَا نَصْرَ مَنْ أَلَّهَ وَفَتْحَ قَرِيبٍ

68- عوامل محرومیت از نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 25

25 - خودداری از نصرت دین خدا ، موجب محرومیت انسان از یاری و حمایت او

ص: 311

و لينصرنَّ الله من ينصره

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - مؤمنون - 23 - 67 - 2

2- کبرورزی مرفهان کفرپیشه، در برابر آیات الهی (قرآن) و تکذیب آن، عامل محرومیت آنان از نصرت خداوند در قیامت

لاتجترؤا اليوم... قد کانت ءای تی تتلی علیکم... تنکصون. مستکبرین به

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - شوری - 42 - 8 - 14

14 - انتخاب غیر خدا به عنوان ولی در دنیا، مایه محرومیت از ولایت و نصرت الهی در قیامت

و الذین اتّخذوا من دونه اولیاء... و الظّلمون ما لهم من ولیّ ولا نصیر

69- عوامل نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 50 - 8

8 - پیروزی بنی اسرائیل در آزمون الهی با تحمل رنج ها و سختی ها، موجب تحقق نصرت الهی و نجاتشان شد.

یسومونکم سوء العذاب... و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم. و اذ فرقنا بکم البحر

آیه قبل که بیانگر آزمون الهی از بنی اسرائیل و تحمل رنجها و سختیها از سوی آنان بود، توضیح دهنده سببیت بنی اسرائیل در شکافته شدن دریاست؛ یعنی، چون بنی اسرائیل آن گونه عمل کردند شایستگی آن را پیدا کردند که خداوند با شکافتن دریا، آنان را نجات دهد و دشمنانیشان را هلاک سازد.

70- فلسفه نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - محمد - 47 - 7 - 10

10- «عن علی (ع) فقد قال الله سبحانه: «إن تنصروا الله ينصركم و یثبت أقدامکم»... فلم یستنصرکم من ذلّ... استنصرکم و له جنود السماوات و الأرض... و إنّما أراد أن یلوکم ائیکم أحسن عملاً...»

از علی (ع) روایت شده که فرمود: خدای سبحان فرموده: «إِنْ تَتَصَرَّوْا اللّٰهَ يَنْصِرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ». خدا از روی ذلّت شما را به یاری خود نطلبیده... از شما یاری خواسته؛ در حالی که لشکریان آسمان ها و زمین از آن او است. همانا اراده کرده است تا شما را امتحان کند که کدام یک در عمل نیکوترید».

71- کفایت نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 312

3_ خداوند بی مدد دیگران ، یآوری کافی برای انسان در زندگی و تأمین کننده نیاز های هدایتی او

و کفی برّک هادیا و نصیرا

72- محرومان از نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 71 - 9

9 - مشرکان ، از دستگیری و نصرت خدا محروم اند .

و ما للظالمین من نصیر

73- محرومیت از نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 120 - 16،18

16 - خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در صورت تبعیت از آیین یهود و نصارا ، به محروم کردنش از پشتیبانی و یاری خود تهدید کرد .

ولئن اتبعت أهواءهم .. مالک من الله من ولیّ ولانصیر

در برداشت فوق «من الله» متعلق به محذوف و حال برای ولیّ و نصیر گرفته شده است. بر این مبنا جمله «مالک ...» چنین معنا می شود: برای تو از جانب خداوند هیچ پشتیبان و یآوری نخواهد بود؛ یعنی، امدادهای خداوند به تو نمی رسد.

18 - پیروی از آرا و قوانین مبتنی بر هوا های نفسانی ، با وجود قوانین الهی ، موجب محروم شدن از ولایت و یاری خداوند است .

لئن اتبعت أهواءهم بعد الذی جاءک من العلم مالک من الله من ولیّ ولانصیر

74- مشمولان نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 116 - 1

1 - خداوند ، ناصر و یاور موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان در مبارزه با فرعونیان

و نصرن_هم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 172 - 2

2- پیامبران ، در همه عرصه های رسالت و صحنه های مبارزاتی خود ، از نصرت خداوند برخوردار شدند .

و لقد سبقت كلمتنا .. إنهم لهم المنصورون

ص: 313

برداشت یاد شده از آن جا است که در آیه شریفه، حدود و موارد نصرت خداوند به پیامبران ذکر نگردیده، بلکه به صورت مطلق یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 51 - 2,3,1

1 - پیامبران (ع)، برخوردار از نصرت و یاری خداوند

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا

2 - مؤمنان و پیروان پیامبران، برخوردار از نصرت و یاری خداوند

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا

3 - نصرت و یاری خداوند به پیامبران و مؤمنان، هم در زندگی دنیا است و هم در آخرت .

إِنَّا لَنَنْصُرُ . . . فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهُدُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 52 - 10

10 - پذیرفته نشدن عذر ستمگران، دوری آنان از رحمت خداوند و جای گرفتن در سرایی بد، مظهر نصرت الهی به پیامبران و مؤمنان در قیامت

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا . . . يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهُدُ . يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظُّلْمِينَ مَعْدَرُ

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، بیانگر چگونگی نصرت الهی در قیامت از رسولان و مؤمنان است که در آیه پیش (یوم يقوم الأشهد) به آن اشاره شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 53 - 2

2 - غلبه و نصرت قریب الوقوع پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان بر کافران، از نشانه های برجسته حقانیت و اعجاز قرآن

سَنُرِيهِمْ ءَايَاتِنَا . . . حَتَّىٰ يَتَّبِعِنَ لَهُمْ ءَاتَهُ الْحَقُّ

بنابراین که مراد از آیات آفاقی، پیروزی مسلمانان باشد و ضمیر «آته» به قرآن بازگردد، مطلب بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 8 - 15

15 - پیروان وحی ، بهره مند از نصرت و ولایت الهی در قیامت

و كذلك أوحينا .. يدخل من يشاء في رحمة... والظالمون ما لهم من ولي ولا نصير

ستمگران (کسانی که از پیام وحی سرپیچی کنند) از ولایت و نصرت الهی محروم خواهند بود و از آن جا که مشمولان رحمت الهی (یدخل من يشاء في رحمة) در برابر ستمگران قرارگرفته اند، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 4

4- شمول نصرت و امداد های الهی به مؤمنان ، منوط به تلاش خود آنان در راه خداوند است .

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ

ص: 314

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 28

28 - خدا، سرپرست و یاور خوب و شایسته برای امت اسلامی

هو سَمِّیکم المسلمین ... و اعتصموا باللَّه ... فنعَم المولی و نعم النصیر

75- نشانه های نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 52 - 10

10 - پذیرفته نشدن عذر ستمگران، دوری آنان از رحمت خداوند و جای گرفتن در سرایی بد، مظهر نصرت الهی به پیامبران و مؤمنان در قیامت

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. یوم یقوم الأشه_د . یوم لاینفع الظالمین معذر

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، بیانگر چگونگی نصرت الهی در قیامت از رسولان و مؤمنان است که در آیه پیش (یوم یقوم الأشه_د) به آن اشاره شده بود.

76- نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 107 - 9

5 - انسان ها، جز خداوند یآوری ندارند .

و ما لکم من دون اللّٰه من ولی و لانصیر

9 - نسخ ادیان و جایگزینی دینی دیگر از سوی خدا، در جهت تدبیر امور انسان ها و به منظور یاری آنهاست .

ما ننسخ من ءایه .. و ما لکم من دون اللّٰه من ولی و لانصیر

برداشت فوق مقتضای ارتباط بین جمله «ما ننسخ من ءایه ..» با جمله «و ما لکم ...» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 120 - 15

15 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) همواره بر خوردار از حمایت و یاری خداوند بود .

و لئن اتبعت . . . مالک من الله من ولیّ و لانصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 61 - 18

18 _ وعده قطعی خداوند به یاری و نصرت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در مباحثه با نصارا

فنجعل لعنت الله علی الكاذبین

پیشنهاد مباحثه از جانب خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) بوده و این، مستلزم نصرت دادن پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است.

ص: 315

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 45 - 10، 8

8 _ خداوند ، یاری دهنده ای کافی است .

و كفى بالله نصيراً

10 _ مؤمنان با اعتماد به ولایت و نصرت الهی ، نباید از دشمنی مخالفان ضعف و ترسی به خود راه دهند .

و الله اعلم باعدانکم و كفى بالله ولياً و كفى بالله نصيراً

هدف از بیان ولایت و نصرت الهی پس از معرفی یهودیان به عنوان دشمن، این است که مبادا با تصور دشمنی یهود از آنان بهراسید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 11، 12، 13

11 _ خداوند ، در قیامت ولی (سرپرست) و نصیر (یاری دهنده) است .

و لا یجدون لهم من دون الله ولياً و لا نصيراً

12 _ تنها خداوند ، توانا بر نصرت مستکبران در قیامت

و لا یجدون لهم من دون الله ولياً و لا نصيراً

به قرینه فراز قبل «فیعذبهم عذاباً الیماً» مراد از اینکه مستکبران تنها خداوند را یاور خویش می یابند، این است که تنها وی توانا بر یآوری آنهاست، نه اینکه خداوند ایشان را یاری خواهد کرد.

13 _ خداوند ، هرگز مستکبران رویگردان از عبادت را ، در قیامت یاری نخواهد کرد .

و لا یجدون لهم من دون الله ولياً و لا نصيراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 20 - 4

4 _ حمایت و نصرت الهی از آن مؤمنانی است که همواره مطیع خدا و رسول او باشند و از دستورات وی تخلف نکنند . *

و أن الله مع المؤمنین . . . أطیعوا الله و رسولہ و لا تولوا عنه

آیه مورد بحث می تواند بیانگر کلمه «المؤمنین» در آیه قبل باشد. یعنی آن وعده حمایت (أَنْ اللَّهُ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ)، مخصوص مؤمنانی است که از دستورات خدا و رسول او سرپیچی نکنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 39 - 7

7 - خدا، توانا بر نصرت و یاری رساندن به مؤمنان مورد تهاجم و مظلوم

و إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 55 - 6،7

6 - وعده خداوند به نصرت پیامبران و مؤمنان، حق و تخلف ناپذیر است.

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا... فاصبر إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ

ص: 316

7 - تخلف ناپذیر بودن وعده خداوند به نصرت پیامبران و مؤمنان ، مقتضای صبر و شکیبایی رهبران دینی و مؤمنان طرفدار آنان در برابر مشکلات و آزار های دشمنان دین است .

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا .. فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ

برداشت بالا به خاطر این نکته است که جمله «إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ» در مقام تعلیل برای «فاصبر» می باشد؛ یعنی، «صبر پیشه کن چون وعده خداوند به پیروزی و نصرت، حق است».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 8 - 18

18 - ولایت و نصرت الهی ، جلوه ای از رحمت او است .

یدخل من یشاء فی رحمته و الظالمون ما لهم من ولیّ و لا نصیر

از مقابله دو بخش از آیه شریفه (یدخل من یشاء فی رحمته) و «والظالمون..» مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 31 - 6

6 - خداوند ، تنها یار و یاور انسان در حفاظت وی از عواقب ناگوار گناهان

و ما أصلکم .. و ما لکم من دون الله من ولیّ و لا نصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 21

21- اراده الهی ، حاکم بر تحولات تاریخ و نصرت دهنده مؤمنان در برابر هجوم کفر

الذین کفروا .. أضلّ أعمّ لهم . و الذین ءامنوا ... و أصلح بالهم

با توجه به شأن نزول آیه _ که در کوران مشکلات مسلمانان نازل شده و بدانان نوید پیروزی داده است _ مطلب بالا استفاده می شود. در این صورت «بال» به معنای شؤن مادی و معنوی زندگی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 2

2- جهاد و مبارزه با کافران محارب ، یاری خداوند است .

فإذا لقيتم الذين كفروا فضرب الرقاب . . إن تنصروا الله ينصركم

باتوجه به ارتباط این آیه با آیات پیشین، استفاده می شود که «یاری دادن به خدا» بر «جنگ علیه کافران محارب» منطبق شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 5

5 - حواریون عیسی (ع) ، نمونه و الگوی خوبی برای اهل ایمان در یاری خدا ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و دین او

یـأیها الذین ءامنوا کونوا أنصار الله

ص: 317

77- نیاز به نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 8

8- مؤمنان ، محتاج امداد های الهی ، در پیشبرد دین و مبارزه با دشمنان

إن تنصروا الله ينصركم

از این که خداوند، نوید نصرت و امداد به مؤمنان را در زمینه جهاد مطرح کرده است؛ نیاز آنان به امدادهای خداوند استفاده می شود.

78- ویژگیهای نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 31 - 3

3_ خداوند بی مدد دیگران ، یآوری کافی برای انسان در زندگی و تأمین کننده نیاز های هدایتی او

و کفی برّیک هادیًا و نصیرًا

نصرت های خدا

79- محرومان از نصرت های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 66 - 1

1 - واپس گرایی رفاهمندان کافر و تأثیر ناپذیری در برابر آیات الهی ، عامل محرومیت آنان از نصرت خداوند

لا تجنّروا الیوم .. قد کانت ءای_تی ... علی_أعق_بکم تنکصون

آیه فوق، خطاب به مرفهان گرفتار عذاب و تعلیل برای ردّ استغاثه آنها است. فعل های «تتلی» و «تنکصون» به دلیل همراه شدن با «کانت» و «کنتم»، ماضی استمراری است. «نکوص» (مصدر «تنکصون») به معنای بازگشت به قهقرا است. بنابراین قید «علی_أعقابکم» _ که آن نیز به معنای قهقرا است _ برای تأکید معنای «تنکصون» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 67 - 5

5- ناسزا گویان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) محروم از امداد های الهی در برابر عذاب قیامت

لا تجنروا اليوم... س- مرآ تهجرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 41 - 7,8

7- پیشوایان کفر، محروم از هرگونه نصرت و امداد الهی در روز رستاخیز

و یوم القی-مه لاینصرون

8- بی بهره بودن فرعون و سپاهیانش، از نصرت الهی در روز قیامت

و یوم القی-مه لاینصرون

ص: 318

1- انسان از نطفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 4 - 6, 9, 2

2- نطفه ، منشأ پیدایش آدمی است .

خلق الإنسان من نطفه

6- مجادله گری و ستیزه جویی انسان آفریده شده از مایعی مثل نطفه ، امری شگفت آور و به دور از انتظار

خلق الإنسان من نطفه فإذا هو خصيم مبين

إذا در «فإذا هو...» فجائیه است و در جایی به کار می رود که عملی برخلاف انتظار انجام شود.

9- آفرینش انسان از نطفه ، به صورت مجادله گری سخنور ، شاهد و گواه وحدانیت خداوند است .

تعلى عما يشركون . خلق الإنسان من نطفه فإذا هو خصيم مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 37 - 6, 9

6- آفرینش آدمی از خاک و سپس نطفه و تکامل آن به صورت انسانی کامل ، سیر پیدایش انسان است .

بالذی خلقک من تراب ثم من نطفه ثم سوّیک رجلاً

جمله «خلقک من تراب» یا نظر به این دارد که خداوند، حضرت آدم(ع) را از خاک آفرید _ بنابراین، اصل همه انسان ها خاک است _ و یا این که نطفه از غذاهایی تولید می شود که از خاک گرفته شده است.

9- آفرینش انسان از خاک و نطفه و معتدل ساختن او ، دلایلی روشن بر امکان برپایی معاد و کافی در رفع استبعاد قیامت است .

و ما أظنّ الساعة قائمه .. أكفرت بالذی خلقک من تراب

پاسخ مرد مؤمن به ثروت مند مغرور، با جمله «أكفرت بالذی..» حکایت از آن دارد که انکار معاد از جانب او که با جمله «و ما أظنّ...» بیان شده بود، به جهت استبعاد تجدید حیات آدمی پس از مرگ بوده است، لذا مرد مؤمن، با یادآوری قدرت خداوند و بیان سابقه خاک و نطفه بودن آدمی، به رفع این استبعاد و بیان قدرت خداوند پرداخته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 13 - 3

3 - آفرینش نسل آدم از نطفه پس از آفرینش خود وی از عصاره گِل

و لقد خلقنا الإنسان من سلالة من طين . ثم جعلناه نطفه في قرار مكين

ص: 319

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 77 - 2

2- نطفه ، مبدأ پیدایش و خمیر مایه آفرینش انسان است .

أولم ير الإنسان أنا خلقناه من نطفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 2 - 11، 2، 1

1 - نطفه ، مبدأ پیدایش انسان

إنا خلقنا الإنسان من نطفه أمشاج

2- آفرینش انسان از نطفه ، جلوه عظمت و قدرت خداوند

إنا خلقنا الإنسان من نطفه أمشاج

انتساب آفرینش انسان از نطفه به خداوند، با به کارگیری ضمیر متکلم مع الغیر، بیانگر مطلب یاد شده است.

11 - آفرینش انسان از نطفه ، دلیل قدرت خداوند بر آفرینش مجدد او در روز رستاخیز

هل أتى على الإنسان حين من الدهر لم يكن شيئاً مذكوراً . إنا خلقنا الإنسان من نطف

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است، موضوع آیه 5 این سوره تا پایان آن، درباره مسائل قیامت (مانند بهشت و جهنم و جایگاه کافران و خوبان و ..) است. ضمن آن که آیه پایانی سوره پیش _ که درباره اثبات توانایی خداوند بر احیای مردگان بود _ تأییدکننده همین مطلب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 23 - 6، 7

6- آفرینش انسان از مایعی بی مقدار و سیر تکاملی آن در رحم ، جلوه قدرت خداوند

ألم نخلقكم... فقدرنا فنعم الق_درون

برداشت یاد شده، با توجه به این مطلب است که خداوند، وصف «فنعم القادرون» را پس از طرح مسأله آفرینش بشر و تقدیر آن، مطرح فرموده است.

7- آفرینش انسان ، از مایعی ناچیز و سیر متوازن و تکاملی وی در رحم ، نشانه توانایی خداوند بر برپایی قیامت و احیای مردگان

ألم نخلقكم من ماء .. فقد رنا فنعم القـدرون

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که این آیات تا آخر سوره، درصدد اثبات برپایی قیامت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 19 - 2

2 - انسان ها ، از نطفه آفریده شده اند .

من نطفه خلقه

ص: 320

2- اهمیت اجتناب از اختلاط نطفه ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 4 - 7

7- اهمیت اسلام، به موضوع مخلوط نشدن نطفه ها و روشن بودن نسب ها و پیوند های خویشاوندی میان انسان ها

وَاللّٰئِي يٰسِّنُّ مِنَ الْمَحِيضِ... فَعَدَّتْهُمْ ثَلَاثَةَ أَشْهُرٍ... وَأُولَاتِ الْأَحْمَالِ أَجْلَهُنَّ أَنْ ي

مطلب یاد شده، از مجموع دستورات و رهنمودهای خداوند درباره عدّه زنان و شمارش دقیق آن - به ویژه درباره زنان یائسه ای که صرفاً احتمال داده شود با نطفه همسران قبلی خود باردار شده اند - به دست می آید.

3- اهمیت انعقاد نطفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 10 - 8

8- لزوم تصفیه درونی و اعتلای روحی پدر، هنگام انعقاد نطفه فرزند

قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً قَالَ آيَتُكَ أَلَّا تَكَلَّمَ النَّاسُ ثَلَاثَ لَيَالٍ سَوِيًّا

نشانه ای که زکریا درخواست کرد، اگر برای تشخیص زمان انعقاد نطفه بوده، چنین درخواستی می تواند نشانه حساسیت خاص مسأله باشد و آن حضرت برای مراعات مسائلی خاص و نیز آدابی لازم، زمان آن را خواهان گردید تا با تهیه و تدارک مقدمات روحی لازم، اقدام به انجام مرحله انعقاد نطفه نماید.

4- بی ارزشی نطفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 77 - 3

3 - نطفه انسان، چیزی پست و بی ارزش

أَوَّلَمْ يَرِ الْإِنْسَانَ إِذَا خَلَقْنَاهُ مِنْ نَظْفَةٍ

برداشت یاد شده از آن جا است که تنکیر «نطفه» بر تحقیر دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نطفه در مقایسه با جسم کامل انسان ، ناچیز و غیر قابل توجه است .

من نطفه خلقه

نکره بودن «نطفه» مفید تحقیر است. بی اهمیت خواندن نطفه _ با وجود حیرت آور بودن بافت آن _ بیانگر اهمیت جسم کامل انسان است که در مقایسه با آن، تمام ویژگی های نطفه هیچ انگاشته می شود.

ص: 321

5- بی ارزشی نطفه انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 11 - 4

4 - نطفه انسان ، موجودی پست و بی ارزش

من نطفه

تتکیر «نطفه» دلالت بر تحقیر می کند.

6- تبدیل خاک به نطفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 5 - 7

7- تحول خاک به نطفه ، تبدیل نطفه به علقه و تکامل علقه به مضغه ، روند آفرینش انسان

فإِنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نَارٍ كَمِثْلٍ مِنْ تَرَابٍ ثُمَّ مِنْ نَظْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 67 - 4,5

4 - تحوّل خاک به نطفه تبدیل نطفه به علقه و تکامل آن ، روند آفرینش انسان

خَلَقَكُمْ مِنْ تَرَابٍ ثُمَّ مِنْ نَظْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يَخْرِجُكُمْ طِفْلاً

5 - وجود فاصله زمانی میان تحوّل خاک به نطفه ، نطفه به علقه و علقه به صورت طفل

خَلَقَكُمْ مِنْ تَرَابٍ ثُمَّ مِنْ نَظْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يَخْرِجُكُمْ طِفْلاً

با توجه به کاربرد «ثُمَّ» - که برای بیان فاصله زمانی است - برداشت بالا به دست می آید.

7- تبدیل نطفه به علقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 5 - 7

7- تحول خاک به نطفه ، تبدیل نطفه به علقه و تکامل علقه به مضغه ، روند آفرینش انسان

فَاِذَا خَلَقْنٰكُمْ مِنْ طَرَابِثُثُمْ مِنْ نَطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عُلُقَةٍ ثُمَّ مِنْ مَضْغَةٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤنون - 23 - 14 - 2، 1

1 - نطفه ، پس از استقرار در رحم ، تبدیل به علقه (خون بسته) می شود .

ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نَاطِقًا فِي قَرَارٍ مَكِينٍ . ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عُلُقَةً

«خلق» (مصدر خلقنا) در اینجا به معنای تصویر (از حالی به حالی دیگر در آوردن) است. و بدین جهت متعدی به دو مفعول، به کار رفته است. «علقه» نیز به خون غلیظ و بسته گفته می شود.

2 - پس از آن که نطفه در رحم به صورت علقه (خون بسته) در آمد ، علقه به تدریج از حالت خون بودن خارج می شود و

ص: 322

به صورت مضغه (پاره گوشتی بدون استخوان) در می آید.

فخلقنا العلقه مضغه

«مضغه» به پاره گوشت بدون استخوان گفته می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 67 - 4,5

4 - تحوّل خاک به نطفه تبدیل نطفه به علقه و تکامل آن، روند آفرینش انسان

خلقکم من تراب ثمّ من نطفه ثمّ من علقه ثمّ یخرجکم طفلاً

5 - وجود فاصله زمانی میان تحوّل خاک به نطفه، نطفه به علقه و علقه به صورت طفل

خلقکم من تراب ثمّ من نطفه ثمّ من علقه ثمّ یخرجکم طفلاً

با توجه به کاربرد «ثمّ» - که برای بیان فاصله زمانی است - برداشت بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 38 - 1

1 - تبدیل شدن نطفه به علقه، از مراحل تکوین انسان و به صورت تدریجی است.

ألم یک نطفه .. ثمّ کان علقه

با توجه به کاربرد «ثمّ» - که برای بیان فاصله زمانی است - مطلب یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 39 - 2

2 - تحوّل نطفه به علقه و تکامل علقه به موجودی معتدل و هماهنگ از دو صنف زن و مرد، روند آفرینش انسان

ألم یک نطفه من منی یمنی . ثمّ کان علقه فخلق فسوی . فجعل منه الذکر و الأنثی

8- حقیقت نطفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نطفه انسان ، از عناصر و مواد گوناگون آمیخته است .

من نطفه أمشاج

«مشیح» (مفرد «أمشاج») به معنای مخلوط است. (قاموس المحيط)

9- خروج نطفه از استخوان پشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 7 - 4

4 - خروج نطفه از فاصله بین ستون فقرات و قفسه سینه ، امری شگفت آور و مایه رفع استبعاد از « معاد » است .

ص: 323

يخرج من بين الصلب و التراثب

ارتباط این آیه با آیه بعد، گویای برداشت یاد شده است.

10- خروج نطفه از استخوان سینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 7 - 4

4 - خروج نطفه از فاصله بین ستون فقرات و قفسه سینه ، امری شگفت آور و مایه رفع استبعاد از « معاد » است .

يخرج من بين الصلب و التراثب

ارتباط این آیه با آیه بعد، گویای برداشت یاد شده است.

11- خلقت از نطفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 13 - 3

3 - آفرینش نسل آدم از نطفه پس از آفرینش خود وی از عصاره گِل

و لقد خلقنا الإنسان من سلـله من طین . ثم جعلناه نطفه فی قرار مکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 77 - 5

5 - آفرینش انسان از نطفه ، دلیل و نشانه توانایی خداوند بر برپایی قیامت و زنده کردن انسان

أولم یر الإنسان أنا خلقناه من نطفه

با توجه به آیات بعدی و نیز شأن نزول ها که این آیه و آیات بعدی را درباره فردی به نام «عاصب بنوائل» (از منکران معاد) دانسته است (مجمع البیان و دیگر تفاسیر)، برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 46 - 3,2,1

1 - پیدایش زن و مرد ، از نطفه به اراده خدای یگانه

وَأَنَّهُ خَلَقَ .. الذَّكَرَ وَالْأُنثَى . من نطفه

2 - پیدایش زوجین (نر و ماده) ، از آبی اندک (نطفه) ، شایان تأمل و درس آموزی

وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى . من نطفه

«نطفه» در اصل به آب اندکی گفته می شود که ته ظرف باقی مانده باشد (قاموس المحيط).

3 - پیدایش انسان از آبی اندک (نطفه) ، نمودی از قدرت و ربوبیت الهی

وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَى .. وَأَنَّهُ خَلَقَ ... من نطفه

از ارتباط این آیه با آیه «وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَى»، مطلب بالا قابل استفاده است.

ص: 324

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 40 - 2

2- آفرینش آغازین انسان ، از نطفه و علقه به همراه ساختاری معتدل و هماهنگ ، دلیل قدرت خداوند بر برپایی قیامت و احیای مردگان

الم یک نطفه من منی یمنی . . . فخلق فسوی ... ألیس ذلک بقـدر علی أن یحیی الموتی

12- شگفتی خروج نطفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 7 - 4

4 - خروج نطفه از فاصله بین ستون فقرات و قفسه سینه ، امری شگفت آور و مایه رفع استبعاد از « معاد » است .

یخرج من بین الصلب و الترائب

ارتباط این آیه با آیه بعد ، گویای برداشت یاد شده است.

13- مدت استقرار نطفه در رحم (زهدان)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 22 - 1

1 - ماندن نطفه در رحم و سیر تکوین آن ، دارای مدتی معین

فجعلنـه فی قرار مکین . الی قدر معلوم

14- مراحل تکامل نطفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 7 - 3

3 - شناخت مراحل تکوین و مسیر نزول نطفه مراحل تکامل آن تا آفرینش کامل انسان ، توصیه خداوند به همه انسان ها است .

فلینظر . . . یخرج من بین الصلب و الترائب

15- مراحل تکوین نطفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 7 - 3

3 - شناخت مراحل تکوین و مسیر نزول نطفه مراحل تکامل آن تا آفرینش کامل انسان ، توصیه خداوند به همه انسان ها

ص: 325

است .

فلینظر . . . یخرج من بین الصلب و الترائب

16- مکان انعقاد نطفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 21 - 3

3- رحم ، مناسب ترین و آسیب ناپذیرترین جا ، برای نطفه و تبدیل آن به فرزندی سالم

فجعلنَه فی قرار مکین

وصف «مکین»، ممکن است به مطلب یاد شده اشاره داشته باشد.

17- مکان پرورش نطفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 13 - 2

2- رحم ، جایگاهی استوار و قرارگاهی امن برای پرورش نطفه

ثم جعلنَه نطفه فی قرار مکین

18- مکان پیدایش نطفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 7 - 2، 1

1 - محل پیدایش نطفه مرد (منی) ، بین تیره پشت و استخوان های قفسه سینه قرار دارد .

یخرج من بین الصلب و الترائب

«صلب»؛ استخوانی است که از قسمت بالای پشت، نزدیک گردن شروع شده و تا دنبالچه (که جای آن در انسان در جایگاه دم در حیوانات است) ادامه یافته است (قاموس). «تریه» (مفرد «ترائب»); یعنی، بالاترین استخوان قفسه سینه که زیر چانه قرار گرفته است (نهایه ابن اثیر). تمام اهل لغت آن را جای گردن بند از قفسه سینه می دانند (لسان العرب). برخی آن را به تمام استخوان های قفسه سینه و گروهی به چهار استخوان از سمت راست و چهار استخوان از سمت چپ اطلاق می کنند (قاموس). خروج نطفه از آن محل، ممکن

است به اعتبار تغذیه کیسه منی از آن جا باشد.

2- بین استخوان های قفسه سینه و تیره پشت مردان و زنان ، جایگاه خروج عنصر تشکیل دهنده جسم انسان است . *

یخرج من بین الصلب و الترائب

چنانچه مراد از «ماء دافق» در آیه قبل، نطفه مرد و تخمک زن باشد، مفاد این آیه نیز مشترک خواهد بود.

ص: 326

19- منشأ انعقاد نطفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 21 - 1

1 - ره یابی نطفه به داخل رحم و قرار گرفتنش در آن ، جلوه ای از قدرت عظیم خداوند

فجعلنَه فی قرار مکین

«جعل» (مصدر «جعلنا») به معنای قرار دادن است. «قرار»، کنایه از رحم و به معنای «مستقر» است. «مکین» نیز به معنای محکم و استوار و صفت برای «قرار» است.

20- نطفه در رحم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 13 - 1

1 - ورود و قرار گرفتن نطفه در داخل رحم ، جلوه ای از قدرت و توانایی عظیم خداوند .

ثمّ جعلنَه نطفه فی قرار مکین

«قرار» کنایه از رحم و به معنای مستقر می باشد. «مکین» نیز به معنای محکم و استوار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 14 - 2، 1

1 - نطفه ، پس از استقرار در رحم ، تبدیل به علقه (خون بسته) می شود .

ثمّ جعلنَه نطفه فی قرار مکین . ثمّ خلقنا النطفه علقه

«خلق» (مصدر خلقنا) در اینجا به معنای تصویر (از حالی به حالی دیگر در آوردن) است. و بدین جهت متعدی به دو مفعول، به کار رفته است. «علقه» نیز به خون غلیظ و بسته گفته می شود.

2 - پس از آن که نطفه در رحم به صورت علقه (خون بسته) در آمد ، علقه به تدریج از حالت خون بودن خارج می شود و به صورت مضغه (پاره گوشتی بدون استخوان) در می آید .

فخلقنا العلقه مضغه

«مضغه» به پاره گوشت بدون استخوان گفته می شود.

21- نطفه در رحم (زهدان)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 46 - 4

4 - نحوه جریان نطفه و فرو افتادن آن [در رحم] ، نمودی از تدبیر الهی در تداوم حیات

و أنه خلق . . . من نطفه إذا تمنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 2 - 6

ص: 327

6- آفرینش انسان در رحم ، همراه با تحولات و دگرگونی های پی در پی

إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نَطْفَةٍ... نبتلیه

«ابتلا»، می تواند استعاره از انتقال از حالتی به حالت دیگر باشد. در این صورت آیه شریفه، به تبدیل نطفه به علقه، علقه به مضغه و... اشاره دارد.

22- نطفه زن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 2 - 12

12 - « عن أبي جعفر (ع) في قوله « أمشاج نبتليه » قال : ماء الرجل و ماء المرأة اختلطاً جميعاً ;

از امام باقر(ع) درباره قول خدا «أمشاج نبتليه» روایت شده که فرمود: نطفه مرد و زن با هم مخلوط شده [و انسان آفریده شده] است».

23- نطفه مرد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 2 - 12

12 - « عن أبي جعفر (ع) في قوله « أمشاج نبتليه » قال : ماء الرجل و ماء المرأة اختلطاً جميعاً ;

از امام باقر(ع) درباره قول خدا «أمشاج نبتليه» روایت شده که فرمود: نطفه مرد و زن با هم مخلوط شده [و انسان آفریده شده] است».

24- نقش نطفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 54 - 2

2_ نطفه و منی ، خمیرمایه و عنصر نخستین آفرینش انسان

و هو الذی خلق من الماء بشراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 11 - 3،8

3- نطفه ، خمیر مایه و منشأ آفرینش انسان ها است .

خلقکم .. من نطفه

8- آفرینش آدم (ع) از خاک و انسان از نطفه و در قالب زن و مرد ، از نشانه های قدرت خدا و یکتایی او است .

والله خلقکم من تراب ثم من نطفه ثم جعلکم أزواجًا

ص: 328

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 77 - 2

2- نطفه ، مبدأ پیدایش و خمیر مایه آفرینش انسان است .

أولم ير الإنسان أنا خلقناه من نطفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 37 - 1،2

1 - نطفه (منی) ، مبدأ و آغاز تکوین انسان

ألم یک نطفه من منی یمنی

2- تأثیر قرار گرفتن نطفه مرد (منی) در رحم زن ، در پیدایش و تکوین فرزند

ألم یک نطفه من منی یمنی

برداشت یاد شده را می توان از تعبیر «من منی یمنی» (از منی ریخته شده در رحم) استفاده کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 2 - 1،2

1 - نطفه ، مبدأ پیدایش انسان

إنا خلقنا الإنسان من نطفه أمشاج

2- آفرینش انسان از نطفه ، جلوه عظمت و قدرت خداوند

إنا خلقنا الإنسان من نطفه أمشاج

انتساب آفرینش انسان از نطفه به خداوند، با به کارگیری ضمیر متکلم مع الغیر، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 20 - 2،4

2- آفرینش انسان ها ، از مایعی پست و بی مقدار (نطفه)

ألم نخلقكم من ماء مهين

«مهين»، در معانی حقیر، ضعیف و قلیل به کار می رود (قاموس المحيط).

4- آفرینش انسان ها از مایعی پست و بی مقدار (نطفه)، نشانه قدرت و عظمت خداوند

ألم نخلقكم من ماء مهين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 19 - 2

2 - انسان ها، از نطفه آفریده شده اند.

من نطفه خلقه

ص: 329

25- نقش نطفه زن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 2 - 4

4- مبدأ پیدایش انسان، آمیزه ای از نطفه مرد و زن است. *

من نطفه أمشاج

به گفته برخی از مفسران، مقصود از «أمشاج»، ممکن است اختلاط نطفه مرد و زن باشد.

26- نقش نطفه مرد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 2 - 4

4- مبدأ پیدایش انسان، آمیزه ای از نطفه مرد و زن است. *

من نطفه أمشاج

به گفته برخی از مفسران، مقصود از «أمشاج»، ممکن است اختلاط نطفه مرد و زن باشد.

ص: 330

1- نظام آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 34 - 8

8_ هماهنگی نظام حقوقی اسلام ، با نظام تکوین

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ

چون خداوند حق مدیریت بر زنان را بر اساس برتری تکوینی مردان قرار داده است.

2- آثار تحوّل در نظام آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 5 - 2

2- برپایی قیامت و پی بردن به کردار ها و بازتاب اخروی آن ، در گرو پیدایش حوادثی تحوّل آفرین در نظام جهان

إذا السماء... وإذا... وإذا... علمت نفس ما قدمت وأُخّرت

جمله «علمت نفس...» جزای شرط هایی است که در آیات پیشین تکرار شده است.

3- تبدیل نظام آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 48 - 5, 4, 2

2- دگرگونی اساسی آسمان و زمین و تبدیل نظام کنونی آنها به نظامی دیگر ، در آستانه برپایی قیامت

يوم تبدل الأرض غير الأرض والسموات وبرزوا لله

4- وجود آسمان و زمین در آخرت ، در عین تبدیل شدن نظم کنونی آنها در آستانه برپایی قیامت

يوم تبدل الأرض غير الأرض والسموات

5- تبدیل نظام کنونی جهان (آسمان و زمین) به نظامی متناسب با حیات جاودانه اخروی انسان در آستانه برپایی قیامت

السموات) ممكن است پاسخ این سؤال باشد که: چگونه ممكن است انسان در آخرت حیات جاودانه ای داشته باشد و مواجه با مرگ نشود؟ قرآن پاسخ می دهد: نظام کنونی جهان متناسب با شرایط زندگی جاودانه دگرگون می شود و به نظامی کاملاً

متفاوت تغییر می یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 104 - 4

4- برپایی قیامت به معنای نیستی محض و نابودی کامل جهان طبیعت و آفرینش دوباره آن نیست؛ بلکه به معنای در هم پیچیده شدن نظم کنونی آن و تبدیل به نظم نوین است.

یوم نطوی السماء کطی السجل للکتب

با توجه به تشبیه در هم پیچیدگی آسمان به پیچیده شدن طومار_ که به معنای حفظ اصل و موجودیت آن همراه با از بین رفتن نظام حاکم بر آن است_ مطلب یاد شده به دست می آید.

4- تکامل در نظام آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 129 - 12

12_ مجموعه نظام هستی، دارای روندی تکاملی*

رب العرش العظیم

با توجه به معنای «رب» که مستلزم رشد دادن و تکامل بخشیدن به موضوعی است که مورد ربوبیت قرار گرفته و نیز با توجه به اینکه «عرش عظیم» به معنای مرکز اداره هستی است، برداشت فوق استفاده می شود.

5- حاکم نظام آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 24 - 3

3- بهره‌وری انسان از مصنوعات خویش، تنها در قلمرو قوانین فائق الهی بر نظام طبیعت

و له الجوار المشـات فی البحر

خداوند با تعبیر «له الجوار...» به انسان تذکر داده است که اگر بشر می تواند با ساخت وسایلی به بهره‌وری بیشتر از دریا پردازد، این چیزی است که در پرتو قوانین الهی حاکم بر ماده صورت می گیرد.

6- فلسفه تبدیل نظام آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 51 - 1

1- تغییر و تبدیل نظام کنونی آسمان ها و زمین به نظام دیگر در آستانه برپایی قیامت ، به منظور کیفر و پاداش انسانهاست .

يوم تبدل الأرض غير الأرض . . . وبرزوا لله . . . لیجزی الله کلّ نفس ما کسبت

برداشت فوق مبتنی بر این است که «لیجزی» متعلق به «برزوا» در آیه 48 باشد.

ص: 332

7- قانونمندی نظام آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 3 - 10

10 - نظام خلقت ، نظامی است قانونمند و متکی بر علل و اسباب .

قد جعل الله لكلّ شيء قدرًا

8- نظام آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 22 - 19

19 - آفرینش جهان برنامه ریزی شده و هدف دار

الذی جعل .. فأخرج به من الثمرت رزقاً لكم

آیه شریفه، زمین، باران و عوامل دیگر را برای تأمین هدفی خاص معرفی می کند. وقتی سلسله اموری برای تأمین هدفی به کار گرفته می شوند، در اصطلاح به آن، برنامه گفته می شود که الزاماً به هدف داری عجین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 164 - 20، 18

18 - چگونگی جهان آفرینش (پیوند و ارتباط اجزای آن با یکدیگر و هماهنگی و هدفداری آنها) حکایت از آفریننده ای واحد دارد .

إن فی خلق السموت والأرض .. لأیت لقوم یعقلون

از آنجا که آیه شریفه در مقام استدلال بر مسأله توحید است، به نظر می رسد: متعلق «یعقلون»؛ یعنی، آنچه محط اندیشه است، پیوند اجزای یک مجموعه از جهان با یکدیگر و ارتباط مجموعه ها با همدیگر و هدفداری آنهاست؛ زیرا پیوند، ارتباط و هدفداری جهان می تواند از خالق یگانه و مدبری واحد حکایت کند.

20 - شرک ورزی و دست نیافتن به توحید ، نشانه اندیشه نکردن و درک نکردن پیوند و هماهنگی در جهان آفرینش است .

إن فی خلق السموت والأرض .. لأیت لقوم یعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 187 - 17

17 - تقدیر امور به دست خداوند است .

ما كتب الله لكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 210 - 9

9 - خداوند ، آغاز و انجام همه امور

ص: 333

و الى الله ترجع الامور

با توجه به معنی «رجع» که بازگشت به مبدأ شروع است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 258 - 18

18_ قدرت و تصرف در نظام هستی ، لازمه ربوبیت

حاج ابرهیم فی ربّه . . . فأت بها من المغرب

با توجه به اینکه حضرت ابراهیم (ع) برای اثبات مقام ربوبیت خداوند، به قدرت و تصرف او استدلال کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 2 - 8

8_ خداوند ، تنها مدبّر و نظم دهنده هستی

الله . . . القيوم

قیوم به کسی گویند که: خود پابرجا بوده و نگهبان و قوام بخش همه چیز باشد. (مفردات راغب.)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 18 - 5,6,7,14

5_ عدل الهی در نظام تکوین و تشریح ، مورد مشاهده فرشتگان و دانشمندان *

شهد الله . . . و الملئکه و اولوا العلم قائماً بالقسط

«قائماً بالقسط» می تواند متعلق شهادت باشد یعنی: عالمان و ملائکه علاوه بر شهادت به یگانگی خداوند، شهادت به عدالت او نیز می دهند، گفتنی است تعمیم قسط به نظام تشریح از آیه بعد استفاده شده است.

6_ دانشمند ، در نگرش قرآنی ، کسی است که با شهود نظام عادلانه هستی به وحدانیت خداوند گواهی دهد .

شهد الله . . . و اولوا العلم قائماً بالقسط

به نظر می رسد «قائماً بالقسط» به منزله دلیلی برای وحدانیت خداوند باشد.

7_ حاکمیت قسط و عدل بر نظام آفرینش

شهد الله .. قائماً بالقسط

14_ نظام عادلانه آفرینش ، نشان وحدانیت ، اقتدار و حکمت الهی است .

قائماً بالقسط لا اله الا هو العزيز الحكيم

گویا جمله «لا-اله الا هو . . .» ، بیان نتیجه ای است برای «قائماً بالقسط». یعنی نظام عادلانه دلالت می کند بر توحید، عزّت، اقتدار و حکمت خداوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 27 - 11

11_ نظام حاکم بر طبیعت ، تابع تدبیر واحد و طبق مشیت الهی است .

قل اللهم مالك الملك .. و ترزق من تشاء بغير حساب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 334

10 - عوامل طبیعی، علت منحصر در حوادث عالم نیست.

كذلك الله يخلق ما يشاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - اذن خداوند، حاکم بر نظام حیات

انّی اخلق... باذن الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - خداوند در اداره امور جهان و نظام هدایت، سنتهای ثابتی دارد که از آنها عدول نمی کند.

يقص الحق

یکی از معانی «حق»، «الأمر المقضی» است. یعنی امری که قضا و حکم بر آن تعلق گرفته باشد. و چون در آیه سخن از نزول عذاب یا معجزه است و در پی آن از اختصاصات حکم به خداوند سخن رفته، می توان چنین نتیجه گرفت که «يقص الحق» تأکیدی بر ثبات و استواری قوانین و احکام الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - خداوند ستارگان را برای راهیابی انسان در ظلمتهای دشت و دریا قرار داده است.

وهو الذی جعل لكم النجوم لتهتدوا بها فی ظلمت البر والبحر

2 - ستارگان و موقعیت و مدارهای آنها، دارای نظم و حساب و برنامه مشخص است.

جعل لكم النجوم لتهتدوا بها فی ظلمت البر والبحر

راهیابی به وسیله ستارگان زمانی میسر است که مدارات و موقعیت آنها دارای نظمی مشخص باشد؛ زیرا در غیر این صورت راهیابی به وسیله آنها ممکن نبود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 54 - 16

16 - تمامی موجودات جهان هستی ، تحت ربوبیت خداوند هستند .

اللّٰه ربّ العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 79 - 1

1- لزوم اندیشیدن انسان ها در کیفیت پرواز پرندگان در جو آسمان و قوانین حاکم بر آن

ألم یروا إلی الطیر مسخّرت فی جوّ السّماء

«رؤیت» که به معنای دیدن با چشم است، هر گاه با «إلی» متعدی شود، متضمن معنای نظر و دقت می شود.

ص: 335

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 114 - 8

8 - رخداد عظیم قیامت و دگرگونی های عمده در جهان ، و نظام دقیق و عادلانه آن ، جلوه هایی از مرتبت والا و فرمان روایی مطلق خداوند و منزّه بودن او از هرگونه باطل

فت_ علی الله الملك الحقّ

ارتباط این آیه با آیات پیشین _ که از حوادث نزدیک به قیامت و رخدادهای آن روز سخن گفته بود _ گویای نکته یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 104 - 3

3- فروپاشی نظام کنونی طبیعت ، در آستانه برپایی قیامت

یوم نطوی السماء کطی السجلّ للکتب

با در هم پیچیده شدن آسمان، نظم کنونی آن هم در هم پیچیده خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 65 - 11

11 - برپایی نظام آفرینش ، جلوه ای از قدرت بی نهایت خداوند

و یمسک السماء أن تقع علی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 86 - 12، 8

8 - وجود نشانه های روشن و غیرقابل انکار الهی ، در نظام شب و روز برای جویندگان حقیقت

إنّ فی ذلك لآیّات لّقوم یؤمنون

عبارت «قوم یؤمنون»؛ یعنی، کسانی که دارای زمینه گرایش به حق اند و اگر حق را بیابند به آن ایمان می آورند.

12 - اجزا و نمود های نظام طبیعت ، هر یک دارای حکمت و هدف

أَتَا جَعَلْنَا اللَّيْلَ لَيْسَكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند برای شب _ که یکی از پدیده های نظام طبیعت است _ هدفی را ذکر فرموده و برای روز _ که یکی دیگر از پدیده های آن می باشد _ ثمری دیگر را بیان کرده است. بدیهی است که این دو نیز تنها به عنوان نمونه و نماد یاد شده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 48 - 3

3 - پیدایش ابر های باران زا ، در نظام طبیعت ، براساس قوانین و مقررات خاصی است .

یرسل الرياح فتثير سحابا . . . و يجعله كسفًا فتری الودق يخرج من خل_له

«فاء» در «تثير» و نیز «بيسط» تفریع بر فعل های سابق خود هستند و حکایت از تأثیر و تأثر عوامل طبیعی بر هم دارد تا این که پس از آن تحولات، باران ببارد و این، نشان از نظام دار بودن آن دارد.

ص: 336

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 5 - 4

4 - تمام موجودات جهان ، برخوردار از نظامی واحد و تدبیری یگانه اند .

یدبّر الأمر

چون ضمیر فاعلی در «یدبّر» مفرد است نشان می دهد که تدبیر کننده، یکی است و تدبیر کننده واحد از یگانگی تدبیر حکایت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 6 - 4

4 - نظام و قوانین حاکم بر هستی ، عالمانه است .

یدبّر الأمر من السماء إلى الأرض . . . ذلك عِلْمُ الغیب والشهاده

بیان عالم بودن خداوند، پس از ذکر تدبیر عالم، بیان کننده این نکته است که تدبیر، براساس علم و آگاهی انجام پذیرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 10 - 8

8 - نظام قانون مند طبیعت ، گذرگاه ره یابی انسان به حیات معنوی و هدایت

الذی جعل لکم . . . لعلکم تهتدون

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که منظور از «تهتدون. . .» هدایت معنوی و معرفتی باشد؛ و نه صرفاً دست یابی به منافع و مقاصد طبیعی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 5 - 4

4 - جهان دارای نظامی خاص و استوار ، بر پایه تدبیرهایی از سوی فرشتگان

فالمُدبّرت أمراً

9- نظام آفرینش و پاداش

2- جهان (آسمان و زمین) با نظم کنونیش ، برای کیفر و پاداش کامل انسان ، ممکن و مناسب نیست .

يوم تبدل الأرض غير الأرض . . . وبرزوا لله . . . ليجزى الله كلّ نفس ما كسبت

از اینکه خداوند پیش از طرح مسأله کیفر و پاداش انسانها در قیامت موضوع دگرگونی نظام کنونی جهان (دنیا) را مطرح فرمود، برداشت فوق به دست می آید.

10- نظام آفرینش و کیفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 51 - 2

2- جهان (آسمان و زمین) با نظم کنونیش، برای کیفر و پاداش کامل انسان، ممکن و مناسب نیست.

یوم تبدل الأرض غیر الأرض... و برزوا لله... لیجزی الله کلّ نفس ما کسبت

از اینکه خداوند پیش از طرح مسأله کیفر و پاداش انسانها در قیامت موضوع دگرگونی نظام کنونی جهان (دنیا) را مطرح فرمود، برداشت فوق به دست می آید.

11- ویژگی نظام آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 38 - 4

4_ جهان هستی خالی از هر نقص و کاستی است.

ما فرطنا فی الکتب من شیء

با توجه به صدر آیه، که بحث از موجودات هستی است، می توان گفت مراد از «الکتاب» کتاب تکوینی و جهان هستی است و مراد از تقریب نکردن در آن نفی هرگونه نقص و کاستی می تواند باشد.

12- ویژگیهای نظام آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10- اسراء - 17 - 12 - 13

13- کمترین درهم ریختگی و نابسامانی، در نظام هستی و آفرینش وجود ندارد.

و کلّ شیء فصلناه تفصیلاً

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از «کلّ شیء» همه هستی باشد و در این صورت «فصلناه» از ماده «فصل» و به معنای جداسازی چیزی از چیز دیگر است (مفردات راغب). بنابراین معنای آیه چنین می شود: ما هر چیزی را در جایگاه خویش به گونه ای قرار دادیم که با دیگری مخلوط نشود و اصطکاک پیدا نکند و هر پدیده ای در این عالم دارای نظم بوده و به سامان است.

13- هدفداری نظام آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - 13 - 45 - 8 - جائیه

8 - نظام هدف مند و هماهنگ هستی در تأمین نیاز های انسان ، نشانگر توحید و یگانگی مبدأ جهان

و سخر لکم . . . جمیعاً منه إنّ فی ذلک لآیات لقوم یتفکرون

تأکید «جمیعاً منه»، انسان را به مبدأ یگانه هستی متوجه می سازد. این تذکر در پی «سخر لکم ما...»، می تواند از آن جهت

ص: 338

باشد که هدف مندی هستی _ که از لام غایت در «لکم» استفاده می شود _ خود دلیلی است بر هماهنگی همه اجزای نظام در جهت واحد و این مستلزم مبدئی یگانه است.

14- هماهنگی نظام آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 13 - 8

8 - نظام هدف مند و هماهنگ هستی در تأمین نیازهای انسان ، نشانگر توحید و یگانگی مبدأ جهان

و سخر لکم ... جمیعاً منه إن فی ذلک لآیات لقوم یتفکرون

تأکید «جمیعاً منه»، انسان را به مبدأ یگانه هستی متوجه می سازد. این تذکر در پی «سخر لکم ما...»، می تواند از آن جهت باشد که هدف مندی هستی _ که از لام غایت در «لکم» استفاده می شود _ خود دلیلی است بر هماهنگی همه اجزای نظام در جهت واحد و این مستلزم مبدئی یگانه است.

نظام اجتماعی

15- {نظام اجتماعی}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 213 - 23، 18

18 _ اتحاد و تشکّل جوامع بشری ، از اهداف پیامبران و ادیان الهی

فبعث الله ... و انزل ... لیحکم بین الناس فیما اختلفوا فیه

23 _ ضرورت قانون و حکومت ، برای جامعه انسانی

و انزل معهم الكتاب بالحق لیحکم بین الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 215 - 9

9 _ لزوم توجه به نیازمندان و رفع نیاز افراد جامعه

قل ما انفقتم من خیر فلولوالدین والأقربین والیتامی والمساکین و ابن السبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 237 - 15

15 _ لزوم توجه دائمی به گذشت در روابط اجتماعی

ولا تنسوا الفضل بینکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 262 - 3

3 _ توجه اسلام به حفظ شخصیت نیازمندان و دریافت کنندگان انفاق

ص: 339

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ .. لَا يَتَّبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنْأً وَلَا أَدَىً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 263 - 5

5_ ارزشمندی سخن نیک با مردم و پرده پوشی اسرار آنان در برخورد های اجتماعی

قول معروف و مغفوره خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 268 - 5

5_ خودداری از انفاق ، زمینه گرایش جامعه به زشتیها

الشیطان یعدکم الفقر و یأمرکم بالفحشاء

گویا جمله «یأمرکم بالفحشاء»، توضیح و تفسیر جمله «یعدکم الفقر» است. یعنی شما را از انفاق بازمی دارد و در نتیجه، شما را به فحشا می کشاند. (از یک سو صفت بخل را در انسان رشد می دهد و از سوی دیگر عده ای در فقر و فلاکت خواهند ماند که نتیجه ای جز خیانت و جنایت در جامعه نخواهد داشت.)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 10

10_ حُسن رعایت حال غیر مسلمانان در جامعه اسلامی

لیس علیک هدیهم .. و ما تنفقوا من خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 275 - 2

2_ نظام اقتصادی ربوی ، موجب عدم تعادل مناسبات اجتماعی

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ حمایت اسلام از حقوق طبقات ضعیف اجتماع

و ان كان ذو عسره فنظره الي ميصره

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 282 - 61، 55، 18

18_ سفیهان و ناتوانان، نیازمند ولی و سرپرست در مناسبات اجتماعی خویش هستند.

فان كان الذى عليه الحق سفيهاً او ضعيفاً .. فليملل وليه بالعدل

55_ خداوند، آموزش دهنده قوانینی که باید بر روابط اجتماعی - اقتصادی حاکم باشد.

اذا تداینتم .. و یعلمکم الله

61_ پیوند همگان و تعهد متقابل مؤمنان در جامعه، نسبت به یکدیگر

ص: 340

يا ايّها الذين امنوا .. ولا ياب كاتب ... ولا ياب الشهداء ... و اشهدوا ...

آيه شريفه براي طرفين قرارداد، كاتب و شاهد، وظائف و حقوقى را معين كرده است كه گوياي تعهد و مسؤوليت متقابل آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 58 - 21

21_ حاكمان ، عهده دار اجراى عدالت در جامعه

و اذا حكمتم بين الناس ان تحكموا بالعدل

امام باقر (ع) درباره آيه فوق فرمود: .. انهم هم الحكام او لا ترى انه خاطب بها الحكام.

غيبت نعمانى، ص 25، باب ما جاء فى الامامه و الوصيه ; تفسير برهان، ج 1، ص 380، ح 5 ; تفسير عياشى، ج 1، ص 247، ح 154، 167 ; الدر المنثور، ج 2، ص 571.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 73 - 7

7_ مؤمنان وظيفه دار ايجاد ارتباط دوستانه با يكدیگر

كان لم تكن بينكم وبينه موده

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 86 - 4، 5

4_ اهميت روابط عاطفى و اخلاقى و برخورد هاى نيكو در جامعه اسلامى

و اذا حييتم بتحيه فحيوا باحسن منها او ردوها

توصيه خداوند به پاسخگويى بهتر در برابر درود و تحيت ديگران، براي ايجاد روابط عاطفى و اخلاقى در جامعه اسلامى است.

5_ جامعه ايمانى وظيفه دار برقرارى روابط مسالمت آميز با جوامعى كه خواهان اين نوع مناسبات هستند .

و اذا حييتم بتحيه فحيوا باحسن منها او ردوها

با توجه به معنای لغوی «تحتیت» (درخواست سلامتی)، جمله «اذا . . .» به این معناست که اگر فردی یا گروهی خواهان سلامت و امنیت شما باشند، شما نیز خواهان سلامت و امنیت آنان باشید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 105 - 9

9_ برقراری حاکمیت حق در جامعه ، از اهداف نزول قرآن *

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ

لازمه قضاوت عادلانه و تشکیلات قضایی، وجود حکومت و حاکمیت نظام حق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 135 - 1,3

1_ تمامی مؤمنان ، موظف به اقامه قسط و عدل و رعایت آن در روابط اجتماعی خویشند .

ص: 341

يأياها الذين ءامنوا كونوا قومين بالقسط

قيام به قسط، به معنای عمل به عدل و نگرهبانی و مواظبت بر عدالت است.

3_ اسلام ، خواهان اجرای عدالت در تمام ابعاد زندگی است .

يأياها الذين ءامنوا كونوا قومين بالقسط

حذف متعلق قسط، دلالت بر تعميم و شمول دارد، یعنی باید در تمامی صحنه ها عدالت رعایت شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 139 - 4،6

4_ عدم جواز پذیرش ولایت و سرپرستی کفار

الذين يتخذون الكافرين أولياء من دون المؤمنين

در برداشت فوق، «ولئى»، به معنای سرپرست گرفته شده است.

6_ مؤمنان ، وظیفه دار برقراری پیوند های دوستانه با یکدیگر

الذين يتخذون الكافرين أولياء من دون المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 144 - 1،4،5،9

1_ حرمت ایجاد روابط دوستی و مودت با کافران و پذیرش سرپرستی آنان

يأياها الذين ءامنوا لاتتخذوا الكافرين أولياء من دون المؤمنين

4_ مؤمنان ، موظف به برقراری روابط دوستانه با دیگر مؤمنان

يأياها الذين ءامنوا لاتتخذوا الكافرين أولياء من دون المؤمنين

5_ اهل ایمان ، وظیفه دار تشکیل حکومتی بر مبنای ایمان

يأياها الذين ءامنوا لاتتخذوا الكافرين أولياء من دون المؤمنين

چنانچه «ولئى» به معنای سرپرست باشد، جمله «لاتتخذوا...»، دلالت بر حرمت پذیرش ولایت کافران دارد، و «من دون المؤمنين»،

حکایت از ضرورت تشکیل و پذیرش حکومتی بر پایه ایمان دارد.

9_ هشدار و تهدید خداوند به پذیرندگان ولایت کافران و دوستی آنان

لاتتخذوا الکفرین أولیاء .. أتریدون أن تجعلوا الله علیکم سلطاناً مبیناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 48 - 30

30_ وحدت امت ها در گروه وحدت شریعت و آیین آنهاست .

لکل جعلنا منکم شرعه و منهاجاً ولو شاء الله لجعلکم امه وحده

مقتضای ارتباط دو جمله «لکل جعلنا ..» و «لو شاء الله ...» ، این است که پیدایش امت واحده به وسیله شریعت واحد تحقق می یابد. بنابراین وحدت انسانها، وابسته به وحدت شریعت و دین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 51 - 4،12

4_ ناسازگاری ایمان با ایجاد پیوند دوستی و مودت با یهود و نصارا

ص: 342

یا ایها الذین ءامنوا لاتتخذوا الیهود و النصری اولیاء

مخاطب قرار دادن مسلمانان با عنوان اهل ایمان و سپس نهی از ایجاد روابط دوستی با یهود و نصارا، گویای برداشت فوق است.

12 _ لزوم قطع پیوند ، با کسانی که رابطه دوستی با یهود و نصارا برقرار می سازند .

لاتتخذوا الیهود و النصری اولیاء . . . و من یتولهم منکم فانه منہم

جمله «فانه منہم» می رساند که هر مسلمانی که پذیرای ولایت یهود و نصارا باشد و یا با آنان روابط دوستانه برقرار کند، از زمره آنان خواهد بود و جمله «ولاتتخذوا . . .» دلالت می کند که نباید با وی رابطه دوستی داشت.

16- اهمیت حفظ نظام اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 28 - 15

15 _ لزوم توجه به پیامد های یک حکم و پیش بینی و تدارک تنش های اقتصادی _ اجتماعی آن *

إنما المشركون نجس فلا یقربوا المسجد الحرام . . . و إن خفتم عیله فسوف یغنیکم اللہ

خداوند در این آیه، پس از بیان حکم ممنوعیت ورود مشرکان به مسجدالحرام، بلافاصله به پیامد اقتصادی آن برای مسلمین اشاره فرموده و با وعده به تدارک خسارت، این مشکل را حل کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 122 - 4

4 _ اهمیت حفظ نظم اجتماعی و عدم اخلال در مسایل و نیاز های ضروری جامعه

و ما كان المؤمنون لیفتروا کافه فلولا نفر من کل فرقه منهم طائفه لیتفقہوا فی الدین

برداشت فوق به این دلیل است که خداوند از روی آوردن همه مردم به یک وظیفه (جهاد) و معطل گذاردن سایر امور و وظیفه ها _ چون کسب دانش دین _ منع کرده است.

17- اهمیت نظام اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 1 - 13

13_ توجه اسلام به امور اجتماعی و اقتصادی جامعه

يايها الذين ءامنوا اوفوا بالعقود احلت لكم بهيمه الانعم

وفای به عقد و معاهدات از امور اجتماعی، و بهره برداری از چهارپایان، از امور اقتصادی است.

18- ذوالقرنین و تنظیم نظام اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 343

13- ذوالقرنین ، از برخی اختیارات الهی ، در تنظیم نظام اجتماعی مردم ، برخوردار بود .

قلنا یـذا القرنین إما أن تعذب و إما أن تتخذ فیهم حسناً

19- عوامل اختلال نظام اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 32 - 10

10 - جامعه بی طبقه ، امری خیالی و موجب اختلال و به هم ریختن نظام اجتماعی است .

و رفعنا بعضهم .. لیتخذ بعضهم بعضاً سخریاً

این که خداوند اصل تفاوت را به خویشتن نسبت می دهد و سپس فایده آن را در گردش نظام اجتماعی بیان می دارد، سستی و بی پایگی اندیشه جامعه بی طبقه را می رساند.

20- نظام اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 28 - 10، 7، 5

5_ ولایت و سرپرستی ، ضرورت نظام اجتماعی *

لا یتخذ المؤمنون الکافرین اولیاء

به نظر می آید تعیین ولی و سرپرست در آیه، مفروغ عنه گرفته شده و تنها نسبت به مصداق آن تذکر داده شده است.

7_ اعتقاد به ولایت تکوینی خداوند ، مستلزم پذیرش ولایت مؤمنان در نظام اجتماعی اسلام

قل اللهم مالک الملک .. لا یتخذ المؤمنون الکافرین اولیاء

گویا آیه مورد بحث، نتیجه مترتب بر اعتقاد به مضمون آیه «قل اللهم ..» است.

10_ جایگاه مهم ولایت و سرپرستی در نظام اجتماعی اسلام

لا یتخذ المؤمنون .. و من یفعل ذلک فلیس من الله فی شیء

21- {نظام اخلاقی}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 236 - 18

18_ نظام اخلاقی ، پایگاه و پشتوانه برای عمل به نظام حقوقی ، در اسلام

حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ

با توجه به اینکه خداوند، احسان _ که از مقوله اخلاق است _ را زمینه پذیرش احکام حقوقی و عمل به آنها قرار داده است.

ص: 344

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 261 - 5

5_ جمع اخلاق و اقتصاد ، در نظام تعالیم دین

مثل الذین ینفقون اموالهم فی سبیل اللّٰه

«انفاق» باقید «فی سبیل اللّٰه»، امری اقتصادی و در عین حال اخلاقی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 262 - 6,7

6_ توجّه به پاداش های الهی برای انفاق در راه خدا ، برانگیزنده آدمی به انفاق

لهم اجرهم عند ربّهم

7_ منّت و آزار_ چه در هنگام عمل و چه پس از آن_ ، از بین برنده ارزش اعمال نیک

ثمّ لا یتبعون ما انفقوا منّا و لا اذیّ

از فعل مضارع «لا یتبعون» به دست می آید که نباید انفاق (و یا هر عمل خیری) در هیچ زمانی منّت و یا آزاری را در پی داشته باشد؛ چون فعل مضارع دلالت بر استمرار دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 263 - 5

5_ ارزشمندی سخن نیک با مردم و پرده پوشی اسرار آنان در برخورد های اجتماعی

قول معروف و مغفره خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 265 - 4,5,10,11

4_ تأثیر اعمال نیک در ثبات و اطمینان روحی *

مثل الذین .. تثبتاً من انفسهم

5_ جلب رضایت خداوند، در گرو تلاش و اجتهاد جوینده آن

ابتغاء مرضات الله

با توجه به لغت «ابتغاء» که در آن اجتهاد و تلاش ملحوظ است.

10_ نقش نیت (حُسن فاعلی)، در ارزشمندی اعمال نیک (حُسن فعلی)

و مثل الذین ینفقون اموالهم ابتغاء مرضات الله

11_ اتفاق در جهت رضایت خداوند، موجب رشد و تکامل انسان

و مثل الذین... کمثل جنّه بریوه

از تشبیه اتفاق کنندگان به بوستانی که با بارش باران به ثمر نشیند، استفاده گردیده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 267 - 14

14_ آنچه برای خود نمی پسندید، برای دیگران نیز نپسندید.

ولا تیمّموا... ولستم باخذیه

ص: 345

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 280 - 9

9_ هماهنگی نظام اخلاقی و نظام حقوقی ، در تعالیم دین

و ان كان ذو عسره ... و ان تصدقوا خیر لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 9 - 6

6_ قانون عمل و عکس العمل در رفتارها و کردارها

ولیکش الذین لو ترکوا من خلفهم ذریه ضعیفاً خافوا علیهم

چون مضمون آیه این است که اگر حقوق یتام دیگران را رعایت نکردید، حقوق یتام شما رعایت نخواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 128 - 14

14_ ارتباط و پیوستگی نظام حقوقی و اخلاقی اسلام

فلا جناح علیهما ان یصلحا ... و ان تحسنوا و تتقوا

تشریح صلح، یک مسأله حقوقی است و احسان و تقوا یک مسأله اخلاقی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 148 - 7، 11، 13

7_ نظام حقوقی و اخلاقی اسلام ، مدافع مظلومان و ستمدیدگان است .

لا یحب الله الجهر بالسوء من القول إلا من ظلم

مظلومان در آیه شریفه از حکم تحریم (بدگویی دیگران) استثنا شده و اجازه یافته اند تا برای رساندن ندای مظلومیتشان به افشاگری علیه ظالمان پردازند و این بیانگر دفاع نظام حقوقی اسلام از ستمدیدگان است.

11_ آگاهی مطلق خداوند ، پشتوانه جعل قوانین حقوقی و اخلاقی اسلام

لا يحب الله الجهر . . . و كان الله سميعاً عليماً

13 _ نظام اخلاقی و حقوقی اسلام ، در ارتباط با یکدیگر و پیوسته با همند .

لا يحب الله الجهر بالسوء من القول إلا من ظلم و كان الله سميعاً عليماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 149 - 11

11 _ نظام اخلاقی اسلام ، مکمل نظام حقوقی آن

إن تبدوا خيراً أو تخفوه أو تعفوا عن سوء فإن الله كان عفواً قديراً

با توجه به آیه قبل که در مقام بیان نظام حقوقی است (حق مظلوم در پرخاش بر ظالم)، و این آیه که عفو را اخلاقی خدا پسندانه و بهتر از انتقام می داند، معلوم می شود که نظام اخلاقی اسلام، مکمل نظام حقوقی آن است.

ص: 346

22- {نظام اقتصادی}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 261 - 5

5_ جمع اخلاق و اقتصاد ، در نظام تعالیم دین

مثل الذین ینفقون اموالهم فی سبیل اللّٰه

«انفاق» با قید «فی سبیل اللّٰه»، امری اقتصادی و در عین حال اخلاقی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 262 - 4

4_ هماهنگی اخلاق و اقتصاد ، در نظام تعالیم دین

لا یتبعون ما انفقوا متّاً و لا اذیّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 9

9_ رفع نیازمندی های بینوایان _ بدون در نظر گرفتن آیین و مذهب آنان _ ، اصلی اساسی در اسلام

لیس علیک هدیهم . . . و ما تنفقوا من خیر

این برداشت با توجه به شأن نزول آیه که به گفته برخی از مفسران امتناع و پرهیز مسلمانان از انفاق به غیر مسلمانان بوده صورت گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 275 - 2,3

2_ نظام اقتصادی ربوی ، موجب عدم تعادل مناسبات اجتماعی

الذّین یأکلون الرّبوا لا یؤمنون الاّ کما یقوم الذّی یتخبّطه الشّیطان

3_ رباخواری ، موجب انحراف و نابسامانی نظام اقتصادی جامعه می گردد .

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 276 - 1,2,3,4

1_ خداوند ، سوق دهنده دائمی سرمایه های ربوی ، به نقصان و نابودی

يُمَحِّقُ اللَّهُ الرِّبَا

رو به کاستی رفتن را «مَحَق» گویند. (مجمع البيان).

2_ خداوند ، رشددهنده اموالی که صدقه داده می شود .

و يَرِبِي الصَّدَقَاتِ

3_ حاکمیت ربا در اقتصاد جامعه ، نابودکننده نظام اقتصادی آن جامعه

يُمَحِّقُ اللَّهُ الرِّبَا

ص: 347

4_ رواج صدقه و انفاق ، عاملی جهت رشد نظام اقتصادی

و یربی الصدقات

«یربی» از «اریاء» به معنای رشد دادن و زیاد کردن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 278 - 7

7_ ایمان و تقوای الهی ، زمینه ساز نفی نظام اقتصادی ربوی

یا ایّها الذّین امنوا اتّقوا اللّٰه و ذروا ما بقی من الرّبوا ان کنتم مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 279 - 13، 12، 8

8_ پذیرش اصل مالکیت خصوصی در اقتصاد اسلامی

فلکم رؤس اموالکم

12_ عدالت ، بنیان نظام اقتصادی اسلام

فلکم رؤس اموالکم لا تُظلمون و لا تُظلمون

جمله «لا- تُظلمون ..» به منزله علت برای مالکیت شخصی بر سرمایه و نفی آن نسبت به بهره های ربوی است. و چون علت همواره عهده دار بیان یک قاعده کلی است، بنابراین ظلم نکردن و مظلوم نشدن (عدالت مطلق)، پایه و اساس نظام اقتصادی مورد پذیرش اسلام است.

13_ نفی نظام اقتصاد ربوی و ایجاد و بسط نظام اقتصاد عادلانه ، از جمله اهداف والای انبیا

فان لم تفعلوا فاذنوا بحرب من اللّٰه و رسوله .. لا تُظلمون و لا تُظلمون

اعلام جنگ از سوی خدا و رسول به هدف «لا تُظلمون و لا تُظلمون» صورت می گیرد؛ بنابراین عدالت اقتصادی در جامعه از اهداف خدا و رسول اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 282 - 57، 55، 54، 40

40_ لزوم دقت و محکم کاری ، در تنظیم روابط اقتصادی جامعه

اذا تداینتم بدین فاکتبه .. فلیکتب و لیملل .. فلیملل ولیّه بالعدل ... و استشه

54_ هماهنگی اخلاق و اقتصاد در اسلام

اذا تداینتم .. و لا یأب کاتب ... و استشهدوا ... و لا تسموا ... و اتقوا الله

55_ خداوند ، آموزش دهنده قوانینی که باید بر روابط اجتماعی _ اقتصادی حاکم باشد .

اذا تداینتم .. و یعلمکم الله

57_ لزوم احترام به مالکیت قانونی افراد جامعه و حفظ حدود آن

اذا تداینتم .. ذلکم اقسط ... و اتقوا الله

امر به تقوا پس از بیان مسائل و احکامی چند که از جمله آنها، مالکیت افراد بر داراییهای خویش است و نیز بیان شرایط نقل و انتقال آن به دیگران، بیانگر رعایت آن مسائل و محترم شمردن آنهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 348

7_ نقش اعتماد و امانت ، در تسهیل روابط اقتصادی و مبادلاتی

فان امن بعضکم بعضاً فلیؤد الذی اوتمن امانته

بنابر یک احتمال که گذشت، امانتداری موجب شده که رهن گرفتن از طرف طلبکار، لزومی نداشته باشد و این، تسهیل در امور اقتصادی است.

8_ هماهنگی نظام اخلاقی و روابط اقتصادی در اسلام

فرهان مقبوضه فان امن بعضکم بعضاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 5 - 16, 17, 16, 7

1_ ثروت ها ، نباید در اختیار سفیهان قرار گیرد .

و لا تؤتوا السفهاء اموالکم

6_ جامعه دارای حقوقی نسبت به اموال شخصی افراد

و لا تؤتوا السفهاء اموالکم

نسبت دادن اموال شخصی سفیهان به جامعه، می رساند که جامعه در اموال شخصی افراد، حقوقی دارد.

7_ امور اقتصادی جامعه ، نباید در دست سفیهان قرار گیرد .

و لا تؤتوا السفهاء اموالکم

16_ ضرورت پرهیز از سپردن اموال به سفیهان ، برای جلوگیری از اتلاف و تباه شدن آن

و لا تؤتوا السفهاء اموالکم

امام باقر (ع): .. انّ الله نهی عن ... وفساد المال ... انّ الله عز و جل يقول ... و لا تؤتوا السفهاء اموالکم ...

17_ لزوم اجتناب از سپردن اموال به افرادی که مورد اعتماد نیستند .

و لا تؤتوا السفهاء اموالکم

امام صادق (ع) درباره «السفهاء» در آیه فوق فرمود: من لا تثق به.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 220، ح 20؛ نورالتقلین، ج 1، ص 441، ح 48.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 29 - 12، 13

12_ روابط نامشروع اقتصادی، زمینه بروز خونریزی و جنگ های داخلی

لا تاكلوا اموالکم بینکم بالباطل . . . و لا تقتلوا انفسکم

عطف جمله «لا تقتلوا» بر جمله «لا تاكلوا»، می تواند بیانگر ترتب قتل و خونریزی بر تصرفات نامشروع باشد.

13_ سلامت جامعه از مفاسد اجتماعی، از اهداف ارائه احکام اقتصادی از سوی خداوند

لا تاكلوا . . . لا تقتلوا... ان الله کان بکم رحیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 32 - 11، 13

ص: 349

11_ آمیختگی مسائل اقتصادی اسلام با اخلاق

لا تاكلوا... و لا تتمنوا ما فضل الله... للرجال نصيب... و للنساء نصيب

قرآن در این آیه و آیات گذشته، مسأله اقتصادی (لا تاكلوا... للرجال نصيب) را با مسأله اخلاقی (لا تتمنوا) مرتبط دانسته و یکی را ریشه دیگری معرفی کرده است.

13_ زن و مرد، دارای حق کسب و کار

للرجال نصيب... و للنساء نصيب مما اكتسبن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 53 - 8

8_ سخاوتمندی و رسیدگی به وضع اقتصادی مردم، از وظایف حکومت و حاکمان

ام لهم نصيب... فاذا لا يؤتون الناس نقيراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 5

5_ پیوستگی مسائل عبادی و اقتصادی در اسلام

اقیموا الصلوه و اتوا الزکوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 176 - 18, 19

18_ اهتمام قرآن به مسایل حقوقی و اقتصادی

قل الله یفتیکم فی کلله... بین الله لکم ان تضلوا

19_ نادیده گرفتن مسایل اقتصادی و حقوقی دین (ارث و...) مایه گمراهی و ضلالت

یستفتونک قل الله یفتیکم... بین الله لکم ان تضلوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - حرمت روش کسب مال ، همواره ملازم حرمت تصرف در مال به دست آمده نیست . *

ما کان لنبی أن یکون له أسری . . فلکوا مما غنمتم حللاً طیباً

برداشت فوق با توجه به توضیح برداشت قبل به دست می آید.

23- اهمیت نظام اقتصادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 1 - 13

13 - توجه اسلام به امور اجتماعی و اقتصادی جامعه

یا ایها الذین ءامنوا اوفوا بالعقود أحلت لكم بهیمه الانعم

ص: 350

وفای به عقد و معاهدات از امور اجتماعی، و بهره برداری از چهارپایان، از امور اقتصادی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 28 - 15

15 - لزوم توجه به پیامد های یک حکم و پیش بینی و تدارک تنش های اقتصادی - اجتماعی آن *

إنما المشركون نجس فلا يقربوا المسجد الحرام... و إن خفتم عيله فسوف يغنيكم الله

خداوند در این آیه، پس از بیان حکم ممنوعیت ورود مشرکان به مسجدالحرام، بلافاصله به پیامد اقتصادی آن برای مسلمین اشاره فرموده و با وعده به تدارک خسارت، این مشکل را حل کرده است.

24- نظام اقتصادی ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 7

7 - حاکمیت روابط ناسالم اقتصادی بر جامعه یهود

و أخذهم الربوا وقد نهوا عنه و أكلهم أموال الناس بالباطل

25- نظام اقتصادی یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 7

7 - حاکمیت روابط ناسالم اقتصادی بر جامعه یهود

و أخذهم الربوا وقد نهوا عنه و أكلهم أموال الناس بالباطل

نظام تعالیم دین

26- {نظام تعالیم دین}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 229 - 11

11_ پیوند و آمیختگی احکام فقهی اسلام با مسائل اخلاقی

فامساک بمعروف او تسریح باحسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 238 - 1

1_ تأثیر اقامه نماز، در عمل به احکام الهی

حافظوا علی الصلوات

ص: 351

توصیه به نماز پس از بیان احکام، می تواند اشاره به راهی برای تسهیل عمل به احکام الهی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 261 - 5

5_ جمع اخلاق و اقتصاد ، در نظام تعالیم دین

مثل الذین ینفقون اموالهم فی سبیل اللّٰه

«انفاق» باقید «فی سبیل اللّٰه»، امری اقتصادی و در عین حال اخلاقی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 277 - 7

7_ توجه اسلام به مسائل اقتصادی ، در کنار مسائل عبادی

واقاموا الصّٰلوه واتوا الزّٰكوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 278 - 3

3_ ناسازگاری ربا ، با ایمان و تقوا

یا ایّها الذّٰین امنوا اتّقوا اللّٰه و ذروا ما بقی من الرّبوا ان کنتم مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 279 - 14

14_ عدالت ، بنیان وضع قوانین در اسلام

لا تظلمون و لا تُظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 280 - 3,9

3_ آسان گیری دین ، در احکام و حقوق

و ان كان ذو عسره فنظره الى ميسره

9_ هماهنگی نظام اخلاقی و نظام حقوقی ، در تعالیم دین

و ان كان ذو عسره ... و ان تصدقوا خیر لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 282 - 51

51_ تقوا و ترس از خدا پشتوانه عمل به احکام الهی ، در روابط اقتصادی و مبادلات

و لا یضار کاتب و لا شهید ... و اتقوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 5

ص: 352

5_ پیوستگی مسائل عبادی و اقتصادی در اسلام

اقیموا الصلوه و اتوا الزکوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 92 - 22

22_ تشویق بردگان به ایمان از راه وضع قوانین حقوقی و امتیاز دادن به بردگان مؤمن

فترحیر رقبه مؤمنه

مقید ساختن برده به ایمان برای آزادسازی در قتل خطائی، بیانگر این تشویق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 148 - 13

13_ نظام اخلاقی و حقوقی اسلام، در ارتباط با یکدیگر و پیوسته با همند.

لا یحب الله الجهر بالسوء من القول إلا من ظلم و كان الله سمیعاً علیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 149 - 11

11_ نظام اخلاقی اسلام، مکمل نظام حقوقی آن

إن تبدوا خیراً أو تخفوه أو تعفوا عن سوء فإن الله کان عفواً قدیداً

با توجه به آیه قبل که در مقام بیان نظام حقوقی است (حق مظلوم در پرخاش بر ظالم)، و این آیه که عفو را اخلاقی خدا پسندانه و بهتر از انتقام می داند، معلوم می شود که نظام اخلاقی اسلام، مکمل نظام حقوقی آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 3 - 46

46_ اسلام، دینی آسان و احکام آن، قابل انطباق با شرایط گوناگون زندگی

فمن اضطر فی مخمسه غیر متجانف لاثم فإن الله غفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 4 - 6

6_ هماهنگی قوانین شرعی با امور تکوینی

احل لکم الطیبت

ترتیب احکام شرعی «حلیت» بر طیب بودن که امری تکوینی است، دلیل برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 41 - 28

28_ کلمات خداوند، دارای جایگاهی خاص و نظامی به هم پیوسته

یحرفون الکلم من بعد مواضعه

ص: 353

27- نظام تعالیم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 106 - 16

16 - تشریح و تکوین دارای ارتباطی تنگاتنگ با یکدیگر *

نأت بخیر منها أو مثلها ألم تعلم أن الله كل شیء قدیر

جمله «ألم تعلم ..» تعلیل است برای جمله «ما ننسخ ...» و رسای به این نکته است که نسخ شریعت تنها از کسی بر می آید که بر همه چیز قادر باشد، بنابراین، شریعت به همه هستی و قوانین حاکم بر آن مرتبط است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 107 - 6

6 - ادیان الهی و احکام دین ، دارای ارتباطی تنگاتنگ با هستی و جهان آفرینش

نأت بخیر منها أو مثلها .. ألم تعلم أن الله له ملك السموت و الأرض

جمله «ألم تعلم أن الله ..» به منزله دلیلی برای امکان نسخ و تشریح دین جدید است. استدلال به حاکمیت خدا بر هستی - برای امکان نسخ و تشریح دین جدید - بیانگر ارتباط عمیق دین و قوانین دینی با هستی و قوانین آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 4

4 - احکام و آداب اسلام ، مبرّا از هر گونه افراط و تفریط

جعلنکم أمه وسطاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 178 - 22

22 - انعطاف پذیری احکام الهی و تخفیف در تکالیف ، پرتوی از رحمت الهی است .

فمن عفی له من أخیه شیء .. ذلك تخفیف من ربکم و رحمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 151 - 30

30_ تکالیف پنجگانه (پرهیز از شرک و ..) دارای ارتباطی تنگاتنگ با یکدیگر و به منزله تکلیفی واحد

ذکم وصیکم

آوردن ضمیر مفرد «به» و نیز اسم اشاره مفرد «ذکم» برای اشاره به محرمات پنجگانه، می تواند حاکی از این باشد که آن محرمات آن چنان مرتبط با یکدیگرند که گویا یک تکلیف هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 152 - 22

22_ تکالیف چهارگانه (ضایع نساختن دارایی یتیمان و ..) دارای ارتباطی تنگاتنگ و به منزله تکلیفی واحد

ص: 354

ذکر و وصیکم به

به کارگیری ضمیر و اسم اشاره مفرد برای تکالیف یاد شده می تواند حاکی از برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 153 - 4

4_ احکام نه گانه (پرهیز از شرک و ..) دارای ارتباطی تنگاتنگ و به منزله حکمی واحد

و أن هذا صرطی مستقیماً

«هذا» اشاره به دستورهایی است که در دو آیه پیشین مطرح شده است. به کارگیری اسم اشاره مفرد برای دستورهایی نه گانه حکایت از وجود ارتباطی شدید میان آنها دارد؛ به گونه ای که گویا امری واحد هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 31 - 3

3_ آمیختگی دنیا و آخرت (زینت و عبادت) در بیش اسلامی

بینی ءادم خذوا زینتکم عند کل مسجد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 85 - 23

23_ برنامه های انبیا حاوی مسائل عبادی، عقیدتی، اجتماعی و اقتصادی است.

اعبدوا الله ما لکم من إله غیره .. فأوفوا الکیل و المیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 7

7_ احکام خداوند و قوانین دین، فراگیر امور مادی و مسائل اجتماعی انسانها

قل الأنفال لله و الرسول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8_ تکالیف الهی متناسب با توان مکلفان است .

و علم أن فيكم ضعفا فإن يكن منكم مائة صابره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 3

3 - امور مادی و معنوی ، در خدمت یکدیگر و آمیخته به هم ، در بینش دینی *

وعدکم اللّٰه مغانم کثیره تأخذونها

خداوند، از یک سو مؤمنان حاضر در حدیبیه را به جهت پایداری بر دین و بیعت با پیامبر (صلی الله علیه و آله) مورد تحسین قرار داده و وعده «جَنّات تجری..» داده است و از سوی دیگر برای تشویق آنان و امیدبخشی به رفع کمبودهای مادی، نوید «مغانم کثیره» را به ایشان داده است. این نکته، پیوستگی میان حیات معنوی و مادی را می رساند.

ص: 355

28- {نظام جزایی}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 16

16_ انفاق کننده در راه خدا، بهره مند از پاداش کامل انفاق، بی هیچ ستمی در حقّ وی

و ما تنفقوا من خیر یوفّ الیکم و انتم لا تظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 25 - 2

2_ باور های خودساخته انسان در زمینه تخفیف عذاب، کیفر عادلانه خداوند را تغییر نمی دهد .

قالوا لن تمسنا النار الاّ ایاماً .. فکیف اذا جمعناهم

گر چه اهل کتاب می گفتند که: لن تمسنا النار .. ، ولی خداوند می فرماید این باور نادرست، مجازات آنان را تغییر نخواهد داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 92 - 14

14_ رسیدن به پاداش نیک خدا در گرو انفاق از مال با وجود علاقه به آن و ترس از فقر

لن تنالوا البر حتی تنفقوا ممّا تحبون

از رسول الله (صلی الله علیه و آله) درباره آیه فوق سؤال شد آن حضرت فرمود: هو ان ینفق العبد المال و هو شحیح یأمل الدنیا و یخاف الفقر.

مجمع البیان، ج 2، ص 793؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 298، ح 7.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 176 - 18

18_ قانونمندی نظام الهی در جزا و پاداش

یرید الله الا يجعل لهم حظا في الآخرة و لهم عذاب عظیم

منطوق آیه، عذاب و محروم سازی از مواهب اخروی را نتیجه کفر دانسته و مفهوم آن دلالت دارد که برخورداری از مواهب اخروی و دوری از عذاب، در گرو ایمان است. بنابراین جزا و پاداش الهی دارای نظام و قانون است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 15

15_ تناسب عذاب و عقوبت اخروی ، با گناه و عصیان

سیطون ما بخلوا به يوم القیمه

طوق شدن اموال بخیلان بر گردن آنان به دلیل دلدادگی و وابستگی شدید آنان به اموال می باشد، و این حاکی از تناسب عذاب آخرت با گناه است.

ص: 356

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 182 - 5,9

5_ راضی بودن به رفتار و اعمال دیگران ، همسنگ انجام آنهاست .

و قتلهم الانبیاء .. ذلک بما قدّمت ایدیکم

9_ عذاب دوزخیان ، هرگز فزوتتر از اقتضای عملکرد آنان نخواهد بود .

ذوقوا عذاب الحریق. ذلک بما قدّمت ایدیکم وانّ اللّٰه لیس بظلامّ للعبید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 8

8_ برقراری نظام پاداش عمل و تباه نشدن اعمال خیر ، پرتوی از ربوبیت خداوند

فاستجاب لهم ربّهم ائی لا اضیع عمل عامل منکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 25,26,27

25_ خداوند پاداش مؤمنان را بدون تأخیر ، به آنان عطا خواهد کرد .

لهم اجرهم عند ربّهم انّ اللّٰه سریع الحساب

یادآوری سرعت حسابرسی پس از بیان پاداش دهی، بیانگر آن است که اعطای اجر از سوی خداوند، با تأخیر در حسابرسی مواجه نخواهد شد.

26_ نظام اجر و پاداش الهی ، قانونمند و دارای محاسبات دقیق و سریع

انّ اللّٰه سریع الحساب

27_ پاداش مؤمنان از سوی خداوند ، بر اساس درجه ایمان و عملکرد آنان است .

اولئک لهم اجرهم .. انّ اللّٰه سریع الحساب

اگر پاداش بر اساس عملکردها نبود، حسابرسی معنا نداشت ؛ و با توجه به مشارالیه «اولئک» معلوم می شود که هم ایمان و هم عملکرد

مؤمنان، موجب استحقاق پاداش برای آنان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 123 - 6، 5، 2

2_ آرزو های پوچ انسان ها - چه مسلمان و چه اهل کتاب - نقشی در پاداش و کیفر های الهی نخواهد داشت .

لیس بامانیکم و لا امانی اهل الکتب من یعمل سوءاً یجز به

«امانی»، جمع «امنیه»، به معنای آرزو و خیالهای موهوم است.

5_ عملکرد مردم، تعیین کننده کیفر و جزای الهی است، نه صرف انتساب به مکتب و یا دینی خاص!

لیس بامانیکم و لا امانی اهل الکتب من یعمل سوءاً یجز به

6_ نظام کیفر و جزای الهی، دور از هرگونه تبعیض و بی عدالتی است .

من یعمل سوءاً یجز به

11_ ضرورت پرهیز از هرگونه تبعیض، در اجرای مقررات و قوانین جزایی

من یعمل سوءاً یجز به

ص: 357

جمله «من يعمل . . .» دارای مضمونی عام و کلی است و شامل کیفیهای دنیوی نیز می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 8

8_ در نظام جزا و پاداش الهی کمترین ستمی راه ندارد .

من يعمل سوءاً یجز به . . . فأولئك یدخلون الجنة و لا یظلمون نقیراً

«نقیر» به فرو رفته گی در هسته خرما گفته می شود و کنایه از چیز اندک و حقیر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 126 - 4

4_ مالکیت و احاطه خداوند بر هستی ، ضامن کیفر و پاداش دهی عادلانه و دقیق وی به اعمال مردم

من يعمل سوءاً یجز به . . . ولله ما فی السموت و ما فی الأرض ... محیطاً

برخی بر آنند که جمله «ولله ما فی السموت»، به منزله تعلیل برای جمله های «من يعمل سوءاً یجز به» و «فأولئك . . .» است؛ یعنی چون خداوند مالک تمام هستی است، قادر بر کیفر و پاداش بدون کم و کاست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 134 - 11

11_ نظام پاداش دهی خداوند ، بر اساس علم و آگاهی اوست .

فعند الله ثواب الدنيا و الآخرة . . . و كان الله سميعاً بصیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 137 - 6

6_ نظام آمرزش و غفران و نیز هدایتگری خداوند ، دارای سنن و قوانین

إنّ الذین . . . لم یکن الله لیغفر لهم و لالیهدیهم سیبلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 _ خداوند بدون حجت و برهان ، کسی را عقاب نخواهد کرد .

أتریدون أن تجعلوا الله عليكم سلطاناً مبیناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 _ خداوند ، بندگان را از سر نیاز عذاب نمی کند .

ما يفعل الله بعذابكم

10 _ پاداش الهی ، دارای تناسب و همگونی با اعمال انسانهاست .

إن شکرتم وءامنتم وکان الله شاکراً علیماً

توصیف خداوند به «شاکرا» که حکایت از پاداش دهی او در مقابل شکرگزاری بندگان است، می رساند که پاداشهای الهی

مناسب با رفتار و کردار نیک انسانهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 149 - 12

12 - تناسب و همگونی پاداش الهی با عمل انسان

أو تعفوا عن سوء فإن الله كان عفواً قديراً

خداوند، گذشت و بخشش خویش را پاداش کسانی قرار داده که اهل عفو و گذشت هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 16

16 - کیفر مستکبران بیش از استحقاق آنان نخواهد بود .

فاما الذين ءامنوا .. و اما الذين استكفوا و استكبروا فيعذبهم عذاباً أليماً

خداوند در پاداش مؤمنان جمله «و یزیدهم من فضله» را آورد ولی در کیفر مستکبران چیزی بر آنچه استحقاق دارند (عذاب الیم) نیفزود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 2 - 32

32 - لزوم رعایت عدالت در انتقام

و لایجرمنکم .. ان تعتدوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 18 - 17

17 - تساوی یهود و نصارا با دیگر انسان ها در برخورداری از آمرزش الهی و یا گرفتار شدن به عذاب

بل انتم بشر ممن خلق یغفر لمن یشاء و یعذب من یشاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 32 - 12

12_ فسادانگیزی در زمین ، موجب مجازات اعدام

من قتل نفساً بغير نفس او فساد فی الارض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 33 - 21، 7، 1

1_ محاربین و ستیزه جویان با خدا و رسول یا باید کشته شوند و یا به دار آویخته گردند و یا دست و پایشان از جهت مخالف بریده شود و یا تبعید گردند .

انما جزؤا الذین یحاربون الله ورسوله .. او ینفوا فی الارض

7_ ضرورت اعمال حتمی کیفر محاربان و مفسدان و پرهیز از کوتاهی در اجرای حدود الهی بر ایشان

انما جزؤا الذین .. ان یقتلوا او یصلبوا او تقطع ایدیهم وارجلهم

ص: 359

فعل «یقتلوا» و «یصلبوا» و «تقطع» از باب تفعیل است و دلالت بر تأکید اجرای حدود یاد شده دارد.

21_ حاکم اسلامی، وظیفه دار برگزیدن یکی از مجازات های چهارگانه محارب، با رعایت تناسب بین مجازات و جنایت وی

انما جزؤا الذین یحاربون الله... او ینفوا من الارض

از امام صادق(ع) در پاسخ سؤال از معنای آیه فوق روایت شده: ذلک الی الامام یفعل به ما یشاء، قلت: فمفوض ذلک الیه؟ قال: لا، و لکن نحو الجنایه.

کافی، ج 7، ص 246، ح 5؛ نورالثقلین، ج 1، ص 622، ح 164.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 38 - 7,8

7_ حدود تعیین شده برای مجرمان، کیفرهایی کافی و مناسب

جزاء بما کسبا

«جزاء» مفعول له برای «فاقطعوا» است و بیانگر آن است که خداوند از آن رو بریدن دست دزد را واجب کرده که کیفر مناسب برای دزدان است و از این تعلیل به دست می آید که تمامی حدود الهی کیفرهایی مناسب با جرم مجرمان است.

8_ بریدن دست دزد، عقوبتی بازدارنده و عبرت آموز

نکلا من الله

«نکال» به عقوبتی گفته می شود که برای بازداشتن مجرم از تکرار گناه و عبرت دیگران انجام گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 40 - 3

3_ وضع قوانین و مقررات و جعل کیفر برای متخلفان، از شؤون خداوند و برخاسته از حاکمیت وی بر جهان هستی

فاقطعوا ایدیهما جزاء بما کسبا... الم تعلم ان الله له ملک السموت و الارض

آیه مورد بحث، ناظر به مطالبی است که در آیه قبل بیان شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 60 - 11، 12

11 _ اعمال ناروای آدمی هر یک دارای کیفی مناسب ، در پیشگاه خداوند

قل هل انبئکم بشرّ من ذلک مثوبه عند اللّٰه

12 _ تفاوت کیفر های الهی ، نشاندهنده میزان پلیدی گناهان

قل هل انبئکم بشرّ من ذلک مثوبه عند اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 89 - 3، 27

3 _ سوگندشکنان در صورتی که سوگندشان با توجه و از روی قصد باشد ، مورد مؤاخذه خداوند قرار خواهند گرفت

و لکن یؤاخذکم بما عقدتم الایمن

امت اسلام بر این اتفاق نظر دارند که مؤاخذه بر سوگند و لزوم کفاره تنها در صورتی است که یاد کننده سوگند به آن وفادار نماند (مجمع البیان).

ص: 360

27_ سوگند بی هدف و غیر جدی به نام خداوند ، مؤاخذه الهی را در پی ندارد .

لايؤاخذكم الله باللغو في أيمانكم

امام صادق(ع) در توضیح معنی «لغو» در آیه فوق فرمود: اللغو قول الرجل «لا والله» و «بلى والله» و لا يعقد على شيء.

کافی، ج 7، ص 443، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 665، ح 323.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 95 - 15

15_ اندازه کیفر ها و مجازات های تعیین شده از سوی خداوند ، بسته به میزان گناه نه کم و نه بیش

فجزاء مثل ما قتل . . . ليدوق وبال امره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 18

18_ اعمال و رفتار هر یک از گمراهان و هدایت یافتگان دارای بازتاب و سزایی مناسب در قیامت

فینبئکم بما کنتم تعملون

هدف از جمله «فینبئکم بما . . .» ترغیب مردمان به هدایت و پذیرش تعالیم قرآن و تهدید کفرپیشگان و منحرفان به عذاب است و چون مجرد آگاه سازی به اعمال و کردار برای تهدید و ترغیب کافی نیست بنابراین جمله «فینبئکم» کنایه از پاداش دهی و به کیفرسانی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 107 - 1

1_ شهادت های ناحق بی اعتبار و احکام مبتنی بر آن ملغاست

فان عشر علی انهما استحقا اثمًا فاخران یقومان مقامهما

عُثْرٌ و عُثُورٌ_ مصدر عُثِرَ_ به معنای آگاه شدن و اطلاع یافتن است و «استحقا» باب استفعال از «حق» می باشد. و از جمله معانی باب استفعال، جلوه دادن و قلمداد کردن است. می توان گفت همین معنا از «استحقا» اراده شده است. بنابراین جمله «فان عشر . . .» یعنی اگر

معلوم شد که شاهدان گناهی (شهادت ناحقی) را حق جلوه دادند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 115 - 7

7_ کیفیت و نوع عذاب الهی ، متناسب با چگونگی و نوع گناه

فمن یکفر بعد منکم فانی اعذبه عذاباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 124 - 11

11_ میان گناه و کیفر آن در نظام مجازات الهی نوعی تقابل و تناسب برقرار است.

وإذا جاءتهم آیه قالوا لن نؤمن . . . سیصیب الذین أجرموا صغار عندالله

خداوند ذلت و خواری را کیفر متکبران در برابر آیات الهی قرار داده است که با یکدیگر تقابل تضاد دارند.

ص: 361

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 133 - 4

4_ فرستادن پیامبران و استقرار نظام عمل و جزا، در عین بی نیازی خداوند، جلوه ای از رحمت گسترده اوست.

لکل درجت ما عملوا... و ربک الغنی ذو الرحمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 139 - 12

12_ مجازاتهایی که خداوند اعمال می کند، عالمانه و حکیمانه است.

سیجزیهم و صفهم إنه حکیم علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 160 - 1,3,7

1_ هر کار نیک دارای پاداش ده چندان است.

من جاء بالحسنه فله عشر أمثالها

«فلا یجزی...» دلیل بر این است که مراد از «عشر أمثالها» پاداش کار نیک است.

3_ عقوبتهای خدا عادلانه و پاداشهای وی جلوه ای از فضل اوست.

من جاء بالحسنه فله عشر أمثالها و من جاء بالسیئه فلا یجزی إلا مثلها

7_ انجام عمل نیک به شرط حبط نشدن تا حضور در صحنه قیامت دارای پاداشی ده چندان است.

من جاء بالحسنه فله عشر أمثالها

حرف «باء» در «بالحسنه» هم می تواند برای تعدیه باشد، که در این صورت «مجیء» به معنای انجام دادن است، و هم می تواند برای مصاحبت باشد، که در این صورت «مجیء» به معنای حاضر شدن است. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است. بر این مبنا جمله «من جاء بالحسنه» (کسی که با عمل نیکی در قیامت حاضر شود)، اشاره به این معنا دارد که پاداش از آن کسی است که عمل نیکش تا قیامت باقی باشد و با گناه حبط نشده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ خداوند در پی ارسال هر یک از پیامبران در شهر ها و آبادانی ها ، کفرپیشگان را به سختی تنگدستی و رنج و اندوه گرفتار ساخت .

و ما أرسلنا فی قریه من نبی إلا أخذنا أهلها بالبأساء و الضراء

با توجه به دو آیه بعد (ولو أن أهل القری . . .) معلوم می شود گرفتار ساختن امتهای گذشته به بلاها و سختیها در صورتی بوده که آنان با تبلیغ و ارشاد پیامبران خویش ایمان نمی آوردند و همچنان بر کفرورزی پافشاری داشتند. در این مرحله آنها را گرفتار می ساخت تا شاید متنبه شوند. بنابراین جمله «أخذنا أهلها ... » مقید می شود به «إذا لم یؤمنوا و لم یتقوا»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 170 - 3,2

2_ خداوند پاداش یهودیان تمسک کننده به تورات و برپا دارنده نماز را تباه نخواهد کرد .

ص: 362

و الذین یمسکون بالکتب . . . إنا لانضیع أجر المصلحین

چون آیه مورد بحث در سیاق آیات مربوط به یهود واقع شده، می توان گفت مراد از «الذین . . .» یهودیان متعهد هستند، و یا اینکه آنان از مصادیق مورد نظر برای «الذین . . .» می باشند.

3_ چنگ زدن به کتاب های آسمانی و برپا داشتن نماز، دارای پاداشی تضمین شده از جانب خداوند

و الذین یمسکون بالکتب . . . إنا لانضیع أجر المصلحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 51 - 6

6_ کمترین ستم از جانب خدا، ستمی بزرگ است و وی منزه از آن می باشد .

و أن الله لیس بظلم للعبيد

با توجه به اینکه مراد از ظلام نبودن خدا، نفی کمترین ظلم از جانب اوست، به کارگیری صیغه مبالغه می تواند اشاره به این نکته باشد که حتی کوچکترین ستم از ناحیه خدا ستمی بزرگ محسوب می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 52 - 6

6_ خداوند، کافران و گنهکاران را پس از ارائه آیات خویش و اتمام حجت بر آنان، مؤاخذه خواهد کرد .

كفروا بآیت الله فأخذهم الله بذنوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 60 - 17، 18، 19

17_ خداوند هرگز در پاداش دادن به بندگان خویش ستم روانمی دارد .

و أنتم لاتظلمون

18_ کاستی در پاداش انفاق ها و نادیده گرفتن انفاق های ناچیز، ستمکاری است .

و ما تنفقوا من شیء فی سبیل الله یوف إلیکم و أنتم لاتظلمون

19_ پرداخت مزد کارها به کمتر از مقدار استحقاق، ستمکاری است.

یوف إلیکم و أنتم لاتظلمون

«توفیه» مصدر «یوف» به معنای پرداخت کامل و تمام است و جمله «أنتم لاتظلمون» حال برای ضمیر در «إلیکم» است. مفهوم این دو جمله همان است که در برداشت فوق آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 68 - 3

3_ سنت خداوند بر عقوبت نکردن انسانها پیش از بیان دستورات خویش است.

لولا کتب من اللّٰه سبق لمسکم فیما أخذتم

در اینکه مراد از «کتب...» چیست، چندین نظر ایراد شده است؛ از جمله سنت الهی بر اینکه تا دستوری را به روشنی برای مردم بیان نکند، آنان را به عذاب گرفتار نمی سازد. و اسیر گرفتن در جنگ بدر هر چند کاری بسیار ناصواب بوده، ولی حکم آن به روشنی بیان نشده بود و لذا خداوند مرتکبان این عمل ناصواب را به عذاب گرفتار نساخت.

ص: 363

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 66 - 17

17 - نقش پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبر جامعه اسلامی در عفو گروهی از منافقان بر اساس مصالح و کیفر گروهی دیگر

إن نَعَفُ . . . نَعَذِبُ

با توجه به اینکه مراد از عفو و عذاب، می تواند بخشش و کیفر دنیوی باشد، و نیز با الغای خصوصیت و تعمیم دادن صدور حکم عفو و مجازات به رهبر جامعه اسلامی مطلب فوق را می توان استفاده کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 22

22 - ارزش و پاداش اعمال زنان و مردان مؤمن در پیشگاه خداوند ، همسان است .

و المؤمنون و المؤمنات .. أولئك سير حمهم الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 72 - 3

3 - تساوی زن و مرد در پاداش های اخروی

وعد الله المؤمنين و المؤمنات جنت تجرى من تحتها الأنهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 54 - 13

13 - در نظام جزایی خداوند ، حتی به ستمگران هم ظلم نخواهد شد .

و لو أن لكل نفس ظلمت . . . قضی بینهم بالقسط و هم لا یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 40 - 16

16 - لزوم پرهیز از ملاحظه نسب و حسب انسان ها در اجرای کیفر ها و مجازات های مطرح شده در دین

و أهلك إلا من سبق عليه القول

بیان این بخش از داستان نوح(ع) (احمل فیها.. أهلك إلا من سبق علیه القول) رساننده این پیام است که: نباید به خاطر خویشی خطاکاران حتی با افراد برجسته ای چون پیامبران ، از کیفر آنان چشم پوشید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 21

21_ در اجرای کیفر ها و مجازات تعیین شده برای گنه کاران ، نباید حسب و نسب آنان را ملاحظه کرد .

إلا امرأتک إنه مصیبتها ما أصابهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 109 - 8

8_ خداوند ، سزا و کیفر مشرکان را بی هیچ کم و کاستی به آنان خواهد رساند .

ص: 364

و إنا لموفوهم نصيبهم غير منقوص

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 111 - 4،8

4_ پاداش ها و كيفر هاي خداوند ، با اعمال و رفتار آدميان مطابقت داشته و كاستي ندارد .

ليوفينهم ربك اعم_ لهم

«توفيه» (مصدر يوفي) به معنای به طور كامل و تمام پرداختن است.

8_ رساندن انسان ها به سزايي كامل و مطابق با اعمال و رفتار آنان ، تنها درخور كسي است كه به تمام اعمال و جزئيات رفتار ايشان آگاه باشد .

ليوفينهم ربك اعم_ لهم إنه بما يعملون خبير

بيان آگاهی خداوند به تمامی اعمال و جزئيات آن ، پس از مطرح ساختن ادای كامل پاداش و كيفر اعمال ، گويای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - يوسف - 12 - 74 - 4

4_ جواز كيفر مجرمان بيگانه مطابق موازين خود آنان

فما جزؤه إن كنتم ك_ ذيين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - يوسف - 12 - 79 - 2

2_ داوطلب شدن بي گناهان برای مجازات شدن به جای مجرمان ، مجوز كيفر دادن آنان نيست .

فخذ أحدنا مكانه .. معاذ الله أن نأخذ إلا من وجدنا مت_ عنا عنده

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - رعد - 13 - 41 - 9،10

9_ خداوند ، اعمال و رفتار آدميان را محاسبه مي كند و بر اساس آن ، ايشان را سزا مي دهد .

و هو سریع الحساب

10_ مجازات های الهی قانونمند و دارای نظامی خاص

و هو سریع الحساب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 51 - 10

10- کیفر و پاداش الهی تنها در برابر مکتسبات و اعمال ارادی انسان است ، نه در مقابل امور ذاتی و فطری

لیجزی الله کلّ نفس ما کسبت

تصریح به اینکه کیفر و پاداش الهی در برابر کسب و تلاش خود انسان است (ما کسبت)، می تواند بیانگر مطلب فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 365

7- همه انسان ها ، سزای اعمال خویش را در قیامت ، به طور کامل دریافت خواهند کرد .

یوم . . . و توفی کل نفس ما عملت

«توفی» (از ماده توفیه) به معنای پرداخت و دریافت کامل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 15 - 7

7- عدل الهی ، بر نظام جزای اعمال حاکم است .

و لاتزر وازره وزر آخری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 126 - 9

9 - کیفیت برانگیختن انسان و جزای اعمال او در قیامت ، متناسب با عملکرد دنیایی او است .

فنسیتها . . . تنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 38 - 6

6 - هر عمل نیکی ، دارای مراتب مختلف در نیکی و پاداش های گوناگون متناسب با آن عمل نیک است .

رجال لاتلهیهم تجره و لایبع عن ذکر الله . . . لیجزیهم الله أحسن ما عملوا

این که خداوند، اعمال مردمان الهی را به بهترین نوع عمل پاداش می دهد، نشانگر آن است که هر عمل نیکی، دارای انواع و مراتب گوناگون است که خداوند در مقام جزا، بهترین نوع آن را ملاک قرار می دهد و به مردمان الهی عطا می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 84 - 2,5

2 - پاداش الهی در جهان آخرت ، براساس فضل و احسان و کيفر او ، برپایه عدل و انصاف خواهد بود .

من جاء بالحسنة فله خير منها و من جاء بالسيئة فلا يجزى . . . إلا ما كانوا يعملون

5- هر عمل نیک در جهان آخرت ، دارای پاداش افزون و هر عمل بد دارای کیفر متناسب با آن خواهد بود .

من جاء بالحسنة . . . و من جاء بالسيئة

«ال» در «الحسنة» و «السيئة» برای جنس و مفید استغراق است. بنابراین «من جاء بالحسنة»؛ یعنی، «هر کس هر عمل نیک بیاورد» و «من جاء بالسيئة»؛ یعنی، هر کس هر عمل بد بیاورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 9 - 26

26 - نظام جزایی الهی ، از هرگونه ظلم و ستم ، دور است .

فما كان الله ليظلمهم و لـكن كانوا أنفسهم يظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 366

5 - پاداش های اخروی خداوند به مؤمنان (بهشت و نعمت های آن) ، تفضل او است .

لیجزی الذین . . . من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 4 - 9

9 - هیچ قدرتی ، توان نجات انسان را ، از عذاب خدا ندارد .

ما لکم من دونه من ولیّ و لاشفیع

به قرینه آیه _ پیش که در آن از انداز سخن به میان آمده _ و نیز «شفیع» در همین آیه و آیه بعد که درباره قیامت است، مراد از «ولیّ» _ با توجه به ریشه لغوی آن (قرب) _ می تواند کسی باشد که خویش و نزدیک انسان است و انسان را یاری می دهد. با توجه به سیاق آیات و این که نکره در سیاق نفی، دلالت بر عموم می کند، نفی هرگونه مددکننده ای، می تواند مربوط به عذاب باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 18 - 1,3

1 - برابر نبودن مؤمن و فاسق ، در نظام پاداش الهی ، امری بدیهی و خدشه ناپذیر است .

أفمن کان مؤمناً کمن کان فاسقاً لایستون

همزه «أفمن..» استفهام انکاری است و «لایستون» نیز بر آن تأکید بیشتری می کند. گفتنی است: «کاف» در «کمن» تشبیه در جزا است و به قرینه آیات سابق و آیات بعدی (19 و 20)، مراد از نفی تساوی، می تواند عدم تساوی در پاداش و جزا باشد.

3 - ایمان و فسق دنیوی ، ملاک پاداش و کیفر اخروی است .

أفمن کان مؤمناً کمن کان فاسقاً لایستون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 8 - 10

10 - عذاب کافران ، بدون پرسش و پاسخ و مؤاخذه خواهد بود .

لیسنل الصّـدقین . . . و أعدّ للک فرین عذاباً ألیماً

تغییر اسلوب کلام از «لیسئل. .» به «أعدّ...» می تواند به منظور افاده این نکته باشد که عذاب کافران، آماده شده است و جای چون و چرا ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 29 - 10

10 - موقعیت انسان ها ، در کیفیت پاداش عمل خیرشان ، نقش دارد .

إن كنتنّ تردن اللّٰه ورسوله . . . فإنّ اللّٰه أعدّ للمحسنّات منكنّ أجراً عظيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 30 - 3

ص: 367

3 - موقعیت افراد ، در برخورداری شان از پاداش و کیفر الهی ، نقش دارد .

وإن كنتن تردن الله.. فإن الله أعد... أجراً عظيماً... من يأت منكّن بفـ حشه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 31 - 4

4 - موقعیت افراد در برخورداری شان از پاداش مضاعف خداوند در مقابل عمل صالح شان نقش دارد .

و من يقنت منكن لله ورسوله و تعمل صـ لِحاً نوتها أجرها مرتين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 35 - 7

7 - جنسیت زن و مرد ، در برخورداری از آمرزش و پاداش الهی ، دخالتی ندارد .

إنّ المسلمين و المسلمت و المؤمنین و المؤمنت .. أعدّ الله لهم مغفرة و أجرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 25 - 2

2 - مشرکان ، هیچ گاه درباره کردار پیامبر و مؤمنان ، مورد مؤاخذه قرار نمی گیرند .

قل لا تسئلون عمّا أجرنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 8 - 16

16 - نظام کیفر و پاداش خداوند ، بر اساس علم همه جانبه او به احوال و کردار بندگان است .

الذین كفروا لهم عذاب شديد .. إنّ الله علیهم بما یصنعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 54 - 4

4 - مجازات به میزان رفتار و کردار و متناسب با کم و کیف آن ، جزایی است عادلانه .

فالیوم لاتظلم نفس شیئاً و لاتجزون إلا ما کنتم تعملون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که جمله «و لاتجزون...» عطف بر جمله پیش (لاتظلم...) است و بیانگر چرایی و چگونگی ستم نشدن به انسان ها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 7 - 20

20 - تأثیر انگیزه ها و نیت های انسان ها در اعمالشان و نیز در چگونگی و میزان کیفر و پاداش آنان

فینبتکم بما کنتم تعملون إله علیم بذات الصدور

خداوند به جای آن که بفرماید: من به اعمال پنهانی آنان آگاهم، فرمود: به باطن و ضمیر آنان آگاه هستم. این تعبیر می تواند اشاره به حقیقت یاد شده باشد.

ص: 368

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 13 - 6

6 - نظام کیفر و جزای الهی در قیامت ، برپایه عدل و به دور از تبعیض و نابرابری است .

إِنِّي أَخَافُ إِنَّ عَصِيَّتَ رَبِّيَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 24 - 13

13 - نظام جزا و کیفر الهی ، عادلانه است .

ذوقوا ما كنتم تكسبون

خداوند، عذاب قیامت را برابر و نتیجه دستاوردهای خود انسان دانسته است. این بیان گویای این حقیقت است که عذاب قیامت _ هر چند سخت است _ ولی چون نتیجه رفتار و کردار خود انسان است، عادلانه و به دور از ظلم و اجحاف می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 35 - 12

12 - هر عمل نیکی ، دارای مراتب مختلف در نیکی و پاداش های متناسب با آن است .

و یجزیهم أجرهم بأحسن الذی كانوا یعملون

این که خداوند به محسنان مطابق بهترین نوع عملشان پاداش می دهد، نشانگر آن است که هر عمل نیکی، دارای انواع و مراتب گوناگون است که خداوند در مقام جزا، بهترین نوع آن را ملاک قرار داده و به آنان عطا می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 70 - 1, 2

1 - هرکس جزای اعمال خویش را در قیامت به طور کامل و بی کم و کاست ، دریافت خواهد کرد .

و وُفِّتَ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمَلَتْ

«توفیه» (مصدر «وَفَّیت») به معنای دادن کامل و بی کم و کاست چیزی است.

2 - تناسب و مطابقت کامل کیفر و پاداش الهی، با رفتار و کردار بندگان

و وقیت کلّ نفس ما عملت

حذف مضاف در «ما عملت» - که در اصل «جزاء ما عملت» است - می تواند گویای این نکته باشد که جزای الهی، آن چنان با رفتار بندگان تناسب و مطابقت دارد که گویا، آنچه داده می شود خود عمل است نه جزای آن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 17 - 5، 3، 1

1 - نظام پاداش و کیفر الهی در قیامت، فراگیر همه انسان ها و شامل تمامی حرکات انسان ها است .

اليوم تجزی کلّ نفس بما کسبت

«ما» در «بما کسبت» موصول بوده و افاده کننده معنای جنس است. بنابراین «ما کسبت»؛ یعنی، هر آنچه که بشر انجام داده و هر حرکتی که از خود نشان دهد.

3 - رفتار انسان و استحقاق وی برای کیفر و پاداش، اساس و مبنای جزای الهی در آخرت

اليوم تجزی کلّ نفس بما کسبت

ص: 369

از این که خداوند در پاداش و کیفر، مسأله کسب و تلاش انسان را مطرح ساخته است (بما کسبت) استفاده می شود که همین اساس پاداش و کیفر آدمیان است؛ نه چیز دیگر.

5- در نظام کیفر و پاداش الهی در قیامت، به کسی کمترین ستمی نخواهد شد.

لا ظلم الیوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 10، 1

1 - جزا و کیفر الهی در قیامت، عادلانه و متناسب با رفتار زشت انسان است.

من عمل سیئه فلا یجزی إلا مثلها

مقصود از مجازات به مثل، عادلانه بودن جزای الهی و متناسب بودن آن با رفتار انسان ها است.

10 - خداوند با کافران بدکردار در قیامت، بر مبنای عدل و با مؤمنان نیک کردار براساس فضل و لطف خویش برخورد خواهد کرد.

من عمل سیئه فلا یجزی إلا مثلها و من عمل صـلحاً... و هو مؤمن... یرزقون فیها ب

برداشت یاد شده از آن جا است که مجازات گناه کاران، تنها به میزان گناه آنان است؛ ولی پاداش مؤمنان نیک کردار، بی شمار و افزون بر استحقاق آنان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 15

15 - عملکرد انسان، مبنای کیفر و پاداش الهی است.

اعملوا ما شئتم إنه بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 46 - 5

5 - عدالت در نظام مجازات و پاداش، از شؤون ربوبیت الهی است.

و ما ربک بظلم للعبید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 40 - 9

9- قوانین جزایی اسلام ، برخوردار از روح عدالت و تعادل

و جزؤا سیئه . . . و أصلح فأجره علی اللّٰه

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که از یک سو به حقّ مظلوم توجه گشته و به او اجازه مقابله به مثل داده شده است. از سوی دیگر برای اصلاح خطاکار اصل عفو و اغماض مورد تمجید قرار گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 14 - 9

9 - خداوند ، پاداش دهنده و مجازات کننده ملت ها ، براساس عملکرد خود آنان

لیجزی قومًا بما کانوا یکسبون

ص: 370

«قوماً» ممکن است به تمامی ملت‌ها (اعم از مؤمن و کافر) نظر داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 15 - 2,4

2 - نظام کیفر و پاداش الهی ، نظامی عادلانه و براساس عملکرد نیک و بد خود انسان

لیجزی قوماً بما کانوا یکسبون . من عمل صـ لِحاً فلنفسه و من أساء فعلیها

4 - تساوی انسان‌ها ، در برابر قانون کیفر و پاداش الهی

من عمل صـ لِحاً . . و من أساء

از عموم و شمول واژه «من»، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 22 - 4,7

4 - تمامی آدمیان ، بی کمترین ظلم و کاستی به نتایج اعمال خویش خواهند رسید .

و خلق اللّٰه . . و لتجزی کلّ نفس بما کسبت و هم لایظلمون

مجهول آمدن فعل «تجزی» می نمایاند که هر چند آدمیان رغبت به دریافت جزای اعمال خود نداشته باشند، به ایشان جزا داده خواهد شد.

7 - نبود هیچ گونه استثنا و تبعیض ، در نظام کیفری و پاداش دهی خداوند به خلق

و لتجزی کلّ نفس بما کسبت و هم لایظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 28 - 13

13 - جزای انسان‌ها در قیامت ، براساس عملکرد دنیوی آنان است .

الیوم تجزون ما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- هر فرد ، دریافت کننده تمامی اعمال خویش و پاداش و کیفر آن به شکلی کامل ، در جهان آخرت

و لیوفیهم أعم لهم و هم لایظلمون

7- عدل الهی ، در نظام کیفر و پاداش

و لیوفیهم أعم لهم و هم لایظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- مجازات اقوام مجرم ، پس از اتمام حجت و اعطای ابزار لازم شناخت ، به ایشان است .

كذلك نجزي القوم المجرمين . . . و جعلنا لهم سمعًا و أبصْرًا و أفئده

تذکر به اعطای چشم، گوش و قلب به قوم هلاک شده عاد، در حقیقت اشاره به این است که هلاکت آنان، پس از قرار گرفتن امکانات معرفت در اختیار ایشان و اتمام حجت بر آنان، صورت گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 31 - 4

4 - پاداش و کیفر الهی ، بر محور عملکرد نیک و بد آدمی قرار دارد .

ليجزى الذين أسوا بما عملوا ويجزى الذين أحسنوا بالحسنى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 39 - 3

3 - قانونمند بودن نظام پاداش و مجازات الهی

الأتزر وازره وزر أخرى . و أن ليس للإنس إلا ما سعى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 41 - 4

4 - مجازات انسان با عملکرد تجسم یافته خویش ، تجلی عدالت الهی در نظام جزا

و أن سعيه .. ثم يجزيه الجزاء الأوفى

با توجه به این که ضمیر مفعولی در «یجزاه» به «سعی» بازمی گردد، می توان استفاده کرد که عادلانه بودن نظام مجازات الهی، نتیجه آن است که کیفر و پاداش در قیامت، چیزی جز عمل خود انسان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 42 - 2

2 - نظام جزا و پاداش خداوند ، جلوه ای از تدبیر مطلقه او است .

ثم يجزيه الجزاء الأوفى . و أن إلى ربك المنتهى

ذکر این نکته که سررشته تمامی امور در اختیار خداوند است _ در پی طرح نظام مجازات الهی _ بیانگر مطالب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 15 - 12

12 - عذاب دوزخیان و اعطای نامه عمل به آنان از پشت سرشان ، نظام جزایی آگاهانه و مدبرانه خداوند است .

وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ... وَيَصْلِي سَعِيرًا... بَلَى إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا

حرف «بلی» ممکن است به تمام مشخصات دسته دوم (وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ... ..) ارتباط داشته باشد. در این صورت پندار رجوع نکردن راه، پنداری باطل و حوادث پیش آمده (اُوتِيَ كِتَابَهُ وِرَاءَ ظَهْرِهِ... .. يَصْلِي سَعِيرًا) را، رخدادی ثابت معرفی می کند. جمله «إِنَّهُ...» بیانگر این است که آن حادثه ها، برخاسته از ربوبیت و بصیرت خداوند است.

29- آثار نظام جزایی در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 20 - 4

ص: 372

4 - نظام کيفر و پاداش الهی در روز رستاخيز ، موجب تأسف و حسرت شديد منکران معاد خواهد شد .

وقالوا یویلنا هـ_ذا یوم الدین

برداشت یاد شده از آن جا است که جمله «هَذَا یوم الدین» استثنافیه و در مقام تعلیل برای مفاد جمله قبل است.

30- اهمیت نظام جزایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 6 - 3

3 - برپایی نظام کيفر و پاداش ، از بارزترین و مهم ترین وعده های خداوند به خلق

إنّما توعدون . . . و إنّ الدین لوقع

برداشت یاد شده بدان احتمال است که جمله «و إنّ الدین» عطف تفسیری برای «إنّما توعدون» باشد.

31- تکذیب نظام جزایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 21 - 4

4 - تکذیب نظام کيفر و پاداش و جدایی حق و باطل ، از ویژگی های مشرکان

هـ_ذا یوم الفصل الذی کنتم به تکذّبون

32- قانونمندی نظام جزایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 8 - 4

4 - جزا دادن به اعمال ، کاری بس حکیمانه و لازمه بی نظیر بودن قضاوت های خداوند است .

فما یکذّبک بعد بالدین . أليس الله بأحکم الح_کمین

برداشت یاد شده، ناظر به ارتباط این آیه با آیه قبل است که در آن، کلمه «دین» آمده بود، راغب در «مفردات» می گوید: کلمه «دین» در

مورد «طاعت» و «جزا» گفته می شود و در معنای «شریعت» نیز به صورت استعاره به کار می رود.

33- ملاکها در نظام جزایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 51 - 11

11 - کیفر و پاداش انسان ها در قیامت ، مستند به گواهی شاهدان است .

یوم یقوم الأشهد

ص: 373

34- نظام جزایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 81 - 2

2 - طوایف و نژاد های مختلف انسانی ، در برابر کیفر گناهانشان ، هیچ امتیازی بر یکدیگر ندارند .

لن تمسنا النار إلا أياماً معدودة .. بلی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 134 - 11

11 - عدل الهی ، در رسیدگی به اعمال انسان ها و پاداش دهی به ایشان

لها ما کسبت و لکم ما کسبتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 141 - 11، 6

6 - نتیجه عمل هر کس و هر جامعه ای از آن خود اوست و باید به او بازگردانده شود .

لها ما کسبت و لکم ما کسبتم

11 - عدل الهی در رسیدگی به اعمال انسان ها و پاداش دهی به آنان

لها ما کسبت و لکم ما کسبتم

35- نظام جزایی در بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 75 - 6

6_ « عن علی بن موسی الرضا (ع) : کانت الحکومه فی بنی اسرائیل إذا سرق أحد شیئاً استرق به ، . . . فقال لهم یوسف : ما جزاء من وجد فی رحله ؟ قالوا : هو جزاؤه . . . »

از امام رضا(ع) روایت شده است: [قانون] در حکومت بنی اسرائیل چنین بود که اگر کسی چیزی را می دزدید، در مقابل آن به بردگی گرفته می شد . . . پس یوسف به کاروانیان گفت: جزای کسی که [آن جام] در بار او یافت شود چیست؟ گفتند: خود او جزای آن است . . .

[که باید به بردگی گرفته شود]».

36- نظام جزایی در دوران یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 76 - 16

16_ مجازات مجرمان بیگانه بر اساس مقررات خود آنان ، با قوانین و مقررات مصر در زمان وزارت یوسف (ع) مخالفتی

ص: 374

نداشت .

ما كان ليأخذ أخاه في دين الملك إلا أن يشاء الله

37- نظام جزایی در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 51 - 3,4,6

3- نظام پاداش و کیفر الهی در قیامت ، فراگیر همه انسان ها در برابر تمامی حرکات انسان است .

لیجزی الله کلّ نفس ما کسبت

«ما» در «ما کسبت» موصوله است و معنای جنس را افاده می کند. بنابراین «ما کسبت»؛ یعنی، هر آنچه بشر انجام دهد و هر حرکتی که از خود نشان دهد.

4- کیفر و پاداش الهی به انسان ها در قیامت ، کاملاً مطابق و متناسب با کم و کیف رفتار آدمی است .

لیجزی الله کلّ نفس ما کسبت

6- رفتار انسان و استحقاق وی برای کیفر و پاداش ، اساس و مبنای جزای الهی در آخرت است .

لیجزی الله کلّ نفس ما کسبت

از اینکه خداوند در پاداش و کیفر مسأله کسب و تلاش انسان را مطرح ساخت (ما کسبت)، استفاده می شود که همین اساس پاداش و کیفر آدمیان است نه چیز دیگر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 111 - 12

12- هیچ انسانی در قیامت نسبت به کیفر و پاداش اعمال خویش ، ظلم و بی عدالتی نخواهد دید .

یوم . . . توفی کلّ نفس ما عملت و هم لا یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 71 - 15

15- توجه به حاکمیت عدل بر نظام کیفر و پاداش اخروی، گرایش دهنده انسان ها به انجام اعمال و رفتار خوب و دارای پاداش

فمن أوتی کت به بیمینه . . . و لایظلمون فتیلاً

از اینکه خداوند، نظام پاداش دهی خود را در قیامت، برای مردم تشریح می کند، می تواند به منظور تشویق انسانها به انجام اعمالی باشد که پاداش الهی را در پی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 20 - 7

7- وجود نظام کیفر و پاداش برای انسان ها، مهم ترین مشخصه و ویژگی قیامت

ه_ذا یوم الدین

توصیف قیامت به روز جزا از سوی منکران معاد، به مجرد زنده شدن و بازیافتن خود و دیدن صحنه های قیامت (فِذا هم

ص: 375

ینظرون)، می تواند حاکی از حقیقت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشفاق - 84 - 6 - 5

5 - در قیامت ، هر انسانی با کردار خویش ، مواجه شده و سزای آن را خواهد دید . *

کدحاً فمّل قیه

ضمیر مفعولی در «فملاقیه» ممکن است به «کدحاً» برگردد؛ در این صورت احتمال می رود مراد ملاقات جزای عمل بوده و از باب مبالغه، به ملاقات خود عمل، تعبیر شده باشد.

38- ویژگیهای نظام جزایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 60 - 12

12- نظام جزا و پاداش الهی ، به دور از هرگونه ستم

و لایظلمون شیئاً

«شیئاً» می تواند کنایه از «ظلماً» و حاکی از این باشد که هیچ ظلمی در قیامت صورت نخواهد پذیرفت.

نظام حقوقی

39- {نظام حقوقی}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 236 - 18

18 _ نظام اخلاقی ، پایگاه و پشتوانه برای عمل به نظام حقوقی ، در اسلام

حقاً علی المحسنین

با توجه به اینکه خداوند، احسان _ که از مقوله اخلاق است _ را زمینه پذیرش احکام حقوقی و عمل به آنها قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 280 - 9

9_ هماهنگی نظام اخلاقی و نظام حقوقی ، در تعالیم دین

و ان كان ذو عسره . . . و ان تصدقوا خیر لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 282 - 19

19_ لزوم رعایت عدالت از سوی اولیا و سرپرستان ، در شؤون افراد تحت ولایت خود

فلیمّل ولیّه بالعدل

ص: 376

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 9 - 3، 1

1_ کسانی که خواهان رعایت حقوق کودکان یتیم خویش از طرف جامعه هستند، باید حقوق کودکان یتیم دیگران را رعایت کنند.

ولِیْخِشَ الَّذِیْنَ لَوْ تَرَکُوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذَرْیَةَ ضَعِیْفًا خَافُوْا عَلَیْهِمْ فَلَیْتَقُوْا اللّٰهَ

جمله «فَلِیْتَقُوْا اللّٰهَ»، به قرینه جمله قبل (لَوْ تَرَکُوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذَرْیَةَ ضَعِیْفًا) چنین معنا می شود: فَلَیْتَقُوْا اللّٰهَ فِیْ اَمْرِ الذَّرِیَّةِ الضَّعِیْفِ؛ یعنی کسانی که نگران رعایت حقوق فرزندان خویش پس از مرگ خود هستند، باید تقوای الهی را در مورد فرزندان ضعیف (یتیمان) دیگر مردمان رعایت کنند.

3_ عواطف انسانی، از زمینه های ایجاد انگیزه برای رعایت حقوق یتیمان جامعه

ولِیْخِشَ الَّذِیْنَ لَوْ تَرَکُوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذَرْیَةَ ضَعِیْفًا خَافُوْا عَلَیْهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 11 - 35

35_ نظام حقوقی اسلام، نشأت گرفته از علم و حکمت خداوند

یُوصِیْکُمُ اللّٰهُ فِیْ اَوْلَادِکُمْ . . . اِنَّ اللّٰهَ کَانَ عَلِیْمًا حَکِیْمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 32 - 13، 9

9_ حق مساوی زن و مرد در مالکیت و بهره‌وری از کار و تلاش خویش

لِّلرِّجَالِ نَصِیْبٌ مِّمَّا اَکْتَسَبُوْا وَّ لِلنِّسَاءِ نَصِیْبٌ مِّمَّا اَکْتَسَبْنَ

13_ زن و مرد، دارای حق کسب و کار

لِّلرِّجَالِ نَصِیْبٌ . . . وَّ لِلنِّسَاءِ نَصِیْبٌ مِّمَّا اَکْتَسَبْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 34 - 8

8_ هماهنگی نظام حقوقی اسلام ، با نظام تکوین

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ

چون خداوند حق مدیریت بر زنان را بر اساس برتری تکوینی مردان قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 128 - 14

14_ ارتباط و پیوستگی نظام حقوقی و اخلاقی اسلام

فلا جناح عليهما ان يصلحا... و إن تحسنوا و تتقوا

تشریح صلح، یک مسأله حقوقی است و احسان و تقوا یک مسأله اخلاقی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 148 - 7،11،13

ص: 377

7_ نظام حقوقی و اخلاقی اسلام، مدافع مظلومان و ستمدیدگان است.

لايحب الله الجهر بالسوء من القول إلا من ظلم

مظلومان در آیه شریفه از حکم تحریم (بدگویی دیگران) استثنا شده و اجازه یافته اند تا برای رساندن ندای مظلومیتشان به افشاگری علیه ظالمان پردازند و این بیانگر دفاع نظام حقوقی اسلام از ستمدیدگان است.

11_ آگاهی مطلق خداوند، پشتوانه جعل قوانین حقوقی و اخلاقی اسلام

لايحب الله الجهر... و كان الله سميعاً عليماً

13_ نظام اخلاقی و حقوقی اسلام، در ارتباط با یکدیگر و پیوسته با همند.

لايحب الله الجهر بالسوء من القول إلا من ظلم و كان الله سميعاً عليماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 149 - 11

11_ نظام اخلاقی اسلام، مکمل نظام حقوقی آن

إن تبدوا خيراً أو تخفوه أو تعفوا عن سوء فإن الله كان عفواً قديراً

با توجه به آیه قبل که در مقام بیان نظام حقوقی است (حق مظلوم در پرخاش بر ظالم)، و این آیه که عفو را اخلاقی خدا پسندانه و بهتر از انتقام می داند، معلوم می شود که نظام اخلاقی اسلام، مکمل نظام حقوقی آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 176 - 15، 18، 19

15_ ثبوت مالکیت و حق ارث برای زنان در نظام حقوقی اسلام

فلها نصف ما ترک و هو يرثها... فلها الثلثان مما ترک

18_ اهتمام قرآن به مسایل حقوقی و اقتصادی

قل الله يفتيكم في الكلله... بين الله لكم ان تضلوا

19_ نادیده گرفتن مسایل اقتصادی و حقوقی دین (ارث و...) مایه گمراهی و ضلالت

يستفتونك قل الله يفتيكم . . . بين الله لكم ان تضلوا

40- نظام حقوقى

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 178 - 17

17 - حقوق اسلامى آميخته با اخلاق و احسان

كتب عليكم القصاص . . . فمن عفى له من أخيه شيء فاتباع بالمعروف و أداء إليه يا حسن

نظام سياسى

41- {نظام سياسى}

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 378

10 _ جایگاه مهم ولایت و سرپرستی در نظام اجتماعی اسلام

لا يَتَّخِذُ الْمُؤْمِنُونَ ... و من يفعل ذلك فليس من الله في شيء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 159 - 21, 22, 25, 26

21 _ خطاهای گذشته مردم ، نباید مانع از مشورت رهبران اسلامی با آنان باشد .

فاعف عنهم و استغفر لهم و شاورهم فی الامر

امر به مشورت با مؤمنان پس از تصریح به خطاکاری آنان، اشاره به این معناست که خطا و گناه پیشین مؤمنان نباید مانعی برای مشورت با آنان قلمداد شود.

22 _ نظام اسلامی ، نظامی مردمی و دور از استبداد رهبران است .

و شاورهم فی الامر

25 _ تصمیم گیری نهایی پس از مشورت ، بر عهده رهبری است .

و شاورهم فی الامر فاذا عزمتم فتوکل علی الله

چون «عزم» و تصمیم پس از مشورت، بر عهده شخص پیامبر (صلی الله علیه و آله) گذاشته شده است، (عزمت) نه به عهده جمع مورد مشورت و یا اکثریت آنان.

26 _ حاکمیت رهبری واحد ، همراه با پذیرش اصل شورا ، از ویژگی های نظام اسلامی

و شاورهم فی الامر فاذا عزمتم فتوکل علی الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 59 - 22

22 _ ارتباط عمیق میان فلسفه سیاسی و اعتقادی اسلام

یا ایها الذین امنوا اطیعوا الله و اطیعوا الرسول ... فان تنازعتم ... ان کنتم

چون اطاعت از رسول (صلی اللہ علیہ و آلہ) و اولوالا امر، کہ یک مسألہ سیاسی است، مترتب بہ ایمان، کہ یک مسألہ اعتقادی است، شدہ است۔

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

3 - نساء - 4 - 60 - 20

20_ ارجاع داوری بہ حاکمان خودکامہ و سلطہ گر، پذیرش حاکمیت طاغوت است۔

الم تر الى الذین یزعمون انہم امنوا .. یريدون ان يتحاكموا الى الطّاغوت

امام صادق (ع) فرمود: .. انہ لو کان لک علی رجل حقّ فدعوته الی حکّام اهل العدل فأبى علیک إلا ان یرافعک الی حکام اهل الجور لیقضوا له لکان ممّن حاکم الی الطاغوت و هو قول اللہ عزّ و جل: الم تر الى الذین یزعمون

کافی، ج 7، ص 411، ح 3؛ نورالثقلین، ج 1، ص 508، ح 361؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 387، ح 2، 3 و 5؛ تفسیر عیاشی، ج 1، ص 254، ح 180.

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

4 - نساء - 4 - 139 - 4

ص: 379

4_ عدم جواز پذیرش ولایت و سرپرستی کفار

الذین يتخذون الكافرين أولياء من دون المؤمنين

در برداشت فوق، «ولّی»، به معنای سرپرست گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 141 - 12, 13, 14

12_ خداوند کمترین سلطه ای را برای کافران علیه مؤمنان، تشریح نکرده و رضایت نداده است.

و لن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا

کلمه «سبیل» چون نکره است و پس از نفی قرار گرفته است، دلالت بر عموم دارد. یعنی هیچ راه سلطه ای را خداوند برای کافری قرار نداده است.

13_ حرمت پذیرش ولایت و حکومت کافران

و لن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا

بنابر اینکه جمله «لن يجعل...»، در مقام انشاء باشد و نه اخبار. یعنی نباید مؤمنان سلطه کافران را پذیرا باشند.

14_ انعقاد هرگونه پیمان (سیاسی، نظامی، اقتصادی و فرهنگی)، که موجب سلطه کافران گردد، نامشروع و باطل است.

و لن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 144 - 1, 2, 3, 5, 9

1_ حرمت ایجاد روابط دوستی و مودّت با کافران و پذیرش سرپرستی آنان

يأبها الذين ءامنوا لاتتخذوا الكافرين أولياء من دون المؤمنين

2_ کافران، فاقد صلاحیت سرپرستی و حق ولایت بر مؤمنان

يأبها الذين ءامنوا لاتتخذوا الكافرين أولياء

3_ ایمان به خداوند، ناسازگار با پذیرش دوستی و سرپرستی کافران

يأبها الذين ءامنوا لاتتخذوا الكافرين أولياء من دون المؤمنين

5_ اهل ايمان ، وظيفه دار تشكيل حكومتى بر مبنای ايمان

يأبها الذين ءامنوا لاتتخذوا الكافرين أولياء من دون المؤمنين

چنانچه «ولّى» به معنای سرپرست باشد، جمله «لاتتخذوا...»، دلالت بر حرمت پذیرش ولایت کافران دارد، و «من دون المؤمنين»، حکایت از ضرورت تشکیل و پذیرش حكومتى بر پایه ايمان دارد.

9_ هشدار و تهديد خداوند به پذيرندگان ولایت کافران و دوستی آنان

لاتتخذوا الكافرين أولياء... أتریدون أن تجعلوا الله عليكم سلطاناً مبیناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 49 - 3

3_ تنها احكام الهی باید اساس و معيار حكومت و قضاوت قرار گیرد .

وإن احکم بینهم بما أنزل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 380

5_ نظام سیاسی و قضایی شکل گرفته بر پایه قوانین غیر الهی، نظامی جاهلی

افحکم الجهلیه بیغون و من احسن من الله حکماً

13_ نظام برخاسته از وحی الهی، بهترین نظام حکومتی و قضایی

و من احسن من الله حکماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1_ ضرورت پرهیز مسلمانان از پذیرش ولایت و حاکمیت یهود و نصارا

یا ایها الذین ءامنوا لاتتخذوا الیهود و النصری اولیاء

یکی از معانی ولایت، امارت و سلطنت است. (قاموس المحيط)، بنابراین «ولی» می تواند به معنای امیر و حاکم باشد.

3_ یهود و نصارا، مردمی غیر قابل اعتماد و ناشایست برای برقراری روابط دوستی مسلمانان با آنان

یا ایها الذین ءامنوا لاتتخذوا الیهود و النصری اولیاء

کلمه «اتخاذ» به معنای برگزیدن و اعتماد کردن است. (مجمع البیان).

4_ ناسازگاری ایمان با ایجاد پیوند دوستی و مودت با یهود و نصارا

یا ایها الذین ءامنوا لاتتخذوا الیهود و النصری اولیاء

مخاطب قرار دادن مسلمانان با عنوان اهل ایمان و سپس نهی از ایجاد روابط دوستی با یهود و نصارا، گویای برداشت فوق است.

12_ لزوم قطع پیوند، با کسانی که رابطه دوستی با یهود و نصارا برقرار می سازند.

لاتتخذوا الیهود و النصری اولیاء .. و من یتولهم منکم فانه منهم

جمله «فانه منهم» می رساند که هر مسلمانی که پذیرای ولایت یهود و نصارا باشد و یا با آنان روابط دوستانه برقرار کند، از زمره آنان خواهد بود و جمله «ولاتتخذوا ..» دلالت می کند که نباید با وی رابطه دوستی داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1_ تنها خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان فروتن، برپا دارنده نماز و پرداخت کننده زکات، دارای حق ولایت و حکومت بر مؤمنان

انما وليکم الله ورسوله و الذین ءامنوا الذین . . . و یؤتون الزکوه و هم رکعون

در برداشت فوق، رکوع به معنای لغوی آن (خضوع) گرفته شده است.

2_ خداوند، معرف فردی از مؤمنان برپا دارنده نماز و ادا کننده زکات برای سرپرستی دیگران، با ذکر نشانی معین و مشخص

انما وليکم الله . . . الذین یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه و هم رکعون

با توجه به اینکه جمله «و هم راکعون» جمله ای است حالیه و عامل آن فعل «یؤتون» است و نیز با توجه به ظهور «رکوع» در معنای مصطلح آن یعنی رکوع نماز، معلوم می شود صفات شمرده شده، مخصوصاً آخرین صفت، عنوان مشیر دارد؛ یعنی برای معرفی شخصی معین است.

5_ ولایت و سرپرستی بر مؤمنان صدر اسلام، از آن خدا، رسول او و امیرالمؤمنین علی ابن ابی طالب (ع)

انما وليکم الله ورسوله و الذین ءامنوا . . . و یؤتون الزکوه و هم رکعون

6_ ولایت و رهبری پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان واجد شرایط، در طول ولایت خدا و پرتویی از حاکمیت اوست.

انما وليکم اللّٰه ورسوله و الذین ءامنوا

مفرد آوردن کلمه «ولی» _ علی رغم جمع بودن خبر آن _ ، رسای به این حقیقت است که ولایت رسول خدا(صلی الله علیه و آله) و دیگر واجدان شرایط، در طول ولایت خدا و پرتویی از ولایت اوست.

7 _ پیاداشتن همواره نماز با تمامی شرایط آن و کوتاهی نورزیدن در پرداخت زکات ، شرط شایستگی برای ولایت و حکومت بر مؤمنان

انما ولیکم اللّٰه .. الذین یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه و هم رکعون

اقامه نماز به معنای برپا داشتن آن با تمامی شرایط است و فعل مضارع «یقیمون» و «یؤتون»، حاکی از استمرار و تداوم اقامه نماز و پرداخت زکات است.

8 _ حالت خضوع و فروتنی در پرداخت صدقه و زکات ، از شرایط لازم برای تصدی حکومت و ولایت بر اهل ایمان

انما ولیکم اللّٰه .. الذین یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه و هم رکعون

در برداشت فوق، رکوع به معنای لغوی آن (خضوع) گرفته شده است.

9 _ هرگونه حکومت و ولایت بر اهل ایمان ، به جز ولایت خدا ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان واجد شرایط ، حکومت و ولایتی نامشروع و غیر قانونی

انما ولیکم اللّٰه ورسوله و الذین ءامنوا

برداشت فوق با توجه به کلمه «انما» که برای حصر است، استفاده شده است.

10 _ ناسازگاری پذیرش ولایت خدا با پذیرش ولایت یهودیان ، نصارا و دیگر کافران

و من یتولهم منکم فانه منهم .. انما ولیکم اللّٰه ورسوله و الذین ءامنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 57 - 9

9 _ حفظ قداست و احترام اسلام ، اصلی ضروری در روابط با بیگانگان

یأیها الذین ءامنوا لاتتخذوا الذین اتخذوا دینکم هزواً و لعباً .. أولیاء

42- نظام سیاسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8_ اعمال رهبری بر جامعه، در گرو وجود تمایل اجتماعی و زمینه پذیرش آن

ابعث لنا ملکا نقاتل

با توجه به اینکه حضرت اشموئیل قبل از درخواست مردم، کسی را به عنوان فرمانده ایشان معین نکرد؛ با اینکه ضرورت آن روشن بود.

12_ لزوم پیمان گرفتن رهبری جامعه از مردم، برای پایبندی بر تبعیت از وی در جنگ و غیر آن

قال هل عسیتم ان کتب علیکم القتال الا تقاتلوا

18_ پیکار در راه خداوند، عزت بخش و رهاکننده جامعه از قید تجاوز و اسارت

وما لنا الا نقاتل فی سبیل الله وقد اخرجنا من ديارنا و ابنائنا

27_ فقدان زمامدار الهی در یک جامعه، موجب پراکندگی صفوف آن جامعه و تسلط اجانب بر آنان *

من بعد موسی . . . و قد أخرجنا من ديارنا

درخواست بنی اسرائیل از پیامبر خویش برای تعیین زمامداری الهی، حاکی است که چنین مقامی در میان آنها نبوده و در نتیجه، سلطه ستمگرانی را به دنبال داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 247 - 8

8_ تقدم برگزیدگان الهی بر دیگران ، در حکومت و زمامداری

نحن احقّ بالملك منه . . . قال ان الله اصطفيه عليكم

43- نظام سیاسی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 110 - 6

6_ فرعون برای اداره امور مملکتی از مشورت با دیگران ابایی نداشت .

یرید أن یخرجکم من أرضکم فماذا تأمرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 112 - 1

1_ فرعون ، برخوردار از اقتدار و سلطنتی با نفوذ در سرزمین مصر بود .

يأتوك بكل سحر عليم

فعل «يأتوك» جواب فعل امر قرار گرفته و به حرف شرطِ مقدر مجزوم شده است. تقدیر کلام چنین است: ان ترسل الحاشرين يأتوك بكل ساحر عليم. انتخاب این ترکیب برای کلام حاوی این نکته است که فرستادن نیروها مستلزم آوردن ساحران است و این حکایت از نفوذ فراوان فرعون و مأموران وی بر سرزمین مصر دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 127 - 12

12_ نظام فرعونی ، نظامی است شمارگر

چون مجرد زنده نگهداشتن زنان کیفر محسوب نمی شود و فرعون با جمله «سنقتل . . . و نستحی نساء هم» در صدد بیان مجازات قوم موسی بوده است، می توان گفت هدف از بیان این معنا است شمار زنان بنی اسرائیل بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 6 - 16

16- تحمیل بدترین شکنجه ها ، سر بریدن پسران و زنده نگه داشتن زنان از سوی فرعونیان ، آزمایشی بزرگ از جانب خداوند برای بنی اسرائیل

یسومونکم سوء العذاب . . . و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

ص: 383

برداشت فوق، مبتنی بر این است که مشارالیه «ذلکم» شکنجه های فرعونیان باشد.

44- نظام سیاسی مصر باستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 35 - 8

8_ وحدت نظام سیاسی و قضایی حکومت استبدادی مصر *

ثم بدا لهم من بعد ما رأوا الآيات ليسجننه

نظام علیت

45- {نظام علیت}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 37 - 7

7_ جریان مشیت الهی، از طریق اسباب و علل طبیعی

واصنع الفلك بأعيننا ووحینا

روشن است که خداوند بدون سببی همانند کشتی نیز توانا بر نجات نوح و همراهانش بود. بنابراین فرمان او مبنی بر ساخت کشتی، اشاره به دو نکته دارد: یکی اینکه خداوند امور جهان را معمولاً از طریق اسباب و علل اداره می کند و دوم آنکه درسی باشد برای مؤمنان که برای پیشبرد اهداف ایمانی خویش، اسباب و علل را به کار گیرند و همواره منتظر امور غیبی نباشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 76 - 19

19_ جریان مشیت الهی با اسباب و علل طبیعی

ما كان ليأخذ أخاه في دين الملك إلا أن يشاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 10 - 5

5- نیازمندی پدیده ها به علت و پدید آورنده، امری بدیهی و غیر قابل تردید است.

أفي الله شكّ فاطر السموت و الأرض

از اینکه خداوند از خالقیت خود نسبت به پدیده های آسمان و زمین نفی شک می کند، مبتنی بر قضیه ای است که کبرای آن به دلیل وضوح و بداهتش نیاز به ذکر ندارد و آن نیازمندی هر پدیده (معلول) به پدید آورنده (علت) است که همه عُقلا، و از جمله کفار، هیچ تردیدی درباره آن ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 16 - 5

5- اراده الهی، از طریق اسباب و مسببات تحقق می پذیرد.

ص: 384

و إذا أردنا .. ففسقوا فيها فحق عليها القول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 18 - 18

18- خداوند ، امور این جهان را از طریق اسباب و علل به انجام می رساند .

و تحسبهم أيقاظًا و هم رقود و تقلّبهم .. و لملت منهم رعبا

خداوند، برای حفاظت از اصحاب كهف، جسم آنان را پهلو به پهلو می کرد و منظره آنان را منظره افرادی بیدار و با هیبت قرار داد. به کاراندازی این اسباب طبیعی، بدون نیاز به آن، نشان دهنده سنت خداوند بر نقش دادن به اسباب و علل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 82 - 19

19- خداوند در فعلیت دادن به اراده خود و عملی ساختن آن ، اسباب و علل را به کار می گیرد .

فأردنا أن يبدلهما .. فأراد ربك ... رحمه من ربك و ما فعلته عن أمري

خداوند، ربوبیت خویش را نسبت به مؤمنان و فرزندان ایشان و نیز محرومان، از طریق مأمور ساختن خضر(ع) به شکافتن کشتی و .. عملی ساخته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 84 - 6

6- نظام طبیعت ، مبتنی بر ایجاد اشیا و تحقق امور از طریق سلسله علل و اسباب است .

و ءاتينه من كل شيء سببا

موفقیت «ذوالقرنین» در تصرفات خویش، مرهون استفاده او از اسباب و وسائل بوده است. بیان این موضوع در آیه، اشاره به حاکمیت علل و اسباب بر امور جهان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 9 - 4,13

4- علل طبیعی در حوادث عالم ، علت منحصر نیست .

قال کذلک قال ربّک هو علیّ هین

13- قدرت خداوند بر اعطای وجود به معدوم مطلق، نشانگر محدود نبودن آن در دائره علل و اسباب طبیعی است.

هو علیّ هین و قد خلقتک من قبل و لم تک شیئاً

مراد از «لم تک شیئاً»، نیستی مطلق است و تطبیق آن بر زکریا که پیدایش او به پیدایش حضرت آدم از خاک منتهی می شود، به اعتبار زمانی است که اولین مخلوق از کتم عدم به وجود آمد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 20 - 8

8- برگزیدگان خداوند در تحقق اراده الهی در امور دنیا، انتظار معجزه نداشته و مجرای طبیعی آن را جستجو می کردند.

قالت ائی یکون لی غلـم و لم یمسسنی بشر

حضرت مریم(س) با آن که به قدرت خداوند ایمان داشت، ولی زمانی که بشارت فرزند را شنید، در تصور راه طبیعی آن به

ص: 385

نتیجه نرسید و با جمله «اَنی یكون لی غلام» از نحوه پیدایش آن پرسید. پیدا است که او اسباب و علل طبیعی را در این امور نیز، از نظر دور نمی داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 21 - 5,6

5- علل و اسباب عادی و مجاری طبیعی امور ، محدودکننده اراده و قدرت خداوند نیست .

قال ربّک هو علیّ هین

مشکلی که برای تولد فرزندی بدون پدر متصور است، از ناحیه فقدان برخی اسباب طبیعی است، ولی خداوند حرکت بر خلاف این مسیر مأنوس را امری ساده و آسان می شمارد. پیام این قضیه همان حاکمیت خداوند بر علل و اسباب طبیعی است.

6- علل و اسباب حوادث عالم ، منحصر به علل طبیعی و عادی نیست .

قال ربّک هو علیّ هین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 35 - 9

9- خداوند برای ایجاد چیزی ، نیازمند به کارگیری اسباب و وسایط نیست .

إذا قضی أمرًا فإتّما یقول له کن فیکون

معنای نیازمند نبودن خداوند به اسباب و وسایط این نیست که خداوند اسباب را به کار نمی گیرد، بلکه بدان معنا است که اسباب در رتبه متأخر از اراده و فرمان او قرار دارند، بنابراین اراده او محدود به هیچ وسیله ای نیست و وسایل نیز با فرمان او و به شکلی که او بخواهد عمل می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 80 - 9

9 - علت ها و عوامل طبیعی ، مجاری تحقق اراده خداوند

و هو الذی یحیی . . . و النهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8_ علل و اسباب طبیعی ، مجرای اراده خداوند در عالم طبیعت

و هو الذی أرسل . . . و أنزلنا من السماء ماء طهوراً . لنحیی به بلدة میثاً و نسقیه

برداشت فوق، با توجه به این نکته به دست می آید که خداوند، حرکت بادهای باران زا، نزول باران برای احیای زمین و سیراب شدن انسان و چهارپایان را، به خود نسبت داده و کار خویش دانسته است (و هو الذی أرسل الرياح . . . و أنزلنا من السماء ماء طهوراً . لنحیی...).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 33 - 6

6 - بهره مندی از اوج رفاه و ثروت ، بدون اسباب و علل ، ناسازگار با قانون بهره گیری از ابزار و وسایل در تأمین معیشت *

و لولا أن یكون الناس أمة وحده لجعلنا . . . معارج علیها یظهرون

ص: 386

برداشت بالا بدان احتمال است که مراد از «امت واحده» تساوی انسان ها در برابر بهره گیری از اسباب و وسایل در تأمین معیشت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 23 - 6

6- عوامل و اسباب طبیعی، مورد توجه، در تدبیر و برنامه های الهی

فأسر بعبادی لیلاً

خداوند در هر شرایطی، قادر به عملی ساختن برنامه هایش می باشد. با این حال در رهاسازی بنی اسرائیل از چنگال فرعونیان، نقش عوامل طبیعی (لیلاً) را نادیده نگرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 9 - 6

6_ سلسله علل و اسباب طولی در نظام طبیعت، به جعل و تدبیر الهی است.

و نزلنا من السماء .. فأنبتنا به جنّات و حبّ الحصيد

خداوند، خود باران را فرومی فرستد و خود آن را وسیله رویش گیاهان قرار می دهد و این گونه یکی را رتبه سبب و دیگری را رتبه مسبب می بخشد. انتساب فعل ها به خداوند، می رساند که این نظام طولی، مستند به جعل الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 35 - 3

3 - نیاز پدیده و شیء ممکن به علت پدید آورنده، امری بدیهی و قابل فهم برای همگان

أم خلقوا من غیر شیء

از این که خداوند این مسأله را با پرسشی ساده و همراه با اعجاب و انکار مطرح کرده است؛ استفاده می شود که شبهه در نیاز معلول به علت، برای عقل سلیم شگفت انگیز بوده و شک در امر بدیهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 35 - 5

5 - تحقق اراده الهی در قیامت، از طریق اسباب و علل

یرسل علیکما شواظ من نار و نحاس فلا تتصران

برداشت یاد شده با توجه به دو مطلب زیر به دست می آید: الف) آیه شریفه مربوط به قیامت باشد. ب) خداوند «شواظ» و «نحاس» را وسیله منع نفوذ و گریز خلق قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 22 - 1

1 - هیچ حادثه ناگواری در زندگی بشر ، اتفاقی و از روی تصادف نیست .

ما أصاب من مصیبه فی الأرض و لا فی أنفسکم إلا فی کت_ب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 387

9- خداوند ، برای هر چیزی اندازه ای و برای هر امری در این عالم ، اسباب و عللی قرار داده است .

قد جعل الله لكلّ شيء قدرًا

10 - نظام خلقت ، نظامی است قانونمند و متکی بر علل و اسباب .

قد جعل الله لكلّ شيء قدرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 1 - 3

3 - استحکام و از هم پاشیدگی اجزای آسمان ، تابع شرایط خاص و تأثیرات اسباب و علل است .

إذا السماء انشقت

«إنشقاق» (شکافته شدن) مطاوعه «شق» (شکافتن) است و نتیجه و بازتاب آن را بیان می کند. بنابراین آسمان، تحت تأثیر عاملی شکافنده از هم می گسلد.

46- نظام علیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 73 - 3

3 - تحقق فعل خدا با جریان اسباب و علل

فقلنا اضربوه ببعضها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 32 - 9

9- حاکمیت نظام « علت و معلولی » در جهان طبیعت

و أنزل من السماء ماء فأخرج به من الثمرات رزقًا لكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- رفع گرفتاری از انسان های گرفتار به وسیله خداوند ، از طریق اسباب و علل ظاهری است . *

ثم إذا كشف الضر عنكم إذا فریق منكم برّهم یشرکون

47- نظام علیت و حاکمیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 68 - 20

20_ دانش کشف ارتباط نظام اسباب و علل با حاکمیت اراده الهی ، دانشی بس بلند مرتبه

ادخلوا من أبواب متفرقة و ما أغنی عنکم من الله من شیء . . . و إنه لذو علم لما علم

ص: 388

48- {نظام فرهنگی}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 58 - 4

4_ حرمت ایجاد روابط دوستی با کسانی که نماز و اذان را بازیچه می پندارند و آن را به تمسخر می گیرند .

لاتتخذوا الذين اتخذوا دينكم هزواً ولعباً .. و إذا ناديتهم إلى الصلوة

نظام قضایی

49- {نظام قضایی}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 213 - 14

14_ داوری پیامبران در محدوده قوانین الهی

و انزل معهم الكتاب بالحق ليحكم بين الناس

بنابراینکه ضمیر «لیحكم» به «الكتاب» برگردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 40 - 5

5_ مجازات های الهی ، عادلانه و به دور از هر گونه ظلم

انّ الله لا يظلم مثقال ذره و ان تک حسنه يضاعفها

جمله «و ان تک حسنه» عطف بر جمله ای مقدر است ؛ یعنی «ان تک سیئته فلا یجزی الا مثلها و ان تک حسنه ...» .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 58 - 9

9_ لزوم تشکیل حکومت و برقراری نظام قضایی عادلانه در جامعه اسلامی *

انّ الله يأمرکم ان تؤدّوا الامانات الی اهلها و اذا حکمتکم بین الناس ان تحکموا ب

لازمه ادای امانت به اهلش و سپردن مسؤولیتها به افراد لایق و قضاوت عادلانه در میان مردم، وجود تشکیلات حکومتی و قضایی میان مردم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 35

35_ نظام جزا و پاداش الهی ، به دور از هر گونه ستم

فلما کتب علیهم القتال . . . و لا تظلمون فتيلا

ص: 389

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 95 - 7

7_ اعطای درجه و اجر و پاداش از سوی خداوند بر اساس نظامی عادلانه

فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدُونَ بِمَوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكَلَّاءً... اجراً عظيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 105 - 8

8_ برقراری نظام قضایی عادلانه و برحق در جامعه بشری، از اهداف نزول قرآن

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ

توصیف قرآن به حق بودن، بیانگر این است که قضاوت نیز، که از اهداف نزول قرآن است، همواره قرین حق و عادلانه خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 135 - 9

9_ اقرار انسان علیه خویش، نافذ و دارای اعتبار قانونی است.

شهداء لله و لو على أنفسكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 45 - 24

24_ احکام قضایی و قوانین الهی، عادلانه و به دور از هرگونه ستم

و من لم يحكم بما أنزل الله فأولئك هم الظالمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 49 - 3

3_ تنها احکام الهی باید اساس و معیار حکومت و قضاوت قرار گیرد.

و إن احكم بينهم بما أنزل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 50 - 5،13

5_ نظام سیاسی و قضایی شکل گرفته بر پایه قوانین غیر الهی ، نظامی جاهلی

افحکم الجهلیه بیغون و من احسن من الله حکماً

13_ نظام برخاسته از وحی الهی ، بهترین نظام حکومتی و قضایی

و من احسن من الله حکماً

ص: 390

50- فلسفه نظام قضایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 2 - 5

5- مسؤولیت برپایی نظام قضایی به منظور اجرای حدود الهی ، بر عهده فرد فرد مسلمانان است .

الزانیه و الزانی فاجلدوا کلّ وحد منهما مائه جلده

با آن که اجرای حدود و مقررات، از طریق دستگاه قضایی انجام می پذیرد؛ ولی خداوند همه مردم را مخاطب قرار داده و تازیانه زدن را از آنان خواستار شده است. این حکایت می کند که یکایک افراد جامعه، در برابر اجرای حدود الهی مسؤول اند و باید در این مورد همکاری کنند.

51- نظام قضایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 62 - 9

9_ سرعت در حسابرسی و قضاوت و حکم، معیاری مهم و اساسی در نظام قضائی شایسته

ألا له الحکم وهو أسرع الحسین

بیان سرعت حسابرسی به عنوان یکی از ویژگیهای مهم در حکم و قضاوت خداوند، گویای رجحان و مزیت قضاوت و حکمی است که سرعت هر چه بیشتر و بدون فوت وقت انجام پذیرد.

52- نظام قضایی در دوران یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 76 - 8

8_ حکومت مصر در زمان وزارت یوسف (ع) دارای تشکیلات و قوانین جزایی و قضایی بود .

ما کان لیاخذ آخاه فی دین الملک

53- نظام قضایی دوران ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- اعتراف گرفتن از متهمان و مجرمان در منظر همگان ، از شیوه های محاکمه و کیفر دادن در میان قوم بت پرست ابراهیم

قالوا فأتوا به علی أعین الناس . . قالوا أنت فعلت هـ ذاب الہتنا ی ابرہیم

ص: 391

54- نظام قضایی مصر باستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 35 - 8

8_ وحدت نظام سیاسی و قضایی حکومت استبدادی مصر *

ثم بدا لهم من بعد ما رأوا الآيات ليسجننه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 76 - 8

8_ حکومت مصر در زمان وزارت یوسف (ع) دارای تشکیلات و قوانین جزایی و قضایی بود .

ما كان ليأخذ أخاه في دين الملك

نظام کیفری

55- {نظام کیفری}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 147 - 5,6,7,8,9

5_ کیفر انسان ها در قیامت ، بازتاب اعمال خود آنان است .

هل يجزون إلا ما كانوا يعملون

6_ کیفر های الهی همطراز و متعادل با اعمال و رفتار انسانهاست .

هل يجزون إلا ما كانوا يعملون

7_ تباه شدن اعمال نیک ، جزایی مناسب برای تکذیب آیات الهی و روز قیامت است .

حبطت أعمالهم هل يجزون إلا ما كانوا يعملون

8_ خداوند انسان ها را تنها بر گناهان مستمرشان مجازات می کند .

هل يجزون إلا ما كانوا يعملون

استمرار از تقارن «کانوا» و فعل مضارع «یعملون» استفاده شده است.

9_ تباه شدن اعمال نیک آدمی و بی ارزش شدن آنها در پیشگاه خدا، از کیفرهاست.

حبطت أعمالهم هل یجزون إلا ما کانوا یعملون

تبیین این حقیقت که انسانها سزایی جز بازتاب اعمال خودشان ندارند، پس از بیان تباهی اعمال بر اثر تکذیب آیات، بیانگر این است که تباه شدن اعمال نیک نیز به نوبه خود کیفری است که بر تکذیب آیات و انکار قیامت مترتب می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 167 - 5

5_ کیفر الهی، کیفری است سریع و بدون هیچ تأخیر.

إن ربک لسریع العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 392

8_ در نظام کیفری خداوند ، هیچکس به گناه دیگری مؤاخذه نخواهد شد .

أفتهلکنا بما فعل المبطلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12_ کیفر های الهی بازتاب اعمال ناروای گناهکاران است .

سیجزون ما کانوا یعملون

«ما» در «ما کانوا یعملون» مصدریه است و مفاد آیه این می شود که «سیجزون عملهم». مطرح شدن عمل به عنوان جزا حاکی از این است که کیفر ملحدان چیزی جز چهره دیگر همان عمل ناروای آنان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ کیفر الهی در مورد گنهکاران ، عادلانه و به دور از هر گونه ظلم

ذلک بما قدمت أیدیکم و أن اللّٰه لیس بظلم للعبید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11_ توجه به سنت الهی در مجازات کافران و گناهکاران ، زمینه ساز پرهیز از کفرورزی و ارتکاب گناه

کذاب ءال فرعون . . . إن اللّٰه قوی شدید العقاب

هدف از بیان مؤاخذه کافران و گنهکاران هشدار است به انسانها تا با توجه به آن در مسیر ایمان و ترک گناه قرار گیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- هر گناهی ، کیفر و عذاب متناسب خود را دارد .

وإن جهنم لموعدهم أجمعين . لها سبعة أبواب لكل باب منهم جزء مقسوم

از اینکه گفته شده است: «برای هر گروهی از گمراهان در و یا طبقه ای مخصوص در جهنم وجود دارد» به دست می آید که گناهان متفاوتند و کیفر متناسب خود را دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 126 - 3

3 - خداوند ، بدون بیان وظایف و ابلاغ آن به بندگان خود ، آنان را عقوبت نمی کند .

قال كذلك أتتك أئمتنا

روز قیامت به غافلان گفته می شود: «أتتک آیاتنا»؛ یعنی، آیات ما نزد تو آمد [نه این که ما آیات را فرستادیم، به تو رسیده باشد یا نرسیده باشد]. بنابراین خداوند، ملاک مؤاخذة را، ابلاغ آیات قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 393

11 - حج - 22 - 9 - 9

9- وجود تناسب میان گناه و کیفر آن در نظام کیفری الهی

ثانی عطفه .. له فی الدنيا خزی

برداشت فوق از مقابله «ثانی عطفه» (تکبر) با «خزی» (ذلت) به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 57 - 6

6- کیفر های اخروی ، متناسب با کردار های آدمیان در دنیا

والذین كفروا و كذبوا بـِـایـتنا .. عذاب مهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 188 - 4

4- کیفر های الهی ، متناسب با اعمال آدمیان

فأسقط علينا كسفاً .. قال ربی أعلم بما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 72 - 4

4- نظام کیفری خداوند ، دارای حساب و برنامه ای معین

ردف لكم بعض الذی تستعجلون

از عبارت «ردف لكم بعض ..» استفاده، می شود که مجازات های الهی بدون محاسبه صورت نمی گیرد؛ بلکه دارای برنامه ای دقیق است که طبق آن مرحله به مرحله اعمال می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 90 - 6

6- نظام کیفری خداوند ، به دور از هرگونه ظلم و بی عدالتی

هل تجزون إلا ما كنتم تعملون

پرسش انکاری «هل تجزون..» در صدد بیان این نکته است که: گمان نشود جزای اخروی بدکاران، سنگین و ظالمانه است؛ بلکه جزای عین عمل آنان و هم طراز با آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 84 - 2,5

2- پاداش الهی در جهان آخرت، براساس فضل و احسان و کیفر او، بر پایه عدل و انصاف خواهد بود.

من جاء بالحسنة فله خير منها و من جاء بالسيئة فلا يجزي .. إلا ما كانوا يعملون

5- هر عمل نیک در جهان آخرت، دارای پاداش افزون و هر عمل بد دارای کیفر متناسب با آن خواهد بود.

من جاء بالحسنة .. و من جاء بالسيئة

«ال» در «الحسنة» و «السيئة» برای جنس و مفید استغراق است. بنابراین «من جاء بالحسنة»؛ یعنی، «هر کس هر عمل نیک بیاورد» و «من جاء بالسيئة»؛ یعنی، هر کس هر عمل بد بیاورد.

ص: 394

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 40 - 2, 1

1 - هر یک از فرعون و هامان و قارون مناسب گناهشان کیفر شدند .

فكلاً أخذنا بذنبه

2 - قوم عاد و ثمود ، مناسب گناهشان ، کیفر و عذاب شدند .

و عاداً و ثموداً .. و قرون ... فكلاً أخذنا بذنبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 47 - 9

9 - مجازات های الهی ، پس از اتمام حجت و ارائه دلیل و برهان است .

فجاءوهم بالبینت فانقمنا من الذين أجرموا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 33 - 10, 11, 12, 14

10 - هیچ پدر و فرزندی ، در قیامت به جای هم حتی اندک کیفری نمی شوند .

لايجزى والد عن ولده و لا مولود هو جاز عن والده شيئاً

11 - در قیامت ، بار عمل هر کس ، تنها بر دوش خود او است .

لايجزى والد عن ولده و لا مولود هو جاز عن والده شيئاً

12 - در قیامت ، برعهده گرفتن بخشی از کیفر پدر از ناحیه فرزند ، به خاطر سنگین بودن حق وی بر فرزند ، امری متوقع است . *

و لا مولود هو جاز عن والده

درباره مجازات نشدن پدر به جای فرزند ، از فعل «يجزى» استفاده شده است و درباره نفی مجازات فرزند به جای پدر از «جاز» که حالت صفتی و تأکید بیشتری دارد . چنین تأکیدی ، می تواند به خاطر توقعی باشد که از ناحیه پدران هست . و نیز می تواند به خاطر این باشد که او ، از حیث عاطفه و مهر ، به مراتب کم تر از پدر است . برداشت بالا بر اساس احتمال نخست است .

14 - مجازات شدن هر کسی در قبال عمل خودش ، امری حتمی و تخلف ناپذیر است .

يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنِ وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ

این برداشت، بنابراین احتمال است که متعلق «وعد»، عبارت «لایجزی...» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 14 - 14

14 - عمل ها و موضع گیری ها هر کدام ، متناسب با خود ، عذاب و کیفر دارند .

فذوقوا بما نسيتم .. ذوقوا ... بما كنتم تعملون

تکرار «ذوقوا» با ذکر سبب هر کدام از آنها، می تواند بیان کننده این نکته باشد که هر کدام از عمل ها و نیز برخوردهای منفی با اعتقادات دینی، عذاب خاص خود را دارد.

ص: 395

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 23، 24

23 - عذاب های خداوند ، متناسب با بدکرداری کیفرشدگان است .

هل يجزون إلا ما كانوا يعملون

24 - کیفر مستکبران و مستضعفان کافر در قیامت ، متناسب با کردار بد آنان است .

وقال الذين استضعفوا للذين استكبروا .. و جعلنا الأعلى في أعناق الذين كفروا هل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 43 - 20

20 - کیفر شدن در قیامت ، پس از اتمام حجت و ارائه راه درست و حق به بندگان در دنیا است .

و نقول للذين ظلموا ذوقوا عذاب النار .. و إذا تتلى عليهم آياتنا بينت ... و

برداشت یاد شده از آن جا است که خداوند پس از نقل عذاب شدن ظالمان، مسأله ارائه حق و تلاوت آیات الهی بر آنان را مطرح ساخته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 39 - 1، 3

1 - عذاب دردناک مشرکان و کافران مستکبر در دوزخ ، تجسم اعمال خود آنان و متناسب با رفتار ایشان است .

لذائقوا العذاب الأليم . و ما تجزون إلا ما كنتم تعملون

آیه شریفه، در واقع پاسخ سؤالی است که از آیه قبل برمی آید و آن این که: چرا عذاب مشرکان مستکبر، عذابی دردناک است و آیا این عذاب عادلانه است؟

3 - مجازات های الهی در قیامت ، عادلانه و متناسب با اعمال و رفتار خود انسان ها است .

و ما تجزون إلا ما كنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - کافران و مشرکان تهدید شده به عذاب الهی ، از پیش انذار و اخطار شده و اتمام حجت شده بودند .

فساء صباح المنذرین

منظور از «منذرین» (اخطار شدگان) کافران و مشرکان اند. این تعبیر می رساند که آنان از سوی پیامبراسلام و قرآن، انذار و اخطار شده بودند.

4 - آمدن عذاب الهی ، پس از انذار و اخطار و اتمام حجت است .

فساء صباح المنذرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 70 - 2,3

2 - تناسب و مطابقت کامل کیفر و پاداش الهی ، با رفتار و کردار بندگان

و وقیت کلّ نفس ما عملت

حذف مضاف در «ما عملت» _ که در اصل «جزاء ما عملت» است _ می تواند گویای این نکته باشد که جزای الهی، آن چنان

ص: 396

با رفتار بندگان تناسب و مطابقت دارد که گویا، آنچه داده می شود خود عمل است نه جزای آن.

3 - پاداش و کیفر مطابق و متناسب با رفتار ، پاداش و کیفری است عادلانه و به حق .

و هم لایظلمون . و وقیت کلّ نفس ما عملت

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه، به منزله بیان برای جمله «و هم لایظلمون» می باشد؛ یعنی، ظلم نشدن در حق بندگان به این خاطر است که هر کسی مطابق آنچه انجام داده، جزا خواهد دید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 17 - 5، 1

1 - نظام پاداش و کیفر الهی در قیامت ، فراگیر همه انسان ها و شامل تمامی حرکات انسان ها است .

الیوم تجزی کلّ نفس بما کسبت

«ما» در «بما کسبت» موصول بوده و افاده کننده معنای جنس است. بنابراین «ما کسبت»؛ یعنی، هر آنچه که بشر انجام داده و هر حرکتی که از خود نشان دهد.

5 - در نظام کیفر و پاداش الهی در قیامت ، به کسی کمترین ستمی نخواهد شد .

لا ظلم الیوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 10، 1

1 - جزا و کیفر الهی در قیامت ، عادلانه و متناسب با رفتار زشت انسان است .

من عمل سیئه فلا یجزی إلاّ مثلها

مقصود از مجازات به مثل، عادلانه بودن جزای الهی و متناسب بودن آن با رفتار انسان ها است.

10 - خداوند با کافران بدکردار در قیامت ، بر مبنای عدل و با مؤمنان نیک کردار براساس فضل و لطف خویش برخورد خواهد کرد .

من عمل سیئه فلا یجزی إلاّ مثلها و من عمل صـلحاً . . . و هو مؤمن . . . یرزقون فیها ب

برداشت یاد شده از آن جا است که مجازات گناه کاران، تنها به میزان گناه آنان است؛ ولی پاداش مؤمنان نیک کردار، بی شمار و افزون بر استحقاق آنان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 48 - 6

6 - در قیامت ، هیچ کس بار کیفر دیگران را بر دوش نخواهد کشید .

فيقول الضعفُؤا .. فهل أنتم مغنون عَنَّا نصيبًا من النار . قال الذين استكبروا إنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 60 - 7

7 - مجازات پروردگار ، عادلانه و متناسب با نوع رفتار و کردار آدمی است .

إنّ الذين يستكبرون عن عبادتي سيدخلون جهنم داخرين

مجازات شدن متکبران خود برترین به خواری و ذلت، گویای حقیقت یاد شده است.

ص: 397

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 14

14 - تناسب کیفر های الهی با رفتار و عملکرد آدمی

فاستکبروا... عذاب الخزی... و لعذاب الآخره أخی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 28 - 11

11 - تناسب عذاب های الهی، با گناهان و عملکرد آدمیان

لهم فیها دار الخلد جزاء بما کانوا بأی_تنا یجحدون

گفتنی است که در آیه شریفه در برابر انکار مستمر آیات الهی، عذاب مستمر و همیشگی قرار داده شده است. با الغای خصوصیت از مورد، مطلب بالا قابل برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 50 - 25

25 - تفهیم اتهام و تبیین جرایم کافران برای ایشان، قبل از اعمال مجازات درباره آنان

فلننبئن الذین کفروا بما عملوا و لنذیقنهم من عذاب غلیظ

از این که خداوند، مجازات کافران را پس از اطلاع آنان نسبت به گناهان شان ذکر فرموده، مطلب بالا قابل برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 40 - 3,5

3 - انتقام جویی، کینه توزی و تجاوز از حد در مسیر مجازات ستمگر، ممنوع و نامشروع است.

و جزؤا سیئه سیئه مثلها

5 - قصاص و مجازات بدی و خطا، باید مطابق و مماثل با خطا باشد؛ نه متفاوت با آن

و جزؤا سیئه سیئه مثلها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 20 - 15

15- کیفر های الهی برای مجرمان ، متناسب با جرم و گناه ایشان *

تجزون عذاب الهون بما کنتم تستکبرون

برداشت یاد شده بدان احتمال است که تعبیر «استکبار» در قبال «هون» اشاره به این تناسب داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 34 - 4

4- برنامه الهی در کیفر مجرمان و متجاوزان ، کاملاً دقیق و حساب شده است .

مسومه عند ربک

تعبیر «مسومه عند ربک» و علامت دار بودن سنگ ها، حاکی از وجود دقت و حسابگری در نظام کیفری خداوند برای متجاوزان است.

ص: 398

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 35 - 3

3 - جدا شدن مؤمنان از صف مجرمان و مسرفان پیش از نزول عذاب ، نمودی از قانون مندی نظام کیفری حق

مسوّمه عند ربّک ... فأخرجنا ... من المؤمنین

ممکن است «أخرجنا ..»، نمودی از «مسوّمه» و مصداقی برای آن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 49 - 4,5

4 - تناسب کامل میان کیفر و کردار مجرمان ، در نظام کیفری خداوند

یوم یسحبون فی النار .. إنا کُلّ شیء خلقناه بقدر

خداوند، پس از بیان مجازات مجرمان، در حقیقت این قانون کلی را تذکر داده است که تمامی برنامه های ما از روی عدل و حساب است. از آن جمله کیفر مجرمان است که هر یک به تناسب عمل و استحقاقشان، کیفر خواهند دید.

5 - «عن علی بن ابی طالب (ع) إنه سئل عن قوله الله : «إنا کُلّ شیء خلقناه بقدر» فقال : يقول الله عزّوجلّ إنا کُلّ شیء خلقناه لأهل النار بقدر أعمالهم ;

روایت شده که از امام علی بن ابی طالب (ع) [درباره] آیه «إنا کُلّ شیء خلقناه بقدر» سؤال شد، آن حضرت فرمود: خداوند می فرماید: ما هر چیز را برای اهل دوزخ به اندازه اعمالشان خلق نمودیم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 41 - 7

7 - مؤاخذه و کیفر خلائق (جن و انس) ، در قیامت براساس جرم آنان است .

يعرف المجرمون بسیمهم فیؤخذ بالنوصی والأقدام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 35 - 4

4 - وجود تناسب ، میان نوع گناه و کیفر الهی

و لا یحِضُّ علی طعام المسکین . فلیس له الیوم هـ_هنا حمیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 36 - 4

4- وجود تناسب ، میان گناه و کیفر الهی

و لا یحِضُّ علی طعام المسکین . . . و لا طعام إلا من غسلین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 26 - 4، 1

1 - جهنمیان به میزان کردار خویش ، کیفر خواهند شد .

جزاء وفاقاً

ص: 399

«جزاء» مصدر است و نصب آن، یا براساس مفعول مطلق بودن آن است؛ یعنی، «يجزون جزاءً» و یا با تأویل به مشتق رفتن، حال برای «حمیم» و «غساق» است. در صورت اول، مراد این است که کیفر آنان، کیفری مناسب و به میزان گناه آنان خواهد بود و در صورت دوم، همان «حمیم» و «غساق» کیفر مناسب آنان است. هر یک از دو احتمال، می تواند مبنای برداشت یاد شده باشد. «وفاقاً» گرچه مصدر است؛ ولی چون صفت می باشد، به معنای «موافقاً» خواهد بود.

4 - تناسب عذاب و گناه ، در نظام کیفری خداوند

جزاء وفاقاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 28 - 7

7 - نوشیدن آب جوشان و خونابه چرکین و بدبو در جهنم ، عقوبتی مناسب با گناه تکذیب آیات الهی

إلا حميمًا و غساقًا . . . و كذبوا بآيتنا كذبًا

ترتیب پنج آیه مورد بحث، به گونه ای است که آیه «جزاء وفاقاً»، دو عقوبت قبل از خود را کیفری مناسب، برای دو گناه بعد از خود قلمداد کرده است. عقوبت ها یکی منفی (لایدوقون) و دیگری مثبت (إلا حميمًا و غساقًا) بود و گناهان نیز یکی منفی (لايرجون) و دیگری مثبت (كذبوا) است. آیه «جزاء وفاقاً» در میان آنها، گویای تناسب عقوبت منفی با گناه منفی و تناسب عقوبت مثبت با گناه مثبت است. برداشت یاد شده بیانگر تناسب دو مثبت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 29 - 4

4 - مجازات هر کس در جهان آخرت ، براساس کردار ها و عقاید او است .

و كلّ شيء أحصينّه كِتَابًا

بیان ثبت همه چیز - که مصداق یقینی آن به قرینه آیات پیشین، کردار و عقیده جهنمیان است - در واقع تهدیدی برای خطاکاران و هشدار به همه انسان ها است که افکار و رفتارشان، روزی بر آنان عرضه خواهد شد و ایشان کیفر آن را خواهند دید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففين - 83 - 34 - 6

6 - تناسب عذاب و گناه ، در نظام کیفری خداوند

إِنَّ الَّذِينَ أُجْرِمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يَضْحَكُونَ . . . فَالْيَوْمَ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنَ الْكُفَّاءِ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - بروج - 85 - 10 - 6

6 - تناسب گناه و عذاب ، در نظام كيفرى خداوند

الَّذِينَ فَتَنُوا . . . فَلَهُمْ عَذَابٌ جَهَنَّمَ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - بروج - 85 - 20 - 6

6 - تناسب مجازات با گناه ، در نظام كيفرى خداوند

ص: 400

فی تکذیب ... محیط

ر. ک. توضیح 5

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 4 - 10، 9

9 - تناسب کیفر های اخروی ، با گناهان انسان

همزه لمزه ... لینبذن فی الحطمه

برگزیدن نام «حطمه» _ که نشانگر درهم شکسته شدن جهنمیان در آتش است _ ممکن است در ارتباط با گناه «هَمَز» و «لَمَز» باشد که باعث شکسته شدن شخصیت و اعتبار کسی نزد دیگران است. ماده «نبذ» نیز که بر افکندن تحقیرآمیز دلالت دارد، چه بسا ناظر به تناسب آن با استهزاها و متلک انداختن های فرد دوزخی باشد.

10 - درهم شکسته شدن در آتش جهنم ، کیفری مناسب برای درهم شکستن شخصیت مردم

همزه لمزه ... لینبذن فی الحطمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 7 - 2، 4

2 - انسان در قیامت ، به جهت باور ها و نیت هایش ، مؤاخذه شده و کیفر خواهد دید .

الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْنَدِ

4 - احاطه آتش دوزخ بر قلب عیب جویان ، کیفری مناسب برای گناه افکار ناروای آنان درباره مردم

لمزه ... الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْنَدِ

56- حاکم نظام کیفری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 127 - 5

5 - خداوند ، حاکم بر نظام کیفررسانی به مستحقان عذاب

57- عدالت در نظام کیفری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 22 - 4

4 - همانندی و یک سانی مجازات و کیفر زنان و مردان مشرک و کافر در قیامت

احشروا الذین ظلموا و أزوجهم

برداشت یاد شده از آن جا است که اختصاص به ذکر یافتن «ازواج» (همسران)، می تواند برای از بین بردن این توهم باشد که زنان مشرک و کافر از کیفر الهی معاف اند.

ص: 401

58- نظام کیفری در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 48 - 5,6,7,8

5 - هیچ کس در روز قیامت ، ذره ای از عذاب دیگری را بر عهده نمی گیرد و متحمل نمی شود .

واتقوا يوماً لا تجزی نفس عن نفس شیئاً

6 - در روز قیامت ، شفاعت هیچ کس درباره دیگری پذیرفته نخواهد شد .

و لا یقبل منها شفعه

ضمیر در «منها» می تواند به «نفس» دوم برگردد؛ یعنی، اگر فرد مورد مؤاخذه شفیع، بیاورد شفاعتش قبول نمی شود و همچنین می تواند به «نفس» اول که مراد از آن دوستان و نزدیکان و . . . هستند، ارجاع شود؛ یعنی، آن دوستان (در ضمن اینکه عذاب دوست خویش را بر عهده نمی گیرند) اگر شفاعتی نیز درباره او بکنند، شفاعتشان پذیرفته نمی شود.

7 - در روز قیامت از هیچ کس عدل و عوضی - که خویشان را با آن باز خرد - گرفته نخواهد شد .

و لا یؤخذ منها عدل

کلمه «عَدْل» به معنای: فدیة و عوض است که شخص برای آزادی خود یا دیگری می پردازد، تا از اسارت و مانند آن آزاد شود.

8 - در روز قیامت هیچ کس به دفاع از دیگری برنخواهد خواست و او را یاری نخواهد کرد .

و لا هم ینصرون

59- نظام کیفری سلیمان (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 21 - 2

2 - شکنجه یا مرگ (بریدن سر) ، مجازات تخلف بی دلیل از مقررات سپاه سلیمان

أَمْ كَانِ مِنَ الْغَائِبِينَ . لَأُعَذِّبَنَّهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ

60- نظام کیفری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - بریدن دست و پای مجرمان و بستن آنان به چوبه های دار، از جمله سخت ترین مجازات ها در زمان فرعون بود.

فَلَا تَقْطَعْنَ... وَلَا صَلِّبْتِكُمْ فِي جَذوعِ النَّخْلِ

ص: 402

61- ویژگیهای نظام کیفری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 23

23 - عذاب های خداوند ، متناسب با بدکرداری کیفرشدگان است .

هل یجزون إلا ما كانوا یعملون

62- ویژگیهای نظام کیفری قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 130 - 2

2 - قوانین و مجازات های رایج در میان قوم عاد ، ظالمانه و خارج از اعتدال بود .

و إذا بطشتم بطشتم جبارین

نظام های ظالمانه

63- {نظام های ظالمانه}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 6 - 16

16- تحمیل بدترین شکنجه ها ، سر بریدن پسران و زنده نگه داشتن زنان از سوی فرعونیان ، آزمایشی بزرگ از جانب خداوند برای بنی

اسرائیل

یسومونکم سوء العذاب . . . و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

برداشت فوق ، مبتنی بر این است که مشارالیه «ذلکم» شکنجه های فرعونیان باشد.

ص: 403

1- آثار نظم آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 41 - 5

5 - تداوم نظم کنونی جهان و ادامه حیات در آن ، جلوه ای از حلم و غفران الهی

إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَوَاتِ... إِنَّه كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که «إِنَّه كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا» در مقام تعلیل برای جملات پیشین است؛ یعنی، خداوند آسمان ها و زمین را از فروپاشی حفظ می کند؛ زیرا او نسبت به بندگانش بردبار و آمرزنده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 6 - 2

2- برنامه و حساب دقیق حاکم بر هستی ، خود دلیل ضرورت قیامت و محاسبه نهایی کردار آدمیان *

و الذریٰت... و إِنَّ الدِّینَ لَوقِع

از مناسبت میان مقسم به و جواب قسم، استفاده می شود؛ همان طور که تمام مظاهر طبیعت به گونه ای حساب شده در ارتباط باهم قرار دارند و هدفی را دنبال می کنند؛ به طریق اولی حیات انسان بی فرجام نیست و بدون حساب پایان نمی پذیرد.

2- اختلال در نظم آسمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 9 - 3

3 - متلاشی شدن نظم کنونی آسمان ، در آستانه برپایی قیامت

و إذا السماء فرجت

3- اختلال در نظم آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 14 - 4

4- دگرگونی نظم کنونی طبیعت ، در آستانه برپایی قیامت

يوم ترجف الأرض و الجبال و كانت الجبال كشيئا مهيباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 8 - 2

2- دگرگون شدن نظم کنونی منظومه شمسی ، در آستانه برپایی قیامت

فإذا النجوم طمست

4- اخلال در نظم عمومی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 26 - 11، 12

11 - تصمیم فرعون بر قتل موسی (ع) ، به اتهام فسادانگیزی و اخلالگری او در نظم عمومی کشور

أقتل موسی . . . إتی أخاف . . . أن يظهر فی الأرض الفساد

12 - موسی (ع) از سوی فرعون ، به فسادانگیزی و اخلالگری در نظم عمومی سراسر کشور مصر متهم شد .

أو أن يظهر فی الأرض الفساد

آمدن تعبیر «فی الأرض» (در زمین) گویای این نکته است که موسی(ع) به اخلال و فسادانگیزی در سراسر کشور متهم گردید؛ نه در نقطه ای خاص.

5- ارزش نظم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 165 - 5

5- ارزشمندی نظم و انضباط و تشکل و صف آرایی در زندگی

وإنا لنحن الصافون

توصیف فرشتگان و یا بندگان خالص خدا به در صف بودن (در آیه ای که در مقام تمجید از آنان است) برداشت بالا را افاده می کند.

6- اهمیت نظم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 9 - 10

10_ نقش بارز و سازنده نظم و انضباط در حرکت های رزمی و صحنه های نبرد *

أني ممدكم بألف من الملكة مردفين

ص: 405

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 1 - 7

7 - اهمیت و ارزش والای نظم، انسجام و حرکت جمعی، در زندگی و در برابر دشمن

و الصَّفَاتِ صَفًّا

صف کشیدن هر گروهی - چه فرشتگان و چه مجاهدان - گویای وجود نظم، انسجام و حرکت جمعی در میان آن گروه است. توصیف خداوند از گروه فرشتگان و مجاهدان به صف بستگان، بیانگر برداشت یاد شده است.

7- اهمیت نظم آسمان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 6 - 6

6 - نظم و قانون مندی دقیق و فراگیر، دارای اهمیتی ویژه در نظام کرات آسمانی

کیف بنینها... و ما لها من فروج

8- اهمیت نظم در جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 7

7 - مؤمنان در نبرد با دشمنان، باید منظم، سازمان یافته و همچون بنایی ریخته شده از سرب، استوار و نفوذناپذیر باشند.

یق تَلون... صَفًّا کَأَنَّهُمْ بَنی مَرصُوص

«مرصوص» از ریشه «رصاص» (سرب) مشتق است. «بنیان مرصوص»؛ یعنی، بنایی که با سرب استوار و محکم شده است.

9- اهمیت نظم در سپاه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 21 - 5,6

5 - اهتمام شدید سلیمان (ع) به برقراری نظم و انضباط کامل در سپاه خویش

أم كان من الغائبين . . . أو لأذبحته

6- اهمیت نظم و انضباط در نیروهای نظامی

أم كان من الغائبين . لأعدبته عذاباً شديداً أو لأذبحته

10- اهمیت نظم ستارگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 406

2 - ستارگان و نظام حاکم بر آنها ، پدیده ای عظیم و شایان مطالعه و اندیشه

و اِنَّه لَقَسَمٌ لِّوَتَعْلَمُونَ عَظِيمٌ

سوگند مؤکد خداوند به ستارگان و تصریح بر عظمت این سوگند، بیانگر مطلب یاد شده است.

11- اهمیت نظم مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 1 - 6

6 - نظم و انضباط در نیروی نظامی ، امری با اهمیت و بایسته

و الصَّفَاتِ صَفًّا

12- برهان نظم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 22 - 3

3- نظم و هماهنگی در جهان آفرینش ، دلیلی است بر وحدانیت خداوند .

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلَ اللَّهِ لَفَسَدَتَا

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که «إِلَّا» به معنای «غیر» باشد؛ یعنی، اگر غیر خداوند، خدایان دیگری در جهان بود، نظم کنونی جهان متلاشی می شد. مفهوم و پیام این سخن این است که نظم کنونی جهان، تنها به اراده خدا و دلیل بر وحدانیت او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 64 - 7

7 - چرخه منظم حیات و ارتباط و هماهنگی کامل میان عوامل جوی و زمینی ، نشانه یکتایی مدبر هستی

أَمْنْ يَبْدُوا الْخَلْقَ ثُمَّ يَعْبُدُوهُ وَمِنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ

عبارت «من السماء والأرض» می تواند اشاره به وجود هماهنگی عوامل زمینی و آسمانی، در تدارک نیازمندی های انسان داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 82 - 2

2- عظمت و هماهنگی تدبیر آسمان ها و زمین و عرش ، نشان دهنده حاکمیت خدای یگانه بر هستی است .

سبحن رب السموت والأرض

ص: 407

13- تعقل در نظم آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 96 - 9

9_ مطالعه در طبیعت و کرات آسمانی و نظم دقیق و برنامه آنها، راهی برای درک توحید است.

فأنى توفكون. فالق الإصباح... ذلك تقدير العزيز العليم

سیاق آیات گذشته بیان توحید و نفی شرک و فرجام آن بود. این آیه نیز، که پس از جمله «فأنى توفكون» در آیه پیشین قرار دارد، در صدد بیان دلیل و رهنمودی دیگر برای راهیابی انسان به توحید است.

14- حافظ نظم آسمان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 41 - 1

1 - تنها خداوند ، نگه دارنده نظم کنونی آسمان ها و زمین از زوال و پاشیدگی است و هیچ قدرت دیگری در آن نقش ندارد .

إنّ الله يمسك السموات والأرض أن تزولا ولئن زالتا إن أمسكهما من أحد من بعده

15- حافظ نظم آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 41 - 1

1 - تنها خداوند ، نگه دارنده نظم کنونی آسمان ها و زمین از زوال و پاشیدگی است و هیچ قدرت دیگری در آن نقش ندارد .

إنّ الله يمسك السموات والأرض أن تزولا ولئن زالتا إن أمسكهما من أحد من بعده

16- حافظ نظم زمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 41 - 1

1 - تنها خداوند ، نگه دارنده نظم کنونی آسمان ها و زمین از زوال و پاشیدگی است و هیچ قدرت دیگری در آن نقش ندارد .

إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِن زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ

17- عوامل اختلال در نظم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 29 - 9

9- تعدد خدا، موجب متلاشی شدن و مختل گشتن نظام زندگی بشر خواهد شد.

ص: 408

ضرب الله مثلاً رجلاً فيه شركاء متشكسون

18- عوامل نظم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 22 - 6

6- نظم و هماهنگی در هر کاری ، نیازمند به وحدت در مدیریت و رهبری است .

لو كان فيهما ءال الله لفسدتا

برداشت یاد شده با انتزاع از مورد آیه به دست می آید؛ زیرا علت فساد و متلاشی شدن جهان، بر اثر چندگانگی در الوهیت و ربوبیت، نسبت به هر امر منسجم و هماهنگی قابل تسری و انطباق است و آسمان ها و زمین خصوصیتی ندارند.

19- عوامل نظم آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 42 - 13

13- حاکمیت نظم در جهان هستی ، تنها در پرتو وجود قدرت واحد امکان پذیر است .

قل لو كان معه ءال الله كما يقولون إذا لآبتغوا إلى ذی العرش سیلاً

پیام اصلی آیه، برهان هماهنگی در هستی است؛ یعنی، تعدد قدرت با نظم واحد حاکم بر هستی سازگار نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 4 - 2

2 - سامان یافتن نظام جهان ، در پرتو تقسیم و دسته بندی امور ، به دست کارگزاران الهی (فرشتگان)

فالمقسّمات أمراً

20- فلسفه نظم آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 63 - 2

2 - چپیش اجزای طبیعت (ستارگان و . . .) به تدبیر خداوند ، به گونه ای که وسیله هدایت و نجات انسان ها است .

أمن يهدیکم فی ظلمت البرّ و البحر

مراد از «یهدیکم» _ مطابق نظر برخی از مفسران و بعضی از آیات قرآن (و بالنجم هم یهدون) _ رهیابی انسان از طریق ستارگان و دیگر عوامل و مشخص کردن مسیر خود در تاریکی شب ها است.

ص: 409

21- قانونمندی نظم آسمان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 6 - 6

6_ نظم و قانون مندی دقیق و فراگیر ، دارای اهمیتی ویژه در نظام کرات آسمانی

کیف بنین_ها . . . و ما لها من فوج

22- محدوده نظم آسمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 37 - 4

4 - نظام و نظم موجود آسمان ، دارای امدی محدود است ؛ نه جاودان .

فإذا انشقت السماء فكانت وردة كالدهان

23- منشأ نظم آسمان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 41 - 2

2 - نظم کنونی آسمان ها و زمین در بقا ، همانند مرحله آغازین خود ، نیازمند به اراده و تدبیر خداوند است .

إنَّ اللهَ يمسك السموات والأرض . . . إن أمسكهما من أحد من بعده

24- منشأ نظم آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 71 - 3

3 - استواری نظام تکوین ، مرهون راه نداشتن آرای هوسبازان در قوانین به حق آن

ولو اتبع الحق أهواءهم لفسدت السموات والأرض ومن فيهنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - چپش اجزای طبیعت (ستارگان و . . .) به تدبیر خداوند، به گونه ای که وسیله هدایت و نجات انسان ها است .

أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظِلْمَتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ

مراد از «یهدیکم» - مطابق نظر برخی از مفسران و بعضی از آیات قرآن (و بالنجم هم یهتدون) - رهیابی انسان از طریق ستارگان و دیگر عوامل و مشخص کردن مسیر خود در تاریکی شب ها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 410

3- تداوم نظام هستی، چونان پیدایش آن، تحت تدبیر و اراده الهی است.

هو الله .. الملك

وصف «الملك» در صورتی همواره بر خدا صدق می کند که فرمانروایی او همیشگی باشد؛ نه این که نظامی را به وجود آورده باشد که بی نظارت و فرمانروایی او به حیات خود ادامه دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 2 - 6

6- آفریدن و نظام دادن به جهان هستی، اقتضای ربوبیت خداوند است.

ربك .. الذی خلق فسوی

25- منشأ نظم در آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 22 - 4

4- هیچ قدرتی جز خداوند، قادر به اداره منظم و منسجم جهان نیست.

لو كان فيهما ءالله لفسدتا

خداوند، وجود چند خدا را که در امور جهان دخالت داشته باشند _ نفی فرموده و موجب فساد نظم جهان دانسته است. این فسادآوری ممکن است به خاطر این باشد که خدایان دیگر، قادر به اداره جهان و سامان بخشیدن به آن نباشند.

26- منشأ نظم زمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 41 - 2

2- نظم کنونی آسمان ها و زمین در بقا، همانند مرحله آغازین خود، نیازمند به اراده و تدبیر خداوند است.

إن الله يمسك السموات والأرض .. إن أمسكهما من أحد من بعده

27- نابودی نظم آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 8 - 3

3 - متلاشی شدن نظم کنونی جهان طبیعت ، در آستانه برپایی قیامت

یوم تکون السماء کالمهل

ص: 411

28- نظم آسمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 8 - 2

2 - نظام و نظم موجود آسمان ، دارای فرجامی محدود و روبه نابودی

یوم تکون السماء کالمهل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 28 - 2

2 - خداوند ، آسمان را پدیده ای به دور از کاستی و ناهماهنگی و به گونه ای موزون و متعادل قرار داده است .

فسویها

«سویّ» به چیزی گفته می شود که در مقدار و کیفیت آن، افراط و تفریط نشده باشد (مفردات راغب). بنابراین جمله «سواها»؛ یعنی، خداوند آسمان را به گونه ای قرار داد که در شکل و اجزای آن، تعادل برقرار است.

29- نظم آسمان های هفتگانه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 3 - 2

2 - آسمان های هفتگانه در نظم و اتقان ، متناسب و مشابه هم اند .

سبع سموت طباقاً

برداشت یاد شده، مبتنی بر این نکته است که «طباقاً» از مصدر «طَبَقَ» و به معنای مطابقت و مشابهت باشد. در این صورت مقصود از آن، تشابه و تطابق آسمان ها در نظم و اتقان و مانند آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 15 - 2

2 - وجود مطابقت و نظم و هماهنگی ، میان آسمان های هفت گانه

ألم تروا كيف خلق الله سبع سموت طباقاً

«طبق» در دو معنا به کار می رود: 1_ مطابق و موافق کامل بودن چیزی با چیز دیگر؛ 2 قرار گرفتن چیزی بر فراز چیز دیگر. بر مبنای معنای نخست، مقصود وجود هماهنگی و نظم در آسمان ها است. و براساس معنای دوم مراد طبقات آسمان ها است که به شکل طبقه طبقه و تودرتو می باشد.

30- نظم آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 190 - 3، 11، 2

2_ آسمان ها و زمین ، آفریده هایی حادث و دارای نظم

انّ فی خلق السّموات و الارض و اختلاف الّیل و النّهار

ص: 412

3_ نظم شب و روز ، از آیات الهی

انّ فی . . . و اختلاف الّیل و النّهار لایات

11_ پی بردن از آفرینش به قدرت مطلق خداوند و یکتایی او در فرمانروایی بر هستی ، دلیل بهره مند بودن آدمی از خرد ناب

انّ فی خلق السّموات . . . لایات لاولی الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 191 - 20،23

20_ جهان آفرینش ، مجموعه ای هدفدار و منظم

یتفکرون فی خلق السّموات و الارض ربّنا ما خلقت هذا باطلاً

«باطل» به چیزی گفته می شود که هدفی را تعقیب نکند و یا دارای غرض و هدفی معقول نباشد. بنابراین باطل نبودن هستی یعنی دارا بودن هدف معقول و منطقی و لازمه هدفداری، نظم است.

23_ آفرینش ، نظامی حساب شده ، متقن و ضروری

ربّنا ما خلقت هذا باطلاً

حقّ، کاری است که انجام آن ضروری است و به اندازه لازم و در زمان خودش تحقق یابد. (مفردات راغب). و باطل نقیض حق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 33 - 7

7- نظام خلقت ، قانونمند ، هدفدار و دارای نظم

الله الذی خلق السموت و الأرض . . . رزقاً لکم . . . و سخیر لکم الشمس و القمر دائبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 16 - 2

2- ستارگان ، در مدار و قرارگاههایی معین در حال حرکتند .

و لقد جعلنا فی السّماء بروجاً و زیناً لکم فیها للنظرین

«برج» به منزلگاه و قرارگاه معنا شده است و منزلگاه به جایی اطلاق می شود که وارد شونده ای بر آن وجود داشته باشد و مراد از آن در این آیه، می تواند ستارگان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 3 - 2

2- جهان آفرینش (آسمان ها و زمین)، دارای نظم، هدف، اتقان، استواری و به دور از هرگونه پوچی و بی نظمی

خلق السموات والأرض بالحق

از معانی «حق» هدف داری حکیمانه و متقن بودن است. بنابراین «خلق السماوات والأرض بالحق»؛ یعنی، جهان را هدف دار و در نهایت اتقان و استواری آفرید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 413

13- کمترین درهم ریختگی و نابسامانی، در نظام هستی و آفرینش وجود ندارد.

و کَلَّ شَيْءٌ فَصَلَّنَهٗ تَفْصِيلاً

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از «کَلَّ شَيْءٌ» همه هستی باشد و در این صورت «فَصَلَّنَاهُ» از ماده «فصل» و به معنای جداسازی چیزی از چیز دیگر است (مفردات راغب). بنابراین معنای آیه چنین می شود: ما هر چیزی را در جایگاه خویش به گونه ای قرار دادیم که با دیگری مخلوط نشود و اصطکاکی پیدا نکند و هر پدیده ای در این عالم دارای نظم بوده و به سامان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 42 - 6

6- نظم و نظام جهان هستی و حاکمیت قدرت واحدی بر آن، نشان یگانگی خداوند است.

قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ ءَالِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَأَبْتَغُوا إِلَىٰ ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا

این برداشت، از برهان خلفی که در آیه به آن اشاره شده، استفاده می شود. توضیح اینکه اگر خدایان متعددی وجود داشت، باید برای تصاحب قدرت تنازع می کردند و آثار آن معلوم می گردید و چون آثار و نتایج آن معلوم نشده، پس تنازعی رخ نداده است و چون تنازع رخ نداده معلوم می شود خداوند، واحد و یگانه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 99 - 8

8- تحقق نیافتن معاد انسان قبل از قیامت، معلول حاکمیت نظم و برنامه در کار آفرینش است نه ناشی از عدم قدرت خداوند

قَادِرٍ عَلٰى اَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَ جَعَلَ لَهُمْ اٰجَالًا

تذکر «جعل لهم آجالاً» پس از «قادر علی أن یخلق مثلهم» در واقع پاسخ گویی این سؤال مقدر است که اگر خدا قادر بر خلقت دوباره انسانهاست، پس چرا از هم اکنون این کار را نمی کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 94 - 5

5- موجودات جهان دارای نظم و آمار دقیق اند.

لَقَدْ اَحْصٰیهِمْ وَعَدَّهٗمۡ عَدًّا

1 - تنظیم نظام تشریح و تکوین بر اساس تمایلات و هوس های کافران ، مایه تباهی نظام هستی

و لو اتبع الحق أهواءهم لفسدت السموت والأرض و من فیهنّ

این آیه، ادامه آیه پیشین است. در آیه قبل بیان شد که مخالفت کافران و رفاهمندان با پیامبر(صلی الله علیه و آله) و قرآن، از آن جهت نبود که آن دو برای آنها ناشناخته بود؛ بلکه از آن رو بود که پیام های قرآن _ که آورنده آن پیامبر(صلی الله علیه و آله) می باشد _ سراسر حق است و حق در ذائقه آنها ناخوشانید بود. بنابراین آنها در صورتی پیامبر(صلی الله علیه و آله) را می پذیرفتند که سخنانی مطابق هوس های آنها می آورد. در این آیه نیز می فرماید: اما هرگز حق نمی تواند تابع هوس های آنها شود؛ زیرا در آن صورت _ با توجه به نامحدود و متناقض بودن خواسته ها _ همه چیز از هم می پاشید؛ نه آسمان باقی می ماند، نه زمین و نه موجودات ساکن در

ص: 414

آنها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 91 - 7

7 - نظام هماهنگ و سامان مند جهان ، دلیل یگانه بودن خدا و بطلان پندار شرک

و لعلا بعضهم علی بعض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 64 - 7

7 - چرخه منظم حیات و ارتباط و هماهنگی کامل میان عوامل جوی و زمینی ، نشانه یکتایی مدبر هستی

أمن یبدؤا الخلق ثم یعیده و من یرزقکم من السماء و الأرض

عبارت «من السماء و الأرض» می تواند اشاره به وجود هماهنگی عوامل زمینی و آسمانی، در تدارک نیازمندی های انسان داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 13 - 4

4 - حرکت منظم و بیوقفه خورشید و ماه

و سخر الشمس و القمر کلّ یجری

فعل مضارع «یجری»، دلالت بر استمرار جریان حرکت خورشید و ماه دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 40 - 1

1 - هر یک از خورشید و ماه _ در قرارگاه ویژه خود _ دور از هم در حرکتند و هرگز با هم تلاقی نخواهند کرد .

لا الشمس ینبغی لها أن تدرک القمر و لا الّیل سابق النهار

مقصود از نرسیدن خورشید به ماه (لا الشمس ینبغی لها أن تدرک القمر)، به قرینه آیات پیشین _ که درباره حرکت خورشید و ماه به سوی قرارگاه ویژه خود بود _ این است که آن دو کره در دو مسیر مجزا در حرکت بوده و به دور از هم قرار دارند و هرگز باهم تلاقی نخواهند کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 27 - 2

2- جهان آفرینش (آسمان، زمین و...)، مجموعه ای هدفدار و منظم است.

و ما خلقنا السماء والأرض و ما بينهما ب_طلاً

«باطل» به چیز بیهوده و بدون هدف و غرض معقول گفته می شود. بنابراین باطل نبودن آفرینش جهان، به معنای هدفمند بودن آن است و لازمه این هدف مندی وجود نظم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 50 - 4

ص: 415

4 - تحقق آفرینش اشیا و تقدیر و تنظیم آنها، با صدور یک فرمان از جانب خداوند و بی نیاز از بازنگری *

إِنَّا كُلُّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ . وَ مَا أَمْرُنَا إِلَّا وَحْدَهُ كَلِمَةً بِالْبَصَرِ

عبارت «و ما امرنا» می تواند نظر به آیه قبل داشته باشد؛ یعنی، خلقت و اندازه گیری در دو مرحله صورت نمی گیرد؛ بلکه با یک فرمان هم آفرینش است و هم تقدیر و در این آفرینش و تقدیر تجدید نظر صورت نمی گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 3 - 6,7

6 - تشویق و ترغیب خداوند، به نگاه ژرف در مبدأ پیدایش جهان و نظم و هماهنگی میان آنها

ما تری فی خلق الرحمن من تفوت ثم ارجع البصر هل تری من فطور

7 - جهان آفرینش، به دور از هرگونه اختلال و آشفتگی است.

هل تری من فطور

«فطر» (ماده «فطور») در اصل به معنای شکافتن از طول است و در این آیه، در معنای اختلال به کار رفته است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 4 - 3

3 - تفکر و تأمل مکرر و عمیق تر در آفرینش جهان، موجب آگاهی و شناخت فزون تر و ژرف تر نظم و انسجام آن خواهد شد.

هل تری من فطور . ثم ارجع البصر کزّین ینقلب الیک البصر خاسئاً و هو حسیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 29 - 5

5 - وجود نظم و حساب در موجودات جهان

و کلّ شیءٍ أحصیناه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 5 - 3

3- سیر صعودی و نزولی گیاهان و روئیدن و تبدیل شدن آنها به خاشاک، نمونه ای از نظم تقدیر شده آفریده های خداوند است.

الذی قدر... أخرج المرعی . فجعله غشاء أحوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 4 - 5

5- تمام آفریده های الهی، نیکو و دارای ساختاری منظم اند. *

أحسن تقویم

«أحسن»، اسم تفضیل است و اثبات برترین قوام برای انسان، نیکو بودن قوام دیگر موجودات را در مفهوم خود گنجانیده است.

ص: 416

31- نظم خورشید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 96 - 4،5

4_ خورشید و ماه تحت حاکمیت همه جانبه و دقیق نظم و حساب و برنامه قرار دارند.

و الشمس و القمر حسبانا

برداشت فوق بر این مبناست که جمله «جعل .. الشمس و القمر حسبانا» از باب مبالغه باشد، مانند «زید عدل» یعنی خورشید و ماه عین حساب و برنامه هستند. این بیان گویای آن است که هیچ ذره ای از ذرات و حرکتی از حرکات و ... از حساب خارج نیست.

5_ شکافته شدن صبح، آرامش شب و نظم و حساب خورشید و ماه، بر اساس برنامه ریزی خداوند عزیز و داناست.

فالق الإصباح .. ذلك تقدير العزيز العليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 13 - 4

4 - حرکت منظم و بیوقفه خورشید و ماه

و سخر الشمس و القمر کلّ یجری

فعل مضارع «یجری»، دلالت بر استمرار جریان حرکت خورشید و ماه دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 5 - 1

1 - حاکمیت نظم، قانون مندی و هدفداری بر زوایای وجودی خورشید و ماه

الشمس و القمر بحسبان

«حسبان» معادل «حساب» است. نکره آمدن آن، بیانگر انجام گرفتن محاسبه ای دقیق در آفرینش خورشید و ماه است.

32- نظم در آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ حرکت منظم ماه در مدار خود و منازل آن (هلال ، تربیع ، بدر و . . .) آیت و نشانه ربوبیت خداست .

والقمر نوراً و قدره منازل

5_ حرکت منظم ماه در مدار خود و منازل آن (هلال ، تربیع ، بدر و . . .) وسیله ای مطمئن برای شمارش ماه و سال و محاسبه امور زندگی انسانهاست .

والقمر نوراً و قدره منازل لتعلموا عدد السنین و الحساب

ص: 417

33- نظم در جنگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 102 - 13

13_ رعایت نظم و انضباط دقیق، اصلی لازم در جنگ، حتی به هنگام عبادت

فلتقم طائفه منهم معک و لیاخذوا اسلحتهم... و لتأت طائفه اخرى

34- نظم در جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 9 - 10

10_ نقش بارز و سازنده نظم و انضباط در حرکت های رزمی و صحنه های نبرد *

أنی ممدکم بألف من الملئکه مردفین

35- نظم در روزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 185 - 19

19 - روزه عبادتی دارای نظم و در عین حال انعطاف پذیر

کتب علیکم الصیام... آیاماً معدودت... شهر رمضان... فمن کان مریضاً أو علی سفر

36- نظم در طلوع خورشید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 17 - 3

3 - وجود نظم و برنامه در طلوع و غروب خورشید، نشانی از پروردگار جهان

ربّ المشرقین و ربّ المغربین

37- نظم در عبادت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 102 - 13

13_ رعایت نظم و انضباط دقیق، اصلی لازم در جنگ، حتی به هنگام عبادت

فلتقم طائفه منهم معک و لیاخذوا اسلحتهم... و لتأت طائفه اخرى

ص: 418

38- نظم در غروب خورشید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 17 - 3

3 - وجود نظم و برنامه در طلوع و غروب خورشید ، نشانی از پروردگار جهان

ربّ المشرقین و ربّ المغربین

39- نظم در گیاهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 6 - 2

2 - نظام گیاهان با تنوع و قانون مداری خاص خویش ، نشانی از خداوند و رحمت او

و النجم و الشجر یسجدان

برداشت یاد شده با توجه به نکات زیر به دست می آید: الف) تعبیر «یسجدان» اشاره به انقیاد تکوینی و قانون مداری دارد؛ ب) آیات شریفه در مقام ارائه نمودهای آفرینش و رحمانیت خداوند است.

40- نظم زندگی قریش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قریش - 106 - 1 - 2

2 - قریش ، به برنامه ای منظم در اداره زندگانی خود خو گرفته بودند .

لایل_ف قریش

برای «ایلاف» معانی گوناگونی ذکر شده است؛ از جمله: الفت یافتن، الفت دادن (قاموس)؛ مهیا و مجهز ساختن (تاج العروس)؛ عهد بستن و امان گرفتن (نهایه ابن کثیر). برداشت یاد شده ناظر به معنای نخست (الفت یافتن) است. چیزی که قریش با آن الفت یافته بودند _ به قرینه آیه بعد _ کوچ تابستانی و زمستانی بوده است. این برداشت، با معنای «الفت دادن» نیز سازگار است. در آن صورت «اللّه» (فاعل «ایلاف») در کلام ذکر نشده است و «قریش» و «رحله» مفعول اول و دوم می باشد.

41- نظم سپاه سلیمان (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 17 - 4

4 - حاکمیت نظم و انضباط کامل در سپاه سلیمان

فهم یوزعون

ص: 419

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 21 - 5

5- اهتمام شدید سلیمان (ع) به برقراری نظم و انضباط کامل در سپاه خویش

أم كان من الغائبين . . . أو لأذبحته

42- نظم سپاه مسلمانان مدینه در غزوه احزاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 13 - 10

10 - در سپاه مسلمانان ، به هنگام غزوه احزاب ، نظمی استوار ، حاکم بود . به گونه ای که منافقان نیز خود را ملزم به رعایت آن می دانستند .

و یستئذن فریق منهم النبّی

43- نظم ستارگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 97 - 2

2_ ستارگان و موقعیت و مدارهای آنها، دارای نظم و حساب و برنامه مشخص است.

جعل لكم النجوم لتهتدوا بها فی ظلمت البر و البحر

راهیابی به وسیله ستارگان زمانی میسر است که مدارات و موقعیت آنها دارای نظمی مشخص باشد؛ زیرا در غیر این صورت راهیابی به وسیله آنها ممکن نبود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 2 - 2

2 - استقرار ستارگان در جایگاه خود ، سامان یافته و محکوم نظمی حاکم بر همه آنها است .

و إذا الكواكب انثرت

44- نظم طبیعت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 8 - 3

3 - زندگی انسان ها ، چونان نظام طبیعت ، وابسته به رعایت موازین و معیارها

و وضع المیزان . أَلَا تَطْغَوْنَ فِي الْمِيزَانِ

از ارتباط این آیه با آیات پیشین استفاده می شود: چنانچه وجود موازین در نظام جهان، عامل ثبات و پایداری آن است و بی

ص: 420

حسابی و بی قانونی به انهدام آن منتهی می شود، زندگی انسان نیز متکی به رعایت معیارها است.

45- نظم قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 32 - 6

6_ آیات قرآن، در عین تدریجی و با فاصله نازل شدن آنها، دارای بهترین نظم و انسجام

کذلک لنتبت به فؤادک و رتلنَه ترتیلاً

«ترتیل» مصدر «رتلنا» و از ریشه «رتل» (به معنای نظم و ترتیب زیبا و منسجم) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 69 - 4،11

4- قرآن، کتابی است دارای نظم، شیوه و ترکیبی جذاب و مخصوص به خود.

و ما علّمنَه الشعر

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که آنچه کافران را به شعر پنداشتن قرآن واداشت، نظم و اسلوب پر جاذبه و ویژه ای بود که در این کتاب الهی مشاهده کردند.

11 - محتوا، شیوه و نظم موجود در قرآن، روشنگر خدایی بودن آن و پیراستگی آن از تخیلات شاعرانه.

و ما علّمنَه الشعر و ما ینبغی له ان هو الا ذکر و قرءان مبین

برداشت یاد شده بر این اساس استوار است که مقصود از روشنگر بودن قرآن به _ قرینه صدر آیه (و ما علّمناه الشعر و ما ینبغی له) _ این حقیقت باشد که قرآن، خود شاهد و گواه الهی بودن و نیز پیراسته بودنش از تخیلات شاعرانه است.

46- نظم ماه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 96 - 4،5

4_ خورشید و ماه تحت حاکمیت همه جانبه و دقیق نظم و حساب و برنامه قرار دارند.

و الشمس و القمر حسبانا

برداشت فوق بر این مبناست که جمله «جعل . . الشمس والقمر حسابنا» از باب مبالغه باشد، مانند «زید عدل» یعنی خورشید و ماه عین حساب و برنامه هستند. این بیان گویای آن است که هیچ ذره ای از ذرات و حرکتی از حرکات و ... از حساب خارج نیست.

5_ شکافته شدن صبح، آرامش شب و نظم و حساب خورشید و ماه، بر اساس برنامه ریزی خداوند عزیز و داناست.

فالق الإصباح . . . ذلك تقدير العزيز العليم

ص: 421

47- نظم ماه (قمر)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 5 - 1

1 - حاکمیت نظم، قانون مندی و هدفداری بر زوایای وجودی خورشید و ماه

الشمس و القمر بحسبان

«حسبان» معادل «حساب» است. نکره آمدن آن، بیانگر انجام گرفتن محاسبه ای دقیق در آفرینش خورشید و ماه است.

48- نظم ماه (گردون)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 13 - 4

4 - حرکت منظم و بیوقفه خورشید و ماه

و سخر الشمس و القمر کل یجری

فعل مضارع «یجری»، دلالت بر استمرار جریان حرکت خورشید و ماه دارد.

49- نظم محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 5 - 3

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، دارای برنامه ای معین، برای ملاقات مردم*

ولو أنهم صبروا حتی تخرج إلیهم لکان خیراً لهم

برداشت بالا بدان احتمال است که «حتی تخرج..» اشاره به زمان خاصی باشد که پیامبر (صلی الله علیه و آله) به طور معمول از خانه به مسجد می آمد تا به کارها رسیدگی کند.

50- نظم ملانکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- وجود نظم و انضباط در میان فرشتگان

وإنا لنحن الصّافّون

به صف بودن فرشتگان، بیانگر وجود نظم و انضباط میان آنان است.

ص: 422

51- نظم ملائکه در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 22 - 4

4- فرشتگان در قیامت، در صف‌هایی منظم، حضور یافته، به اجرای رسالت خویش خواهند پرداخت.

و الملك صفًا صفًا

کلمه‌های «صَفًّا صَفًّا» _ به تأویل «مصطفین» (در صفوف منظم قرار گرفته) _ حال برای «المَلِک» است. «مَلِک» اسم جنس بوده و حرف «ال» در آن، برای استغراق است. برخی آن را مفرد «ملائکه» دانسته‌اند (مصباح) و برخی آن را از ریشه «مَلِک» و به معنای سیاست‌گذار دانسته و گفته‌اند: شخص سیاست‌گذار، اگر انسان باشد «مَلِک» و اگر فرشته باشد، «مَلِک» نامیده می‌شود. این کلمه در اصل «مَالِک» و به معنای «رسالت» بوده است. (مفردات راغب)

نظم عمومی

52- اخلال در نظم عمومی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 26 - 11, 12

11 - تصمیم فرعون بر قتل موسی (ع)، به اتهام فسادانگیزی و اخلالگری او در نظم عمومی کشور

أقتل موسی... إني أخاف... أن يظهر في الأرض الفساد

12 - موسی (ع) از سوی فرعون، به فسادانگیزی و اخلالگری در نظم عمومی سراسر کشور مصر متهم شد.

أو أن يظهر في الأرض الفساد

آمدن تعبیر «فی الأرض» (در زمین) گویای این نکته است که موسی(ع) به اخلال و فسادانگیزی در سراسر کشور متهم گردید؛ نه در نقطه ای خاص.

ص: 423

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

